

Розділ 20

Гармонійне поєднання

У Стародавній Греції на розвиток атлетичних змагань великий вплив чинив такий найважливіший елемент культури і буття, як агоністика – принцип змагальності, який застосовували в різних сферах життя – у праці, мистецтві, в атлетиці з метою досягнення найкращих результатів, прославлення тієї чи іншої сфери діяльності, множення особистого престижу і звеличування полісів. Тому агони – різні змагання (в тому числі й атлетичні) привертали велику кількість учасників, які прагнули виділитися своїми досягненнями, що в свою чергу породжувало атмосферу гострої конкуренції, змагальності і протиборства, без урахування чого неможливо зрозуміти спосіб життя і культуру стародавніх греків.

Глибоко вкорінений змагальний дух часто проявлявся у вигляді різноманітних конкурсів, які забезпечували появу талановитих, а часом і унікальних творів. У цих умовах, пронизаних ідеалами змагання, боротьбою за першість, прагненням досягнення фізичної та духовної досконалості, особливе значення мали великі атлетичні змагання, які в Стародавній Греції набули надзвичайної популярності. Атлети, які виступали в таких змаганнях або готувалися до них, надихали митців на створення скульптур, рельєфів, зображень на амфорах тощо. Тодішня атмосфера героїзму і змагальності, характерна для більшості давньогрецьких міфів, породжувала відповідну систему цінностей у суспільстві, впливала на виховання й освіту, на зміст культів і свят, визначала філософські погляди стародавніх греків.

У ті часи Олімпія (місце проведення Олімпійських ігор), Дельфи (де проводилися Піфійські ігри) та інші святилища Стародавньої Греції були не тільки великими релігійними, а й культурними центрами. Адже тоді не існувало кращих і більш безпечних місць для збереження пам'яток культури і творів мистецтва від викрадень і руйнувань, ніж усерецькі святилища. А Олімпійські ігри специфічно впливали на творчість художників і скульпторів, змінюючи їх твори і розкріпачуючи творців. При цьому культ здорового і сильного тіла атлетів набув широкого відображення в давньогрецькому мистецтві, твори якого крізь віки дійшли до нас – іноді в оригіналах, а в більшості – в їх давньоримських копіях, створених у той період, коли Стародавня Греція потрапила під владу Стародавнього Риму.

Пізніше творіння давньогрецького мистецтва, в тому числі і ті, що відображали атлетів і атлетичні змагання, надихали художників, скульпторів, архітекторів, письменників епох Відродження і Просвітництва.

Коли в XVII–XIX ст. у різних країнах робилися спроби відродження Олімпійських ігор, їх організатори використовували деякі елементи церемоній і ритуалів, запозичених із давньогрецьких Олімпійських ігор. Так було, наприклад, під час проведення у Великій Британії Котсволдських Олімпійських ігор Роберта Дувра (з 1612 р.), у Франції під час проведення Олімпійських ігор у Рондо (з 1832 р.), у Великій Британії на Іграх Олімпійського товариства Мач Венлока, організованих Вільямом Бруксом (з 1850 р.), і в Греції – на Панеллінських олімпійських

іграх (з 1859 р.), ініціатором проведення яких був Євангеліс Цаппас.

Французький громадський діяч, гуманіст, історик, соціолог, просвітител, педагог і літератор П'єр де Кубертен, який у 1890-х роках не тільки став ініціатором відродження Олімпійських ігор у сучасних умовах, а й зміг разом зі своїми однодумцями і соратниками втілити задумане в життя. Він сприймав Олімпійські ігри і все з ними пов'язане як давньогрецьку спадщину – і в зв'язку з цим ввів поняття "олімпізм".

Олімпізм визначався П'єром де Кубертеном як філософія життя, що увібрала в себе і поєднала в одне гармонійне ціле всі якості тіла, розуму і волі. Олімпізм, поєднуючи спорт із культурою, допомагає створити такий спосіб життя, який базується на радості, знайденій у зусиллі, на освітній цінності гарного прикладу та повазі до фундаментальних етичних принципів.

З урахуванням цього Кубертен збагатив Олімпійські ігри сучасності різними церемоніями, обрядами і ритуалами, які повинні були, з одного боку, пов'язати сучасні Олімпійські ігри з давньогрецькими, а з іншого – відповідати новим історичним, релігійним, культурним та суспільно-політичним умовам.

П'єр де Кубертен також прагнув об'єднати спорт і мистецтво. Ігри, що проходили в давньогрецькій Олімпії, він розглядав як спільну і врівноважену

зустріч атлетів, письменників, поетів, істориків і філософів. Подібну структуру Кубертен задумував і для сучасних Олімпійських ігор, оскільки був переконаний, що їх виняткова місія не зводиться лише до звеличення фізичної міцності, а, навпаки, Олімпійські ігри також повинні бути інтелектуальними і художніми.

Саме Кубертен став ініціатором того, що на Іграх, починаючи з Ігор V Олімпіади 1912 р. у Стокгольмі, проводилися конкурси мистецтв, які входили до програми Олімпійських ігор. Такі конкурси мистецтв, переможці та призери яких нагороджувалися олімпійськими медалями, проходили на Іграх Олімпіад до 1948 р. включно (докладніше цю тему висвітлено далі у відповідному розділі).

Надалі Міжнародний олімпійський комітет скасував конкурси мистецтв, що входили до програм Ігор, і замінив їх на виставки витончених мистецтв (з 1956 по 1964 рр.), приурочені до Олімпійських ігор. А з 1968 р. і донині оргкомітети Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор розробляють і реалізують культурні програми, метою яких є всебічна комплексна популяризація – за допомогою різних видів мистецтва і літератури – олімпійських ідей миру, рівності, дружби і взаєморозуміння між народами, і водночас знайомлять учасників і гостей Ігор з мистецтвом і культурними цінностями тієї країни, яка приймає Олімпійські ігри (більш детально цю тему висвітлено далі у відповідному розділі).

Боротьба за досконалість. Бредсток Роалд - "Олімпійський Пікасо". XXI ст.

Розділ 21

Спорт у літературі

На тому етапі історії Стародавньої Греції, коли усна поезія, що передавалася з покоління в покоління, втілилася в дві безсмертні поеми – “Іліаду” і “Одіссею”, автором яких є великий давньогрецький поет Гомер, їх персонажі були показані не тільки під час воєн, полювань, свят і обрядів, але й в атлетичних змаганнях.

Так, в “Іліаді” майже в 700 віршах описано змагання, присвячені пам’яті загиблого героя Патрокла. До програми цих поминальних ігор входили перегони на колісницях, кулачні бої, біг, боротьба, метання диска, стрільба з лука, метання списа, фехтування у важкому спорядженні. Гомер детально описував в “Іліаді” кожен вид змагань, перебіг змагань, атмосферу, що панувала серед глядачів, і нагороди, яких удостоювали переможців.

Гомер. Рембрандт Харменс ван Рейн. 1663 р.

Іліада, книга VIII. Грецький рукопис. Кінець V – початок VI ст.

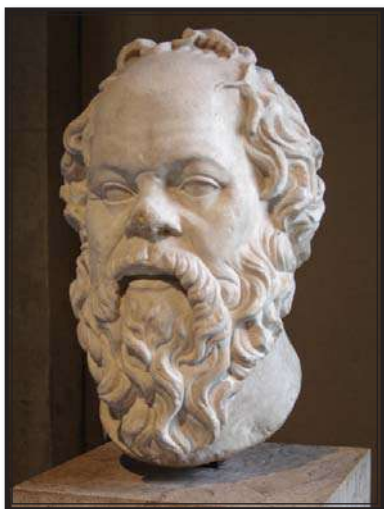

Ангели святкують триумф древньогрецького поета Гомера

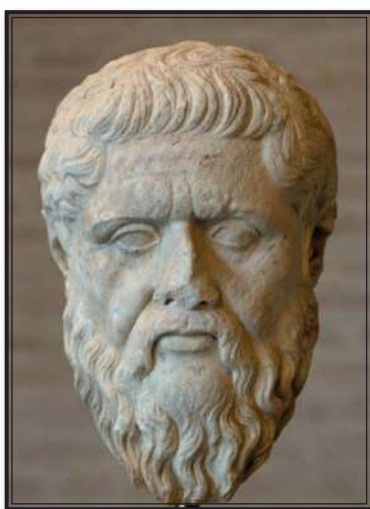
Давньогрецький звичай вшановувати пам’ять полеглих героїв атлетичними змаганнями зберігався протягом тривалого періоду. Але якщо змагання (поминальні гри), описані Гомером в “Іліаді”, мали обрядовий характер, то в атлетичних змаганнях, про які йдеться в “Одіссей”, вирішували престижні і розважальні завдання.

У своїх творах Гомер підкреслює, що в змаганнях фізична сила, доблесть, мужність, відвага і жага перемоги супроводжувалися великодушністю, благородством і гідністю атлетів.

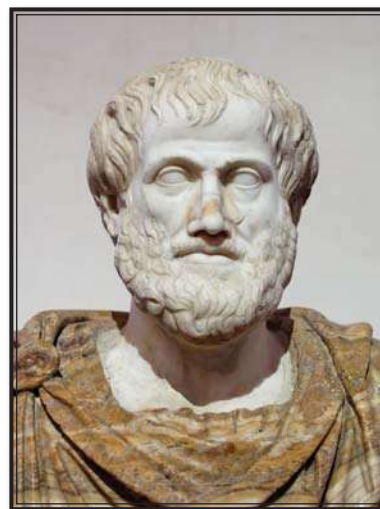
Твори Гомера, який зумів яскраво і барвисто передати атмосферу атлетичних змагань, красу і динамічність суперництва атлетів, є не тільки епохальними літературними творами, а й унікальними історичними документами про розвиток атлетики в Стародавній Греції три тисячі років тому.

Скульптурний портрет Сократа роботи Лісіппа, що зберігається в Луврі. 399 р. до н. е.

Скульптурний портрет Платона. Римська копія з грецького оригіналу

Погруддя Арістотеля. Римська копія з грецького оригіналу скульптури Лісіппа

Видатний давньогрецький філософ Сократ (469–399 рр. до н. е.), який у своїх працях велику увагу приділив вивченню людини, сам був прихильником здорового способу життя, застосування загартовування і фізичних вправ – і до похилого віку відрізнявся прекрасним фізичним станом, силою і витривалістю, однак до учасників змагань ставився негативно.

Багато особливостей давньогрецької атлетики й атлетичних змагань тих часів знайшли відображення в працях таких видатних давньогрецьких філософів, як Платон (427–347 рр. до н. е.) і Арістотель (384–322 рр. до н. е.).

Платон стверджував, що основною частиною виховання дітей до 10-річного віку має бути фізичне виховання, а з 11 років діти повинні навчатися читання та письма. Заняття гімнастикою “з численними зусиллям і стараннями” повинні тривати до 15-річного віку, без чого не може бути успішно завершений процес росту і фізичного розвитку. Дослідники праць Платона зазначають, що його уявлення про техніку бігу, методіку тренування бігунів і використовувани в ній різноманітні вправи не надто відрізняються від аналогічних уявлень наприкінці XIX ст.

У своїх працях Арістотель також приділяв велику увагу фізичному вихованню. Він, як і Платон, вважав, що в процесі фізичного виховання первинним є розвиток тіла, а потім – душі, і що фізичне виховання повинно передувати розумовому. Арістотель зробив безліч цікавих спостережень і сформулював правила атлетики, що і нині є актуальними. Він чітко розділяв фізичне виховання й атлетику (у

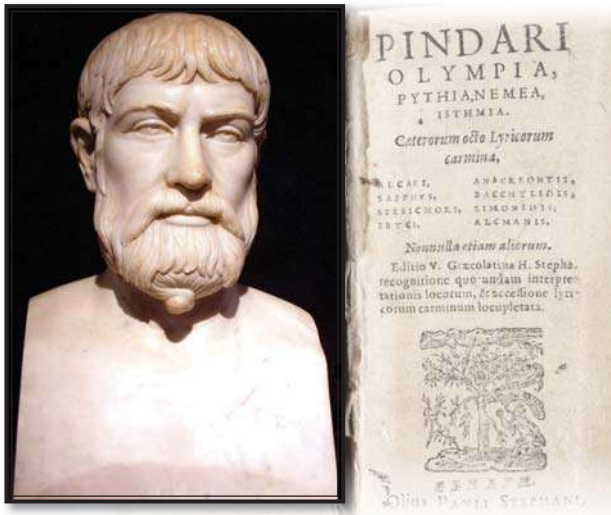
сучасній термінології – спорт). Захоплювався Арістотель й історією Олімпійських ігор, склав список їх переможців.

В архаїчний період історії Стародавньої Греції (VIII–VI ст. до н. е.) і дещо пізніше – на початку її класичного періоду – перемогу в олімпійських змаганнях (що проводилися з 776 р. до н. е.) греки вважали знаком божественної прихильності й уваги верховного бога Зевса до того чи іншого атлета, а отже – і до міста, звідки родом переможець. Цим і пояснювалися пишні почесті, що надавалися переможцям Олімпійських ігор, і вшанування їх в одах та інших літературних творах.

Наведемо приклад того, як прославляє переможців Олімпійських ігор давньогрецький поет Піндар в “Олімпійських піснях”:

*“Серце моє, ти хочеш оспівати наші ігри?
Не шукай у полуденному пустельному ефірі
Зірок світліших, ніж блискуче Сонце,
Не шукай змагань, гідних пісні більше,
Ніж Олімпійський біг...”*

*Як чашу, що кипить виноградною рососою,
Сильними руками бере батько і, пригубивши,
Молодому зятеві передає із дому в дім
Чисте золото кращого свого добра
На славу бенкету і на славу сватання
На заздрийсь друзям, які ревнують про ложе згоди, –
Так і я текучий мій нектар, дарунок Муз,
Солодкий плід серця мого
Надсилаю до узливань переможцям,
Що вінчані в Олімпії, вінчані біля Піфону”.*

Погруддя Піндара. Римська копія з грецького оригіналу середини V ст. до н. е.

На давньогрецьких Олімпійських іграх – особливо в період їх розквіту й апогею слави (V ст. до н. е.) – ці свята, атлетичні змагання та їх переможців поети оспівували у віршах і гімнах, а оратори – у промовах. Починаючи з Ігор 84-ї Олімпіади, що відбулися в 444 р. до н. е., в Олімпії стали проводити конкурси мистецтв, на яких звучали твори Архілоха, Піндара, Софокла, Симоніда, філософів Геракліта, Платона, Діогена, мудрі виступи Демосфена та інших ораторів.

У творі давньогрецького письменника і мандрівника Павсанія “Опис Еллади” було всебічно викладено найважливіші події в історії Стародавньої Греції, в тому числі детально описано свята в Олімпії й Олімпійські ігри.

У той же час до возвеличення атлетичних змагань і вшанування їх переможців вельми негативно ставилися давньогрецький філософ і поет Ксенофан із Колофона і драматург Евріпід.

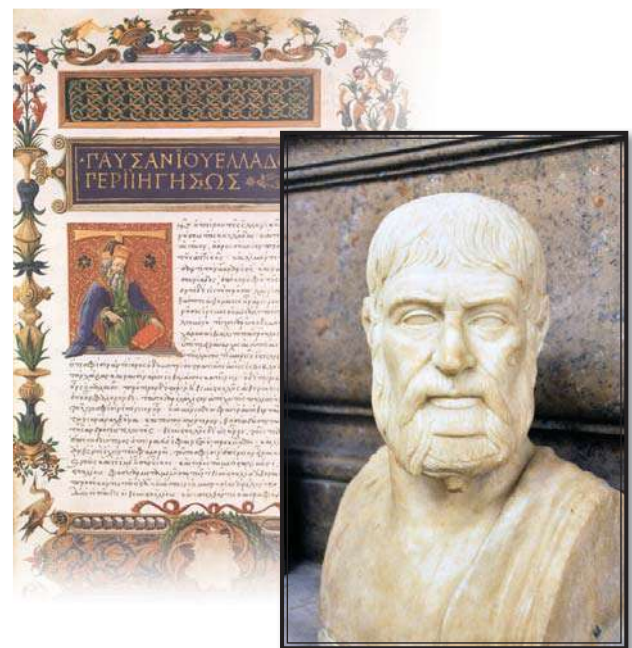
У деяких народів, які перебували на більш низьких щаблях культури, ставлення стародавніх греків до атлетичних змагань викликало подив. Такі відмінності в поглядах на атлетику і пов’язане з цим нерозуміння грецьких звичаїв у цій сфері знайшли відображення, наприклад, у діалозі скіфа Анахарсіса з греком Солонем у творі “Анахарсіс, або про вправу тіла” давньогрецького письменника-сатирика Лукіана, що жив і творив у II ст. н. е.

У подальшій європейській історії – в епоху Ренесансу (Відродження) і Просвітництва – у літературі різних країн у XVI–XIX ст. було чимало посилань на давньогрецькі Олімпійські ігри. Наприклад, німецький поет Ганс Сакс (1494–1576) теми для багатьох віршів брав із матеріалів про античні Олімпійські ігри. Англійський драматург Томас Кід (1558–1594) у своїх

творах використовував різні найбільш захоплюючі і вражаючі сцени з історії Олімпійських ігор Стародавньої Греції. Видатний поет і драматург епохи Відродження англієць Джордж Чапмен (1559–1634) вбачав у давньогрецьких Олімпійських іграх зразки героїзму і справедливості. Англійський поет і політичний діяч, який боровся за права людини проти тиранії, Джон Мільтон (1608–1674) мотиви для своїх творів черпав в історії давньогрецьких Олімпійських ігор.

У творах багатьох письменників і поетів XVI–XIX ст., у тому числі таких видатних, як англійці Вільям Шекспір (1564–1616) і Джордж Байрон (1559–1634), німці Йоган Вольфганг Гете (1745–1832) і Фрідріх Шиллер (1759–1803), француз Гюстав Флобер (1821–1880) та інші, згадки про Олімпійські ігри ототожнювалися з поняттями духовності, божественного втручання, натхнення, благородства, честі, слави, пошани, переваги, скромності, патріотизму і гуманізму.

Можна також згадати опублікований у 1787 р. твір французького абата Бартелемі “Подорож молодого Анархіста в Греції в середині IV ст. до християнської ери”, у якому автор завдяки його всебічній ерудиції і глибокому знанню історії Стародавньої Греції зумів не тільки детально описати античні свята з атлетичними змаганнями, що проводилися в Олімпії, Дельфах, Немеї та Істмії (Коринфі), а й дати читачам книги можливість перейнятися характерним для тих давньогрецьких ігор духом самовдосконалення і чесного суперництва.

Погруддя Павсанія. Римська копія з грецького оригіналу. Мармур.

Фрідріх Шиллер. Портрет роботи Антона Графа. 1790 р.

Джордж Байрон. Філіпс Томас. 1770–1845 рр.

Йоганн Вольфганг Гете. Стілер Йозеф Карл. 1828 р.

Вільям Шекспір. Автор невідомий. XIX ст.

Серед літературних творів, присвячених спорту, які були створені в XX ст., варто особливо відзначити “Оду спорту”, автором якої був ініціатор відродження Олімпійських ігор сучасності умовах П'єр де Кубертен. Він подав цей твір (під псевдонімом) на конкурс мистецтв (у номінації “Література”), який входив до програми Ігор V Олімпіади 1912 р. у Стокгольмі. Цей твір, що відображає погляди Кубертена на олімпійський спорт, заслуговує відтворення тут його повного тексту:

Поруч із портретом П'єра де Кубертена – дорожні вказівники назв містечок Хохрод і Ешбах, що лягли в основу псевдоніма, яким президент МОК підписав “Оду спорту”

Ода спорту

I. О Спорт! Ти – насолода!

Спливає час за віком вік.
Життя незмінне тріумфує.
Скрізь, де проходить чоловік,
Там завжди поруч спорт керує.
Супутник нашого буття,
Одвічний дух його вирує,
Нам щирі радості життя
Душі і тілу він дарує.
Ожив з віків на новий лад,
Ти з краху встав, вогнем залитий,
І факели Олімпіад
Зумів нам знову запалити.
Слова знайти тобі які?
О Спорт – примирення і згода!
Ти – естафета всіх віків,
Безсмертна наша насолода!

II. О Спорт! Ти – зодчий!

О Спорт, ти – зодчий, трудівник.
Формуєш нас, мов сталь гартуєш.
Невтомний майстер-будівник,
твориш характери й гуртуєш.
Виводиш нас у вищий клас,
А потім схрещуєш дороги,
Щоб у печаль повергнуть нас
Або у радість перемоги.
Ти наш підносиш ідеал
Із покоління в покоління,
Людина – твій матеріал,
А рух – то засіб для творіння.
О Спорт, ти світові на суд
Дав докази не утопічні,
Дав силу, спритність і красу,
Тож ми твої всі підопічні.
Не всім дано було нести
Вінки лаврові чи із айстр.
Та всі пізнали, Спорт, що ти,
Гармонії найкращий майстер!

III. О Спорт! Ти – справедливість!

Дороги чесні і прямі
До цілі з нами ти торуєш,
І в справедливості своїй,
Ти нас полониш і чаруєш.
Де ти – там самозабуття,
Про це ти вчиш завжди і всюди.
О Спорт – безпристрасний суддя,
Що пристрасті суворо судить!
І справедливість – то взірць

Твоїм окресленим канонам.
О спорт, ти сам і є борець
За справедливість під законом!

IV. О Спорт! Ти – виклик!

Ти виклик кидаєш в лице
До боротьби зовеш, до бою.
Ми вдячні, спорт, тобі за це,
Що з нами ти, що ми з тобою.
Де ти – там гарт найвищий сорт,
Там м'язи сильні, вибухові.
Мов саме визначення – Спорт,
В короткому стрімкому слові.
Там досвід, сила, спритність, гарт.
Всі стали під твої знамена.
Усі шикуються на старт,
Між ними й мрія дерзновенна.
Безкомпромісний гряне бій!
Переможу себе, здолаю.
Сьогодні фініш буде мій!
О Спорт, я виклик твій приймаю!

V. О Спорт! Ти – благородство!

І рев трибун, овацій грім,
Погруддя лаврами обвито,
Сльоза непрошена і гімн,
Медалей блиск – рекорд побито!
Та ким поновлений рекорд,
Кому б не сяяли медалі,
Перемагаєш ти, о Спорт!
Хто б не стояв на п'єдесталі.
Акторам не скандують: "Біс",
Важкі бої – прем'єри наші,
Твоя арена без куліс,
І твій театр не знає фальші.
Відкритість, чесність, доброта
Записані в твої скрижалі,
Як швидкість, відстань, висота –
На кожному стадіоні, в залі.
О Спорт! Відкриємо тобі.
Ти – біль, ти – радість до юродства,
Ти вчитель наш у доброті,
Який навчає благородства!

VI. О Спорт! Ти – радість!

Окраса нашого життя,
О Спорт, сьогодні твоє свято.
Там пульс прискорює биття,
Де прапори твої піднято.
Пора досягнень і невдач
Прийшла за п'ять хвилин до старту.
Тут і стотисячний глядач
І честь поставлено на карту.

О Спорт, ти – радість на всяк час.
 І на яву, і немов сон ти.
 Ти до вершин підносиш нас,
 І відкриваєш горизонти.
 Ти – лікар і цілитель, Спорт!
 Де ти – недуги там безсилі,
 Межа можливості – рекорд,
 А що під ним – нам не все по силі.
 Нам радість завжди до лиця.
 О Спорт, ти щедру рукою
 Розлий її по всіх серцях –
 Тепла широкою рікою!

VII. О Спорт! Ти – плодотворність!

Ганебним вчинкам ти заслін.
 Завдячні всі твоїй заслугі.
 Низький, о Спорт, тобі уклін,
 Що з недругів ти робиш друзів!
 Посеред чорної біди
 Червоним виділив курсивом,
 Як власний біль перемогти,
 Як стати сильним і красивим.
 За вічне ствердження твоє,
 О Спорт, уклін від мене новий.
 Здорове тіло в кого є,
 То в тому тілі й дух здоровий!

VIII. О Спорт! Ти – прогрес!

О Спорт, загальний інтерес
 До тебе всім відомий здавна.
 Ти руху джерело – прогрес
 Лише сторінка твоя славна.
 Високі вимоги твої
 Дисциплінують нас, навчають.
 І від надмірностей своїх

Де стримують, коли й лишаять.
 За штрихом штрих, за шаром шар
 Ти без утоми щохвилини,
 Немов художник і різьбяр
 Твориш статуру для людини.
 Закон твій вимагає, Спорт,
 Спостерігає краєм ока,
 Щоб уживалися рекорд,
 Здоров'я і мораль висока.
 Фізичний розвиток – процес,
 Що в парі з кодексом моралі,
 З ім'ям прекрасним – Спорт – прогрес
 Виводить нас у нові далі!

IX. О Спорт! Ти – мир!

Несеш ти радість, щастя й мир
 Немов ріка – весняні води.
 Під покривалом твоїх крил
 Племена дружать і народи.
 На ґрунті дружби і змагань
 Фонтаном б'ють джерела чисті.
 І п'ють ту воду без вагань
 І немічні, і мускулісті.
 То ж на вустах твоє ім'я
 У місті, в чумі і в наметі.
 О Спорт! Ти – мир і надбаня
 Усіх народів на планеті!

Поетичні та прозові літературні твори і їх автори, відзначені золотими, срібними та бронзовими медалями (у номінації “Література”) на наступних конкурсах мистецтв, що входили до програм Олімпійських ігор, висвітлено далі у відповідному розділі, присвяченому таким конкурсам.

У різні роки в різних країнах було написано і видано багато книг, які належать до категорії мемуарної – біографічної або автобіографічної літератури, що знайомить читачів із життям видатних спортсменів та їх спортивними досягненнями. Така література в одних випадках створювалася письменниками і спортивними журналістами, а в інших авторами книг були самі прославлені спортсмени. Наприклад, свого часу в СРСР побачило світ чимало літературних творів подібного характеру, персонажами яких були легендарні олімпійські чемпіони – гімнасти Лариса Латиніна, Борис Шахлін, Микола Андріанов, легкоатлети Володимир Голубничий, Валерій Борзов, Сергій Бубка, яхтсмен Валентин Манкін, важкоатлети Леонід Жаботинський, Василь Алексєєв, футболіст Лев Яшин, ковзаняр Євген Гришин, хокеїст і футболіст Всеволод Бобров, фігуристка Ірина Родніна і багато інших.

Обкладинка "Оди спорту". Стокгольм. 1912 р.

Розділ 22

Спорт в архітектурі

Архітектурний вигляд давньогрецьких споруд (гімнасіїв, палестр, стадіонів і іподромів), що призначалися для тренування атлетів і атлетичних змагань на Олімпійських та інших усерегрьцьких іграх (Піфійських, Немейських, Істмійських), дійшов до нас лише подекуди в первозданному (хоча і неабияк пошкодженому часом) вигляді, а найчастіше – в реконструкціях, зроблених фахівцями за матеріалами археологічних розкопок, що проводилися в Олімпії та інших місцях, які були святинами для древніх греків.

В архаїчний період давньогрецької історії (VII–VI ст. до н.е.) стадіон в Олімпії розташовувався південніше від святилища. У центрі Алтіса підвищувався Пелопіон – одна з найдавніших святинь Олімпії – гробниця Пелопса (сина малоазійського царя Тантала), який переміг царя Еллади Еномая у кінних

змаганнях на колісницях, щоб той віддав у дружини Пелопсу свою дочку Гіпподамію. А найбільшою величною культовою спорудою Олімпії в архаїчний період був храм дружини Зевса – богині Гери.

У класичний період давньогрецької історії (у другій половині V ст. до н.е.) в архітектурі Олімпії стали відчуватися класичні віяння, які суттєво змінили зовнішній вигляд ансамблю святилища. У цей період до Пелопіона було добудовано нові пропілеї (парадний прохід). У цей же час в Алтісі (у зв'язку з Олімпійськими іграми 476 р. до н.е., вперше проведеними після греко-перських воєн) відбулося велике перепланування і будівництво нових споруд. У 471–457 рр. до н.е. в Олімпії під керівництвом архітектора з Еліди Лібона було споруджено храм Зевса в доричному стилі, зовні оточений колонадою.

В елліністичний період давньогрецької історії (IV–I ст. до н. е.) архітектурний вигляд Олімпії змінювався суттєвіше, ніж у попередні часи. Зокрема, в IV ст. до н. е. було зведено чимало нових споруд, які мали більш складні і динамічні форми порівняно з побудованими раніше. При цьому на зміну суворості і стриманості класичних форм прийшло захоплення пишністю і розкішшю. Також більший розмах Олімпійських ігор у IV ст. до н. е. обумовив проведення реконструкції стадіону й іподрому.

У другій половині IV ст. до н. е. у північно-західній частині Алтіса було споруджено Філіппейон, який почав будувати македонський цар Філіпп II (на честь перемоги своїх військ над греками у 338 р. до н. е.), а завершив будівництво його син – Александр Македонський. Філіппейон, зведений для прославлення македонської династії, мав круглу форму (діаметром 15 м) і був оточений вісімнадцятьма іонічними колонами, що стояли на трьох сходинках, а внутрішнє приміщення прикрашали дев'ять коринфських колон.

У 330–320 рр. до н. е. біля південно-західних околиць Алтіса було зведено дуже великий (розміром 80 x 70 м) Леонідайон, споруджений архітектором Леонідом (з острова Наксос) на його власні кошти. Леонідайон став другою за величиною будівлею в Олімпії (після елліністичного гімнасію) і мав слугувати готелем для знатних відвідувачів, що приїжджали на час проведення олімпійських свят.

Зовнішній вигляд Олімпії в елліністичний період став відображенням еволюції, яку в ті часи пережили архітектура і скульптура. Так, архітектурними особливостями гімнасію (побудованого в Олімпії в II ст. до н. е.), палестри і деяких інших будівель є те, що широкий розмах комплексів поєднувався з наростаючою сухістю зовнішнього вигляду споруд і холодністю їх деталей.

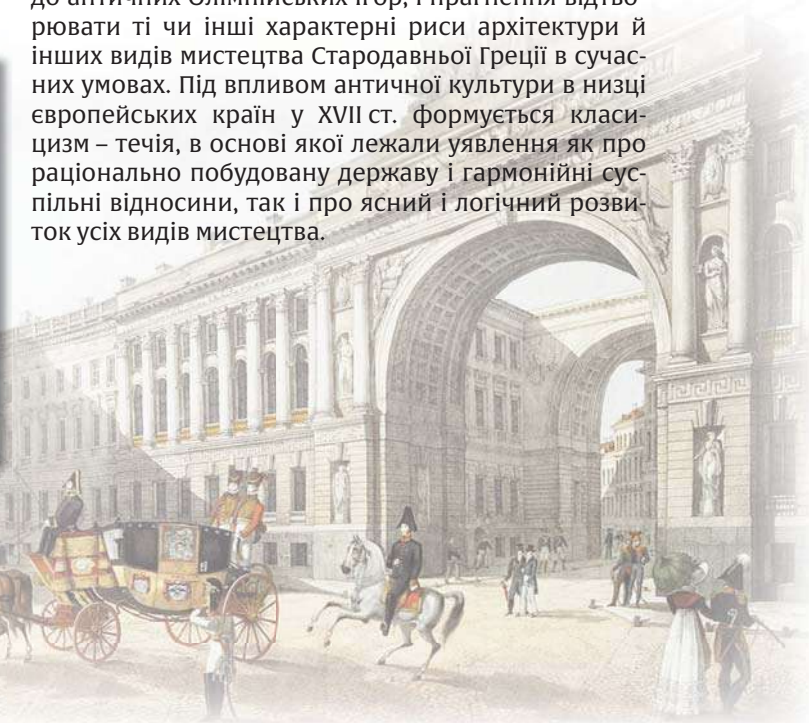

Гімнасій. Олімпія

В епоху Відродження і Нового часу (початок якого історики відносять до XVII ст.) в умовах бурхливого розвитку культури, різних форм мистецтва та інших сфер суспільного життя, у тому числі фізичного виховання і спорту, які часто поєднувалися зі спробами відродження великих комплексних спортивних змагань у деяких країнах Європи, а також у Північній Америці, досить помітно зріс інтерес до спадщини давньогрецької цивілізації, у тому числі до античних Олімпійських ігор, і прагнення відтворювати ті чи інші характерні риси архітектури й інших видів мистецтва Стародавньої Греції в сучасних умовах. Під впливом античної культури в низці європейських країн у XVII ст. формується класицизм – течія, в основі якої лежали уявлення як про раціонально побудовану державу і гармонійні суспільні відносини, так і про ясний і логічний розвиток усіх видів мистецтва.

Бранденбурзькі ворота. Берлін. 1796 р.

Меморіал Лінкольна у Вашингтоні. 1922 р.

У XVII–XVIII ст. класицизм, а потім і неокласицизм став панівним напрямом у філософії, літературі й освіті, в архітектурі та інших видах мистецтва. При цьому для неокласицизму естетичною цінністю було лише те, що було неминущим і непідвладним часу, – і щодо цього антична спадщина стала невичерпним джерелом формування ідеальних образів, надісторичних етичних норм і відповідних їм гармонійних прекрасних форм.

Деякі європейські міста – Мюнхен, Санкт-Петербург та інші – стали справжніми скарбницями творінь неокласицизму, в яких відроджувалися особливості давньогрецької архітектури та інших видів античного мистецтва. У неокласичному стилі забудовувалися міста країн Північної Європи (наприклад, Гельсінкі). Неокласицизм набув значного поширення і в американській архітектурі, особливо яскраво проявився під час реалізації в США великих проектів з будівництва в містах монументальних будівель.

Після відродження Олімпійських ігор наприкінці XIX ст. і проведення в 1896 р. I Ігор Олімпіади сучасності більшість наступних Олімпійських ігор у тій чи іншій мірі відображали досягнення архітектури. Це найчастіше проявлялося в оригінальних рішеннях, які було реалізовано під час розроблення інфраструктури міст, що приймали Олімпійські ігри, будівництва стадіонів та інших спортивних споруд, олімпійських селищ, вокзалів, аеропортів, транспортних магістралей. Найбільш цікаві щодо цього об'єкти з'явилися в зв'язку з I Грами Олімпіади-1912 у Стокгольмі, I Грами IX Олімпіади-1928 в Амстердамі, I Грами XI Олімпіади-1936 у Берліні, I Грами XVII Олімпіади-1960 у Римі, I Грами XIX Олімпіади-1968 у Мехіко, I Грами XXII Олімпіади-1980 у Москві, I Грами XXV Олімпіади-1992 у

Барселоні, XVII зимовими Олімпійськими іграми-1994 р. у Ліллегаммері, I Грами XXVII Олімпіади-2000 у Сіднеї, I Грами XXIX Олімпіади-2008 у Пекіні, I Грами XXX Олімпіади-2012 у Лондоні тощо.

Багато відомих архітекторів брали участь у конкурсах мистецтв, які в 1912–1948 рр. входили до програм Iгор Олімпіад. Наприклад, у 1912 р. швейцарські архітектори Альфонсо Лавер'є і Ежен Моно – творці багатьох будівель, що визначають обличчя Лозанни, – були удостоєні золотої олімпійської медалі на конкурсі мистецтв у номінації “Архітектура” за “Проект сучасного стадіону”.

У 1928 р. голландський архітектор Ян Вілс став переможцем олімпійського конкурсу мистецтв у номінації “Архітектурні проекти” і за роботу “Олімпійський стадіон в Амстердамі” був відзначений золотою медаллю.

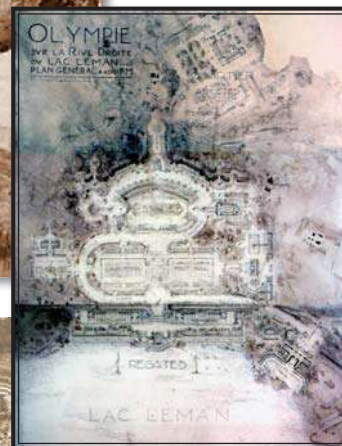
У 1936 р. німецькі архітектори Вернер Марх і Вальтер Марх були відзначені золотою медаллю у номінації “Містобудівні проекти” за “Олімпійський парк у Берліні/Райхшпортфельд”.

Більш докладно про роботи, відзначені олімпійськими медалями в номінації “Архітектура” в 1912–1948 рр., йдеться далі у відповідному тематичному розділі, присвяченому конкурсам мистецтв.

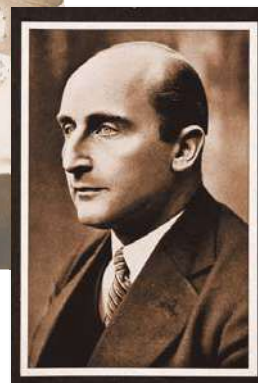
Серед різних споруд, так або інакше пов'язаних із видатними спортсменами-олімпійцями та їх досягненнями, можна назвати, наприклад, башту Ярвінена, що здіймається поряд з Олімпійським стадіоном у Гельсінкі, де в 1952 р. проходили Iгри XV Олімпіади. Цю башту, зображення якої є на офіційній емблемі Iгор-1952, було споруджено на честь прославленого фінського легкоатлета-списометальника Матті Ярвінена, який не тільки став олімпійським чемпіоном у цьому виді легкоатлетичних змагань на Iграх X Олімпіади-1932 р. у Лос-Анджелесі, а й у 1930-х роках десять разів поліпшував світовий рекорд у метанні списа, довівши його до 77 м 23 см. І саме таку висоту – точно 77 м 23 см – має башта, що стала одним із найпопулярніших туристичних об'єктів у Гельсінкі, з якої відкривається прекрасна панорама міста і його околиць.

Одним із прикладів оригінальної архітектури олімпійських спортивних об'єктів може слугувати спеціально побудована в Пекіні до Iгор XXIX Олімпіади 2008 р. їх головна арена – Національний стадіон, який через його оригінальний зовнішній вигляд і химерно вигнуті металеві конструкції отримав неофіційну назву “Пташине гніздо”. Проект цього стадіону розробили швейцарські архітектори Жак Херцог і П'єр де Мьорон.

Альфонсо Лавер'є та Ежен Моно (Швейцарія) були нагороджені золотою медаллю у номінації "Архітектура" в олімпійському конкурсі мистецтв за роботу "Проект сучасного стадіону" у 1912 р.

Голландський архітектор Ян Вілс був удостоєний золотої медалі в олімпійському конкурсі мистецтв у номінації "Архітектурний дизайн" за роботу "Олімпійський стадіон в Амстердамі" у 1928 р.

Німецькі архітектори Вернер Марх і Вальтер Марх були нагороджені золотою олімпійською медаллю в номінації "Дизайн і планування міст" за створення Олімпійського стадіону в Берліні у 1936 р.

Башта Ярвінена, розташована поруч з Олімпійським стадіоном у Гельсінкі. Плакат

Стадіон "Пташине гніздо" у Пекіні – головна спортивна арена Ігор XXIX Олімпіади 2008 р.

Розділ 23

Спорт у живопису та графіці

Про те, якими були і як розвивалися в Стародавній Греції фізичне виховання й атлетика (у сучасній термінології – спорт), нам допомагають зрозуміти, крім окремих літературних джерел, твори античної скульптури (про неї йтиметься окремо в наступному розділі) і такі зображення давньогрецького живописного мистецтва, як розпис на амфорах, вазах і інших посудинах (червонофігурна і чорнофігурна кераміка), а також збережені (в тому чи іншому стані) стародавні фрески на стінах споруд і мозаїки тих часів. У розписах на посудинах, на фресках і мозаїках відображено різноманітні сюжети, що ілюструють епізоди фізичної підготовки древніх греків (їх тренування в гімназіях і палестрах), виступи в різних атлетичних змаганнях – в бігу, стрибках у довжину, боротьбі, кулачному бою, метанні диска, кінних змаганнях, метанні списа, пентатлоні (п'ятиборство), панкратіоні (цей давньогрецький вид атлетики поєднував в собі боротьбу і кулачний бій) і в інших видах атлетичного суперництва (включаючи стрільбу з лука, фехтування, смолоскипні естафети тощо), а також епізоди нагородження переможців Олімпійських та інших усерецьких ігор (Дельфійських, Немей-

ських, Істмійських) у різні періоди історії Стародавньої Греції – і тоді, коли вона була незалежною, і коли опинилася під владою Стародавнього Риму.

Ті, хто нині цікавиться цією тематикою, можуть побачити розписи зі згаданими сюжетами на амфорах, вазах і інших давньогрецьких посудинах, представлених у музейних зібраннях у різних країнах – Німеччині (Державний музей у Берліні, Античний музей і Музей антикваріату в Мюнхені), Греції (Археологічний музей в Олімпії, Національний археологічний музей в Афінах), у Великій Британії (Британський музей у Лондоні), Франції (Лувр у Парижі), Італії (Національний музей у Римі, галерея Уффіці у Флоренції, Національний археологічний музей у Неаполі), США (Музей мистецтва Метрополітен у Нью-Йорку, Музей витончених мистецтв у Бостоні, Музей антропології університету Каліфорнії в Берклі), Австрії (Музей історії мистецтв у Відні), Данії (Національний музей у Копенгагені), Іспанії (Національний археологічний музей у Мадриді), Росії (Ермітаж у Санкт-Петербурзі), у музеях Ватикану в Римі тощо.

В епохи Середньовіччя, Відродження і Просвітництва (XIV–XVII ст.), коли в мистецтві різних європейських країн формувалася і розвивався класицизм

Стрільба з лука. Котарбінський Вільгельм. 1895 р.

(заснований на підвищеному інтересі до принципів і основних рис античного мистецтва Стародавньої Греції та Стародавнього Риму), а потім і неокласицизм (XVIII–XIX ст.), серед різних видів образотворчого мистецтва ці тенденції суттєво торкнулися саме живопису, що знайшло відображення в картинах багатьох художників (у тому числі на тему давньогрецької атлетики та атлетичних змагань), ілюстраціях до праць з історії та культури Стародавньої Греції тощо.

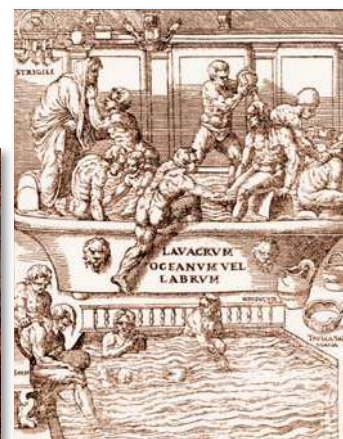
Одним із наочних прикладів цього може слугувати книга відомого гуманіста Ієроніма Меркуріаліса “Мистецтво гімнастики”, опублікована в 1587 р. у Венеції, серед ілюстрацій якої були літографії, що зображували давньогрецьких борців, атлетів у плавальному басейні й ін.

Історична та культурна спадщина Стародавньої Греції надихала видатних живописців XVII ст., серед творів яких помітне місце займали полотна на античні теми і за античними мотивами.

Так, видатний фламандський художник Пітер Пауль Рубенс (1557–1640), подорожуючи у 1600–1601 рр. по Італії, вивчав класичну творчу спадщину Стародавньої Греції і Стародавнього Риму (міфологію, скульптуру та ін.), а також копіював живописні полотна у їх італійських власників. Враження, отримані в цій подорожі, знайшли яскраве відображення в подальшій творчості Рубенса. Зокрема, викликає інтерес його малюнок, на якому зображено момент сутички панкратіоністів і який у багатьох нюансах повторює подібні давньогрецькі скульптури.

Сюжети, пов'язані зі змаганнями атлетів і всегрецькими іграми, надихали і художників, що творили у XVIII ст. Наприклад, темою картини “Похорон Патрокла” видатного французького художника Жака-Луї Давіда (1748–1825), написаної в 1779 р., став епізод з “Іліади” Гомера, присвячений баталії атлетів.

Атлети у плавальному басейні. Літографія з книги І. Меркуріаліса “Мистецтво гімнастики”. 1587 р.

Борці. Літографія з книги І. Меркуріаліса “Мистецтво гімнастики”. 1587 р.

Відомий художник Жан П'єр Сен-Урс із Женеви вважав своїм досягненням картину “Олімпійські ігри”, роботу над якою розпочав у 1785 р. Це полотно стало визначальним для подальшої творчості митця, яка користувалася великою популярністю у Франції, а олімпійська тематика стала для нього основною. На початку 1790-х років Жан П'єр Сен-Урс створив картину “99-та Олімпіада”, на якій зображено той момент фіналу поєдинку давньогрецьких борців на Олімпійських іграх, коли елланодики (судді змагань) готові оголосити переможця. На полотні художник зобразив численних персонажів, що належать до різних верств давньогрецького суспільства, але об'єднаних спільною ідеєю Ігор в Олімпії і загальною атмосферою олімпійського свята.

Похорон Патрокла. Давід Жак-Луї. 1779 р.

Жан П'єр Сен-Урс. Олімпійські ігри. 1785—1787 рр.

У другій половині XIX ст. відомий живописець із Санкт-Петербурзької художньої школи, автор ряду історичних полотен Карл Гун написав картину "Олімпійські ігри" (1860), що включає різноманітні сюжетні епізоди, які відображають змагання атлетів в Олімпії. Нині ця картина представлена в експозиції Національного художнього музею Латвії в Ризі.

Найбільший (за кількістю видів змагань) і комплексний (що поєднує різні за характером спортивні дисципліни) вид спорту, що входить до програм усіх сучасних Ігор Олімпіад, – легка атлетика – об'єднує ряд видів змагань, попередниками яких були такі види атлетичних змагань, у яких велося суперництво на Олімпійських іграх в Стародавній Греції і інших грецьких іграх, – біг на різні дистанції, метання диска, стрибки в довжину, метання списа та ін.

Сюжети цих змагань з бігу, стрибків і метання було втілено в різних живописних творах давньогрецького мистецтва – в розписах на амфорах, вазах та інших посудинах (червонофігурна і чорнофігурна кераміка), а також на фресках і мозаїках, на яких було зображено атлетів, які біжать, стрибають і метаять.

В епоху Відродження (XIV–XVI ст.) і в подальші часи (XVII–XIX ст.) сюжети творів живописців і графіків у різних європейських країнах, а потім і в Північній Америці були обумовлені інтересом до історії і культури Стародавньої Греції, в тому числі до її міфів і атлетичних змагань, античних Олімпійських та інших грецьких ігор. Одним із прикладів цього є створена в 1636–1637 рр. картина видатного фламандського живописця Пітера Пауля Рубенса "Смерть Гіацинта",

Смерть Гіацинта. Рубенс Пітер Пауль. 1636—1637 рр.

Олімпійські ігри. Гун Карл. 1860 р.

сюжет якої навіяний давньогрецьким міфом про те, що Гіацинт загинув внаслідок влучення в його голову диска, який метнув Аполлон.

У живописних полотнах і гравюрах різних художників XIX ст., у книжкових ілюстраціях та інших малюнках знайшли відображення різноманітні спортивні змагання, в тому числі в таких видах, які за сучасною класифікацією належать до різних спортивних дисциплін легкої атлетики (біг, стрибки, метання тощо).

Напружене суперництво в змаганнях, причому не тільки на Іграх Олімпіад, надихало художників різних країн наприкінці XIX ст., у XX–XXI ст. на створення живописних полотен (маслом, аквареллю), малюнків та інших творів – як загального характеру, так і персоніфікованих – які закарбували в різних жанрах живопису та графіки тих чи інших прославлених легкоатлетів.

У таких творах у різні роки були зображені грек Спиридон Луїс – чемпіон Ігор I Олімпіади 1896 р. в марафонському бігу, олімпійські чемпіони – британський бігун Чарлз Беннет (1900), легкоатлет-багатоборець Джеймс Торп з США (1912), американський бігун-спринтер і стрибун у довжину Джеймс Оуенс (1936), українець Володимир Голубничий із СРСР (спортивна ходьба – 1960 і 1968 рр.), стрибуну у висоту – радянський спортсмен Валерій Брумел (1964) і американець Річард Фосбюрі (1968), польська бігунка Ірена Шевіньська (1964–1976), український бігун-спринтер із СРСР Валерій Борзов (1972), американський стрибун у довжину Роберт Бімон (1968), фінський бігун-стаєр Лассе Вірен (1972, 1976), кубинський бігун Альберто Хуантарена (1976), металник

Італійський легкоатлет-спринтер П'єтро Меннеа – олімпійський чемпіон Ігор-1980 у Москві з бігу на 200 м. Автор Папатеодору Міна. XX ст.

Стрибок у довжину Карлтона Льюїса на Іграх XXV Олімпіади 1992 р. у Барселоні. Нейман Лерой. XX ст.

Стрибок у довжину Роберта Бімона на Іграх XIX Олімпіади 1968 р. у Мехіко. Каттінг Скіп. XX ст.

молота Юрій Сєдих із СРСР (1976, 1980), бігун з Великої Британії Себастьян Кое (1980, 1984), його співвітчизник – легкоатлет-десятиборець Френсіс Томпсон (1980, 1984), американський бігун-спринтер і стрибун у довжину Карлтон Льюїс (1984–1996), болгарська стрибунка у висоту Стефка Костадінова (1996), бігун-спринтер з Ямайки Усейн Болт (2008–2016), кенійський бігун-стаєр Девід Рудіша (2012) і багато інших.

Боротьба є одним із найдавніших видів атлетики (спорту). Свідченням цього є зображення атлетів-борців на давньоєгипетських і етруських фресках і різних давньогрецьких посудинах (червонофігурна і чорнофігурна кераміка), а також на мозаїчних панно, які збереглися до наших часів.

У середньовічні часи та епоху Ренесансу в різних європейських країнах серед знаті і простих людей відроджується прагнення до демонстрації сили і спритності, досить часто – шляхом досягнення перемоги в поєдинках. Боротьба розвивалася, будучи одним із компонентів військової підготовки і одним з елементів способу життя і народних свят. Цікаво, що боротьбою захоплювалися такі відомі художники XV–XVII ст., як німецький живописець і графік Альбрехт Дюрер (1471–1528), італійський живописець Мікеланджело да Караваджо (1573–1610), французький живописець Ніколя Пуссен (1594–1665), голландський живописець і графік Рембрандт Харменс ван Рейн (1606–1669) та інші.

Наприклад, Альбрехт Дюрер у виданому посібнику з боротьби не тільки описав 120 різних борцівських прийомів, а і проілюстрував їх.

Можна також згадати ілюстрації, що демонструють 85 борцівських прийомів, з книги "Лицарська рукопашна боротьба" Фабіана фон Ауерсвальда, виданої у XVI ст. у Нідерландах. Також в Амстердамі в 1674 р. вийшла в світ ілюстрована книга "Підручник з прекрасного мистецтва боротьби" (автор – голландець Ніколас Петтер).

Альбрехт Дюрер. Автопортрет. 1500 р.

Ілюстрації А. Дюрера до підручника з фехтування. 1512 р.

У численних творах живопису і графіки XVIII–XX ст. знайшов відображення розвиток у різних країнах двох напрямків французької боротьби – циркового та спортивного.

У різні часи в різних країнах боротьбою займалися як на аматорському рівні, так і професійно не тільки чоловіки, а й жінки. Жіноча боротьба також була відображена художниками в живопису і графіці, причому такі зображення мали не тільки позитивний характер, а й набували вигляду карикатури.

У 1896 р. французька боротьба – під назвою греко-римської – увійшла до програми Ігор I Олімпіади сучасності. Надалі (з невеликими перервами на деяких Олімпійських іграх) і греко-римська, і вільна боротьба входять до програм Ігор Олімпіад – і в зв'язку з цим знаходять відображення в живописних і графічних творах художників різних країн.

У різноманітних живописних полотнах, у малюнках і графіці різних митців було зображено сцени змагань не тільки зі спортивною боротьби, а й із найрізноманітніших національних видів боротьби – у різних країнах Європи, Азії, Америки та інших континентів.

Історія одного з олімпійських видів спорту – боксу – має глибоке коріння, що сягає кулачних боїв у IV тисячолітті до н. е. Мова йде про період розквіту культури Південного Дворіччя (у долинах Тигру і Євфрату – на території нинішнього Іраку), де жили шумери.

До III тисячоліття до н. е. належать зображення кулачних бійців, знайдені археологами в Стародавньому Єгипті, зокрема, на стінах гробниць у Саккарі, і до II тисячоліття до н. е. – у Фівах і Луксорі. Кулачні бої були популярні і в Стародавній Персії, і в Стародавній Греції.

На думку дослідників, історію розвитку кулачних боїв не можна уявити без взаємозв'язку з давньогрецькою культурою, з міфами Стародавньої Греції, з її літературою та мистецтвом і, звичайно ж, з анти-

Бій Гільгамеша з левом.
Шумерський рельєф. Глина.
VIII ст. до н. е.

Кулачний бій.
Чорнофігурна кераміка.
V ст. до н. е.

чними Олімпійськими іграми, на яких одним із видів змагань були кулачні бої.

До наших часів дійшли різні зображення давньогрецьких кулачних бійців на амфорах, вазах і інших посудинах (червонофігурна і чорнофігурна кераміка), а також аналогічні сюжети на мозаїчних зображеннях і фресках тих часів.

Кулачні поєдинки (не тільки між чоловіками, але і між жінками) були популярними в різних країнах у різні часи, що, відповідно, знайшло своє відображення і в картинах багатьох художників. Наприклад, відомо що у Великій Британії у XVIII–XIX ст. суперники протягом багатьох років боксували голими кулаками, а з 1890 р. – вже в спеціальних боксерських рукавичках.

Надалі цей вид спорту – як серед боксерів-професіоналів, так і серед аматорів – знаходив різно-

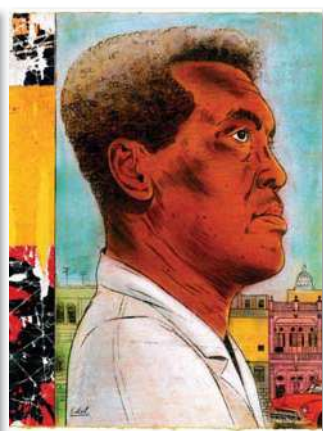
Теракотовий рельєф із зображенням месопотамських кулачних бійців. 2000 р. до н. е. Ірак

Жіночі кулачні поєдинки. Коллет Джон.
1738 р. Лондон

Американський боксер
Мохаммед Алі. Тревіс Найт. XX ст.

Теофіло Стівенсон.
Едель Родрігес. Куба. XX ст.

Майкл Спінкс. Лерой Нейман. XX ст.

планове відображення у мистецтві, в тому числі в живопису (картини маслом і акварелі) і в графіці. Причому об'єктами сюжетів картин, малюнків і гравюр, створених у XX–XXI ст., були як епізоди боксерських поєдинків взагалі, тобто без персональної конкретики, так і різні відомі боксери – олімпійські чемпіони (бокс входить до олімпійської програми, починаючи з Ігор III Олімпіади 1904 р. у Сент-Луїсі і донині, за винятком Ігор-1912 у Стокгольмі) і чемпіони світу (серед любителів і професіоналів).

Серед тих видатних боксерів, які в різні роки були зображені в творах живопису і графіки, можна назвати триразових олімпійських чемпіонів угорця Ласло Паппа, кубинців Теофіло Стівенсона і Фелікса Савона, олімпійського чемпіона Кассіуса Клея з США (у подальшому, перейшовши в професіонали і змінивши ім'я і прізвище на Мохаммед Алі, він став чемпіоном світу і легендою), олімпійських чемпіонів, які згодом стали чемпіонами світу серед професіоналів, – американці Джозефа Фрейзера, Джорджа Формана, Рея Леонарда, Леона Спінкса, Майкла Спінкса й Оскара де ла Хойя, Леннокса Льюїса з Великої Британії, українських боксерів Володи-

мира Кличка, Василя Ломаченка, Олександра Усика, дворазових олімпійських чемпіонок з боксу серед жінок Кларесу Шилдс із США, Ніколу Адамс із Великої Британії та інших.

Однією з тих європейських країн, у яких ще в часи Середньовіччя було дуже поширеним і вельми популярним катання на ковзанах на льоду на замерзаючих взимку річках і каналах (згодом трансформувалося у такі олімпійські види спорту, як швидкісний біг на ковзанах і фігурне катання на ковзанах), були Нідерланди.

Різні сюжети, що відображають катання на ковзанах, представлені на картинах таких голландських художників XVII ст. як Гендрік Аверкамп, Адріан Броувер, Ян Йозефс ван Гойєн, Ян ван де Вельде і інші.

Загалом, XVII ст. стало мабуть найяскравішою епохою в живопису Нідерландів, недарма отримавши образне визначення “золотий вік голландського живопису”. У цей період творили такі видатні художники, як Рембрандт Хармес ван Рейн, Ян Вермеєр ван Делфт, Ян ван Ейк і Губерт ван Ейк, Пітер де Гох, Ян Хавікзоон Стен і ін.

Зимовий краєвид. Вельде Ян ван де. 1620–1630 рр.

Зимові забави на льоду. Вельде Есайас ван де. 1587–1630 рр.

Ковзаняр. Рембрандт ван Рейн. 1639 р.

Зима. Бремден Данієл ван де за
роботою Венне Адріана Пітерса ван де.
1625–1630 рр.

Грудень. Дусарт Корнеліс. 1679–1704 рр.

Як свідчать історики та дослідники живопису Нідерландів, у цій країні у XVII ст. жили і творили близько двох тисяч художників. Більшість із них прийнято умовно позначати терміном “малі голландці”, що відображає як малі розміри створених ними картин, так і камерний характер їхніх творів.

У XVII ст. катання на ковзанах знайшло своє відображення не тільки в голландському живопису, а й в голландському офорті (вид гравюри). Можна відзначити чимало творів із зображенням ковзанярів і сцени катання на льоду, створених такими художниками, як Рембрандт Харменс ван Рейн, Ян ван де Вельде, Пітер Бут, Абрахам Рутгерс, Каспар Луйкен, Клас Ян Віксер, Ромейн де Хууг, Меттью ван Платтенберг і інші.

Ця ж тематика була неодноразово втілена і в голландському живопису XVIII–XIX ст. – у картинах Корнеліуса ван Ноорда, Дірка Яна ван дер Лана, Герріта Ламбертса, Якоба Катса, Хендріка Кобелла, Вільяма Хендріка Хуккамера та інших, в офортах Пітера Шенка, Йоганнеса Крістіана Янсона, Яна Каспара Філіпса, Райнера Вінкелеса, Рієнка Йелгергуїса та інших голландських художників.

Катання на льоду.
Рене Вінсент. 1920-ті рокиЛьодовий палац.
Боннар П'єр. Початок XX ст.

Різні сюжети, пов'язані з катанням на ковзанах, є в англійському живописі та графіці XVIII–XIX ст., прикладами чого можуть слугувати твори Джона Ратчі, Томаса Роуландсона, Чарлза Лісса, Генрі Реберна, Гілберта Стюарта та інших англійських художників; у французькому живописі того ж періоду – у картинах Ніколя Ланкре і Шарля Бутінбонна, гравюрах Моріса Лелуара і ін.; у Німеччині (Макс Клінгер і ін.), в США (Генрі Сендман і ін.).

Катання на ковзанах (у тому числі фігурне катання) у XIX ст. набуло популярності і в Росії, що знайшло відображення в творах живопису і графіки ряду російських художників XIX – початку XX ст. – Василя Садовникова, Костянтина Сомова, Юрія Денисова, Володимира Шухова, Михайла Климентова та інших.

Катання на ковзанах стало однією з найпоширеніших тем у творах французьких художників-імпресіоністів в останній третині XIX ст. – на початку XX ст. Побутові сцени, персонажами яких були люди, які катаються на ковзанах, знайшли відображення в живописних і графічних роботах таких великих імпресіоністів, як Едгар Дега, Клод Моне, П'єр Боннар, а також у картинах Жана-Жоржа Бєро, Огюста Ренуара, Бєрти Морізо та інших.

Катання на ковзанах знайшло своє відображення і в творчості талановитого італійського художника-карикатуриста XIX–XX ст. Карло Пеллегріні. Він народився і здобув освіту в Італії, але в 1864 р. переїхав до Великої Британії – в Лондон, де став вельми відомим і популярним у жанрі карикатури. Оскільки Пеллегріні захоплювався зимовими видами спорту, то в своїй художній творчості (не тільки в карикатурах) він створив, побувавши на зимових курортах Швейцарії, чимало образів спортсменів – ковзанярів і фігуристів – і простих людей, для яких катання на ковзанах було улюбленою формою дозвілля. У 1912 р. Карло Пеллегріні взяв участь у першому Олімпійському конкурсі мистецтв, який входив до про-

На ковзанці в Давосі. Пеллегріні Карло. 1910 р.

грами Ігор V Олімпіади в Стокгольмі, де митець був відзначений золотою медаллю за триптих “Зимовий спорт”.

У творчості відомого французького художника-ілюстратора 1920–1930-х років Рене Вінсента, який працював у стилі ар-деко (модерн), суттєве місце займала тематика спорту, в тому числі фігурне катання на ковзанах, теніс і велосипедний спорт. У живописному і графічному мистецтві різних країн у XX і XXI ст. такий вид спорту, як фігурне катання на ковзанах, знайшов багатогранне творче втілення: йому присвятили свої твори художники Швеції, США, СРСР, Німеччини, Іспанії, Великої Британії, Канади, Італії, Франції, Росії та інших країн.

Ще одним видом спорту, який залишається популярним від часів Стародавньої Греції та Стародавнього Риму до наших днів, є фехтування. За минулі століття збереглося чимало різноманітних зображень цього виду спорту в творчості народів різних країн, у тому числі у живопису та графіці.

Слід зазначити, що задовго до того, як фехтування стало змагальним спортом (у сучасному розумінні), його попередником було володіння (із практичним застосуванням) різними видами бойової холодної зброї – мечем, шпагою, шаблею, рапірою та ін. Живописна і графічна спадщина ілюструє нам безліч прикладів використання такої зброї воїнами різних держав, давньоримськими гліadiatorами, середньовічними лицарями, дуелянтами тощо. До нашого часу дійшло зображення різних сюжетів на давньогрецьких амфорах, вазах і інших посудинах (у червонофігурній і чорнофігурній кераміці), наприклад, змагання голплітів – озброєних воїнів у їх повному бойовому спорядженні.

В епоху Середньовіччя в різних країнах Європи створювалися, друкувалися і розповсюджувалися різні навчальні посібники та інші настанови з фехту-

вання. Вони зазвичай містили не тільки текстові описи різноманітних фехтувальних прийомів, а й живописні та графічні ілюстрації до них.

У Німеччині, наприклад, такими ілюстрованими виданнями були трактати Йоганна Ліхтенауера (1389), Андреса Лайгнітуера (1430), Пітера Фалькнера (1490) і ін.

У 1512 р. видатний німецький художник – живописець, графік і теоретик мистецтва епохи Відродження Альбрехт Дюрер (1471–1528), який сам добре володів фехтувальним мистецтвом, створив книгу (фехтбух), видану на замовлення імператора Священної Римської імперії Максиміліана I в одному екземплярі. У цій книзі художник на 35 аркушах проілюстрував різноманітні прийоми фехтування двома сотнями акварельних малюнків. Цей художньо ілюстрований фехтбух Альбрехта Дюрера було виявлено через три сотні років після його створення німецьким професором університету в Бреслау Йоганном Бюшингом. Нині книга зберігається в Національному музеї у Відні.

У 1542 р. німецький муніципальний чиновник з Аугсбурга Пауль Гектор Майр підготував зібране ним багатомне гарно ілюстроване видання з фехтування, що стало одним із яскравих зразків творів, присвячених бойовим мистецтвам епохи Відродження (для підготовки цього видання Майр за свій кошт найняв не тільки двох професійних майстрів фехтування, а й художника – Йорга Броя молодшого).

У 1552 р. Мартінус ван Геємскерк видав у Німеччині книгу “Фехтування і боротьба”, яка була проілюстрована гравюрами, виконаними з використанням техніки різьблення по дереву.

Німецький майстер зі Страсбурга Йоахім Майєр у 1560 р. видав, а в 1570 р. перевидав книгу “Істинний опис мистецтва фехтування”, яка містила кольорові ілюстрації (80 – у першому виданні і 73 – у другому) – літографії, що відображають численні фехтувальні прийоми із використанням мечів, рапір і деяких інших видів холодної зброї.

Пауль Гектор Майр та його ілюстрації до книги з фехтування, 1560 р.

Ілюстрації до книги Доменіко Анджело "Школа зброї". 1763 р.

У 1620 р. німець Ганс Вільгельм Шеффер фон Дітц опублікував двотомний трактат Сальватора Фабріса з фехтування на італійських рапірах, що містить, крім текстів, 672 ілюстрації.

Подібну працю, але дещо меншу за обсягом, було підготовлено Себастьяном Хеслером з Нюрнберга і тричі перевидано за період 1610–1613 рр. У цій книзі проаналізовані Хеслером роботи італійських і французьких авторів було проілюстровано більш ніж 100 малюнками.

Різні добре проілюстровані видання з фехтування виходили в епоху Відродження і в інших країнах Європи – в Іспанії, Франції, Італії та ін.

Наприклад, у 1553 р. вийшла в світ книга "Трактат про мистецтво володіння зброєю з філософськими роздумами", автором якої був італійський майстер фехтування, архітектор, інженер і математик Камілло Агріппа. У цій книзі деякі ілюстрації створив його друг – видатний художник епохи Відродження Мікеланджело Буонарроті, а більшу частину гравюр виконав невідомий нам художник зі школи Марконтоніо Раймонді.

Книга "Академія меча", створена і видана в 1628 р. французом Жераром Тібо, містила 46 складних кольорових гравюр із зображеннями фехтувальників в дії.

У Великій Британії в середині XVIII ст. акценти у фехтуванні з позицій військової підготовки стали переміщатися на спортивне тре-

нування. Ініціатором цього став італієць Доменіко Анджело Малевольті Тремамондо – засновник розташованої в Сохо (одному з районів Лондона) фехтувальної академії "Школа зброї Анджело". Він народився в 1716 р. в Ліворно (Італія); у молодості десять років прожив у Парижі, осягаючи там секрети фехтувальної майстерності, а потім оселився у Великій Британії. У 1763 р. Анджело випустив у світ книгу "Школа зброї", що містить, крім тексту, 47 гравюр – ілюстрації, які створив художник Гвінеї, а вигравіювали Райленд, Грін'йон і Холл. На всіх малюнках, які демонстрували різні прийоми фехтування, був відображений сам Анджело, а опонентами в зображених фехтувальних поєдинках – його друзі.

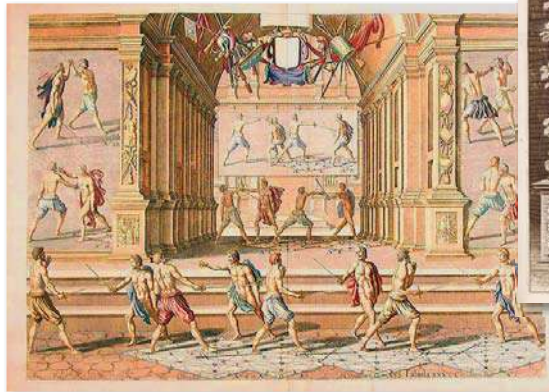
У XIX ст. в Італії, Франції, інших європейських країнах і в США все ширше розвивалися змагальні форми фехтування – і відповідно змінювалися їх відображення як в ілюстраціях (у спеціалізованих виданнях), так і в тогочасних живопису та графіці.

Наприкінці XIX ст., у XX і XXI ст. фехтування на рапірах, шпагах, шаблях – вже як вид олімпійського спорту, який входив до програми усіх Ігор Олімпіади, – знаходило своє художнє відображення в різних жанрах живопису і графіки в різних країнах.

Протягом сотень років такий вид спорту, як теніс у своєму розвитку був дуже тісно пов'язаний з мистецтвом, у тому числі з живописом, взаємно збагачуючи один одного.

Старовинна французька гра з м'ячем "jeu de raquette" (гра долонею) – прообраз сучасного тенісу – була свого часу (починаючи з XVI ст.) не тільки дуже популярною в ряді країн, а й набула широкого відображення в живопису.

Жерер Тібо та його ілюстрації на тему фехтування. 1628 р.

Портрет юного Карла IX з ракеткою.
Клуе Франсуа. 1562 р.

Портрет Герцога Макленбурзького
Фрідріха з сестрою. Матьє Георг Давід.
1762 р.

Тенісистка. Убеда Васкес Карлос.
1902 р.

Художники епохи Середньовіччя та періоду Відродження зображували гравців з різними аксесуарами, що свідчили про їхні захоплення. Так, французький художник Франсуа Клуе в 1562 р. зобразив наслідного принца – майбутнього короля Франції Карла IX – з ракеткою в руках. Цей монарх відомий тим, що під час його правління в Парижі в ніч на 24 серпня 1572 р. відбулася подія під назвою “Варфоломійська ніч” – масова різанина гугенотів католиками. Але завдяки згаданому твору живописного мистецтва ми знаємо Карла IX і як гравця в ту гру, яка в подальшому стала тенісом.

Фламандський художник Ян Брейгель (син великого нідерландського живописця Пітера Брейгеля старшого) в книзі “Алегорія Європи” (1610) до переліку предметів, які у нащадків повинні асоціюватися з Європою, включив не тільки скрипку і шпагу, а й ракетку для гри з м’ячем.

Голландський художник – ілюстратор і гравер Ян Лейкен у книгу “Ремесла людини” (1694) включив спеціальний розділ, присвячений грі з м’ячем.

Із зростанням могутності Франції поширювалася в Європі й улюблена гра французів – же-де-пом. Підтвердженням цього може слугувати картина голландського художника Адріана ван де Вельде НАЗВА, написана в 1620–1626 рр., на якій замість сітки натягнуто ланцюг, а ракетки за своєю формою відрізняються від тенісних.

Як свідчать історики, у XVII–XVIII ст. у Німеччині грали в реал-теніс і там було побудовано відповідні споруди для цієї гри. Наприклад, німецький художник Георг Давід Матьє зобразив на картині юного мекленбурзького герцога Фрідріха і його сестру Софію, готових кинути читання заради улюбленої гри в теніс. Інший німецький художник Йоханн

Георг Кройцфельдер намалював портрет графа Ернста фон Гогенлое-Лангенбурга з парою ракеток для тенісу.

У великих європейських містах аристократи на площах грали в же-де-пом. Це захоплення було відображено, зокрема, на картинах французького художника Жака Калло, англійських художників Джона Міллара Ватта і Маттеуса Меріана, на гравюрі французя Шарля Юльно “Гра в м’яч у Парижі” і в інших творах живопису і графіки.

На початку XVII ст. гра в м’яч – і рукою, і ракеткою – дедалі більше поширюється у Великій Британії.

До середини XVII ст. гра в м’яч, раніше відома як же-де-пом, отримала звичну нам назву – теніс.

У XVIII ст. гра в реал-теніс стала популярною і в Італії. Наприклад, венеціанський художник Габріелла Белла в 1725 р. на одному зі своїх полотен зобразив парний тенісний турнір на закритому корті – з сіткою, розміткою і обладнаними місцями для глядачів, при цьому на гравцях були спеціальні костюми білого кольору.

Після Великої французької революції (1789–1794) популярність реал-тенісу у Франції знизилася, а головною тенісною країною в світі стала Велика Британія.

Одним із віддзеркалень популярності тенісу в цій країні може слугувати живописний твір відомого англійського художника-карикатуриста XIX ст. Теодора Лейна, на якому зображено, як гравці набивають тенісний м’ячик об стіну будівлі, а жителі навколишніх будинків із цікавістю спостерігають за грою.

Теніс стає визнаним захопленням англійської молоді. Про це свідчить сюжет створеної в 1881 р.

Портрет Пабло Рамоса Вільєгаса Кордеро Вільєгас Хосе. 1905 р. Іспанія

Теніс біля моря. Війяр Жан Едуард. 1907 р. Німеччина

картини англійської художниці Мері Хейллар "Тенісний сезон": у вікно видно, як юнаки готуються почати тенісний турнір, а дівчина так поспішала подивитися цю гру, що забула на столі свою сонцезахисну парасольку.

Наприкінці XIX ст. теніс стає невід'ємною частиною активного відпочинку британців. Доказами цього є картини "Гравці в теніс" (автор – британський художник Френсіс Сідні Мушамп, 1882), "Тенісисти" (автор – британський художник Хорас Генрі Каунті, 1885) та інші твори живопису.

Популярність тенісу поширилася з Європи в Америку, що в США знайшло відображення і в живопису. Одним із прикладів цього є створена в 1887 р. картина американського художника Луїса Пренга

"Лаун-теніс".

Італійський художник Джованні Баттіста Тьєполо створив картину "Смерть Гіацинта". Слід підкреслити, що згідно з давньогрецьким міфом Гіацинт загинув від того, що йому в голову потрапив диск, кинутий Аполлоном. Однак, у часи, коли творив Тьєполо, метання диска не користувалося особливою популярністю, тому художник у сюжеті своєї картини замінив диск на тенісну ракетку.

На початку XX ст. теніс завойовує всесвітню популярність як спортивна гра, перетворюючись на культурне явище світового масштабу. У цей період було створено такі живописні твори, як картина німецького художника Макса Лібермана "Гра в теніс" (1901), іспанця Карлоса Васкеса Убеди "Тенісистка" (1902), його співвітчизника Кордеро Вільєгаса Хосе – "Портрет Пабло Рамоса Вільєгаса" (1905), француза Жана Едуарда Війяра – "Теніс біля моря" (1907), американця Джорджа Веслі Беллоуза "Теніс у Ньюпорті", його співвітчизника Чарльза Вебстера Готорна "Тенісист", радянського живописця і графіка Олександра Дейнеки, в багатогранній творчості якого є дві картини з назвою "Теніс" (1923 р. і 1931 р.).

У різні роки художники різних країн створювали портрети таких прославлених зірок світового тенісу, як Кріс Еверт, Мартіна Навратілова, Стефан Едберг, Пітер Сампрас, Вінус Вільямс, Роже Федерер та інших.

Різні жанри живописного і графічного мистецтва знайшли втілення і в зображеннях на поштових марках і поштових листівках, присвячених різним видам спорту.

Ще одним видом образотворчого мистецтва, що має безпосереднє відношення до сучасних Олімпійських ігор, стали плакати Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор. На цих плакатах, крім порядкового номера Ігор, року і найменування міста, в

Тенісистка Кріс Еверт.
Ворхол Енді. 1977–1979 рр.

Тенісист Пітер Сампрас.
Автор картини –
Фарлей Малкольм. XX ст.

Тенісист Роже Федерер.
Автор картини – Холланд Стівен. 2007 р.

якому вони проводяться, відтворювалися в художніх образах ті чи інші особливості міста, що приймає Олімпійські ігри, і пов'язана з ним символіка.

На Іграх I Олімпіади 1896 р. в Афінах офіційного плаката не було. Його роль (художній образ із символікою Ігор) відіграла обкладинка програми цих Ігор, на якій було зображено жінку в національному одязі, що уособлює давньогрецьку богиню Афіну, яка тримає вінки з гілок оливи й готова увінчати ними переможців Ігор. Біля ніг Афіні лежить плита із зображенням немовляти Геракла, який душить змія (у Стародавній Греції Геракла вважали одним із засновників Олімпійських ігор). Внизу праворуч – державний прапор Греції, розташований на пальмових гілках. Вгорі зліва – дві дати: 776 і 1896 (перша з них називає рік проведення перших давньогрецьких Олімпійських ігор, а друга дата – перших міжнародних Олімпійських ігор сучасності). Справа на плакаті зображено видатні давньогрецькі архітектурні споруди – Акрополь в Афінах і Храм Зевса в Олімпії. Трохи нижче розташовано зображення стадіону в Афінах, на якому відбувалася церемонія відкриття Ігор I Олімпіади-1896 і ряд олімпійських змагань цих Ігор.

Плакат 1900 р., коли в Парижі проводилися Ігри II Олімпіади, хоча й мав угорі напис "Олімпійські ігри", однак по суті був плакатом Всесвітньої виставки, яка проходила тоді у французькій столиці. Назва виставки і її символіка займають всю центральну частину плаката. Аналогічно було сформовано плакат у 1904 р.: вгорі – слова "Олімпійські ігри", а вся інша частина плаката – і текст, і зображення – присвячені Всесвітній виставці у Сент-Луїсі.

Починаючи з Ігор V Олімпіади 1912 р. у Стокгольмі, оргкомітет став відбирати найкращий із запропонованих художниками офіційний плакат Ігор.

Напередодні VI Олімпійського конгресу, що пройшов у Парижі в університеті Сорбонни в 1914 р. (ще до початку Першої світової війни), тодішній президент МОК П'єр де Кубертен особисто відібрав плакат, присвячений двадцятій річниці відродження Олімпійських ігор. Цей плакат створив швейцарський художник Едуард Ельзінгер.

На створеному Мартою ван Кук плакаті Ігор VII Олімпіади, що проходили в 1920 р. в Антверпені, на тлі панорами цього міста з його найвищою спорудою – собором – зображено фігуру грецького дискобола, прапори країн-учасниць цих ігор і герб Антверпена, а внизу розміщено напис: "VII Олімпіада. Антверпен (Бельгія). Серпень 1920 – вересень 1920".

На створеному Огюстом Матіссом плакаті I зимових Олімпійських ігор, що відбувалися з 25 січня по 5 лютого 1924 р., розташованого поблизу Монблану – найвищої вершини Альп – французького містечка Шамоні на тлі гірських вершин зображений орел, який несе у своїх лапах пальмові і лаврові

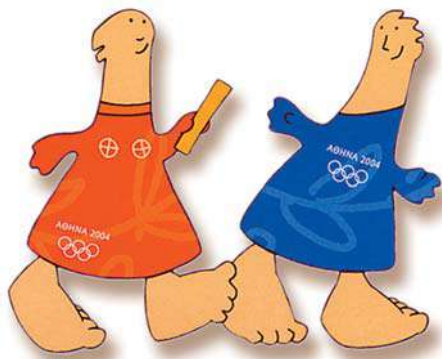

Плакат для I зимових Олімпійських ігор (Шамоні, 1924) був намальований знаменитим французьким художником Огюстом Матіссом

вінки, перев'язані стрічкою і пофарбовані в кольори державного прапора Франції, а справа внизу – зображення екіпажу бобслея, що мчить по трасі.

На плакатах наступних Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор зазвичай олімпійська символіка (п'ять переплєтених кілець) поєднувалася з зображеннями відомих споруд і скульптур міст, що приймають Ігри (наприклад, увінчані скульптурою кінної квадриги Бранденбурзькі ворота в Берліні-1936; вежа з годинником "Біг Бен" у Лондоні-1948; скульптура дев'ятиразового олімпійського чемпіона з легкої атлетики легендарного фіна Пааво Нурмі в Гельсінкі-1952; скульптура капітолійської вовчиці в Римі-1960; силует будівлі опери в Сідней-2000 та ін.), з характерними пейзажами (наприклад, силуети тих чи інших гірських вершин на плакатах деяких зимових Олімпійських ігор), а іноді із символікою країни, на території якої проводяться Ігри (наприклад, червоне коло сонця, що сходить, яке займає основне місце в центрі державного прапора Японії, – на плакаті ігор XVIII Олімпіади-1964 у Токіо, або червона зірка, що вінчає стилізований силует вежі Кремля, утворений спрямованими вгору зображеннями бігових доріжок, – на плакаті Ігор XX Олімпіади-1980 у Москві) тощо.

Творами образотворчого мистецтва, які затверджуються комітетами кожних Ігор Олімпіад і кожних зимових Олімпійських ігор, є створювані художниками талісмани. Першим неофіційним талісманом був стилізовано зображений лижник на ім'я Шюсс на X зимових Олімпійських іграх 1968 р. у Греноблі. Першим офіційним олімпійським талісманом став ягуар на Іграх XIX Олімпіади-1968 у Мехіко. Можна також згадати такі талісмани, як такса Валді (Ігри XX Олімпіади-1972 у Мюнхені), бобер Амік (Ігри XXI Олімпіади-1976 у Монреалі), енот Роні (XIII зимові Олімпійські ігри-1980 у Лейк-Плесіді), ведмежа

Фівос і Афіна –
талісмани Ігор
XXVIII Олімпіади
2004 р. в Афінах

Міґа, Куатчі та Сумі – талісмани
XXI зимових Олімпійських ігор
2010 р. у Ванкувері

Міша (ігри XXII Олімпіади-1980 у Москві), вовчєня Вучко (XIV зимові Олімпійські ігри-1984 у Сараєво), білоголовий орлан Сем (Ігри XXIII Олімпіади-1984 у Лос-Анджелесі), білі ведмежата Хоуді і Хайді (XV зимові Олімпійські ігри-1988 у Калгарі), тигрєня Ходорі (Ігри XXIV Олімпіади-1988 у Сеулі), гірський ельф Мажик (XVI зимові Олімпійські ігри-1992 в Альбервілі), песик Кобі (Ігри XXV Олімпіади-1992 у Барселоні), ляльки Крістін і Хакон – персонажі норвєзьких фольклорних переказів (XVII зимові Олімпійські ігри-1994 у Ліллегаммері), комп'ютерний персонаж Іззі (Ігри XXVI Олімпіади-1996 в Атланті), чотири совєнятка – Суккі, Ноккі, Лєккі і Цуккі (XVIII зимові Олімпійські ігри-1998 у Нагано), трєє представників австралійської фауни – птах кукабарра Оллі, качконіс Сід та єхидна Міллі (Ігри XXVII Олімпіади-2000 у Сіднеї), заєць Пуодер, койот Копер і ведмідь Коул (XIX зимові Олімпійські ігри-2002 у Солт-Лейк-Сіті), античні ляльки Афіна і Фівос (Ігри XXVIII Олімпіади-2004 в Афінах), сніжок Нів і кубик льоду Глізе (XX зимові Олімпійські ігри-2006 у Турині), п'ять "дітей удачі" – Бєй-Бєй, Цзін-Цзін, Хуань-Хуань, Ін-Ін, Ні-Ні (Ігри XXIX Олімпіади-2008 у Пекіні), герої легенд народів західного (тихоокеанського) узбережжя Канади Міґа, Куатчі і Сумі (XXI зимові Олімпійські ігри-2010 у Ванкувері), білий тигр Сухоран (XXIII зимові Олімпійські ігри-2018 у Пхьончхані).

У період 1912–1948 рр., коли, відповідно до рішення МОК, до програм Ігор Олімпіад входили конкурси мистецтв, переможцями в номінації

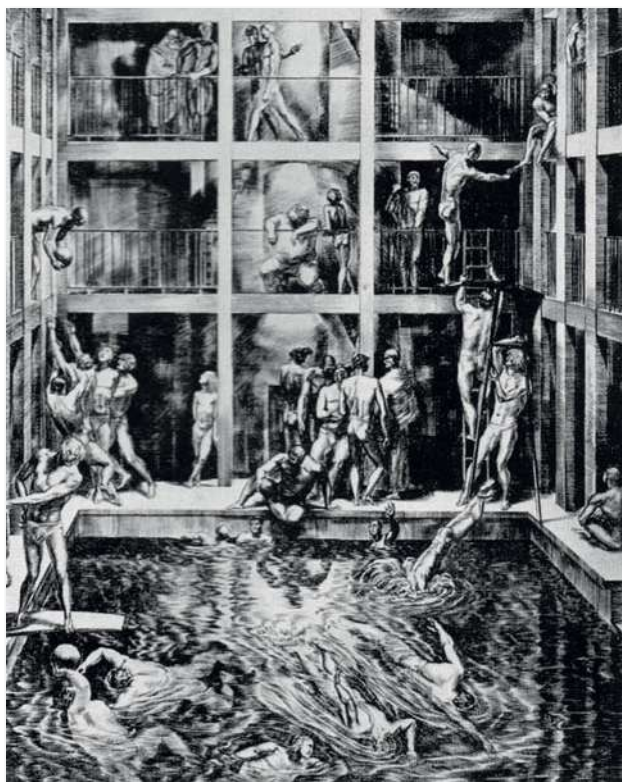
"Живопис", відзначеними в різні роки золотими олімпійськими медалями, ставали італійський художник Карло Пеллеґріні (1912 р. – за картину "Зимовий спорт"), двічі – художник із Люксембурґу Жан Ніколя Якобі (1924 р. – за картини "Кутовий удар", "Старт") в конкурсі живописних полотен, а в 1928 р. – за роботу "Рєґбі", визнану найкращою серед малюнків і акварелей), шведський художник Дєвід Валлін (1932 р. – за картину "На пляжі Арілда" у конкурсі живописних полотен), Лі Блер із США (1932 р. – за акварель "Родео" у конкурсі малюнків і акварелей) і його співвітчизник Йозєф Вебстер Голінкін (1932 р. – за роботу "Ножиці" в конкурсі графіки), швейцарський художник Алекс Вальтер Діґгєльман (1936 р. – за "Плакат Ароза I" у конкурсі прикладної графіки), Альфред Рєджинальд Томсон із Великої Британії (1948 р. – за картину "Любительський чемпіонат у Лондоні" в конкурсі картин маслом і акварелей), француз Альбер Декаріс (1948 р. – за роботу "Басєйн" у конкурсі гравюр і офортів).

Більш докладно про олімпійські конкурси в різних видах живописного мистецтва розповідається далі у відповідному тематичному розділі, присвяченому таким творчим змаганням на Іграх Олімпіад 1912–1948 рр.

У різноманітних творах живопису і графіки ХХ–ХХІ ст. у різних країнах знайшли відображення не тільки ті кілька видів спорту, що розглянуті нами вище як конкретні приклади, а й чимало інших видів спорту.

Зимовий спорт. Пеллеґріні Карло. 1912 р.

Басейн. Альбер Декаріс. 1948 р.

Варто зазначити і те, що серед спортсменів, які досягли великих успіхів на сучасних Олімпійських іграх, були такі, які після завершення спортивної кар'єри починали професійно займатися живописом. Одним із прикладів такої трансформації є американська легкоатлетка Джин Шилі, яка завоювала золоту медаль у змаганнях зі стрибків у висоту на Іграх X Олімпіади 1932 р. у Лос-Анджелесі, а в подальшому стала художником.

Ще один приклад – чотириразовий олімпійський чемпіон у метанні диска (1956, 1960, 1964, 1968) американець Елфред Ортер, який після розставання з великим спортом не тільки став художником-абстракціоністом, а й ініціював створення у Форт-Майєрс (штат Флорида) музею та галереї мистецтва олімпійців, де на момент його відкриття (2010) демонструвалися твори чотирнадцяти колишніх спортсменів – олімпійських ветеранів. Серед них, крім картин самого Елфреда Ортера, – твори американського художника-графіка Роберта Бімона (олімпійського чемпіона Ігор-1968 з легкої атлетики – у стрибках у довжину), американської художниці Флоренс Гріффіт-Джойнер (триразової олімпійської чемпіонки Ігор-1988 з легкої атлетики – в бігу на 100 і 200 м і в естафеті 4 x 100 м), австралійської художниці Шейн Гоулд (дворазової олімпій-

Акварелі “Кутувий” та “Регбі”. Якобі Жан. 1924–1928 рр.

ської чемпіонки Ігор-1972 – у плаванні на 200 і 400 м вільним стилем), американки Пеггі Флемінг (олімпійської чемпіонки зимових Ігор-1968 з фігурного катання), італійки Емануели П'ерантоцці – дворазової олімпійської призерки з дзюдо (на Іграх-1992 і Іграх-2000), американського художника Річарда Бабки (олімпійського призера Ігор-1960 з легкої атлетики – в метанні диска), американського скульптора Леррі Янга – дворазового олімпійського призера (на Іграх 1968 і Іграх-1972) з легкої атлетики (спортивна ходьба), і багатьох інших учасників Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор різних років (з Франції, Швейцарії, США, Словаччини, Пуерто-Рико), що стали після завершення спортивної кар'єри художниками і скульпторами.

Будинок у Форт-Майєрс (штат Флорида, США), де розташовані музей та галерея мистецтва олімпійців

Розділ 24

Спорт у скульптурі та декоративно-ужитковому мистецтві

Твори скульптурного мистецтва в різних його жанрах, що дійшли до нас як безпосередньо з часів Стародавньої Греції, так і – набагато частіше – у більш пізніх давньоримських копіях, досить різноманітно зображують давньогрецьких атлетів, включаючи учасників Олімпійських та інших усегрецьких ігор, у різних видах атлетичних змагань (бігу, боротьбі, метанні диска, панкратіоні). Ці скульптури зберігаються в музеях різних країн (Греції, Італії, Великої Британії, Франції, Німеччини, Ватикану тощо).

Одним із прикладів такого скульптурного мистецтва Стародавньої Греції може слугувати творчість Поліклета, який був учнем великого Фідія в студії Агелада на Аргосі. Скульптури атлетів, створених Поліклетом, що продовжували традиції аргоської школи, мають важкі кінцівки, сильну мускулатуру й одухотворені обличчя, а потужна сила поєднується з фізичною витонченістю пропорцій, що свідчить, на думку фахівців, про прагнення скульптора до досконалих зразків ідеального образу людини. І хоча мармурові копії скульптурних творів Поліклета, що дійшли до наших часів, дають слабке уявлення про їх бронзові оригінали, які, як описано в різних історичних джерелах, були вишукано досконалими, однак і копії тих скульптур – наприклад, “Діадумен” (статуя атлета з пов’язкою на голові) і “Списоносець” (статуя Доріфора), – не можуть не викликати захоплення.

Скульптурні зображення давньогрецьких атлетів і різних видів атлетичних змагань були втілені не тільки в різних статуях, а й на монетах, у барельєфах і інших рельєфних композиціях. Їх наочними ілюстраціями можуть бути представлені в Національному археологічному музеї в Афінах барельєфи, що відображають епізоди ігор з м’ячем, які були популярними в давньогрецьких гімназіях і палестрах.

Доріфор (списоносець) – одна з найвідоміших статуй античності роботи скульптора Поліклета. 450–440 рр. до н. е.

Дискобол. Римська копія з грецького оригіналу роботи Мирона. V ст. до н. е.

У зведеній в Олімпії в архаїчний період історії Стародавньої Греції (VIII–VI ст. до н. е.) найбільшій споруді в Олімпії того часу – храмі богині Гери (дружини бога Зевса) – знаходилися статуї не тільки Гери і Зевса з шоломом на голові, а й численні статуї інших богів і героїв, виконані зі слонової кістки, дерева, золота, мармуру, бронзи. Крім того, для архаїчного періоду були характерні скульптурні твори прикладного характеру, зокрема, створені в V–VI ст. до н. е. бронзові, кам'яні і теракотові статуетки.

У класичний період історії Стародавньої Греції (V–IV ст. до н. е.) в Олімпії з'явилися різні бронзові, мармурові та теракотові статуї. Хоча пізніше, коли Стародавня Греція потрапила під владу Стародавнього Риму, багато статуй були викрадено римськими завойовниками (причому чимало бронзових було переплавлено, а мармурові пішли на виготовлення вапна), проте написи, що дійшли до нас, переконують у тому, що свої скульптури виставляли в Олімпії такі талановиті скульптори тих часів (V ст. до н. е.), як Фідій (творець величної статуї Зевса для його храму в Олімпії), Мирон (автор відомий статуї «Дискобол» (метальник диска) та інші майстри.

В елліністичний період історії Стародавньої Греції (IV–I ст. до н. е.) в Олімпії було встановлено чимало кінних монументів – на честь царів та інших правителів, а також полководців – як грецьких, так згодом і римських.

Чимало статуй в Олімпії було встановлено полісами (давньогрецькими містами-державами) або приватними особами, які не були пов'язані з Олімпійськими іграми. Однак слід зазначити, що багато статуй було споруджено на знак подяки богам за перемоги, здобуті в олімпійських атлетичних змаганнях.

Можна згадати також і про так звану круглу скульптуру, що набула поширення в архаїчний період давньогрецької історії – наприклад, фігури візників, які правлять кінями, і фігури воїнів з піднятим в замаху списами. Однією з характерних особливостей статуєток, створених в VII–VI ст. до н. е., були відмічені величчю й урочистістю зображення м'язистих атлетів.

У класичний період давньогрецької історії в скульптурних творах V ст. до н. е., порівняно з творами скульпторів архаїчного періоду, з'явилися нові риси: людські фігури були вже не урочисто застиглими (як у VI ст. до н. е.), а немов прийшли в рух. Однією з найбільш динамічних скульптур, які датуються початком V ст. до н. е., була бронзова фігура олімпійського бога – зі сміливим розвитом торса, широким кроком, рішучим замахом зігнутої в лікті правої руки і спрямованістю лівої руки, яка наче намічає ціль.

Про те, що скульптурне мистецтво того періоду (V–IV ст. до н. е.) досягло високого рівня досконалості, свідчать і мармурові фігури

Дельфійський візник. Бронзова статуя, присвячена Полізалосу (тирану Гели) – переможцю Піфійських ігор. V ст. до н. е.

Скульптура Зевса, який карас. Бронза

на фронтонах храму в Егіні, і бронзова статуя бога Посейдона – покровителя Істмійських ігор (зберігається в Національному археологічному музеї в Афінах), і створена давньогрецьким скульптором Лісіппом (у другій половині IV ст. до н. е.) статуя Троїла, встановлена в Олімпії після другої перемоги його упряжок у кінних змаганнях на Олімпійських іграх. Була в Олімпії і статуя наймолодшого тріумфатора Олімпійських ігор – бігуна Даміска з Мессенії, який до того ж переміг у пентатлоні (п'ятиборство) на Немейських і Істмійських іграх. В Олімпії в різні роки було встановлено статуї на честь таких переможців Олімпійських ігор, як Гісмен з Еліди (у пентатлоні), Сострат (у панкратіоні), Леонтіск (у боротьбі), Ерготел (у бігу на довгі дистанції він мав першість на Олімпійських, Піфійських, Немейських і Істмійських іграх), Леонід з Родоса (дванадцятиразовий переможець у бігу на різні дистанції на чотирьох Олімпійських іграх), Дромей (неодноразовий переможець у бігу на довгі дистанції на всіх чотирьох усегрецьких іграх) і багато інших.

Варто відзначити й те, що не всі тріумфатори Олімпійських ігор скористалися правом поставити статую на честь своєї перемоги, оскільки витрати на її створення і встановлення повинні були оплачувати або сам переможець, або його родичі, або його місто.

Першу таку статую (зроблену з дерева кипариса) було споруджено в Олімпії на честь переможця в кулачному бою на Іграх 59-ї Олімпіади – Праксідаманта з Егіни. Наступну статую (з дерева смоковниці) встановили на честь переможця в панкратіоні на Іграх 61-ї Олімпіади – Рексібія з Опунта. Ці статуї,

хоча й пошкоджені під впливом часу, перебували в Олімпії і в II ст. н. е., тобто в той час, коли історію давньогрецьких Олімпійських ігор вивчав і описував Павсаній.

Надалі статуї в Олімпії встановлювали досить часто. На початку того періоду, коли Стародавня Греція опинилася під владою Стародавнього Риму, цих статуй виявилось досить багато для того, щоб їх вивчення стало важливим джерелом для відтворення давньогрецької історії та античної культури спадщини.

Але статуї в Олімпії встановлювали не тільки на честь богів і переможців Олімпійських ігор, а й в пам'ять про ті події, що були пов'язані з різними порушеннями олімпійських ідеалів і принципів і з вчинками (підкуп, обман тощо), несумісними з культурою стародавніх греків.

Як вже зазначалося, в епоху Відродження і в Новий час активно розвивалися різні види мистецтва, які відрізнялися посиленням інтересом до давньогрецької культурної спадщини, внаслідок чого сформувався новий напрям у мистецтві – класицизм (його прихильники вважали ідеальними античний світ, спосіб життя стародавніх греків і їх мистецтво, ставлячись до нього як до естетичного еталону), а згодом і неокласицизм.

У Франції, Великій Британії, Німеччині, Італії та інших європейських країнах період з другої половини XVIII ст. до першої половини XIX ст. характеризувався розквітом неокласицизму в різних жанрах мистецтва, в тому числі скульптурі, при цьому античний ідеал краси доповнювався національними досягненнями і творчими розробками класичної культурної спадщини.

Для скульптурного мистецтва цього періоду характерним було відтворення скульптур митців, що творили за часів, коли існувала Римська імперія (у свою чергу ті твори часто були копіями скульптур, створених у Стародавній Греції). Оскільки більшість давньогрецьких скульптур, на жаль, було втрачено, європейські скульптори епохи класицизму і неокласицизму під час створення своїх творів орієнтувалися на збережені в музеях різних країн і в приватних колекціях давньогрецькі оригінали та їх копії, а також черпали теми для своєї творчості в давньогрецьких міфах і в давньогрецькій історії, в тому числі в тій її частині, яка стосувалася атлетики античних часів і змагання атлетів на Олімпійських та інших усегрецьких іграх.

Аналогічні процеси відбувалися в той період не тільки в живопису, архітектурі і скульптурі, а й в декоративно-ужитковому мистецтві.

Великі французькі художники того періоду Жак-Луї Давід і Ф. Жезар під впливом давньогрецького культурної спадщини стали засновниками нових естетичних напрямів у жіночому одягу. З нього

забирали каркаси і пишні прикраси, а костюми створювали в античному стилі. Наслідування античних форм проявлялося і у взутті, і в головних уборах.

Всі ці тенденції знаходили своє втілення не тільки в модних нарядах, а й в тому одязі, в якому спортсмени і спортсменки (зокрема, в таких видах спорту, як теніс, фігурне катання на ковзанах та ін.) у XIX – на початку XX ст. виступали в змаганнях.

Атлети давніх часів – бігуни, стрибунки і металевники – знайшли своє відображення в різних скульптурних творах давньогрецького мистецтва – і в їх оригіналах, і в давньоримських копіях. Одним із таких творів є всесвітньо відома скульптура “Дискобол”, створена Мироном у V ст. до н. е. у Стародавній Греції, а в подальшому відтворена в різних копіях.

Аналогічна тематика – змагання атлетів в бігу, стрибках і метаннях – надихала скульпторів і через тисячоліття після давньогрецьких Олімпійських ігор в епоху Відродження (XIV–XVI ст.) і згодом – у XVII–XIX ст.

Чимало скульптур закарбовували прославлених легкоатлетів з різних країн, які в різні роки – наприкінці XIX ст., у XX–XXI ст. – ставали олімпійськими чемпіонами в тих чи інших дисциплінах цього виду спорту. Серед них можемо назвати таких переможців Ігор Олімпіад, як грецький марафонець (1896) Спиридон Луїс (пам’ятники в Афінах і в Сід-

Пам’ятник дев’ятиразовому олімпійському чемпіону Пааво Нурмі біля Олімпійського стадіону в Гельсінкі

неї), американський металевник диска Мартін Шерідан (1904 і 1908 рр.), його співвітчизник – багатоборець Джеймс Торп (1912), бігун-стаєр з Фінляндії (1912 і 1920 рр.) Ханнес Колехмайнен (пам’ятник йому встановлено в місті Куопіо), легендарний фінський бігун на середні і довгі дистанції дев’ятиразовий олімпійський чемпіон (1920, 1924 і 1928 рр.) Пааво Нурмі (в Гельсінкі ще за життя спортсмена встановлено пам’ятник, що відобразив його), фінський бігун-стаєр (1924 і 1928 рр.) Вілле Ейно Рітола (пам’ятник йому в Сейняйокі), бігун на дистанції 400 м (1924) шотландець Ерік Ліделл з Великої Британії (пам’ятник в Единбурзі), канадський бігун-спринтер (1928) Персі Вільямс (пам’ятник у Ванкувері), американський бігун-спринтер і стрибун у довжину Джеймс Оуенс (1936), бігунка-спринтер і бар’єристка з Нідерландів Франсіна Бланкерс-Кун (1948), австралійська бігунка-спринтер і бар’єристка Ширлі Стрікленд де ла Ханті (1952 і 1956 рр.), її співвітчизниця – спринтер Елізабет Катберт (1956 і 1964 рр.), бігунка-спринтер із США (1960) Вільма Рудольф (пам’ятник у Кларксвіллі, штат Теннессі), новозеландський бігун на середні

Скульптура зі скла “Бігун”, присвячена переможцю з марафонського бігу на Іграх I Олімпіади 1896 р. Спиридону Луїсу. Афіни. 1988 р.

Пам’ятник Спиридону Луїсу в Кук-Парку на березі бухти Ботані в Сіднеї

Скульптурне зображення чотириразового чемпіона Ігор XI Олімпіади 1936 р. американського легкоатлета Джеймса Оуенса у м. Оуксвілл (штат Оклахома, США)

Скульптурне зображення легкоатлетки Франсіни Бланкерс-Кун – чотириразової олімпійської чемпіонки Ігор-1948 у Лондоні. Роттердам (Нідерланди)

для широко відомої скульптури Євгена Вучетича “Перекуємо мечі на орала”, встановленої біля будівлі Організації Об’єднаних Націй у Нью-Йорку.

Такий олімпійський вид спорту, як бокс, веде свою історію від кулачних боїв давніх часів у різних регіонах нашої планети. При цьому, як свідчать знахідки, виявлені під час різних археологічних досліджень, найдавніші з нині відомих рельєфних зображень кулачних боїв належать до IV тисячоліття до н.е. Тоді в Південному Дворіччі на території в долинах Тигру і Євфрату, де розташованій сучасній Ірак, проживали шумери.

дистанції Пітер Снелл (1960 і 1964 рр.), марафонець з Ефіопії (1960 і 1964 рр.) Абебе Бікіла (пам’ятник в Аддис-Абебі), бігун-стаєр з Фінляндії (1972 і 1976 рр.) Лассе Вірен (пам’ятник у Гельсінкі), американська бігунка-спринтер Флоренс Гріффіт-Джойнер (1988), український стрибун із жердиною – олімпійський чемпіон (1988), багаторазовий чемпіон світу та світовий рекордсмен Сергій Бубка (пам’ятник встановлено у Донецьку за життя видатного спортсмена) і ін.

Один із популярних видів атлетики (спорту) – боротьба – веде свої витоки з дуже давніх часів, що знайшло своє втілення в різних скульптурах і рельєфних зображеннях борців на стінах храмів і гробниць, на монетах тощо.

Боротьба – і греко-римська (серед чоловіків) і вільна (серед чоловіків і серед жінок) – входить до програми Ігор Олімпіад. Чимало прославлених борців в різні роки були зображені не тільки художниками, а й скульпторами (наприклад, триразові олімпійські чемпіони – радянський борець Олександр Медведь, росіянин Олександр Карелін і його співвітчизник Бувайсар Сайтієв, дворазові олімпійські чемпіони – Крістіан Палусалу з Естонії, болгарин Боян Радев, радянський борець Іван Яригін, олімпійські чемпіони – угорець Міклош Сільваші, радянський борець Анатолій Роцин, болгарин Нікола Станчев і Продан Гарджев, турок Ахмет Айік, іранець Голамреза Тахті та ін.).

Особливо хотілося б відзначити, що олімпійський чемпіон з вільної боротьби Ігор-1968 у Мехіко киянин Борис Гуревич (СРСР) став моделлю

Перекуємо мечі на орала. Євген Вучетич. Нью-Йорк. Моделлю для цієї скульптури був радянський борець, олімпійський чемпіон Борис Гуревич з Києва

Рельєфні зображення кулачних бійців були виявлені археологами і в різних місцях Стародавнього Єгипту, в тому числі на стінах гробниці в Саккарі (III тисячоліття до н.е.), гробниць у Фівах і похоронного храму Рамзеса III в Луксорі (II тисячоліття до н.е.).

До II тисячоліття до н.е. належить, наприклад, і вавилонська плакетка з рельєфними зображеннями кулачних бійців, і теракотові рельєфи, що відобразили кулачних бійців у Месопотамії.

Великою популярністю користувалися кулачні поединки в Стародавній Греції, в тому числі – змагання в цьому виді атлетики на античних Олімпійських іграх, про що свідчать бронзові, теракотові і мармурові скульптури кулачних бійців, а також теракотові рельєфи з відповідними сюжетами і рельєфні зображення на монетах часів Стародавньої Греції та Стародавнього Риму, які знаходяться в музеях різних країн.

Вельми різноманітними і досить популярними були боксерські змагання в різних країнах Європи і Північної Америки в епохи Середньовіччя, Відродження і в Новий Час. Протягом довгого часу (1719–1889) суперники (а нерідко і суперниці) боксували голими кулаками, а в подальшому (з 1890 р. і донині) боксери змагаються вже спеціальних рукавичках (і той, і інший етапи розвитку боксу знайшли відображення в різних видах мистецтва, в тому числі у творах скульпторів).

У XX–XXI ст. у багатьох країнах було створено чимало скульптурних композицій, присвячених як боксу взагалі, так і прославленим боксерам – і любителям, і професіоналам.

Серед видатних боксерів різних років, які відображені в творах скульпторів – угорець Ласло Папп (перший триразовий олімпійський чемпіон у цьому виді спорту), американці Кассіус Клей (Мохаммед Алі) і Джек Фрейзер, інші ушановані спортсмени.

З давніх часів до наших днів дійшли в різних жанрах скульптурного мистецтва – як в оригіналах, так і в копіях – приклади освоєння і використання в різних цілях (найчастіше – бойових, військових) тих чи інших видів холодної зброї, яке – задовго до появи фехтування як одного з видів змагального спорту – застосовувалося для нападу на ворогів і для захисту від їх нападу.

Скульптура триразової олімпійської чемпіонки з фігурного катання на ковзанах норвежки Соні Хені, встановлена в одному з парків Осло

Про це свідчать фігурки людей і їх рельєфні зображення – з мечами, списами й різною холодною зброєю, знайдені під час розкопок експедиціями археологів. Ці пам'ятки належать до різних періодів історії, різних народів і країн (шумери, кіммерійці, Стародавній Єгипет, Вавилон і інші держави Месопотамії, Стародавня Греція, Персія, Стародавній Рим, Карфаген, Китай, Монголія, Індія, Японія, європейські держави, Османська імперія, держави індіанців – корінних жителів Америки, у подальшому захоплені іспанцями, португальцями, британцями та іншими завойовниками, і т.д.).

Надалі фехтування з його бойового (військового) застосування еволюціонувало в бік спортивного змагання.

Починаючи з 1896 р., коли відбулися Ігри I Олімпіади сучасності, фехтування постійно є олімпійським видом спорту, що знайшло своє відображення в мистецтві, в тому числі у скульптурі.

Починаючи з XVII ст. в Європі (у Франції, Великій Британії та деяких інших країнах) набула розвитку така форма прикладного мистецтва, як створення і художнє оформлення жіночих і чоловічих костюмів для катання на ковзанах.

Справжню революцію в розвитку моди жіночих костюмів для фігурного катання на ковзанах здійснила норвежка Соня Хені, яка на IV зимових Олімпійських іграх 1936 р. у Гарміш-Партенкірхені вперше в цьому виді спорту виступила в короткій сукні. Завдяки їй увійшли в моду черевики фігуристок білого кольору.

У 1950-і роки у художників-дизайнерів одягу з'явилися нові можливості для реалізації своїх ідей під час створення костюмів для фігурного катання на ковзанах. У жінок-фігуристок увійшли в моду світлі сукні та спідниці, які ефектно виглядали під час виконання стрибків. Чоловіки-фігуристи стали виступати в чорних або темно-синіх брюках і светрах.

У 1960-і роки різні елементи у фігурному катанні на ковзанах ставали все складнішими для виконання, що вимагало від спортсменів більшої свободи рухів, а це стимулювало дизайнерів-модельєрів до використання в костюмах еластичних синтетичних тканин. У 1964 р. Олег Протопопов, виступаючи з Людмилою Білоусовою в змаганнях спортивних пар

Статуетка Пеггі Флемінг – олімпійської чемпіонки Ігор-1968 з фігурного катання на ковзанах

на IX зимових Олімпійських іграх в Інсбруку, вперше одягнув суцільний костюм у вигляді смокінга.

Помітними подіями в розвитку моди в цьому виді спорту стали красиві й оригінальні вбрання, в яких виступали спортсменки, що стали олімпійськими чемпіонами, – американка Пеггі Флемінг (на X зимових Олімпійських іграх 1968 р. у Греноблі) і її співвітчизниця Дороті Хемілл (на XII зимових Олімпійських іграх 1976 р. в Інсбруку).

Після 1988 р. з'явилися офіційні обмеження в дрес-кодi для фігуристок: негативну реакцію в Міжнародному союзі ковзанярів (ISU) викликав надто сміливий наряд, в якому дворазова олімпійська чемпіонка (1984 і 1988 рр.) у жіночому одиночному катанні німецька спортсменка з Німецької Демократичної Республіки Катаріна Вітт виступала на XV зимових Олімпійських іграх-1988 у Калгарі. Надалі в правила було внесено поправку, згідно з якою стегна, сідниці і діафрагма фігуристки повинні бути прикриті. Цю поправку прибрали з правил тільки в 2003 р., коли ISU скасував заборону на виступ фігуристок у нарядах без спідниць.

Надалі обмеження ISU у цій сфері було зведено до мінімуму, внаслідок чого художники-дизайнери стали втілювати в нарядах фігуристок і фігуристів різні оригінальні інновації.

Одним із напрямів декоративно-прикладного мистецтва в Західній Європі на початку XVIII ст. (1710) стала традиція виготовляти з фарфору різні фігурки людей, що стало можливим завдяки німецькому хіміку з Дрездена Йоганну Фрідріху Беттгеру, який вивів формулу отримання твердої порцеляни (яку раніше доводи-

лося завозити з Китаю) і заснував фабрику з виробництва фаянсу (кераміки з глазурованою покриттям). Майстерні, де виробляли фарфор, було розміщено в Мейсені (це місто досі залишається одним із головних центрів виробництва кераміки в Німеччині, а мейсенський фарфор вважається одним із найкращих у світі). Дрезден став відомий тим, що в цьому місті мейсенський фарфор набув свого унікального декору.

У Мейсені працював німецький скульптор-мініатюрист Йоганн Йоахім Кендлер, якого вважають одним з авторів концепції створення фарфорових статуєток. Слід зазначити, що німецькі скульптори, які творили в цьому жанрі, у своїх творах приділяли велику увагу зимовому спорту, в тому числі відображаючи в скульптурних мініатюрах одну з найбільш популярних у Німеччині зимових розваг – катання на ковзанах.

Фабрики (мануфактури) з виробництва різної продукції з фарфору стали відкриватися в XVIII ст. не тільки в Німеччині, а й в інших європейських країнах, у тому числі у Великій Британії, Франції, Італії, Данії, Бельгії, Австро-Угорщині, Богемії (Чехії) і ін. У продукції цих компаній (мініатюрні фігурки з порцеляни, розписані декоративні тарілки тощо) скульптори та художники втілювали різні сюжети, у тому числі і катання на ковзанах. Аналогічна тематика знайшла своє відображення і в оформленні таких виробів великих порцелянових мануфактур у різних країнах Європи, як столові, чайні та кавові сервізи.

Широке визнання в світі здобув у XVII–XVIII ст. англійський фарфор, виробництвом якого займалися фабрики в Дербі, Ворчестері і Челсі (одному з районів Лондона). Серед їх продукції популярністю користувалися такі твори декоративно-ужиткового

Танцюючі пари на льоду. Кеніг Альфред. 1910–1911 рр. Мануфактура "Мейсен"

Фігуристка. Бронза, слонова кістка. Прайсс Фердинанд. 1925 р. Австрія

мистецтва, як мініатюрні фігурки і декоративні тарілки, у яких нерідко втілювалися сюжети, пов'язані з катанням на ковзанах.

У такому поширеному в європейській скульптурі та декоративно-ужитковому мистецтві різних країн (Німеччини, Великої Британії, Італії, Австрії, Іспанії, СРСР і ін.) напрямку, як скульптури малих форм – мініатюрні порцелянові статуетки, фарфорові медальйони тощо – серед різних сюжетів знайшли відображення і ті, які були пов'язані із зображеннями гри в теніс.

Наприкінці XIX ст. у мистецтві з'явився стиль ар-деко (або модерн), що було викликано прагненням скульпторів, художників і архітекторів до творчого переосмислення мистецтва античності, готики, бароко, рококо – з тим, щоб поєднуючи їх, знайти щось нове. У різних країнах цей стиль мав різні назви: наприклад, у Франції – “арт-нуво” (нове мистецтво) або “fin de siècle” (кінець століття), у Великій Британії – “modern style” (сучасний стиль), у Німеччині – “jugendstil” (молодіжний стиль), в Італії – “ліберті”, в Іспанії – “модернізм”, у Нідерландах – “nieuwe kunst” (нове мистецтво), у Швейцарії – “style sarin” (“ялинковий стиль”) тощо.

У декоративно-ужитковому мистецтві символом модерну (ар-деко) стала скульптура з бронзи і слонової кістки. При цьому в 1920–1930-х роках французькі, німецькі та австрійські майстри створили в малій пластиці унікальний стиль, піднявши статус декоративної скульптури до рівня високого мистецтва. Класичними представниками стилю ар-деко у скульптурі вважаються французи Дмитр Чипа-

рус, Клер Жан Робер Коліне, Поль Філіпп, німці Отто Поерцель, Фердинанд Прайсс, австрієць Бруно Зак і інші.

З тематики цього жанру, що знаходить втілення в ті часи в статуетках танцівниць і спортсменок, які займаються фігурним катанням, можна відзначити твори Фердинанда Прайсса “Фігуристка” і “Танцівниця на льоду”, Дмитра Чіпаруса – “Танцівниця”, Фелікса Купша – “Фігуристка”, Поля Філіппа – “Танцівниця”, Адріана Годара – “Фігуристка”, Люсьєна Герфі – “Фігурист”, Луї Соссона – “Дівчина на льоду”, Отто Крамера – “Танцівниця” тощо.

У стилі ар-деко створювалися і фігурки конкретних відомих спортсменів і спортсменок – наприклад, у фігурному катанні на ковзанах: олімпійська чемпіонка Ігор 1908 р. у жіночому одиночному катанні Флоренс Сайєрс з Великої Британії, олімпійські чемпіони Ігор-1908 у змаганнях спортивних пар німецькі фігуристи Анна Хюблер і Генріх Бюргер, чемпіонка І зимових Олімпійських ігор-1924 у жіночому одиночному катанні австрійська спортсменка Герма Планк-Сабо, дворазові олімпійські чемпіони (1928, 1932) серед спортивних пар французи Андре Брюне-Жолі і П'єр Брюне, триразова олімпійська чемпіонка (1928, 1932, 1936) у жіночому одиночному катанні норвежка Соня Хені і ін.

Невеликі за розмірами фігурки (статуетки) з порцеляни, в яких відображено різноманітні нюанси такого виду спорту, як фігурне катання на ковзанах, випускалися і в СРСР. Виробниками таких мініатюрних фігурок були Ленінградський фарфоровий завод імені М. В. Ломоносова, Полонський завод художньої кераміки (Хмельницька область, УРСР),

Чайний сервіз “Зимові забави”. 1935 р. Автор Воробйовський Олексій. Ломоносовський фарфоровий завод. Ленінград

Фігурне катання на ковзанах. Фарфорові медальйони, виготовлені за зразками скульптора Янсон-Манізер Олени. 1933–1935 рр. Барельєф вестибюля станції метро “Динамо”, Москва

Городницький фарфоровий завод (Житомирська область, УРСР), “Дульово” і “Гжель” (Московська область, РСФСР) і ряд інших підприємств.

Зимові види спорту були відображені і в барельєфах вестибюля станції “Динамо” московського метрополітену (за зразками скульптора Олени Янсон-Манізер), у розписних чайних сервізах і тарілках із сервізу “Зимові забави” (автор Олексій Воробйовський, виробництво Ленінградського фарфорового заводу) і ін.

Крім статуєток згаданих вище фігуристів і фігуристок, у різні роки було створено скульптурні зображення і інших видатних спортсменів у цьому виді спорту – наприклад, олімпійського чемпіона Ігор-1908 у виконанні спеціальних фігур Миколи Паніна-Коломенкіна з Росії, дворазових олімпійських чемпіонів (1964 і 1968 рр.) у змаганнях спортивних пар Людмили Білоусової та Олега Протопопова (згодом емігрували з СРСР до Швейцарії), перших олімпійських чемпіонів (1976) у спортивних танцях на льоду Людмили Пахомової і Олександра Горшкова.

Творами скульптурного мистецтва також є нагородні і пам'ятні медалі Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор – з тими чи іншими рельєфними зображеннями на лицьовій і зворотній сторонах цих медалей.

У XX ст., коли, відповідно до рішення Міжнародного олімпійського комітету в період з 1912 р. по 1948 р. включно проводилися конкурси мистецтв, що входили до програм Ігор V, VII–XI і XIV Олімпіад, серед переможців цих творчих змагань у номінації “Скульптура”, відзначених золотими медалями, були Волтер Вайненс із США (у 1912 р. за скульптуру “Американський рисак”), грек Константин Дімітріадіс (у 1924 р. за скульптуру “Фінський металник диска”), Поль Ландовські з Франції (у 1928 р. за скульптуру “Боксер”), Махорі Янг із США (у 1932 р. за роботу “Нокдаун” – у номінації “Кругла скульптура”), поляк Йозеф Клуковські (у 1932 р. за роботу “Спортивний рельєф” – у номінації “Рельєфи і медалі”), італієць Фарпі Віньолі (у 1936 р. за роботу “Іздовий двоколки” – у номінації “Кругла скульптура”), Еміль Сутор з Німеччини (у тому ж 1936 р. за роботу “Бар'єристи” в номінації “Рельєфи”), швед Густав Нордал у 1948 р. за скульптурну композицію “Пам'яті Лінга” (присвячену творцеві шведської системи фізичного виховання).

Більш докладно про конкурси мистецтв, що проходили в 1912–1948 рр. у різних номінаціях, йдеться далі у відповідному тематичному розділі.

Утворах скульптури і в декоративно-ужитковому мистецтві XIX–XXI ст. знайшли відображення не тільки ті кілька видів спорту, які були розглянуті нами вище як конкретні приклади, а й чимало інших видів спорту.

Серед відомих спортсменів-олімпійців, які в різні роки удостоїлися бути втіленими в скульптурних зображеннях (іноді – за життя) – плавець, чемпіон Ігор-1912 і Ігор-1920 Дюк Паоа Каханамоку з США (пам'ятник

Скульптурне зображення олімпійського чемпіона Ігор-1908 з фігурного катання на ковзанах (у виконанні спеціальних фігур) росіянина Миколи Паніна-Коломенкіна у Сочі

Скульптура триразового олімпійського чемпіона з академічного веслування (на Ігах 1920 і 1924 рр.) Джона Келлі, встановлена у Філадельфії

Пам'ятник видатному футбольному тренеру Валерію Лобановському біля київського стадіону "Динамо", що носить його ім'я

на Гаваях); американський веслувальник з веслування академічного, чемпіон Ігор-1920 і Ігор-1924 Джон Келлі (пам'ятник у Філадельфії); гімнаст із Югославії, чемпіон Ігор-1924 і Ігор-1928 словенець Леон Штукель (бронзовий бюст у Маріборі і бронзова скульптура у місті Нове Место); норвезький спортсмен, лижний гонщик і двоєборець, чемпіон зимових Ігор-1924 і зимових Ігор-1928 Йохан Грьоттумсбротен (пам'ятник в Осло); радянський хокеїст і футболіст, чемпіон зимових Ігор-1956 з хокею і учасник футбольного турніру Ігор-1952 Всеволод Бобров (пам'ятники в російських містах – Моршанську Тамбовської області і в Сестрорецьку – передмісті Санкт-Петербурга); шведський лижний гонщик, чемпіон зимових Ігор-1956, зимових Ігор-1960 і зимових Ігор-1964 Сікстен Ернберг; радянські футболісти, чемпіони Ігор-1956 Лев Яшин і Едуард Стрельцов; гімнаст, чемпіон Ігор-1956, Ігор-1960 і Ігор-1964 Борис Шахлін (СРСР); фінський лижний гонщик, чемпіон зимових Ігор-1960 і зимових Ігор-1964 Ееро Мянтюранта; румунська гімнастка, чемпіонка Ігор-1976 і Ігор-1980 Надя Коменеч; румунський веслувальник-каноїст, чемпіон Ігор-1968, Ігор-1972, Ігор-1980 і Ігор-1984 Іван Пацайкін; норвезький біатлоніст, чемпіон зимових Ігор-1998 зимових Ігор-2002, зимових Ігор-2010 Оле-Ейнар Бйорндален – (пам'ятник за життя – в місті Сімоstrandа); видатний канадський хокеїст Уейн Гретцкі; велогонщиця з Нідерландів, чемпіонка Ігор-2000 і Ігор-2004 Леонтьєн

Вхід до Олімпійського стадіону в Мехіко прикрашає рельєфна мозаїка, яку створив відомий мексиканський художник Дієго Рівера

Пам'ятник Сергію Бубці в Донецьку, встановлений за життя уславленого спортсмена

Зейлард ван Морсел (пам'ятник у місті Букел); американський плавець, 23-разовий олімпійський чемпіон Майкл Фелпс тощо.

Ще одним прикладом скульптурного мистецтва в спорті може слугувати пам'ятник видатному тренеру Валерію Лобановському в Києві біля входу на стадіон "Динамо".

Варто також згадати твори мистецтва, створені видатним мексиканським художником-монументалістом Дієго Рівера, – рельєфну мозаїку, що прикрасила головну арену Ігор XIX Олімпіади-1968 – Олімпійський стадіон у Мехіко, і скульптурний монумент, подарований Лозанною (містом у Швейцарії, в якому розташована штаб-квартира Міжнародного олімпійського комітету) японському місту Нагано, яке приймало в 1998 р. XVIII зимові Олімпійські ігри.

Розділ 25

Спорт у музичному, танцювальному та кіномистецтві

До нас, на жаль, не дійшли музичні елементи культурної спадщини давньогрецької цивілізації. Це, на переконання істориків, значно спотворює наше уявлення про роль музики і танцю в житті стародавніх греків.

Як підкреслював Арістотель, музичне і танцювальне мистецтво, поряд із фізичними вправами, розвивають ритмічність і гармонію рухів, гармонійні пропорції тіла і рухливість, а також сприяють рівновазі і збалансованості прагнень, дій людини та її вчинків.

Про зв'язки таких видів мистецтва, як музика і танці, свідчать не тільки твори Платона й Арістотеля, а й ті численні зображення на вазах, де показано, що тренування і змагання в боротьбі, кулачному бою, метанні диска, бігу, стрибках, метанні списа нерідко супроводжувалися грою на флейті.

Музичне і танцювальне мистецтво знаходили своє втілення у взаємозв'язках з атлетичними змаганнями не тільки на Олімпійських та інших усерецьких іграх, а й у великій кількості змагань меншого масштабу, які також проводилися з великим розмахом. Наприклад, в Афінах з давніх часів проходив Панафінський фестиваль – міське свято на честь покровительки цього міста – богині Афіні. У програмах таких фестивалів були різноманітні атлетичні змагання і змагання в різних видах мистецтв. Найбільшого розквіту Панафінські фестивалі, яким згодом дали назву Великі Панафінеї, досягли в період правління Перікла (V ст. до н. е.), який зміцнив позиції музичних змагань, побудувавши для їх проведення в Афінах Одеон. У таких фестивалях атлетичні змагання супроводжувалися виконанням вокальних творів, конкурсами в декламації епічної поезії і змаганнями у воєнізованих танцях (у повних військових обладунках).

У Середні віки, епохи Відродження і Просвітництва багата давньогрецька культурна спадщина

надихала як поетів, художників і скульпторів, так і композиторів, музикантів, співаків і танцюристів.

У цьому плані особливе місце займало балетне мистецтво, яке здобуло бурхливий розвиток і стало надзвичайно популярним у Франції, а потім швидко поширилося і розвивалося в Італії, Великій Британії, Австрії, Росії та в країнах Північної Європи. У цьому мистецтві значне місце відводилося різним героїчним подіям античної історії, в тому числі давньогрецьким Олімпійським іграм. Мотиви олімпійських атлетичних змагань широко використовувалися у вступних частинах (увертюрах) і в дивертисментах оперних і балетних вистав. У XVII–XVIII ст. у Франції й Італії було здійснено чимало театральних постановок, у яких було відображено загальну атмосферу олімпійських свят і відтворено виступів атлетів на сцені.

Тренування атлетів під акомпанемент флейти.
Червонофігурна кераміка (фрагмент розпису). 480 р. до н. е.

Леон Бакст. Автопортрет.
1893 р.

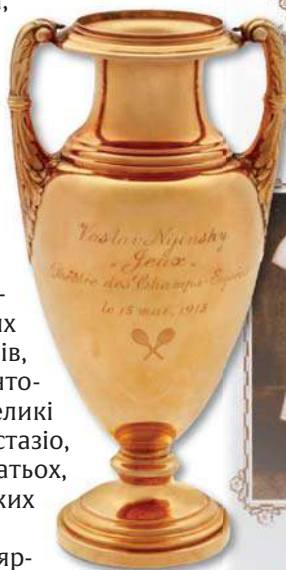

Портрет Дягілева. Леон
Бакст. 1906 р.

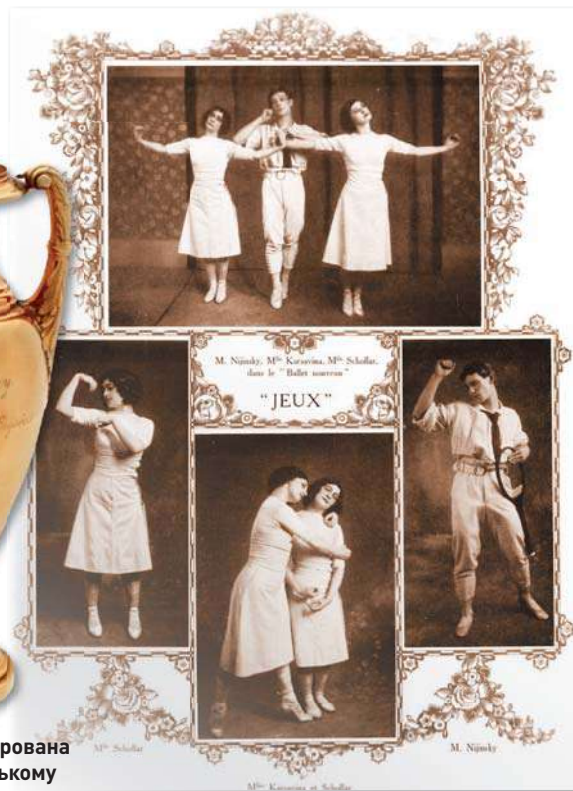
Одним із цікавих проявів цього стала оперна вистава “Олімпіада”, лібрето до якого створив видатний італійський поет П’єтро Метастазіо (1698–1782), який представляв творчість Неаполітанської опери, слава якої гриміла в Західній Європі протягом усього XVIII ст. На сцені, яка переносить глядача своїм оформленням у давньогрецьку Олімпію на берегах Алфея, відтворювалася атмосфера олімпійського свята з його релігійними ритуалами, змаганнями атлетів, хвилюванням глядачів Олімпійських ігор і вшануванням їх переможців. Це театральне дійство сприяло вихованню патріотизму, лицарського благородства, дружби, честі, гідності, відображало високі ідеали і бурхливі пристрасті в ході суперництва за перемогу, а також значення атлетики та атлетів для суспільства. Цей пафосний твір П’єтро Метастазіо створив благородне підґрунтя для творчості композиторів різних шкіл і різних стилів, оперних співаків, які отримали можливість багатогранно відобразити святкову і героїчну атмосферу Олімпійських ігор. У XVIII–XIX ст. багато композиторів, у тому числі такі видатні, як італієць Антоніо Вівальді (1678–1741), створювали великі музичні твори за лібрето П’єтро Метастазіо, які неодноразово виконувалися на багатьох, у тому числі знаменитих європейських сценах.

На початку XX ст. широкої популярності в різних країнах – в Європі (у Франції, Італії, Великій Британії, Німеччині), а в подальшому і в Америці (у різних містах США) набули виступи творчих колекти-

вів з Росії під назвою “Російські сезони”, який ініціював відомий театральний діяч і антрепренер Сергій Дягілев. У 1908 р. це були концерти симфонічної музики (твори Миколи Римського-Корсакова та інших композиторів), у 1909 р. – оперні вистави (зокрема, “Борис Годунов” Модеста Мусоргського з Федором Шаляпіним у головній партії), а з 1909 р. і надалі (до 1917 р.) – різні балетні постановки (як класичні, так і модерністські). Виконувалися твори Адольфа Адана (балет “Жизель”), Клода Дебюссі, Моріса Равеля, Ігоря Стравінського (його балети “Жар-птиця”, “Петрушка”, “Весна священна” та ін.). У балетних спектаклях, які давали під час гастролей у різних країнах трупи під керівництвом Сергія Дягілева (художнє оформлення сцени здійснювали відомі театральні художники Олександр Бенуа і Леон Бакст), виступали Вацлав Ніжинський (він був також балетмейстером деяких постановок), Анна Павлова, Іда Рубінштейн та інші, а після конфлікту між Дягілевым і Ніжинським основним солістом став танцівник Серж Лифар. Цікаво, що серед балетних вистав, які входили до програми “Російських сезонів”, був балет “Ігри”, в якому творчою мовою танцювального мистецтва втілювалися сюжети, що відображали такий популярний вид спорту, як теніс.

Золота ваза, подарована
Вацлаву Ніжинському
на прем’єрі балету
Дебюссі “Ігри”. 1913 р.

Афіша балету “Ігри”. 1913 р.

Обкладинка та партитура Олімпійського гімну

На перших Олімпійських іграх сучасності, що відбулися в 1896 р. у столиці Греції Афінах, під час церемонії відкриття хор у 150 голосів виконав Олімпійський гімн, створений Спілідосом Самарасом на слова, написані грецьким поетом і письменником Костісом Паламасом.

Надалі організатори різних Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор дбали про те, щоб на церемонії їх відкриття звучав відповідний музичний твір урочистого характеру, який зазвичай відображав специфіку цієї сфери мистецтва в країні, місто якої приймало Ігри.

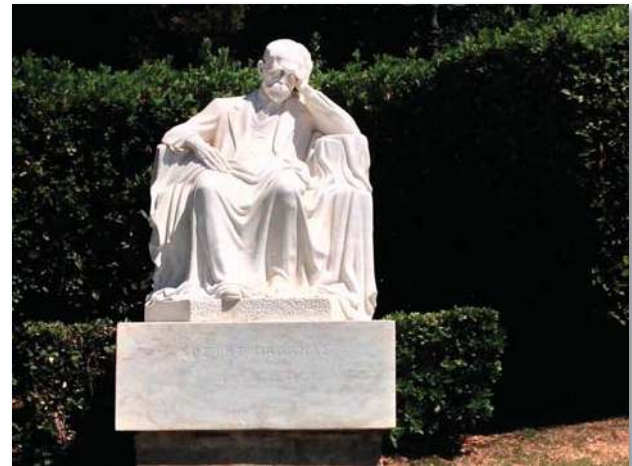
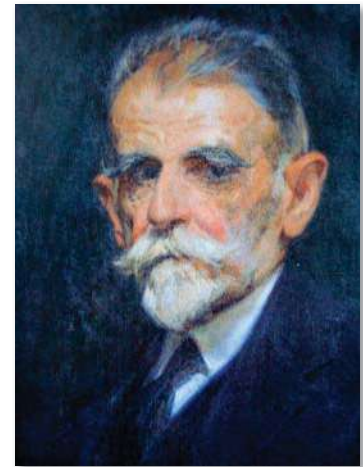
Серед творців музичних творів, у різні роки удостоєних золотих олімпійських медалей конкурсів мистецтв, які входили до програм Ігор Олімпіад, можна назвати італійського композитора Ріккардо Бартелемі (нагородженого в 1912 р. за "Олімпійський триумфальний марш"), бельгійського композитора Жоржа Моньє (у 1920 р. – за "Олімпійську музику"), німецьких композиторів Пауля Хеффера (у 1936 р. – за музику до "Олімпійської клятви") і Вернера Егка (у 1936 р. – за "Олімпійську святкову музику"), польського композитора Збігнева Турські (у 1948 р. – за "Олімпійську симфонію").

Спілідос Самарас – грецький композитор, автор музики Олімпійського гімну

в СРСР і які користувалися великою популярністю, – задушевну пісню "Зірки Мехіко" (присвячену Іграм XIX Олімпіади 1968 р. у столиці Мексики) і бравурно-маршову пісню "Старт дає Москва" (приурочену до Ігор XXII Олімпіади 1980 р.).

Грецький поет Костіс Паламас – автор тексту Олімпійського гімну

Скульптура Костіса Паламаса в публічному парку біля муніципального культурного центру в Афінах

Більш докладно про різні музичні твори та їх авторів, нагороджених олімпійськими медалями різного ґатунку в цій номінації, розповідається далі в тематичному розділі, присвяченому олімпійським конкурсам мистецтв (1912–1948).

І на фестивалях мистецтв, що проводяться в різні роки організаторами Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор в рамках культурної програми, і поза ними звучало багато різних за характером і тональністю пісень, присвячених тим чи іншим Іграм. Перерахувати їх всі, природно, немає можливості. Тому згадаємо хоча б дві з них, створені свого часу

На відміну від літератури, архітектури, живопису, скульптури, музичного і танцювального мистецтва, які мають давнє коріння, що йде з глибини історії давньогрецьких Олімпійських ігор, незрівнянно більш молодим є кіномистецтво, у якому зазвичай знаходить втілення сучасний Олімпійський спорт і сучасні Олімпійські ігри. Олімпійському спорту і задіяним в ньому спортсменам, Іграм Олімпіад та зимовим Олімпійським іграм, багатогранним подіям, що відбувалися безпосередньо на спортивних змаганнях і поза ними в різні роки було присвячено чимало творів кіномистецтва – документальних, художньо-документальних та художніх фільмів.

Одним із найбільш яскравих і талановитих з професійної точки зору кінотворів (якщо абстрагуватися від його політичної і пропагандистської спрямованості) став фільм німецького кінорежисера Лені Ріфеншталь “Олімпія”, присвячений Олімпійським іграм, що проходили у 1936 р. у Німеччині, який здобув визнання не тільки в кінематографічному світі, але і з боку Міжнародного олімпійського комітету.

Не будемо переповідати опис дуже довгої (вона народилась у 1902 р. і померла в 2003-му – на 102-му році життя) і багатой на події біографії Лені Ріфеншталь. Але слід згадати, що до фільму “Олімпія” вона вже мала чималий досвід роботи в кіно – як актриса, яка знялася в 1925–1929 рр. у декількох кінофільмах у головних ролях (у тому числі у фільмі “Шлях до сили і радості”, присвяченому сучасній фізичній культурі), а потім як режисер фільму “Блакитне світло” (1932), відзначеного срібною медаллю на конкурсі у Відні, і документально-художнього фільму “Тріумф волі” (1934–1935) про п'ятий з'їзд очолюваної Гітлером націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини, що відображає погляди і діяльність нацистського режиму. За фільм “Тріумф волі” Лені Ріфеншталь була удостоєна в Німеччині кінопремії за 1934–1935 рр., а також відзначена премією за кращий іноземний фільм на конкурсі у Венеції (1935) і золотою медаллю на Всесвітній виставці в Парижі (1937).

Вершиною творчості Ріфеншталь як кінорежисера став повнометражний документальний фільм “Олімпія” – про Ігри XI Олімпіади-1936, що відбулися в Берліні.

Роботу над цим фільмом Лені Ріфеншталь почала в травні 1936 р. – після серйозної попередньої підготовки, що включала також відвідування IV зимових Олімпійських ігор, що проходили в тому ж 1936 р. у німецькому Гарміш-Партенкірхені, і співпрацю з Карлом Діємом – великим знавцем олімпійського руху і однією з ключових фігур в оргкомітеті Ігор XI Олімпіади 1936 р. у Берліні.

До роботи над фільмом “Олімпія”, у зйомках якого брали участь близько 170 осіб різних кінематографічних професій, було залучено найбільш

Фредді Мерк'юрі та Монсеррат Кабальє виступили під час відкриття Ігор XXV Олімпіади 1992 р. у Барселоні

талановитих і відомих кінооператорів, які внесли чимало різних технічних і інших новацій, що також сприяло зростанню видовищності фільму.

Хоча по суті фільм “Олімпія” мав пропагандистський характер, проте зроблено це було в завуальованій формі, чому у величезній мірі сприяв режисерський талант Лені Ріфеншталь і її різноманітні творчі знахідки.

У цьому відношенні показовим є зображення у фільмі вперше проведеної в 1936 р. факельної естафети олімпійського вогню, яка пройшла за маршрутом завдовжки 3075 км, який вів з грецької Олімпії через міста ряду європейських країн – Афіни, Софію, Белград, Будапешт, Відень, Прагу та інші – до Берліна. Хронологію тих подій ілюстрували державні прапори країн (Греції, Болгарії, Югославії, Угорщини, Австрії, Чехословаччини) на показаній у фільмі географічній карті з маршрутом естафети олімпійського вогню, в якій брали участь 3000 факелоносців. Столиці держав, через які проходила ця смолоскипна естафета, з'являлися на екрані лише на мить – немов їхні силуети в тумані. Але щойно естафета досягла кордонів німецького Рейху, Лені Ріфеншталь створює із напису Німеччина хрестоподібний символ як образне відображення політики націонал-соціалізму. В овал показаного з висоти пташиного польоту Олімпійського стадіону в Берліні режисер фільму вмонтувала Олімпійський дзвін з рельєфними зображеннями орла і п'яти переплєтених кілець, який зрештою трансформувався в профіль Гітлера.

Шляхом монтажних маніпуляцій Ріфеншталь так переставила делегації країн, що проходили по олімпійському стадіону під час урочистого відкриття Ігор XI олімпіади, щоб у глядачів склалося враження, ніби всі команди спортсменів роблять нацистське вітання підняттям руки в сторону глядачів на трибунах. При цьому аналогічні маніпуляції торкнулися і музичного супроводу урочистого маршу спортсменів на церемонії відкриття Ігор: під час показу команди Німеччини у фільмі звучав військовий марш, тоді як зображення проходження на параді делегацій всіх інших країн супроводжувалися легкою народною музикою.

Цими та іншими хитрощами творці “Олімпії” вміло проводили через фільм завуальовану думку про те, що олімпійська ідея за своєю суттю є мілітаристською. До того ж показ у фільмі різних олімпійських змагань коментувався закадровим голосом із неодноразовим використанням таких слів, як “боротися”, “перемогти” тощо, а демонстрація видів спорту, які особливо підходили для цього, пов’язувалася у фільмі з рисами “нордичної раси” та її “перевагами”, тим самим перетворюючись на символ німецького Рейху.

У той же час присутність Адольфа Гітлера як фюрера Німеччини на церемонії відкриття Ігор XI Олімпіади і в дні олімпійських змагань творці “Олімпії” спеціально не акцентували: у фільмі він був представлений як звичайний глядач, який радіє, коли перемагають німецькі спортсмени, і засмучується, коли вони зазнають поразки. Та й свастика – символ нацистського режиму в Німеччині – у фільмі знаходиться в тіні п’яти переплетених кілець – все-світньо відомого символу олімпійського руху. До того ж в “Олімпії” було позитивно продемонстровано не тільки німецькими чемпіонами, а й спортсменів інших країн, у тому числі таких, як видатний темношкірий легкоатлет із США Джеймс Оуенс, який виграв у Берліні чотири золоті олімпійські медалі (у бігу на 100 і 200 м, у стрибках у довжину і в естафеті 4 x 100 м), або Кітей Сон, який переміг (з олімпійським рекордом) у легкоатлетичному марафоні, представляючи на Іграх-1936 Японію (справжнє прізвище цього корейського спортсмена – Сон Кі Чжун, а на Іграх XI Олімпіади він виступав в японській олімпійській команді з “японізованими” ім’ям і прізвищем у зв’язку з тим, що ще в 1910 р. Японія анексувала Корею, перетворивши її на японську колонію).

Лені Ріфеншталь наситила свій фільм цікавими і вражаючими режисерськими рішеннями, за допомогою яких було продемонстровано особливості різних видів спорту та красу тіл атлетів, взаємозв’язок сучасного спорту з давньогрецької атлетикою, міжнародний характер олімпійського спорту, його різноманітність і динамізм.

Прем’єра двосерійного фільму “Олімпія” (перша серія – “Свято народів”, друга – “Свято краси”) у Берліні 20 квітня 1938 р. (у день народження Адольфа Гітлера) – пройшла з великим успіхом. Надалі Ріфеншталь із тріумфом представляла цей фільмів у різних містах різних країн Європи. Режисер фільму була відзначена за “Олімпію” багатьма нагородами, серед яких золота олімпійська медаль, яку їй було присуджено у тому ж 1938 р. До речі, цю нагороду Лені Ріфеншталь отримала лише в 2001 р., коли їй виповнилося 99 років. Олімпійську медаль за фільм “Олімпія” їй вручив сьомий президент МОК Хуан Антоніо Самаранч.

Після закінчення Другої світової війни світова громадськість дуже негативно відреагувала на тривалу співпрацю Ріфеншталь із нацистським режимом, що правив у Німеччині в 1933–1945 рр., – і Лені була по суті відсторонена від режисерської діяльності в кіномистецтві і переключилася на творчі фотографічні зйомки. Сама Ріфеншталь до кінця свого життя категорично заперечувала, що її фільми (малися на увазі “Тріумф волі” та “Олімпія”) пропагували нацистську ідеологію, наполягаючи на тому, що ці кінотвори були не пропагандистськими постановками, а документальними фільмами, які творчо відображали атмосферу тих років.

Серед багатьох творів кіномистецтва, присвячених Олімпійським іграм, можна відзначити повнометражний (тривалістю понад три з половиною години) документальний (а по суті – художньо-документальний) фільм “Велика Олімпіада”, створений італійськими кінематографістами, який розповідає про Ігри XVII Олімпіади 1960 р. у Римі. У цьому фільмі майстерні репортажні кінозйомки, що ілюструють урочисті події і змагання цих Ігор, гармонійно поєднуються з багатьма кіноновелами про видатних спортсменів, які виграли в Римі золоті олімпійські медалі в різних видах спорту. Цей фільм його італійські творці представили на конкурс Московського міжнародного фестивалю, де “Велика Олімпіада” була удостоєна Гран-прі головного призу у номінації “Документальне кіно”.

Кадри з фільму Лені Ріфеншталь "Олімпія" і моменти його зйомок. 1936 р.

Розділ 26

Конкурси мистецтв у програмах Ігор Олімпіад (1912–1948)

Як уже зазначалося, ініціатор відродження Олімпійських ігор у сучасних умовах П'єр де Кубертен прагнув до об'єднання спорту і мистецтва.

Захопившись ідеєю створення стабільного офіційного взаємозв'язку між мистецтвом і спортом під час Олімпійських ігор, Кубертен у травні 1906 р. скликав у Парижі “Консультативну конференцію мистецтва, літератури і спорту”, що проходила в театрі “Комеді Франсез”. На цю подію було запрошено багатьох відомих письменників і художників, з яких приблизно шістдесят займалися вивченням того, якою мірою і в яких формах мистецтво і література могли б брати участь у святкуванні сучасних Олімпійських ігор і взагалі стали б асоціюватися з практикою спорту до загальної вигоди і користі. Ця конференція запропонувала Міжнародному олім-

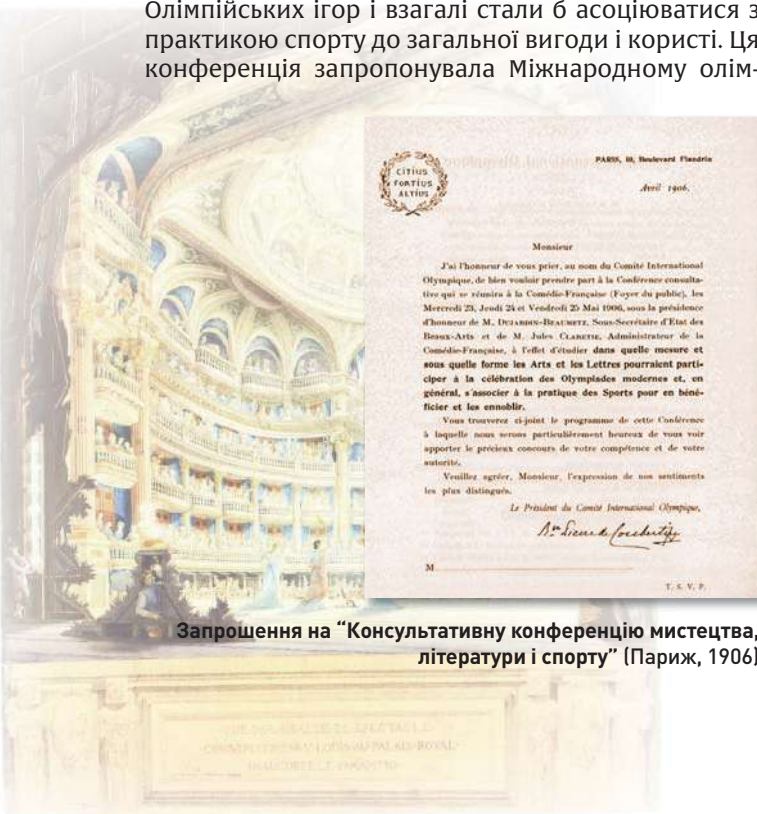
пійському комітету заснувати п'ять конкурсів (з архітектури, музики, скульптури, живопису, літератури), які б кожні чотири роки дозволяли оцінити неопубліковані роботи, натхненні ідеєю спорту.

Втілюючи в життя цю пропозицію, Міжнародний олімпійський комітет на сесії 1906 р. ухвалив рішення про проведення під час Ігор Олімпіади конкурсів мистецтв, характерних для античних Олімпійських ігор, – з метою відродження взаємозв'язків між спортом і мистецтвом.

Передбачалося провести перший подібний конкурс мистецтв під час Ігор IV Олімпіади 1908 р. у Лондоні, проте там такий конкурс не відбувся.

Уперше конкурс мистецтв було включено до програми Ігор V Олімпіади 1912 р. у Стокгольмі, а його учасники змагалися в п'яти номінаціях: в архітектурі, літературі, музиці, живопису, скульптурі.

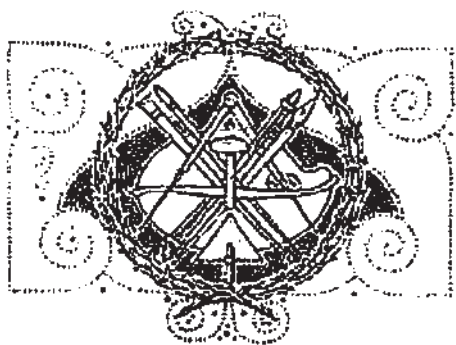
Золотих медалей у номінації “Архітектура” були удостоєні швейцарські архітектори Альфонсо Лавер'є і Ежен Моно за “Проект сучасного стаді-

Запрошення на “Консультативну конференцію мистецтва, літератури і спорту” (Париж, 1906)

Театр “Комеді Франсез”, де відбувалася конференція

Emblem from Olympic Review
"Pentathlon of the Muses"
1912 - Stockholm.

Емблема олімпійського конкурсу мистецтв 1912 р. "Пентатлон муз"

ону". Цікаво, що саме вони є творцями прекрасних будівель, що визначають обличчя Лозанни, яку прийнято вважати олімпійською столицею.

У номінації "Література" з'ясувалося, що під псевдонімом "Георг Хохрод і Мартін Ешбах" перебував П'єр де Кубертен, який був справжнім автором "Оди спорту" (текст якої представлений на конкурс двома мовами – французькою та німецькою). Дослідження німецького професора Норберта Мюллера дозволили припустити, що подвійний псевдонім був нав'язаний П'єром де Кубертеню перехрестям доріг, що ведуть у Хохрод і Ешбах, який Кубертеню доводилося проїжджати на шляху в Літтенбах, де розташовувався маєток його дружини.

Дослідники, які вивчають історію Олімпійського спорту та Олімпійських ігор, по-різному тлумачать той факт, що під "Одою спорту" не стояло прізвище справжнього автора цього твору. Найбільш вірогідним є припущення про те, що в ті тривожні часи (подальші події з наростаючою політичною напруженістю призвели до початку в 1914 р. Першої світової війни) П'єр де Кубертен хотів, не афішуючи себе як автора, донести до всіх основну олімпійську ідею – заклик до зближення народів, навіть тих, що не перебувають у дружніх відносинах.

У номінації "Музика" золоту медаль здобув італієць Ріккардо Бартелемі за "Олімпійський тріумфальний марш".

Переможцем у номінації "Живопис" став італійський художник Карло Пеллегріні за картину "Зимовий спорт".

Слід зазначити, що переможець конкурсу мистецтв у номінації "Скульптура" Волтер Вайненс із США був не тільки знаменитим архітектором, а й відомим спортсменом: на попередніх Іграх IV Олімпіади (Лондон-1908) він став олімпійським чемпіоном у змаганнях з кульової стрільби (в особистій

першості у вправі "олень, що біжить", довільна гвинтівка, дуплетна стрільба з відстані 110 ярдів), а на Іграх V Олімпіади (Стокгольм-1912) він був срібним призером у змаганнях із кульової стрільби (у командній першості у вправі "олень, що біжить", довільна гвинтівка, стрільба одиночними пострілами з відстані 100 м).

Про вимогливість журі конкурсу мистецтв під час Ігор V Олімпіади 1912 р. свідчать той факт, що в номінаціях "Архітектура", "Живопис", "Література" і "Музика" нікому не було присуджено срібних та бронзових медалей. У номінації "Скульптура" срібною медаллю було відзначено французького скульптора Жоржа Дюбуа за "Модель входу на стадіон"; бронзову медаль не було присуджено нікому.

Наступний конкурс мистецтв, який входив до олімпійської програми, було проведено в тих же п'яти номінаціях під час Ігор VII Олімпіади, що проходила в 1920 р. в Антверпені (оскільки Ігри VI Олімпіади 1916 р. не відбулися через Першу світову війну).

У номінації "Архітектура" золота і бронзова медалі не були присуджені, а срібну нагороду журі вручило норвезькому архітектору Хольгеру Сіндінгу-Ларсену за поданий ним на конкурс мистецтв "Проект гімнастичної школи".

Волтер Вайненс (США) удостоєний золотої медалі в 1912 р. (Стокгольм) у номінації "Скульптура" за роботу "Американський рисак"

Бельгійський художник Альфред Ост був нагороджений бронзовою медаллю у номінації "Живопис" за роботу "Футболіст"

У номінації "Література" золотою медаллю конкурсу мистецтв був відзначений італійський поет Ніколаї Раньєра за "Олімпійські пісні". Срібною нагородою журі удостоїло Теодора Андреа Кука з Великої Британії (який, до речі, у 1910–1917 рр. був членом МОК для цієї країни) – за його твір "Олімпійські ігри в Антверпені", а володарем бронзової медалі став бельгійський письменник Моріс Бладель за твір "Хвала богам".

У номінації "Музика" журі конкурсу визнало переможцем бельгійського композитора Жоржа Монье за "Олімпійську музику". Володарем срібної нагороди став італієць Ореста Ріва за "Пісню тріумфу". Бронзову медалю не було присуджено нікому.

У номінації "Живопис" золотою медалю не було присуджено нікому. Срібною нагородою журі відзначило французьку Генрієтту Броссін де Поланські за її роботу "Стрибок" (ця художниця стала першою жінкою, що завоювала олімпійську медалю у конкурсі мистецтв на Іграх Олімпіад). Бронзової медалі був удостоєний бельгійський художник Альфред Ост за роботу "Футболіст".

У номінації "Скульптура" золотою медаллю конкурсу мистецтв нагородили бельгійця Альберіка Колліна за скульптуру "Сила". Срібною нагородою відзначили скульптуру "Конькобіжці", представлену на конкурс бельгійцем Сімоном Гуссенсом. Бронзової медалі був удостоєний його співвітчизник Альфонс де Купер за скульптури "Штовхач ядра" і "Бігун".

На конкурс мистецтв, приурочений до Ігор VIII Олімпіади 1924 р. у Парижі, було представлено 190 робіт у тих же п'яти номінаціях.

У номінації "Архітектура" журі вирішило нікому не присуджувати золоту медалю. Володарями срібних нагород стали угорські архітектори Альфред Хайош і Деже Лаубер, які представили на конкурс свій "Проект водного стадіону" (варто відзначити, що Альфред Хайош – дворазовий олімпійський чемпіон, на Іграх I Олімпіади 1896 р. в Афінах переміг у плаванні на 100 м і на 1200 м). Бронзовою медаллю був відзначений Жульєн Медецин з Монако за "Стадіон у Монте-Карло".

У номінації "Література" золотої медалі був удостоєний письменник Гео Чарльз із Франції за твір "Олімпійські ігри". Володарями срібних нагород стали двоє конкурсантів – датчанин Йозеф Петерсен за "Евріалу" і Дороті Маргарет Стюарт із Великої Британії за "Пісню меча". Ще двоє учасників конкурсу були відзначені бронзовими медалями – ірландець Олівер Сент-Джон Гогарті за "Оду командним іграм" і француз Шарль-Антуан Гонне за твір "Перед обличчям бога Олімпії".

У номінації "Музика" на конкурсі мистецтв, приурочених до Ігор VIII Олімпіади-1924 в Парижі, журі вирішило взагалі ніяких медалей нікому не присуджувати.

У номінації "Живопис" володарем золотої медалі став художник із Люксембургу Жан Ніколя Якобі,

Константінос Дімотріадіс (Греція) був відзначений золотою медаллю у змаганні скульпторів за роботу "Фінський метальник диска"

Бронзовий призер конкурсу у номінації "Скульптура" К.-Л. Маску (Франція) здобув нагороду за спортивні медалі

який представив на конкурс роботи "Кутювий удар", "Старт". Срібною нагородою був відзначений ірландець Джек Батлер Йейтс за картину "Плавання", а бронзовою медаллю – Йоханнес Герард Дідерік ван Хелл з Нідерландів за картину "Катання на льоду".

Переможцем у номінації "Скульптура" журі конкурсу назвало Константіна Дімітріадіса з Греції за скульптуру "Фінський метальник диска". Срібною нагородою був відзначений скульптор із Люксембургу Френсіс Хельденштайн за роботу "В Олімпію". А володарями бронзових нагород стали француз Клод-Леон Маску (за надані ним на конкурс "Сім спортивних медалей") і Жан Рене Гоген з Данії (до речі, син видатного французького живописця Поля Гогена) – за скульптуру "Боксер".

На конкурсі мистецтв, що входили до програми Ігор ІХ Олімпіади (Амстердам-1928), суперництво між його учасниками велося в 13 номінаціях за п'ятьма категоріями: архітектура (дві номінації – містобудівні проекти, архітектурні проекти); література (три номінації – ліричні, драматичні, епічні твори); музика (три номінації – сольний та хоровий спів, інструментальна музика, оркестрова музика); живопис (три номінації – живопис, малюнки та акварелі, графіка); скульптура (дві номінації – кругла скульптура, рельєфи і медалі).

У номінації "Містобудівні проекти" переможцем став німецький архітектор Адольф Хенсел з роботою "Нюрнберзький стадіон", срібну медаль було присуджено французу Жаку Ламбера за "Стадіон у Версалі", бронзовою нагородою журі удосто-

їла німецького архітектора Макса Легера за роботу "Міський парк у Гамбурзі 1908".

У номінації "Архітектурні проекти" золоту медаль було присуджено архітектору з Нідерландів Яну Вілсу за "Олімпійський стадіон в Амстердамі". Срібною медаллю нагородили данського архітектора Ейнара Міндедаля Расмуссена за проект "Басейн в Оллерупі", а бронзовою – француза Жана Ламбера за "Стадіон у Версалі".

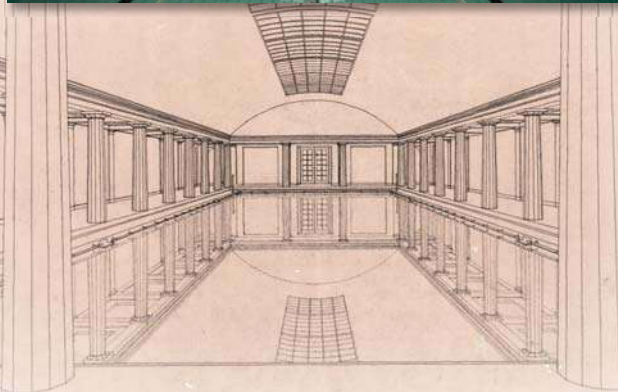
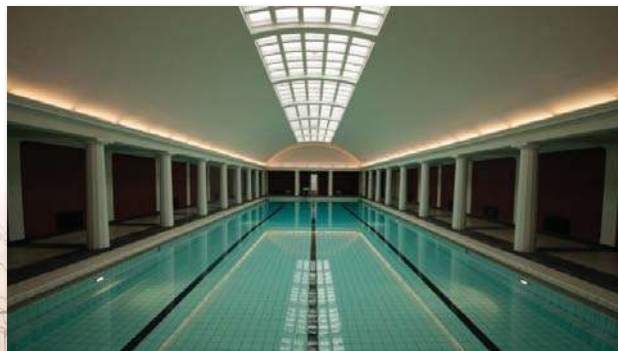
У конкурсі з літератури в номінації "Ліричні твори" володарем золотої медалі став польський поет і журналіст Казімеж Вежинські за "Олімпійський лавр", срібною – німецький письменник Рудольф Георг Біндінг за "Rider's instructions to his Lover" ("Настанови вершника для його коханої").

Бронзова нагорода була присуджена Йоханнесу Вельтцеру з Данії за "Героїчну симфонію".

У номінації "Драматичні твори" журі нікому не присудила золоту і бронзову медалі, а срібною нагородою був удостоєний Лауро де Бозіс з Італії за твір "Ікар".

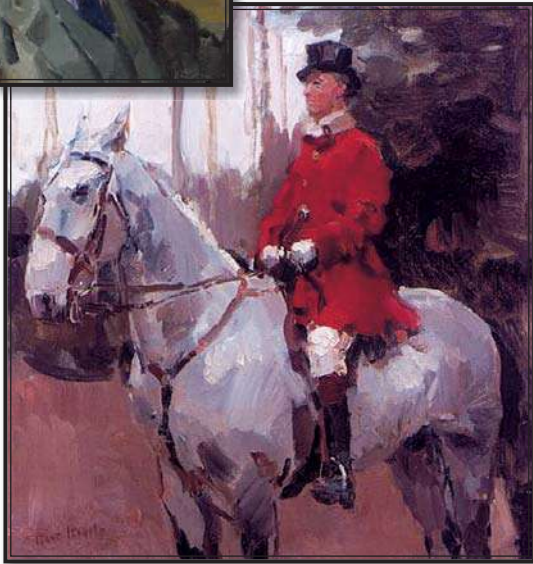
У номінації "Епічні твори" золоту медаль було присуджено олімпійському історику з Угорщини Ференцу Мезо за роботу "Історія Олімпійських ігор" (цікаво, що в подальшому – з 1948 по 1961 рр. – Ференц Мезо був членом МОК від Угорщини). Срібну нагороду присудили Ернсту Вайсу з Німеччини за роботу "Боетіус із Орламюнде", а бронзову – Карлу Теодору Шартену і Марго Шартен-Антінк (Нідерланди) – за твір "The Foll in the Maremmen" ("Блазень у Мареммені").

Проект "Басейн в Оллерупі", створений архітектором з Данії Ейнаром Міндедалем Расмунссеном, був відзначений срібною медаллю

У номінації
“Живопис” перемогу
здобув Ісаак Ізраельс
(Нідерланди)
за роботу “Вершник
у червоному камзолі”

Журі музичного конкурсу не відзначила нагородами нікого з учасників в номінаціях “Сольний і хоровий спів” і “Інструментальна музика”. У номінації “Оркестрова музика” золота і срібна медалі не були присуджені, а володарем бронзової нагороди став датський композитор Рудольф Сімонсен за симфонію № 2 “Еллада”.

У номінації “Живопис” переміг Ісаак Ізраельс (Нідерланди) за картину “Вершник у червоному камзолі”. Володаркою срібної медалі стала художниця з Великої Британії Лаура Кнайт за картину “Боксер”, бронзової – німецький живописець Вальтер Клемм за картину “Катання на ковзанах”.

У номінації “Малюнки й акварелі” перемогу здобув Жан Ніколя Якобі з Люксембургу (який за чотири роки до цього виграв конкурс мистецтв у цій номінації на Іграх-1924 у Парижі), що представив малюнок “Регбі”. Срібною нагородою був відзначений “Футболіст” француза Александра Віро, а бронзовою медаллю – плакати “Стрілець з лука” і ряд інших робіт художника з Польщі Владислава Скочласа.

У номінації “Графіка” журі конкурсу удостоїла золотої медалі Вільяма Ніколсона з Великої Британії за “Кольорову гравюру на дереві, 12 видів спорту”. Срібною нагородою був відзначений швейцар-

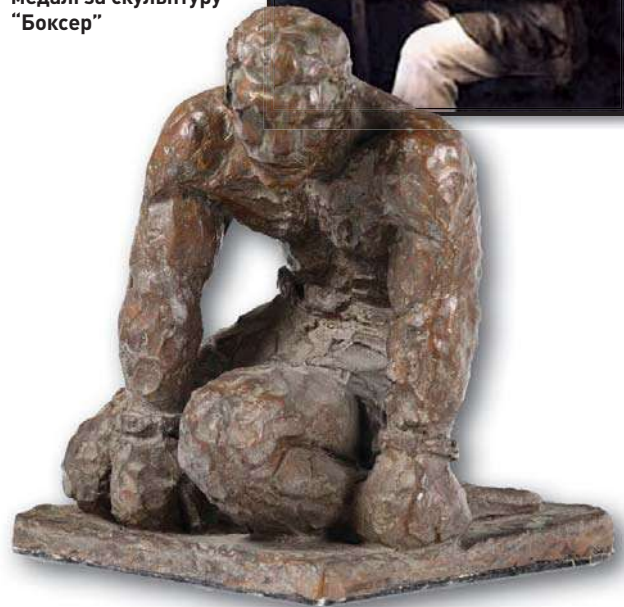
ський художник Карл Моос за плакат “Легка атлетика”, а бронзовою – художник з Німеччини Макс Фельдбауер за роботу “Поштовий вагон”.

У номінації “Кругла скульптура” переміг французький скульптор-монументаліст Поль Ландовські за скульптуру “Боксер” (варто сказати, що він – автор всесвітньо відомої статуї Христа Спасителя в Ріо-де-Жанейро). Володарем срібної нагороди став Міло Мартін зі Швейцарії за скульптуру “Атлет, який відпочиває”, а бронзової – Рене Сінтеніс з Німеччини за скульптуру “Футболіст”.

У номінації “Рельєфи і медалі” журі конкурсу відзначило золотою нагородою австрійця Едвіна Грінауера за серію медалей на спортивні теми, срібною – Крістіана Йоханнеса ван дер Хефа з Нідерландів за розробку медалі до Олімпійських ігор 1928 р., бронзовою – німецького скульптора Едвіна Шарффа за “Спортивний знак”.

Конкурс мистецтв, що був частиною програми Ігор Х Олімпіади, що проходили в 1932 р. у Лос-Анжелесі, проводився в категоріях архітектури, скульптури, живопису, музики, літератури – в дев'яти номінаціях, а кількість його учасників перевищила 500 осіб.

Поль Ландовські,
французький
скульптор-
монументаліст
польського
походження – автор
всесвітньо відомої
статуї Христа
Спасителя в Ріо-
де-Жанейро, був
удостоєний золотої
медалі за скульптуру
“Боксер”

У номінації “Містобудівні проекти” золотої нагороди був удостоєний Джон Х'юз із Великої Британії за “План стадіону зі спортивно-оздоровчим комплексом для Ліверпуля”. Друге місце посів Йенс Клеменсен із Данії за “План стадіону і міського парку”. Бельгійця Андре Вербеке нагородили бронзовою медаллю – за “План марафон-парку”.

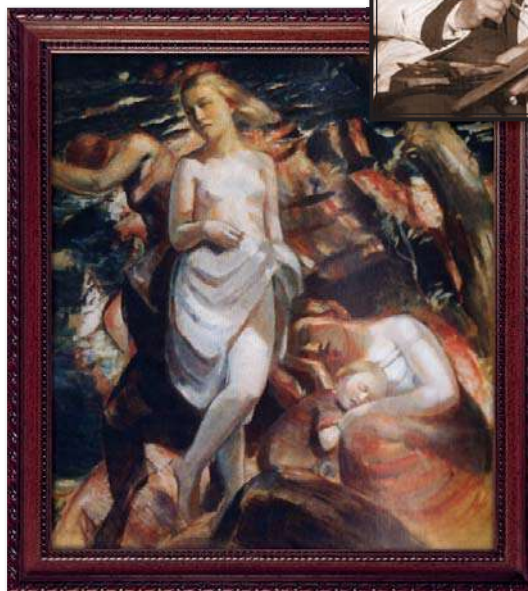
У номінації “Архітектурні проекти” золотою нагородою було відзначено проект “Арена для бою биків”, створений французькими архітекторами Густавом Саакє, П'єром Монтено і П'єром Байї. Володарем срібної медалі став архітектор Джон Рассел Поуп із США за “Гімназію Пейна Вітні” в Нью-Хейвені (штат Коннектикут), а бронзової – німецький архітектор Ріхард Конвярж за “Сілезьку спортивну арену в Бреслау”.

Золотою медаллю в літературному конкурсі був відзначений німецький поет (і альпініст) Пауль Бауер за твір “На Канченджанзі”, на написання якого його надихнула власна спроба сходження в 1931 р. на одну з найвищих гімалайських вершин.

Жоден з музичних творів, які брали участь у конкурсі мистецтв на Іграх X Олімпіади-1932 журі не удостоїло золотої і бронзової медалей. Срібною нагородою був відзначений композитор і скрипаль із Чехословаччини Йозеф Сук за твір “У нове життя”.

У номінації “Живопис” журі конкурсу нагородило золотою медаллю шведського художника Девіда Валліна за картину “На пляжі Арілда”,

Шведський художник Девід Валлін був нагороджений золотою медаллю в конкурсі мистецтв у номінації “Живопис” за роботу “На пляжі Арілда”

Польський скульптор Йозеф Клуковські завоював золоту медалю за роботу “Спортивний рельєф II”

срібною – американську художницю Рут-Бланше Кемпстер-Міллер за картину “Боротьба”. Бронзову медалю у цій номінації не присуджували нікому.

У номінації “Малюнки і акварелі” володарем золотої нагороди став американський художник Лі Блер за акварель “Родео”. Друге місце посів Персі Кросбі із США за роботу “Перочинний ніж”, третє – Герхард Вестерманн із Нідерландів за рисунок “Вершник”.

У номінації “Печатна графіка” золотою медаллю конкурсу мистецтв був нагороджений художник із США Йозеф Вебстер Голінкін за гравюру “Ножиці”, що відтворювала один із борцівських прийомів срібною – Яніна Конарська із Польщі (за роботу “Стадіон”), бронзовою – німецький художник Йоахім Карш за роботу “Передача естафети”.

У конкурсі скульпторів у номінації “Кругла скульптура” золотою медаллю був удостоєний Махорі Янг із США за скульптурну композицію “Нокдаун”, срібною нагородою – Мільтіадес Манно з Угорщини за скульптуру “Боротьба”, бронзовою – Якуб Обровський із Чехословаччини за скульптуру “Одіссея”.

У номінації “Рельєфи і медалі” володарем золотої медалі став польський скульптор Йозеф Клуковський за роботу “Спортивний рельєф”, срібною – художник Фрідерік Вільям Мак-Монніс із США за “Ліндберг-

Італійський скульптор
Фарпі Вільнолі
був відзначений
золотою медаллю
за скульптуру "Іздовий
двоколки"

медаль", створену в ознаменування трансатлантичного перельоту, здійсненого цим пілотом у 1927 р. Бронзової медалі був удостоєний канадський скульптор Роберт Тейт-Маккензі за "Емблему атлета".

Конкурс мистецтв, який входив до програми Ігор XI Олімпіади 1936 р. у Берліні, проводився в 15 номінаціях за п'ятьма категоріями: архітектура, література, музика, живопис і графіка, скульптура.

У категорії "Архітектура" у номінації "Містобудівні проекти" володарями золотої медалі стали Вернер Марх і Вальтер Марх із Німеччини за "Олімпійський парк у Берліні/Райхшпортфельд". Срібною нагородою був відзначений американський ландшафтний архітектор Чарлз Дауні Лей за проект "Військово-морський парк Брукліна", бронзовою – німецький архітектор Теодор Нусбаум за проект "План Кьольна і спортивні споруди".

У номінації "Архітектурне проектування" золотою медаллю був нагороджений австрійський архітектор Герман Кучера (за проект "Лижний стадіон"). Срібної медалі удостоєний німецький архітектор Вернер Марх за "Райхшпортфельд", бронзової – Герберт Кастінгер і Герман Штігхольцер із Австрії за "Спортивну арену у Відні".

У категорії "Література" в номінації "Ліричні твори" золотою медаллю був відзначений німецький поет Франц Зондінгер (виступав під псевдонімом Фелікс Дюннен) за твір "Бігун". Володарем срібної медалі став Бруно Фатторі з Італії за "Благородні обличчя" ("Профілі адзуррі"), бронзової – поет з Австрії Ганс-Гельмут Штойбер за вірш "Дискобол".

У номінації "Драматичні твори" медалі конкурсу мистецтв на Іграх XI Олімпіади 1936 р. не були присуджені нікому.

У номінації "Епічні твори" золотою нагородою був удостоєний фінський письменник Урхо Кархумакі за роман "У вільній воді". Срібну медаль присудили німецькому поетові Вільгельму Емеру за твір "На вершині світу". Володарем бронзової нагороди став польський письменник Ян Парандовський за "Олімпійський диск".

У музичному конкурсі в номінації "Сольний та хоровий спів" золотою медаллю був відзначений Пауль Хеффер (Німеччина) за музику до "Олімпійської клятви". Срібну нагороду присудили німецькому композитору Курту Томасу за твір "Кантата до Олімпійських ігор 1936", бронзову – його співвітчизнику Геральду Гензмеру за твір "Бігун".

У номінації "Інструментальна музика" ніхто з учасників конкурсу нагородами ні відзначений.

У номінації "Оркестрова музика" володарем золотої медалі став німецький композитор Вернер Егк за твір "Олімпійська святкова музика". Італійський композитор Ліно Лівіабелла був удостоєний срібної медалі за твір "Переможець", а бронзової – композитор із Чехословаччини Ярослав Кржичка за "Гірську сюїту".

У категорії "Живопис і графіка" у номінації "Картини" золоту медаль журі не присудило нікому. Срібною нагородою відзначили австрійського художника Рудольфа Германа Айзенменгера за картину "Бігун перед фінішем", а бронзовою – японського художника Такахарі Фудзіта за картину "Хокей з шайбою".

У номінації "Малюнки й акварелі" золоту медаль не було присуджено. Срібної нагороди удостоїли італійського художника Романо Дацці за "Чотири ескізи фресок". Бронзовою медаллю відзначили японського художника Сюякі Судзукі за "Класичні японські скачки".

У номінації “Гравюри” медалі присуджені не були.

У номінації “Прикладна графіка” володарем золотої медалі став швейцарський художник Алекс Вальтер Діггельман за “Плакат Ароза I”. Срібна медаль була присуджена німецькому художнику Альфреду Хірлю за плакат “Міжнародні автоперегонки”, бронзова – Станіславу Остойя-Хростовські із Польщі за “Диплом яхт-клубу”.

У номінації “Кругла скульптура” журі конкурсу удостоїло золотої медалі італійця Фарпі Віньолі за скульптуру “Іздовий двоколки”, срібної – німця Арно Брекера за скульптуру “Десятиборець”, бронзової – шведського митця Стіга Бломберга за скульптуру “Молоді борці”.

У номінації “Рельєфи” золотою медаллю конкурсу мистецтв був відзначений німецький скульптор Еміль Сутор за роботу “Бар’єристи”. Срібної медалі удостоєний польський скульптор Юзеф Клуковські за роботу “Футбол”. Бронзова нагорода в цій номінації не була присуджена.

У номінації “Медалі і значки” золота нагорода не була присуджена нікому. Володарем срібної нагороди став італійський скульптор Лучано Мерканте за роботу “Медалі”. Бронзову нагороду журі присудило бельгійському скульптору Жозе Дюпону за роботу “Значок вершника” (варто відзначити, що Дюпон був творцем нагородних медалі Ігор VII Олімпіади 1920 р. в Антверпені).

Наступний конкурс мистецтв відбувся в 1948 р. у Лондоні, де проводилися Ігри XIV Олімпіади (оскільки Ігри XII і XIII Олімпіад не відбулися через Другу світову війну).

Конкурс мистецтв, який входив до програми Ігор XIV Олімпіади-1948, проводився у 14 номінаціях за п’ятьма категоріями (архітектура, література, музика, живопис і графіка, скульптура).

У категорії “Архітектура” в номінації “Містобудівні проекти” володарем золотої медалі став Юр’є Ліндегрєн з Фінляндії – за проект “Легкоатлетичний центр у Варкаусі”. Срібну медаль здобули швейцарські архітектори Вернер Шиндлер і Едуард Кнупфер за “Швейцарський федеральний спортивно-гімнастичний центр”, бронзову – Ілмарі Німеляйнен із Фінляндії за “Легкоатлетичний центр у Кемі”.

У номінації “Архітектурні проекти” журі конкурсу присудило золоту медаль австрійському архітектору Адольфу Гоу за “Лижний перехід на Кобенцл”. Друге місце посів Альфред Рінеш з Австрії за “Центр водного спорту в Карінтії”. Бронзової медалі був удостоєний шведський архітектор Нільс Олссон “Басейн і спортивний зал у Гетеборзі”.

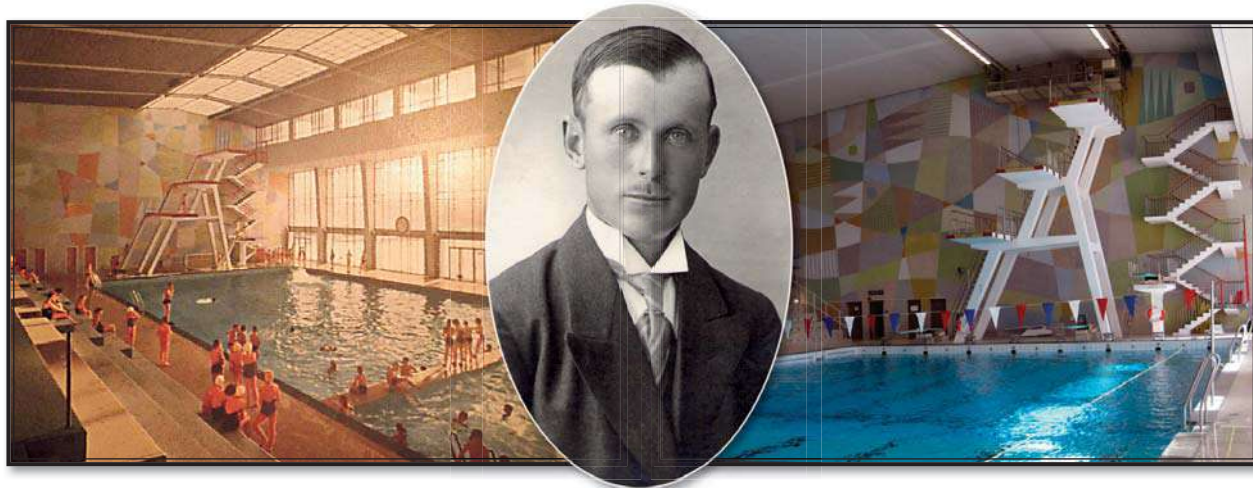
У категорії “Література” у номінації “Ліричні твори” перемогла фінська поетеса Аале Тюнні за “Прославлення Еллади”. Срібною нагородою були відзначені “Шість віршів” південноафриканського поета Ернста ван Хеєрдена, а бронзовою – “Ритм стадіону” французького поета Жільбера Проте.

У номінації “Драматичні твори” медалі не було присуджено нікому.

У номінації “Епічні твори” журі присудило золоту медаль італійському письменникові Джані Ступарічу за “Грот”. Срібної медалі був удостоєний Йозеф Петерсон із Данії за твір “Олімпійський чемпіон”, бронзової – Ева Фелдес з Угорщини за твір “Джерело молодості”.

У категорії музичних творів у номінації “Вокальна музика” золота і срібна медалі не були присуджені. Бронзової медалі удостоїли італійського композитора Габріеле Бьянкі за твір “Олімпійський гімн”.

У номінації “Сольно-інструментальна і камерна музика” золота медаль не була присуджена нікому. Срібною нагородою відзначили канадського композитора Джона Якуба Вейнцвейга за твір “Дивер-

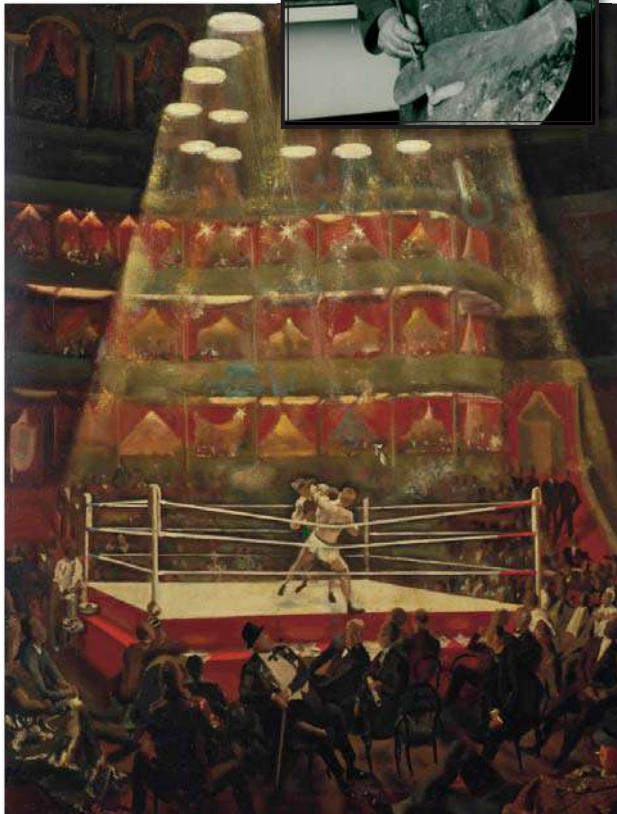
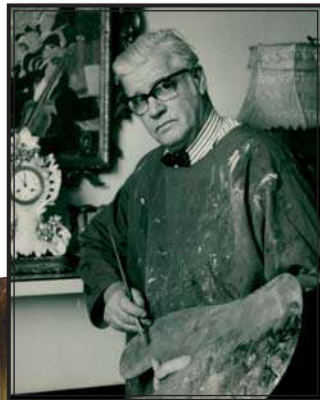
Шведський архітектор Нільс Олссон був відзначений бронзовою медаллю у номінації “Архітектурні проекти” за проект басейну і спортивного залу в Гетеборзі

тисмент для соло флейти і струнного оркестру". Бронзову медаль здобув італійський композитор Серджіо Лаурічелла за "Токкату для фортепіано".

У номінації "Оркестрова музика" золотою медаллю був відзначений Збігнев Турські із Польщі за "Олімпійську симфонію". Володарем срібної медалі і став фінський композитор Калерво Туукканен за твір "Полювання на ведмедя", бронзової – датський композитор Ерлінг Брене за твір "Життєва сила".

У категорії "Живопис і графіка" в номінації "Картини маслом і акварелі" володарем золотої медалі став художник з Великої Британії Альфред Томсон за роботу "Любительський чемпіонат у Лондоні". Срібною медаллю був відзначений італійський художник Джованні Страдоне за роботу "Трековий велогонщик", бронзовою – ірландська художниця Летиція Хемілтон за картину "Гонки".

Художник Альфред Реджинальд Томсон з Великої Британії отримав золоту медаль за полотно "Любительський чемпіонат у Лондоні"

У номінації "Гравюри та офорти" золотої нагороди був удостоєний французький художник-графік Альбер Декаріс за роботу "Басейн". Володарем срібної медалі став Джон Коплі з Великої Британії за роботу "Гравці поло", бронзової – південноафриканський художник Вольтер Беттіс за роботу "Приморський спорт".

У номінації "Прикладна графіка" золоту медаль журі не присудила нікому. Дві нагороди конкурсу 1948 р. – срібну і бронзову – було присуджено швейцарському художнику Алексу Вальтеру Дігельману (який на конкурсі мистецтв у Берліні-1936 завоював золоту медаль). Він став володарем срібної нагороди за плакат "Першість світу з велосипедного спорту" та бронзової – за плакат "Першість світу з хокею на льоду".

У категорії "Скульптура" у номінації "Кругла скульптура" володарем золотої медалі став Густав Нордал із Швеції за скульптурну композицію "Пам'яті Лінга" (нагадаємо, що Пер-Генрік Лінг у XIX ст. став основоположником шведської системи гімнастики і очолював Стокгольмський королівський гімнастичний центральний інститут). Срібну медаль здобув Чинтаномі Кар з Великої Британії за роботу "Ковзаняр". Французький скульптор Губерт Єнсенс був нагороджений бронзовою медаллю за роботу "Плавці".

У номінації "Рельєфи" золоту і срібну медалі не присуджено нікому. Бронзовою медаллю була відзначена Розамунд Флетчер із Великої Британії за "Знайдено схованку".

У номінації "Медалі і значки" золоту нагороду журі не присудило нікому. Срібної нагороди був удостоєний австрійський скульптор Оскар Тіід за "Вісім спортивних значків", бронзової – його співвітчизник Едвін Грінавер за "Значок веслувального спорту" (нагадаємо, що на конкурсі мистецтв в 1928 р. в Амстердамі на Іграх IX Олімпіади Грінавер завоював золоту нагороду).

Так склалося, що згаданий конкурс на Іграх-1948 у Лондоні став останнім з подібних конкурсів мистецтв, що входять до програми Ігор Олімпіад, на яких переможців і призерів відзначали золотими, срібними та бронзовими олімпійськими медалями.

У Міжнародному олімпійському комітеті підняли питання про скасування конкурсів мистецтв. Мотивувалося це тим, що практично всі учасники таких конкурсів були професіоналами і займалися мистецтвом за гроші, а це не відповідало тодішньому уявленню про обов'язковість аматорського статусу учасників Олімпійських ігор. На сесії МОК, що відбулася в серпні 1949 р. у Римі, після гострої дискусії взяла гору пропозиція про доцільність скасування (починаючи з Ігор XV Олімпіади 1952 р. у Гельсінкі) конкурсів мистецтв і заміни таких конкурсів на художні виставки – без присудження їх учасникам олімпійських медалей. Остаточне рішення про таку заміну МОК затвердив у 1954 р. на сесії, що проходила в Афінах.

Розділ 27

Виставки мистецтв, культурні програми, фестивалі мистецтв на Олімпійських іграх (1952–2018)

Перша виставка мистецтв, приурочена до Олімпійських ігор і проведена замість конкурсів мистецтв, що входили до програми Ігор Олімпіад, відбулася в 1952 р. у Гельсінкі – місті, що приймало Ігри XV Олімпіади.

На виставці, у якій взяли участь представники 23 країн, відвідувачі могли ознайомитися зі 181 роботою, які відображали різні сфери мистецтва – архітектуру, живопис і графіку, скульптуру, музичні та літературні твори. Учасники цієї виставки, покликаної своїм змістом об'єднати спорт і мистецтво, були відзначені дипломами.

На Іграх XVI Олімпіади 1956 р. у Мельбурні в рамках організаційного комітету було сформовано підкомітет витончених мистецтв, до складу якого входили фахівці, експерти та інші діячі. Виставку було вирішено проводити в двох її секціях: одна охоплювала візуальне мистецтво та літературу, інша – музику і драму.

Експозиції, що входили в секцію візуального мистецтва та літератури, були розгорнуті в різних місцях. Так, виставка творів архітектури та скульптури проводилася в Мельбурні в новій будівлі університету, яке саме по собі було зразком сучасної австралійської архітектури. Виставка живопису і малюнка, що проходили в Національній картинній галереї і в Національному музеї, була покликана продемонструвати еволюцію цих видів австралійського мистецтва. Виставка графіки, що включала індустриальний дизайн, комерційне мистецтво і кераміку, була проведена в Королівському технічному коледжі Мельбурна. а виставка літератури – у Публічній бібліотеці, де були представлені книги різних австралійських авторів, а також зразки раннього друкарства в цій країні.

Програма фестивалю музичного і драматичного мистецтва, приуроченого до Ігор XVI Олімпіади,

охоплювала три напрямки – театральне мистецтво, оркестрову і камерну музику – і включала оперні спектаклі, постановки театру маріонеток, концерти симфонічних оркестрів (у тому числі в мерії Мельбурна, у ботанічному саду міста і навіть у плавальному басейні) і концерти камерної музики, які проходили в залах консерваторії.

Під час підготовки до Ігор XVII Олімпіади 1960 р. у Римі було сформовано спеціальний комітет, який займався вирішенням питань, пов'язаних, з одного боку, із затвердженням офіційного олімпійського плаката, моделі факела для естафети олімпійського вогню, символів, медалей, олімпійського гімну Ігор-1960 і музичного супроводу їх церемоній, а з іншого – з організацією доступу до давньоримських споруд під час Ігор, проведенням фольклорних заходів та організацією експозиції “Спорт в історії і мистецтві” і виставки спортивної фотографії.

Статуя Фірдоусі.
Автор Садігі Аболхассан з Ірану. Гіпс. 1952 р.

Стародавні японські розписні ширми. Виставлені на експозиції «Стародавніх скарбів» на виставці мистецтв 1964 р.

Серед різних культурних акцій, приурочених до Ігор XVII Олімпіади 1960 р. у Римі, найбільш значущою подією стала проведена в Палаці науки виставка “Спорт в історії і мистецтві”, метою якої було ознайомлення широкого кола відвідувачів із місцем спорту в житті Італії, починаючи з далекої давнини (включаючи етруссько-італійські, романські та італійські твори мистецтва) і до кінця XIX ст., а також з давньогрецькими творами мистецтва, що зберігаються в музеях різних міст Італії.

Доктор Роберто Вігі, який очолив комісію з відбору творів мистецтва для експозиції, а в подальшому став директором виставки “Спорт в історії і мистецтві”, ще під час підготовки цього проекту в 1956 р. підкреслював: “Величезну грецьку спадщину як досвід і витвір мистецтва, яке перейшло до римлян, було збережено і передано ними наступним цивілізаціям. Майже вся грецька скульптура дійшла до нас через копії, зроблені римлянами в I і II ст. і знову відкриті в Італії. Велика кількість їх, що зберігаються в музеях Італії і великих містах Європи, представляють атлетів і агоністиків, є підтвердженням пристрасті римлян не тільки до всіх грецьких творів мистецтва, але, особливо, до тих, які пов’язані зі спортивною тематикою”.

Понад 100 музеїв в Італії (державні, соціальні та приватні) виставили для експозиції оригінали декілька тисяч творів мистецтва (статуї, погруддя, вази, вироби з бронзи і слонової кістки, картини, мозаїку, гравюри, зброю тощо). Більше ніж тридцять бібліотек представили для загального огляду рукописи, книги та іншу друковану продукцію зі спортивної тематики. Експонати виставки “Спорт в історії і мистецтві”, згруповані у 28 тематичних секціях, були систематизовані за хронологією: від античності і Середньовіччя – до сучасності, причому 23 секції з 28 були присвячені окремим видам спорту.

Під час розроблення концепції організації виставки мистецтв під час Ігор XVIII Олімпіади

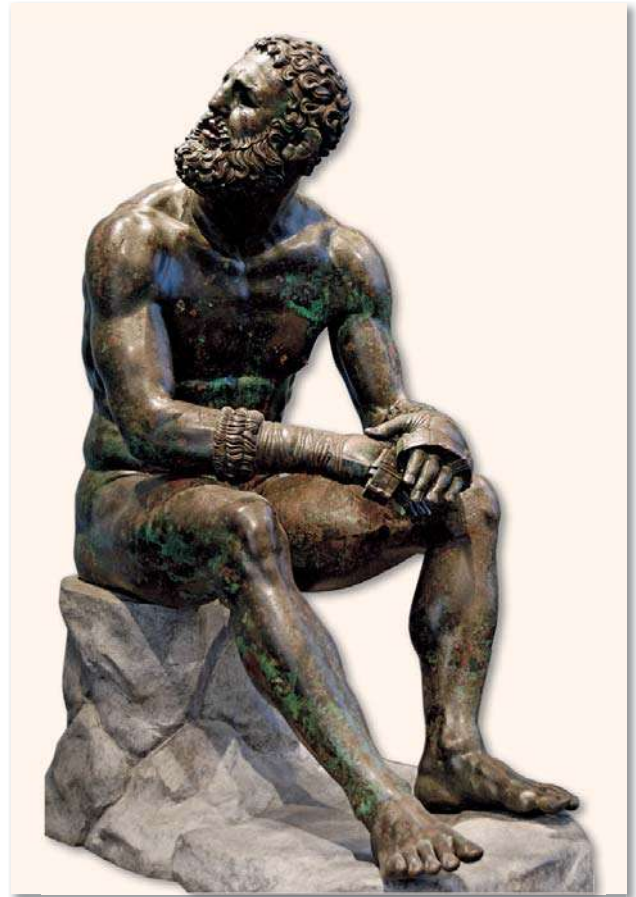
1964 р. у Токіо було ухвалено рішення про включення в експозицію не тільки творів мистецтва зі спортивної тематики, а й кращих творів високого японського мистецтва.

Найбільшою популярністю користувалися експоновані на виставці скарби стародавнього мистецтва Японії – 870 творів живопису, скульптури, архітектури, каліграфії, прикладного мистецтва.

Вельми цікавими виявилися виставка сучасного японського мистецтва (живопис, скульптура та ін.), експозиція фотографій, представлених провідними японськими фотомайстрами, і виставка спортивної філателії.

У різних залах Токіо під час Ігор-1964 відбувалися вистави театру Кабукі, вистави Бунраку (шоу ляльок, зроблених із паперу), концерти традиційної японської музики і танцю, фольклорні вистави, концерти камерної музики тощо.

Велика і різноманітна культурна програма була представлена в 1968 р. учасникам і гостям X зимових Олімпійських ігор, що відбулися в Греноблі.

Кулачний боєць, що відпочиває. Аполлоній. Бронзова скульптура. I ст. до н. е.

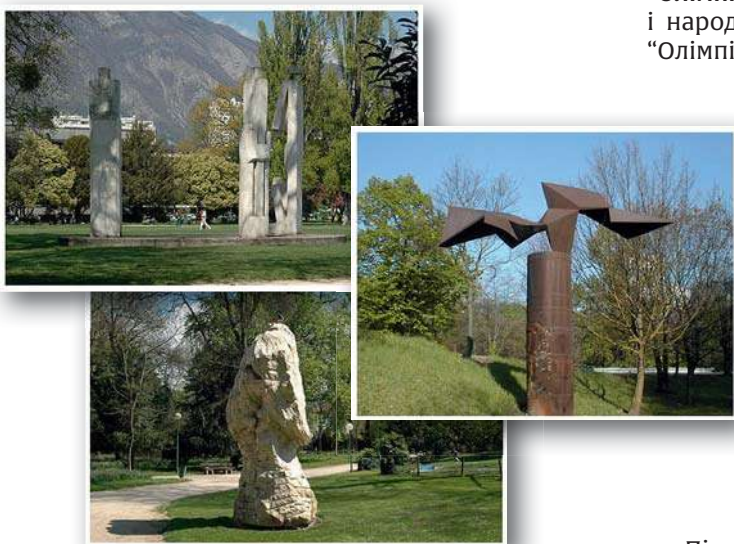
Важливим її компонентом стала виставка, присвячена пам'яті П'єра де Кубертена, з чийм ім'ям тісно пов'язані олімпійські ідеали і відродження Олімпійських ігор. Ще одним своєрідним втіленням ідей Кубертена в сучасних умовах стала фотовиставка, на якій було зібрано триста різноманітних робіт, які отримали міжнародне визнання.

До культурної програми X зимових Олімпійських ігор входили також три кінофестивалі – фестиваль спортивних фільмів, молодіжний кінофестиваль і фестиваль, присвячений французькому кінематографу.

Успішним був конкурс дитячого малюнка на тему "Олімпійські ігри. Зимові види спорту. Гренобль".

В Олімпійському музичному холі Гренобля проходили зустрічі з зірками французького і світового кіно й естради – Фернанделем, Бурвілем, Шарлем Азнавуром, Жільбером Беко та іншими. На сценах Муніципального театру і Культурного центру йшли різні п'єси та балетні вистави. Також відбулися концерти за участю Національного оркестру з Парижа й університетського хору Гренобля. У різних галереях і музеях цього міста було розгорнуто експозиції художніх виставок живопису і скульптури.

Великою популярністю в Греноблі користувався спільний проект оргкомітету X зимових Олімпійських ігор-1968 у Греноблі й оргкомітету Ігор XIX Олімпіади, що проводилися в тому ж році в Мехіко. Одним із втілень цього проекту в Греноблі стала виставка, присвячена доколумбовій цивілізації корінного населення Америки, яке проживало – до її відкриття Колумбом – на території сучасної Мексики, і зокрема – твори мистецтв давніх часів, у тому числі пов'язані зі спортом.

Скульптурні твори різних часів, що демонструвалися у Греноблі під час X зимових Олімпійських ігор 1968 р.

Деякі твори мистецтв, які експонувалися у Мехіко під час Ігор Олімпіади 1968 р.

Організатори Ігор XIX Олімпіади-1968 у Мехіко запропонували провести не лише виставку мистецтв, а щось набагато ширше і різноманітніше – те, що вони назвали "культурною олімпіадою", яка тривала протягом усього 1968 р. і в якій взяли участь представники кількох десятків країн.

Ця "культурна олімпіада" проходила в п'яти основних напрямках: "Олімпійські ігри і молодь", "Олімпійські ігри і мистецтво", "Олімпійські ігри і народна творчість", "Олімпійські ігри в Мехіко", "Олімпійські ігри і сучасний світ".

До програми "культурної олімпіади" в Мехіко входили кінофестивалі, виставки різних творів мистецтва, виступи оперних і балетних колективів, симфонічних і камерних оркестрів, міжнародні зустрічі поетів і скульпторів, фестиваль дитячих малюнків, міжнародна виставка фольклорного мистецтва, виставка історії Олімпійських ігор, міжнародна виставка олімпійської філателії. Пройшли в Мехіко і міжнародний семінар з генетики і біології людини "Вивчення атлета-олімпійця", виставка робіт молодих архітекторів під назвою "Місця для спорту і культурної активності" і ще чимало різноманітних заходів.

Під час проведення XI зимових Олімпійських ігор в Саппоро в 1972 р. приурочена до них виставка мистецтв, враховуючи масштабність і різноманітність її

Експонати, які було представлено у Саппоро під час XI зимових Олімпійських ігор 1972 р.

експозицій, отримала більш широке і комплексне офіційне найменування – “Культурна програма”.

Частиною культурної програми XI зимових Олімпійських ігор стала традиційна виставка снігових фігур, яка щорічно проводиться в Саппоро.

Великою популярністю користувалися в Саппоро фотовиставка, що познайомила учасників і гостей Ігор із життям японців і з мальовничими пейзажами різних куточків цієї країни, всесвітня виставка дитячих малюнків, концерти японської народної пісенної та танцювальної творчості, вистави традиційних японських театрів Кабукі, Но та Кьоген, виставка сучасного мистецтва Японії і багато іншого.

З огляду на, що в 1972 р. також проводилися Ігри XX Олімпіади в Мюнхені, одним із важливих компонентів культурної програми зимових Ігор-1972 став виступ у Саппоро оркестру мюнхенської філармонії, а з візитом у відповідь – виступ оркестру філармонії Саппоро в Мюнхені.

Широкою і різноманітною була культурна програма, приурочена до Ігор XX Олімпіади 1972 р. у Мюнхені. Вона включала виставку “Світові культури і сучасне мистецтво” (живопис, скульптура, архітектура), міжнародний конгрес поетів, виставку “Баварія – мистецтво і культура”, виступ оркестрів, театральних, танцювальних і хорових колективів, оперний і балетний фестиваль, фольклорні вечори, виставку спортивної фотографії, виставки “Олімпія і технології” та “Олімпійські ігри в медалях і монетах”.

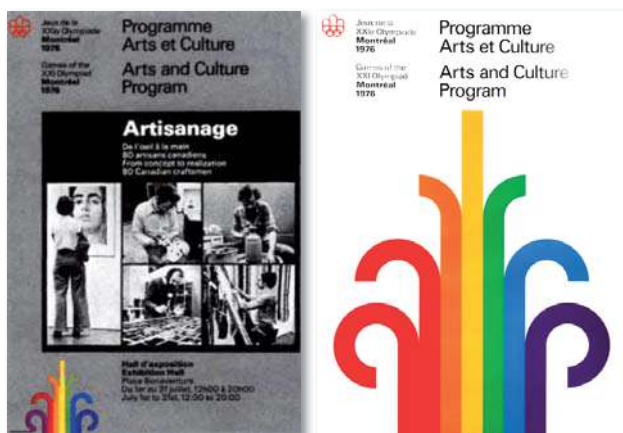
Великий інтерес викликала виставка “100 років німецьких розкопок в Олімпії”. На ній було представлено як основну концепцію розкопок, що проводилися німецькими археологами в різні роки в грецькій Олімпії, так і різні унікальні знахідки, які зберігаються в музеях Мюнхена, Берліна, Дрездена, Парижа.

Хоча в оргкомітеті XII зимових Олімпійських ігор 1976 р. в Інсбруку була секція культури, виконувала вона переважно координаційну функцію, оскільки зміст культурної програми Ігор формували і фінансували федеральна влада Австрії і муніципальні влади землі Тіроль і міста Інсбрук.

Серед різних компонентів культурної програми цих Ігор можна відзначити кілька спеціально створених кінофільмів. Один із них – “Білий камінь” – демонстрував всі грані зимових видів спорту. Інший – документальний фільм – знайомив зі спортивними спорудами Інсбрука і їх використанням під час зимових Олімпійських ігор. Ще один фільм – “Олімпійська гармонія” – став творчим відображенням симбіозу двох найбільших спортивних подій 1976 р. – XII зимових Олімпійських ігор в австрійському Інсбруку і Ігор XXI Олімпіади в канадському Монреалі.

Великий інтерес було виявлено і до таких складових культурної програми зимових Ігор-1976, як виставка “Гіллс Графстрем”, присвячена видатному шведському спортсменові – триразовому олімпійському чемпіону (1920, 1924, 1928) і срібному призеру Олімпійських ігор (1932) з фігурного катання на ковзанах, і ряд інших експозицій, розгорнутих у музеях Інсбрука, в тому числі в музеї Олімпійських ігор (нагадаємо, що це місто двічі приймало зимові Ігри – в 1964 і 1976 рр.).

Культурно-мистецька (і водночас освітня) програма Ігор XXI Олімпіади 1976 р. у Монреалі стала свого роду фестивалем мистецтв Канади, який продемонстрував учасникам і гостям Ігор багатогранну культурну спадщину цієї країни і мав на меті об’єднати воедино “союз тіла і душі”. Ця програма широко і різноманітно реалізовувалася не лише в Монреалі, а й в Оттаві, Кінгстоні, Квебеку, Шербруку і деяких інших канадських містах.

Плакат і програма заходів з різних видів мистецтва під час Ігор XXI Олімпіади 1976 р. у Монреалі

Культурна програма Ігор XXI Олімпіади включала театральні, оперні та балетні постановки, концерти симфонічної, камерної та джазової музики, виступи фольклорних колективів, кінофестивалі (які творчо показали місце спорту в житті суспільства), численні художні та інші виставки, а також фестивалі пісень різних народностей, що населяють Канаду.

Варто відзначити й те, що на всесвітній виставці "Експо-1976", що проходила в тому році в Монреалі, успішно функціонував проїнятий духом олімпізму спеціальний розділ "Спорт і культура".

Спортивній тематиці були присвячені й такі експозиції, як виставка "Зображення спорту в Канаді: костюми, живопис, фотографії та спортивний інвентар XIX і початку XX ст.", фотовиставка "Спорт і популярні види дозвілля в Монреалі в XIX ст.", виставка друкованої продукції та книжкової ретро-

Виставкові заходи культурної програми Ігор XXII Олімпіади 1980 р. у Москві

спективи "Спорт у Квебеку (1879–1975)", виставка "Марки, монети і олімпійські постери".

Було також створено документальний фільм, присвячений культурній програмі Ігор-1976, і кілька відеофільмів про роль спорту і фізичної культури та їх взаємозв'язок із сучасним урбаністичним середовищем.

У культурній програмі XIII зимових Олімпійських ігор, що проходили в 1980 р. у Лейк-Плесіді, були широко представлені різні форми образотворчого мистецтва і виконавської майстерності, а її зміст було направлено на всебічне відображення філософії олімпізму, що поєднує гармонійний розвиток особистості через фізичну досконалість та творчу сферу.

До цих зимових Ігор було створено два фільми на теми мистецтва. Один із них – "Олімпійська увертюра" – відрізнявся яскравим музичним супроводом у виконанні знаменитого Ієгуді Менухіна, а інший фільм – документальний – показав внесок різних художників у популяризацію Олімпійських ігор.

До уваги учасників та гостей зимових Ігор-1980 було представлено різноманітні виставки театрального фестивалю. Однією з найпопулярніших виставок, що проходили під час цих Ігор, була експозиція "Олімпіада – свято графіки", на якій демонструвалися плакати всіх зимових Олімпійських ігор, починаючи з перших, що відбулися в 1924 р. в Шамоні, і до 1980 р., коли зимові Ігри проходили в Лейк-Плесіді. Досить різноманітною за жанрами і змістом представлених творів була програма виставок з образотворчого мистецтва, а також фотовиставка ЮНЕСКО "Спорт і освіта".

Москва, яка в 1980 р. приймала Ігри XXII Олімпіади, в їх культурній програмі прагнула ознайомити учасників і гостей Ігор зі спадщиною і творчими досягненнями багатонаціональної культури країни в різних видах і формах мистецтва – у виконанні як професійних майстрів, так і аматорських колективів з усіх п'ятнадцяти союзних республік, що входили до складу СРСР.

Культурна програма Ігор XXII Олімпіади реалізувалася не лише в Москві, а й в інших містах, де проводилися олімпійські змагання цих Ігор – у Талліні, Ленінграді, Києві, Мінську.

Учасники та гості Ігор отримали можливість ознайомитися з виступами відомих танцювальних і хорових колективів, виставами музичних і драматичних театрів, побувати на днях поезії, кіно, музичної комедії, цирку, творчості молоді, відвідати різноманітні виставки, в тому числі експозицію “Спорт – посол миру”.

Фестиваль мистецтв, приурочений до XIV зимових Олімпійських ігор 1984 р. у Сараєво, за своїм змістом виявився яскравим і різноманітним.

Одним із важливих подій культурної програми стало відкриття в Сараєво Олімпійського музею цих Ігор, що проходило в присутності президента Міжнародного олімпійського комітету Хуана Антоніо Самаранча. В експозиції музею було відображено шлях, пройдений містом для того, щоб гідно прийняти зимові Ігри-1984, і продемонстровано численні твори скульпторів і художників – живописців і графіків, які ілюстрували нерозривний зв'язок культури, мистецтва і спорту.

У театрах і концертних залах міста проходили різні (драматичні, оперні, балетні) вистави і виступи музичних колективів. Серед кількох художніх виставок особливу спрямованість мала експозиція “Спорт і мистецтво”, де демонструвалася колекція тематичних творів графіки. Чималий інтерес учасників і гостей Ігор викликали покази спортивної моди і філателістичні виставки, присвячені олімпійському руху і олімпійському спорту, а також організований у Сараєво міською владою й Асоціацією прикладних художників конкурс на кращий дизайн системи візуальних сприйнянь Ігор.

Формуючи програму олімпійського культурного фестивалю, приуроченого до проведення в 1984 р. у Лос-Анджелесі Ігор XXIII Олімпіади, їх оргкомітет

звернувся за допомогою до громадськості міста у використанні його театрів, музеїв і художніх галерей і в залученні до участі в фестивалі культурних центрів, театральних, музичних та інших колективів.

Олімпійський культурний фестиваль у Лос-Анджелесі став масштабним заходом, у багатогранній програмі якого були досягнення світової культури і мистецтва в усьому розмаїтті їх форм і проявів. На сценах міста мистецтво демонстрували творчі колективи з шістнадцяти країн різних континентів – Європи, Північної і Південної Америки, Азії та Африки.

Учасники та гості Ігор-1984 в ході Олімпійського культурного фестивалю у Лос-Анджелесі могли ознайомитися не тільки з різними фільмами та художніми виставками, колекціями фотографій, картин, скульптур, марок і інших творів, які відображали історію та культуру багатьох народів, а й з наявними на цих виставках спеціальними розділами з історії олімпійського руху та олімпійського спорту.

Фестиваль мистецтв, присвячений XV зимовим Олімпійським іграм у 1988 р. у Калгарі, продемонстрував їх учасникам та гостям досягнення і різноманітність форм виконавської майстерності, образотворчої і літературної творчості Канади.

Програма фестивалю, в якому було задіяно близько 2200 учасників з 18 напрямів мистецтва, включала виконання класичної та сучасної музики, концерти танцювальних і хорових колективів, театральні вистави (драматичні, оперні, балетні та інші), різноманітні виставки, літературні читання, музейні експозиції тощо.

Втілюючи в життя олімпійські традиції, організатори фестивалю підготували і випустили плакати, присвячені зимовим Іграм-1988, що відображали силу і життєвість канадського мистецтва. Також було проведено виставки фотографій, живопису (маслом і аквареллю), шовкографії і літографії.

Великою популярністю користувалися філателістична виставка, яка збила марки, присвячені зимовим видам спорту і зимовим Олімпійським іграм, виставка “Олімпійські чемпіони в мистецтві”, літературна програма, що включала фестиваль письменників і книжковий ярмарок, а також олімпійський фестиваль художнього і документального кіно, в тому числі фільми про проведені раніше Ігри Олімпіад і зимові Олімпійські ігри.

Різноманітною була культурна програма на XIV зимових Олімпійських іграх 1984 р. у Сараєво

Фестиваль мистецтв, приурочений до Ігор XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі, за задумом організаторів повинен був представити не тільки учасникам і гостям Ігор, але і всій світовій спільноті унікальні особливості як традиційної, так і сучасної корейської культури і мистецтва, – і в водночас відображав ідеали примирення і прогресу. При цьому різноманітні виставки, спектаклі, концерти та інші заходи проводилися не тільки в Сеулі, а більш ніж у двадцяти інших містах Республіки Корея за маршрутом проходження естафети олімпійського вогню.

Відбувся також міжнародний симпозіум “Скульптура на відкритому повітрі”, метою якого було порівняння культур Сходу і Заходу як художнього втілення девізу Олімпійських ігор у Сеулі “Гармонія і прогрес”.

У 1992 р. оргкомітет XVI зимових Олімпійських ігор в Альбервілі звернувся до французьких національних і регіональних культурних організацій з пропозицією внести свій вклад у формування програми фестивалю мистецтв, приуроченого до Ігор і покликаною продовжити традиції, закладені П'єром де Кубертеном.

При цьому поряд із класичними напрямками в мистецтві було зроблено наголос на сучасній креативності в підборі музичних і театральних вистав.

Серед виставок особливим успіхом користувалася експозиція крижаних скульптур в Альбервілі.

Різнорманітні заходи фестивалю мистецтв проходили не тільки в самому Альбервілі, а й у ряді інших міст альпійського регіону Роні, а також у Парижі,

Лозанні, Антверпені і Барселоні – міста, що приймало у тому ж 1992 р. Ігри XXV Олімпіади.

У Барселоні, що здобула право на проведення Ігор 1992 р., було вирішено провести не тільки олімпійські спортивні змагання, а й свого роду “культурну Олімпіаду” – велику програму різноманітних заходів, розраховану на чотири роки, – з кульмінацією у вигляді олімпійського фестивалю мистецтв, що супроводжує Ігри XXV Олімпіади.

До його програми входили різні театральні, музичні та танцювальні вистави, різноманітні виставки та інші фестивальні заходи. Основна діяльність під час реалізації цієї проекту розвивалася в трьох напрямках – “Барселона – 2000 років”, “Олімпійський фестиваль мистецтв”, “Мистецтво і спорт”.

Серед виставок у Барселоні можна відзначити такі експозиції, як “Спорт у Стародавній Греції” і “Олімпійський дизайн”. Завершувала “культурну Олімпіаду” в Барселоні виставка “Мистецтво і спорт Каталонії”, на якій було представлено картини живопису, фотографії, плакати, твори скульпторів і художників-символістів, експозицію олімпійської філателії та нумізматики.

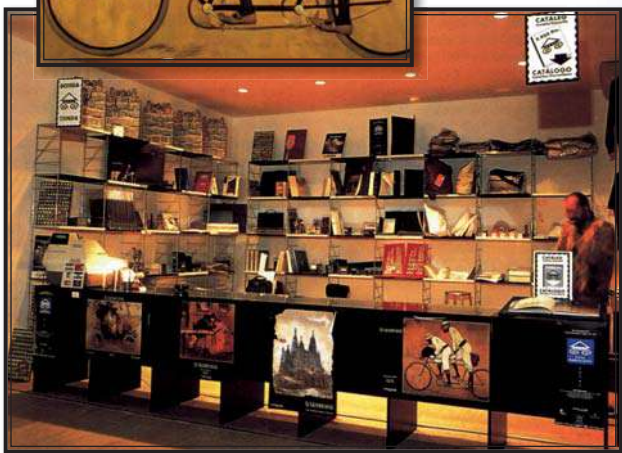
У комплексі заходів, пов'язаних із проведенням у 1994 р. XVII зимових Олімпійських ігор у Ліллегаммері, важливе місце займала культурна програма і перш за все – олімпійський фестиваль мистецтв. У ньому було задіяно кращі творчі ресурси Норвегії в сферах театру, музики й в інших видах мистецтва, і навіть різних ремесел.

У цій культурній програмі взяли участь як професійні артисти та музиканти, так і самодіяльні колективи. Акцент у їх виступах було зроблено на особливостях самобутньої норвезької культури, історії цієї країни і традиціях її народів.

У літературній складовій програми гармонійно поєднувалися національний та інтернаціональний напрями.

Найрізнорманітніші заходи були передбачені організаторами культурної програми Ігор XXV Олімпіади 1992 р. у Барселоні

Меморіальна табличка на будинку Жозефіни Боне в Барселоні

Президент МОК
Хуан Антоніо
Самаранч
і швейцарський
художник
і скульптор Ганс
Ерні у Барселоні.
1992 р.

Автопортрет.
Ерні Ганс

До уваги учасників та гостей XVII зимових Олімпійських ігор було також запропоновано численні та різноманітні за тематикою виставки живопису, скульптури, фотографії, монументального мистецтва та творів народної творчості.

Програма “культурної Олімпіади”, приуроченої до Ігор XXVI Олімпіади-1996 р. в Атланті, представляла собою серію фестивалів “Олімпійські прелюдії”, які проводяться протягом кожного з чотирьох років, що передували цим Іграм, – з кульмінацією в 1996 р.

До програми “Олімпійських прелюдій” входили такі міжнародні культурні фестивалі, як “Олімпійський Вінтерленд: зустріч з культурою Норвегії”, фестиваль “Мексика – культурний гобелен”, фестиваль африканських народів “Святкуй, Африка” і виставка “Салют, Лозанна” – на честь відкриття в цьому швейцарському місті Олімпійського музею МОК.

Кульмінацією культурної програми під час Ігор XXVI Олімпіади став “Фестиваль мистецтв Атланти”, який зібрав близько двохсот театральних, музичних, танцювальних колективів та виконавців, а також представив понад двадцять виставок (у тому числі “Жінки в олімпійських програмах” і “Олімпійські колекції”), різні семінари, експозиції марок і монет за олімпійською тематикою та інші заходи.

Фестивалі “культурної Олімпіади” в Атланті були присвячені відображенню єднання міжнародних художніх і культурних традицій і великої олімпійської сім’ї.

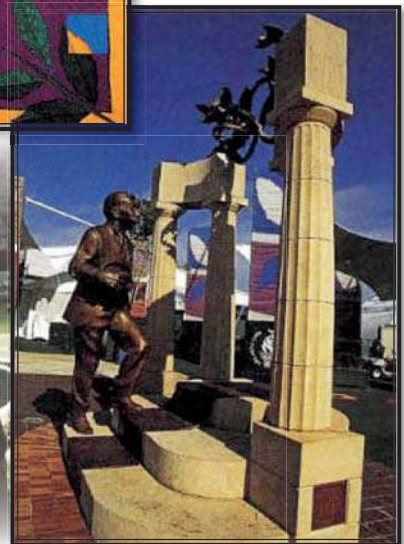
Програма Олімпійського фестивалю культури і мистецтв, який розпочався в Японії за рік до відкриття XVIII зимових Олімпійських ігор-1998, включала 264 різні культурні заходи, що проводилися по всій країні, – з кульмінацією в Нагано – місті, яке приймало ці Ігри, девізом яких стали слова “Одне серце – один світ”.

Під час фестивалю жителі Японії і гості могли відвідати різноманітні концерти хорового і фольклорного співу, симфонічної і джазової музики, оперні вистави та вистави традиційних японських театрів, виставки стародавнього і сучасного японського мистецтва, експозиції плакатів і літографії, фестивалі кіно і мультиплікації, виставки кімоно, паперових і глиняних ляльок, маріонеток, картин-мініатюр, а також експозицію, присвячену зимовим видам спорту, – “5000 років історії лиж”.

Програма олімпійського фестивалю культури і мистецтв у Сідней, де у 2000 р. відбулися Ігри XXVII Олімпіади, включала кілька фестивалів різної тематичної спрямованості, покликаних розповісти учасникам і гостям Ігор про те, яке місце займає ця країна в світі на рубежі XX і XXI ст., хто такі австралійці, продемонструвати їх фізичну доблесть, показати унікальність австралійської природи і її вплив на мистецтво цієї країни, яка зуміла культуру нових поселенців поєднати з культурною спадщиною корінних жителів.

Експонати культурної
програми Ігор
XXVI Олімпіади 1996 р.
в Атланті

У культурній програмі було задіяно різні форми і жанри виконавської майстерності – театр, музику, танці, твори архітектури, скульптури, живопису, дизайну, кіномистецтва, фотографічні виставки та ін.

Слід зазначити, що в 2000 р. за ініціативою Комісії МОК з культури та олімпійської спадщини під час Ігор XXVII Олімпіади було відроджено традицію конкурсів мистецтв, які об'єднують художників-графіків і скульпторів навколо олімпійської ідеї. Журі цього конкурсу, до складу якого увійшли відомі діячі мистецтв різних країн, очолювали президент Міжнародного олімпійського комітету Хуан Антоніо Самаранч і голова комісії МОК з культури та олімпійської спадщини Хе Женліан.

У номінації “Графіка” перше місце було присуджено Дарині Мороз з Білорусі за “Вогонь Олімпу”, друге – Чен Чирау (Китайський Тайпей) – за роботу “Chinging”, а третє – єгиптянинові Мохаммеду Соліманом за “Олімпійський спорт”. Крім того, дипломами в цій номінації були відзначені азербайджанець Теньсіан Аббасов, Хуан Данс із Китайської Народної Республіки, колумбієць Гільермо Арріага Майа, Чун Тайфу (Гонконг) і Джуліана Жаретта з Намібії.

У номінації “Скульптура” підсумки були такими: перше місце – Анта Губеріні з Хорватії за роботу “Олімпійська мета”, друге – Леван Вардосанідзе з Грузії за “Бейсбол”, третє місце – Дебора Клер і Вероніка Вест з Австрії за скульптуру “Сфера”. Крім того, у цій номінації були відзначені дипломами азербайджанський скульптор Закір Мехтієв, Костянтин Костюченко (Білорусь), Піо Переза Еччеверія (Іспанія), Меган Рассел (США) і Гжегож Вітьок із Польщі.

Оргкомітетом проведених у 2002 р. у Солт-Лейк-Сіті XIX зимових Олімпійських ігор в їх культурній програмі, у тому числі в олімпійському фестивалі мистецтв, було втілено як відображення американського вкладу в культурну скарбницю людства, так і спадщину місцевих культурних традицій штату Юта.

До цієї програми входили численні і різноманітні виставки, музичні вистави (симфонічні твори та хорівий спів), оперні та балетні вистави та ін.

Багатогранною була культурна програма Ігор XXVII Олімпіади 1996 р. у Сідней

Мистецтво аборигенів Австралії

У Солт-Лейк-Сіті популярністю користувалися і муніципальні заходи за програмою “Запрошення до спадщини”. Вони включали серію фільмів про історію лижного спорту, виставку “За 98-м меридіаном”, твори художників американського Заходу, поетичні вечори “Тріумфуючий голос Юти в поезії” і “Ковбойські поетичні читання”, фестиваль етнічного танцю, покази створених ремісниками побутових виробів тощо.

Програма “культурної Олімпіади”, розроблена в Греції для Ігор XXVIII Олімпіади 2004 р. в Афінах, почалася ще в 2000 р. – у момент закриття Ігор XXVII Олімпіади в Сідней – і тривала протягом чотирьох років.

Одним із найбільш значущих прикладів втілення в житті цієї програми став проект “Outlook” (“Аутлук”, що перекладається з англійської як “перспектива” або “точка зору”). Об'єднавши як експозиції міжнародної виставки близько двохсот творів

Американський скульптор Дейл Чихулі – автор вражаючих композицій з художнього скла

живопису, скульптури, інсталяцій і фотографій, які були створені 85 сучасними художниками з двадцяти країн, “Аутлук” водночас розкрив взаємини між різними поколіннями і народами.

Широкими і багатограними були також музична, театральна, танцювальна та інші складові культурної програми цих Ігор, які до того ж гармонійно поєднувалися і з проведеною по всій Греції “Олімпіадою олімпійської освіти”.

Діяльність оргкомітету ХХ зимових Олімпійських ігор 2006 р. у Турині із формування їх культурної програми була спрямована на пропаганду властивих спорту олімпійських цінностей, а на їх основі – на ознайомлення з культурою різних народів, популяризацію культури міжособистісного спілкування, єднання культури і мистецтва зі спортом.

Інновацією культурної програми Ігор-2006 стало надання нових додаткових значень головному олімпійському символу – п’яти переплетеним різнобарвним кільцям: червоне – спорт і спортивна культура; зелене – спорт і навколишнє середовище; жовте – спорт, наука та технології; блакитне – спорт і пропаганда здорового способу життя; чорна – спорт і дотримання прав людини та правил чесної гри, поваги до різних культур.

Культурна програма ХХ зимових Олімпійських ігор, що включала також фестиваль мистецтв, увібрала в себе історію міста Турини і всієї області П’е-

монт – в олімпійському контексті, з тим, щоб через призму культурної спадщини та інтернаціональний характер Олімпійських ігор розвивати і вдосконалювати художні та культурні цінності.

Фестиваль мистецтв, приурочений до Ігор-2006, реалізовувався за такими основними напрямками, як видовищні мистецтва, театральні та танцювальні мистецтва, музичне мистецтво, кінематографія і література, історія і сучасність.

Культурна програма, сформована оргкомітетом Ігор ХХІХ Олімпіади 2008 р. у Пекіні, а почала реалізовуватися ще за п’ять років до цих Ігор, була втілена у формі п’яти послідовних фестивалів: 2003 р. – “Чарівний Пекін, культурні Олімпійські ігри”; 2004 р. – “Динамічний Пекін, молодіжні Олімпійські ігри”; 2005 р. – “Прекрасний Пекін, натхненні Олімпійські ігри”; 2006 р. – “Досвід цивілізації, насолоджуйся Олімпійськими іграми”; 2007 р. – “Один світ – одна мрія: я беру участь, я роблю внесок, я насолоджуюся”; 2008 р. – “Гармонійний світ, загальне благоденство”. У кожному з цих фестивалів брали участь мільйони жителів Пекіна та інших міст Китаю.

Було проведено олімпійський конкурс “Спорт і мистецтво”, що проходив за трьома напрямками – графіка, скульптура, співоче мистецтво.

У номінація “Графіка”, що об’єднала не тільки графічні роботи, а й живопис, малюнки, гравіювання тощо, переможцем став Іван Патуц зі Словач-

Президент МОК Хуан Антоніо Самаранч (від лівої) вручає головний приз конкурсу мистецтв у номінації “Скульптура” Сергію Ейланбекову зі США за роботу “П’ять континентів”

чини за роботу “Боротьба”, друге місце зайняв Као Чіунан (Китайський Тайпей) за акварельний малюнок “Спринт”, а третє – Кадір Нельсон із США за “Анатомію гри в гандбол”. Крім того, дипломами в цій номінації були відзначені Лю Давей (Китай), Альберт Мюнх (Німеччина), Шагарі Мохаммед Рошді (Малайзія), Едвард Колмен (Філіппіни) і Нібонс Фокачанг (Таїланд).

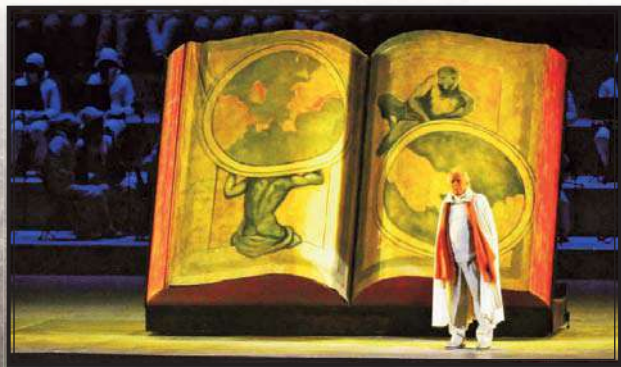
У номінації “Скульптура” перемогу здобув Джо Датуїн з Філіппін за композицію “Танцюючі кільця”, друге місце зайняв Могда Нафіс Могда Заїн з Малайзії за скульптуру “Детермінація”, третє – Леван Вардосанідзе з Грузії за скульптуру “Чемпіон” (нагадаємо, що цей грузинський скульптор був другим призером аналогічного конкурсу 2000 р. у Сіднеї). Крім того, дипломами в цій номінації були відзначені Сян Чішао (Китайський Тайпей), Мінтон Естрела Гавідія (Еквадор), То Шуїмін (Гонконг), Мохаммед Реза Язді (Іран) і Едвард Ейс (США).

Конкурс музичних виконавців у номінації “Співоче мистецтво” приніс перемогу колективу “Voiture” з Республіки Корея.

Головні події культурної програми Ігор XXIX Олімпіади проходили з 8 серпня по 24 серпня 2008 р. Вони включали 384 вистави провідних театрів Пекіна, 365 китайських і міжнародних експозицій у музеях, виставкових залах, галереях і на інших майданчиках столиці КНР з 20 тисячами учасників із 80 країн світу й усіх провінцій Китаю, 76 культурно-спортивних шоу, 26 виставок з олімпійської тематики і ще чимало найрізноманітніших заходів.

Однією з найбільш популярних під час Ігор 2008 стала велика виставка образотворчого мистецтва, що проходила в Пекіні під девізом “Мистецтво завершує дух Олімпійських ігор”, на якій було представлено 10 тисяч творів із 40 країн.

Пересувна виставка олімпійської скульптури побувала не лише в п'ятнадцяти великих містах Китаю, але і в ряді міст інших країн, які раніше приймали Ігри Олімпіади, – Лондоні, Лос-Анджелесі, Римі, Сеулі, Барселоні.

Деякі експонати, продемонстровані в культурній програмі Ігор XXIX Олімпіади 2008 р. у Пекіні

Культурна Олімпіада, приурочена до XXI зимових Олімпійських ігор 2010 р. у Ванкувері, включала в себе серію різноманітних фестивальних програм, під час реалізації яких учасникам і гостям Ігор було продемонстровано те краще, що є в канадській і світовій культурі, у різноманітних жанрах і формах мистецтва.

У великій культурній програмі під час цих зимових Ігор в рамках 55 проектів було втілено в життя понад шістсот різних концертів, виставок, вистав та інших заходів, розгорнутих на шістдесяти майданчиках Ванкувера і ряду інших міст в провінції Британська Колумбія.

Багато відомих виконавців – як канадських, так і з-за кордону – взяли участь у музичному і танцювальному напрямах “культурної Олімпіади”. Візуальні мистецтва було втілено в експозиціях виставок, присвячених історії Канади, її традицій і культурної спадщини, де демонструвалися різноманітні твори скульптури, картини живопису тощо.

Експонати виставок культурної програми XX зимових Олімпійських ігор 2006 р. у Турині

А проект “Код наживо” через цифрову інновацію ознайомив широке коло користувачів Інтернету з оцифрованими виданнями хронології “Культурної олімпіади”, що проходила в Канаді під час XXI зимових Олімпійських ігор.

Велику і багатогранну програму “Культурна олімпіада” було підготовлено і втілено в життя до Ігор XXX Олімпіади 2012 р. у Лондоні.

Апогеєм культурної програми став фестиваль “Лондон-2012”, що стартував за чотири тижні до початку спортивних змагань цих Олімпійських ігор. У його заходах взяли участь понад 25 тисяч художників і виконавців (у різних жанрах мистецтв), причому не тільки з Великої Британії, а з інших країн.

До культурної програми цих Ігор гармонійно вписалися різні музичні, танцювальні та театральні вистави, всесвітній фестиваль Шекспіра, виставка унікальних олімпійських артефактів “Олімпійська подорож: історія Ігор”.

Чимало учасників з різних країн привернув конкурс мистецтв “Спорт і олімпійські цінності – видатна майстерність, дружба і повага”, що проводився в двох номінаціях – графіка і скульптура.

У номінації “Графіка” перемогу в конкурсі здобула італійська художниця Ольга Піашко за роботу “Коло гармонії”, друге місце зайняла Луїса Банабан з Румунії за “Підвищення майстерності”, третє – португальська художниця Ізабелла де Куїга Ліма за графічну роботу “Надія”.

У номінації “Скульптура” переміг Мартін Лінеон з США за композицію “Всемогутній триумф”. Другим призером конкурсу став Леван Вардосанідзе з Грузії

Традиційний вазопис аборигенів Канади живе й сьогодні

за твір “Олімпійський гімн” (нагадаємо, що цей грузинський скульптор раніше вже двічі завойовував нагороди аналогічних олімпійських конкурсів мистецтв, посівши друге місце в 2000 р. у Сідней і третє місце в 2008 р. у Пекіні). Третім призером конкурсу став скульптор з Іспанії Фернандо Серано Муньйос за роботу “Велосипедистка”.

Не менш широкими за тематикою і різноманітними за жанрами та формами мистецтв були культурні програми, реалізовані організаторами XXII зимових Олімпійських ігор 2014 р. у Сочі, Ігор XXXI Олімпіади в Ріо-де-Жанейро, XXIII зимових Олімпійських ігор у Пхьончхані.

З огляду на постійний великий інтерес і увагу – як з боку організаторів Олімпійських ігор, так і їх учасників і гостей – до таких культурних програм, не важко з упевненістю передбачити, що подібні олімпійські фестивалі і конкурси мистецтв будуть з успіхом проведені і на майбутніх Іграх XXXII Олімпіади 2020 р. у Токіо, XXIV зимових Олімпійських іграх 2022 р. у Пекіні, Іграх XXXIII Олімпіади 2024 р. у Парижі, XXV зимових Олімпійських іграх 2026 р. у Мілані і Кортіна-д’Ампеццо, Іграх XXXIV Олімпіади в Лос-Анджелесі і далі...

Мистецтво аборигенів Канади

Взаємодія мистецтва і спорту: “вулиця з двостороннім рухом”

Проведені в цьому дослідженні комплексний аналіз і узагальнення існуючих в різні часи і сьогодні досить тісних і багатограних взаємозв'язків між мистецтвом і спортом свідчать і про їх взаємний активний вплив один на одного.

Це проявляється не тільки в прагненні письменників, поетів, архітекторів, художників, скульпторів, композиторів та інших діячів літератури і мистецтва створювати свої твори, надихаючись спортом, особистостями спортсменів і Олімпійськими іграми, а й у глибокому творчому спілкуванні як персоналії, задіяних у мистецтві і олімпійському спорті, так і широким мас, які цікавляться спортом і мистецтвом (або тільки однієї з цих сфер).

Зокрема, ті люди, які не є вболівальниками спорту, але цікавляться літературою, кіно або іншими жанрами і формами мистецтва, через твори, що відображають спортивну сферу, тим або іншим чином долучаються до яскравого і різноманітного світу спорту.

А ті, хто не дуже цікавиться літературою і мистецтвом, але стежить за світом спорту, звертають увагу на літературний твір і творіння мистецтва, де так чи інакше відображається спортивна тематика, – і, відповідно, починають з більшою увагою ставитися до сфер літератури і мистецтва, – і це культурно збагачує таких людей.

Отже, можемо обґрунтовано говорити про велике значення взаємозв'язку між спортом і мистецтвом і їх взаємний вплив, причому не тільки як про важливий напрям в олімпійських дослідженнях і в системі олімпійської освіти, а й у тому, що, на наш погляд, можна назвати олімпійською самоосвітою. Іншими словами, поєднання і взаємний вплив мистецтва і спорту функціонує обопільно і є свого роду “вулицею з двостороннім рухом”, що діє в інтересах обох сфер, досить важливих для життя і окремих людей, і всього світового співтовариства.

Частина V

Президенти Міжнародного олімпійського комітету, їх життя і діяльність на чолі МОК

Розділ 28.

Перший президент МОК
Дімітріос Вікелас

Розділ 29.

Другий президент МОК
П'єр де Кубертен

Розділ 30.

Третій президент МОК
Анрі де Байє-Латур

Розділ 31.

Четвертий президент
МОК Юханнес Зігфрід
Едстрем

Розділ 32.

П'ятий президент МОК
Ейвері Брендедж

Розділ 33.

Шостий президент МОК
Майкл Морріс Кілланін

Розділ 34.

Сьомий президент МОК
Хуан Антоніо Самаранч

Розділ 35.

Восьмий президент МОК
Жак Рогге

Розділ 36.

Дев'ятий президент МОК
Томас Бах

Міжнародний олімпійський комітет є колегіальним органом, у якому всі важливі питання розвитку олімпійського руху, визначення програм Олімпійських ігор, їх організації, підготовки та проведення вирішуються голосуванням членів МОК на його сесіях, а в проміжках між ними – на засіданнях виконкому МОК.

Однак слід підкреслити, що на всі напрями діяльності МОК суттєвий, а нерідко визначальний і вирішальний вплив справляли особливості особистості і світогляд того, хто у відповідний період очолював Міжнародний олімпійський комітет і реалізовував свої погляди і переконання в конкретних складових політики МОК і в різних практичних аспектах його функціонування.

Стабільність олімпійського руху і авторитет Міжнародного олімпійського комітету у світовому співтоваристві значною мірою обумовлені тим, що на чолі МОК завжди стояли видатні досвідчені діячі, що відрізнялися гідною громадянською позицією, високими професійними та людськими якостями, загостреним почуттям відповідальності за долю олімпійського спорту.

Кожен із президентів МОК з причин, обумовлених соціальним походженням, основною спрямованістю освіти, поглядами, складом характеру, матеріальним становищем, родом діяльності до обрання президентом МОК, підходами до олімпійського спорту і, звичайно ж, у зв'язку з історичними подіями, що відбувалися в той чи інший час у різних політичних, економічних та інших умовах, по-різному будував свою роботу із керівництва Міжнародним олімпійським комітетом і визначав його пріоритети.

З урахуванням всього комплексу таких чинників історія олімпійського руху, його сучасний стан та перспективи подальшого розвитку не можуть розглядатися у відриві від особистостей президентів МОК і основних аспектів їх діяльності на цій посаді.

Нагадаємо, що за більш ніж 125-річну історію сучасного олімпійського руху (з 1894 р. і донині) високої честі очолювати Міжнародний олімпійський комітет удостоювалися дев'ять осіб: Дімітріос Вікелас був президентом МОК у 1894–1896 рр.; П'єр де Кубертен – у 1896–1925 рр.; Анрі де Байє-Латур – у 1925–1942 рр.; Юханнес Зігфрід Едстрем очолював МОК з 1942 р. де-факто як віце-президент (у зв'язку зі смертю Анрі де Байє-Латура) по 1946 р., а де-юре – вже як обраний президент МОК – у 1946–1952 рр.; Ейвері Брендедж – у 1952–1972 рр.; Майкл Морріс Кілланін – у 1972–1980 рр.; Хуан Антоніо Самаранч – у 1980–2001 рр.; Жак Рогге – у 2001–2013 рр.; Томас Бах (з 2013 р. і донині).

Далі розповідається про життя і діяльність кожного з дев'яти президентів Міжнародного олімпійського комітету.

Розділ 28

Перший президент МОК Дімітріос Вікелас

Дімітріос Вікелас народився 15 вересня 1835 р. на острові Сірос, що знаходиться в Егейському морі, у родині великого грецького торговця.

Вікеласи часто змінювали місце проживання: 1839 р. – Константинополь (так греки продовжували називати місто, завойоване у 1453 р. турками-османами, перейменоване ними на Стамбул, яке стало столицею Османської імперії); 1849 р. – Одеса (місто в Російській імперії); 1850 р. – знову грецький острів Сірос; 1851 р. – знову Константинополь. Через це Дімітріос займався здебільшого з приватними викладачами, а після повернення на острів Сірос навчався в ліцеї християн-євангелістів. Потім він протягом двох років працював у бюро свого батька.

У 1852 р. 17-річний юнак відправився до Лондона, де його прийняли дядьки (брати матері) Васіліос і Леон Меласи, які мали свій Торговий дім у британській столиці, – і незабаром став його пайовиком.

У 1866 р. Дімітріос Вікелас одружився з Калліопою Гералопулу – дочкою великого грецького торговця, який жив у Лондоні. Після того, як у 1876 р. було ліквідовано Торговий дім Меласів, Вікелас вдало вклав свій капітал, завдяки чому зміг забезпечити собі і родині життя в достатку і став займатися творчою (літературною та перекладацькою) діяльністю, добре опанувавши до того часу англійську, німецьку, французьку та італійську мови.

Також він, виходець із буржуазної сім'ї, яка у 1821–1822 рр. брала участь у боротьбі за незалежність

Портрет Дімітріоса Вікеласа. Автор Ніколаос Ксідіос. 1875 р.

Михаїл Мелас – дід Дімітріоса Вікеласа і його дядько Леон Мелас, які значно вплинули на життєве становлення молодого Дімітріоса

Портрет Димітріоса Вікеласа та обкладинка його книги – роману “Лукіс Ларас”, в якому йдеться про війну за незалежність Греції

Греції від ярма Османської імперії, вважав своїм обов'язком внести вклад в антиосманський рух грецького народу: збирав пожертви для підтримки уряду Греції (1862) і на купівлю зброї і спорядження для греків, які підняли повстання проти турків на острові Крит (1866–1867). Крім того, він писав численні статті на історичні, національні, літературні теми та з питань грецької мови. Патріотичну діяльність Вікеласа було відзначено срібним лицарським хрестом королівського ордена визволителів Греції (1875), а його заслуги в галузі філології – золотим лицарським хрестом того ж королівського ордена (1886). Книги Вікеласа, створені ним у 1970-ті роки, – роман “Лукіс Ларас” (про війну за незалежність Греції) та інші літературні праці, а також переклади на новогрецьку мову творів Гомера, Мільтона, Бернса, Гете принесли йому популярність у Європі. Зокрема, президент Франції нагородив Вікеласа за літературну творчість, присвоївши йому титул великого канцлера національного ордена Почесного легіону.

У 1884 р. Вікелас здійснив подорож Західною Грецією і півостровом Пелопоннес – і у своїх подорожніх нотатках “Від Нікополіса до Олімпії” описав античну Олімпію і місця проведення давньогрецьких Олімпійських ігор.

Вікелас приділяв велику увагу питанням освіти і виховання молоді. Свої педагогічні позиції він розвинув у 1885–1887 рр. у рамках чітко окресленої системи виховання, в якій особливе значення надавалося фізичному вихованню. Пізніше в автобіографічній книзі “Мое життя” Вікелас згадував, що в Лондоні він займався верховою їздою і іноді – веслуванням на Темзі, а також брав уроки фехтування, хоча й не виявив особливого таланту. Він вважав,

що британську систему виховання можна порівняти з давньогрецькою, а спортивні змагання у Великій Британії порівнював зі змаганнями атлетів у Стародавній Греції.

Педагогічні погляди Вікеласа, його популярність і діяльність у згаданих сферах як відомого вченого і письменника сприяли тому, що президія Панеллінського гімнастичного союзу, що функціонував у грецькій столиці Афінах, обрала його своїм представником для участі у проведеному в червні 1894 р. у Парижі з ініціативи П'єра де Кубертена установчому міжнародному конгресі, присвяченому питанням відродження Олімпійських ігор у сучасних умовах. Так почалася співпраця Вікеласа з Кубертеном.

Оскільки члени президії Панеллінського гімнастичного союзу були знайомі з ідеями Дімітріоса Вікеласа щодо фізичного виховання, йому було довірено підготовку тексту меморандуму, з яким президент цього союзу Йоанніс Фокіакіс звернувся до паризького установчого конгресу.

На цьому форумі Вікелас був головою однієї з двох секцій конгресу – тієї, на якій обговорювалися проблеми олімпізму і його концепції.

Після того, як на конгресі в Парижі було прийнято пропозиції П'єра де Кубертена про відродження Олімпійських ігор, про чотирирічні інтервали між ними та про включення до програми олімпійських змагань сучасних видів спорту, Дімітріос Вікелас (Греція) і Віктор Балк (Швеція) запропонували включити до програми Олімпійських ігор також змагання для дітей. Проте цю пропозицію не було підтримано учасниками конгресу.

Вікелас вважав, що місцем проведення Ігор I Олімпіади повинні стати Афіни – столиця Греції, батьківщина античних Олімпійських ігор. У цьому він здобув підтримку не тільки керівництва Панеллінського гімнастичного союзу і П'єра де Кубертена (який спочатку планував провести Ігри I Олімпіади в Парижі, приурочивши їх до наміченої на 1900 р. міжнародної виставки у французькій столиці), а й короля Греції Георга I, чия привітальна телеграма з його позитивною реакцією була зачитана на засіданні паризького установчого конгресу. Це сприяло підвищенню шансів на вибір Афін місцем проведення Ігор I Олімпіади 1896 р. (крім грецької столиці, претендентами були Лондон і Будапешт).

Бурхливими оплесками і вигуками схвалення зустріли виступ Вікеласа на заключному засіданні установчого конгресу, де він, зокрема, сказав: “Коли мова йде про Олімпійські ігри, то чи не має права Греція побачити прем'єру відродження Ігор на своїй землі? Панове, не забувайте, що коли ви вважаєте античну Грецію ідейною батьківщиною олімпізму, то ми, греки – її прямі нащадки. Якщо ви – онуки нашої спільної прародительки, то ми – її діти...”

Дімітріос Вікелас (праворуч) у своєму робочому кабінеті

Ось вона, наше єдина перевага... Проявіть же великодушність, доведіть нам, що в цьому наші думки збігаються. Я говорю тут не від імені союзу, який представляю. Ще менше у мене прав зобов'язати мій уряд. Але я знаю, що всі там, унизу, з великою радістю зустрінуть позитивне рішення конгресу і зроблять все для того, щоб з честью виконати... Я тільки пропоную, щоб конгрес висловив бажання, щоб перше святкування міжнародних Олімпійських ігор відбулося в Афінах”.

Як вважають фахівці, що вивчають історію олімпійського руху, виступ Вікеласа вплинув на зміну позиції більшої частини тих учасників установчого конгресу, які до цього наполягали на проведенні Ігор I Олімпіади в Лондоні, а наступних Ігор II Олімпіади – у Парижі. В результаті на конгресі було прийнято пропозицію про надання Афінам права провести у 1896 р. Ігри I Олімпіади.

На тому ж паризькому конгресі Вікелас був включений до першого складу Міжнародного олімпійського комітету, сформованого на цьому форумі. А оскільки саме столиці Греції належало прийняти перші Олімпійські ігри сучасності, першим президентом МОК – за пропозицією П'єра де Кубертена – було обрано грека Дімітріоса Вікеласа.

Пізніше у своїх “Олімпійських мемуарах” Кубертен згадував: “Через кілька днів після завершення конгресу Слоен, Калло і я зустрілися з Вікеласом у його невеликих апартаментів на вулиці Вавилон у Парижі. Саме тут зміцнювалася велична споруда під назвою МОК. Вікелас не хотів прийняти президентство. Я виступав за ідею мобільного президентства, щоб президентом ставав представник країни, що проводить чергову Олімпіаду... Вікелас погодився зайняти

посаду президента тільки до кінця 1896 року, потім я повинен буду змінити його на чотирирічний термін”.

Серед важливих питань, що обговорювалися на установчому конгресі у Парижі, було визначення відмінностей між аматорським і професійним спортом і формулювання єдиного тлумачення поняття “аматор” у різних видах спорту. Правила аматорства в спорті вперше були опубліковані Міжнародним олімпійським комітетом, очолюваним Дімітріосом Вікеласом, у Бюлетені МОК (№ 1 за 1894 р.). Тоді вони включали сім пунктів, основні з яких визначали аматора як людину, яка ніколи не брала участі в змаганнях, відкритих для всіх бажаючих, не змагалася за грошовий приз або за гроші з якогось іншого джерела, не брала участь у змаганнях з професіоналами і ніколи не була оплачуваним викладачем або інструктором фізичного виховання, а крім того, встановлювалося, що учасник Олімпійських ігор не може бути аматором в одному виді спорту і професіоналом в іншому.

Дімітріос Вікелас як перший президент Міжнародного олімпійського комітету вніс великий внесок у підготовку до Ігор I Олімпіади, їх організації та проведення в Афінах. Він, заручившись підтримкою короля Греції Георга I і кронпринца (спадкоємця престолу) Константина, зумів здолати спротив тогочасного голови грецького уряду Харілаоса Трикупіса, який виступав проти проведення Ігор I Олімпіади в столиці Греції і відмовився виділяти на них фінансові асигнування. Протистояння завершилося відставкою прем'єр-міністра Трикупіса, якого незабаром на цьому посту змінив лідер опозиції Теодорос Деліянніс.

Група засновників Міжнародного олімпійського комітету. Сидять (від лівої): П'єр де Кубертен (Франція), Дімітріос Вікелас (Греція), Олексій Бутовський (Росія). Стоять (віл лівої): В. Гебхарт (Німеччина), Іржи Гут (Богемія), Ференц Кемень (Угорщина), Віктор Балк (Швеція). Фото зроблено в Афінах у 1896 р.

**Дімітріос Вікелас –
перший президент
Міжнародного
олімпійського
комітету**

У 1895 р. – через рік після смерті дружини – Вікелас вирішив оселитися в Афінах, де активно займався вирішенням непростих організаційних, фінансових та інших питань, пов'язаних з підготовкою до Ігор I Олімпіади, – тим більше, що ініціатор відродження Олімпійських ігор Кубертен, обраний на паризькому установчому конгресі 1894 р. генеральним секретарем МОК, по суті втратив інтерес до практичної організації Ігор-1896, перекинувши всі турботи на Вікеласа. В Афіни Кубертен приїхав лише за дванадцять днів до початку Ігор I Олімпіади, коли всі труднощі були вже подолані Дімітріосом Вікеласом і його грецькими колегами з афінського оргкомітету.

Вікелас головував і на засіданнях 2-ї сесії Міжнародного олімпійського комітету, що відбулися в 1896 р. в Афінах, де обговорювалися плани діяльності МОК і перспективи подальшого проведення Олімпійських ігор.

Олексій Бутовський (член МОК для Росії), який входив до першого складу Міжнародного олімпійського комітету, був присутній на Іграх I Олімпіади і виклав свої враження в опублікованому потім нарисі “Афіни навесні 1896 року”, дуже високо оцінивши роль Дімітріоса Вікеласа: “Йому зобов'язана Греція тим, що перші Олімпійські ігри відбулися в Афінах... Людина високої світської культури, він був чарівним головою і вжив всі свої старання, щоб і Афіни, і вся Греція представилися найкращими своїми сторонами... І він цілком досяг успіху в цьому... Ніхто з нас не забуде також, що головним чином завдяки йому міжнародний комітет як корпорація відразу зайняв почесне місце серед гостей, які з'їхалися в Афіни, а членам його широко відкрилися гостинні двері афінського суспільства”.

Ще до Ігор I Олімпіади 1896 р. між президентом МОК Дімітріосом Вікеласом і генеральним секретарем МОК П'єром де Кубертенем виникли серйозні розбіжності, породжені різними їх поглядами на перспективи подальшого проведення Олімпійських ігор. Вікелас, який вважав Олімпійські ігри подією виключно грецької історії та культури, наполягав на постійному проведенні Ігор Олімпіад у Греції, тоді як Кубертен був прихильником надання Олімпійським іграм міжнародного характеру – з їх переміщенням із країни в країну.

Після Ігор-1896 взаємини між Вікеласом і Кубертенем ще більш загострилися, а оскільки в МОК запанувала кубертенівська концепція проведення Олімпійських ігор у різних містах різних країн, Дімітріос Вікелас передав П'єру де Кубертену керівництво Міжнародним олімпійським комітетом, а незабаром вийшов зі складу МОК. Проте Вікелас не втратив інтересу до олімпійської проблематики. Він взяв участь (як делегат від Греції) в III Олімпійському конгресі, який відбувся в 1905 р. у Брюсселі (де здебільшого обговорювалися питання взаємин між МОК і міжнародними спортивними федераціями). У 1906 р. Вікелас з колегами організував в Афінах неофіційні (проміжні) Олімпійські ігри, які відмовився відвідати Кубертен. Також ці ігри не були визнані МОК, але, як відзначають історики Олімпійських ігор, були підготовлені і проведені на значно вищому рівні, ніж Ігри II Олімпіади в Парижі (1900) і Ігри III Олімпіади в Сент-Луїсі (1904).

Помер Дімітріос Вікелас в Афінах на 73-му році життя 20 липня 1908 р.

**Погруддя
Дімітріоса
Вікеласа. Автор
Лазарос Сохос.
1892 р.**

Розділ 29

Другий президент МОК П'єр де Кубертен

П'єр Фреді, барон де Кубертен народився 1 січня 1863 р. у Парижі в багатій родині французького живописця, походив з давнього італійського роду Фреді. Аристократичного походження була і його мати.

З дитячих років П'єр любив їздити верхи, а в подальшому займався фехтуванням і веслуванням. Ще дитиною він разом із батьками побував в Італії, Німеччині, Австрії, Швейцарії, а в юнацькому віці відвідав Велику Британію, де на нього великий вплив справила філософська та педагогічна спадщина Томаса Арнольда – основоположника англійської системи фізичного виховання.

Барон П'єр де Кубертен – ініціатор відродження Олімпійських ігор і засновник сучасного олімпійського руху

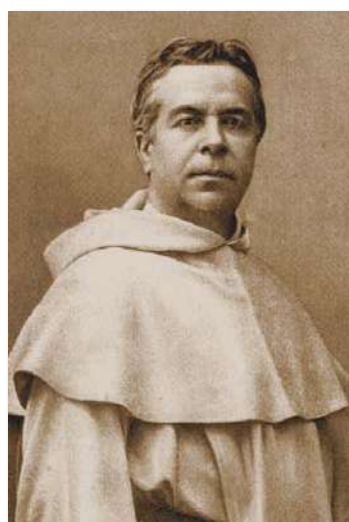

На картині зображено П'єра де Кубертена, який був досить вправним фехтувальником і вершником

Дитячі та юнацькі роки Кубертена припали на період, коли Франція коливалася між монархією, імперією і республікою, а нувориші, торговці і промисловці створювали середовище, в якому важко було пристосуватися таким аристократам, як його батьки з їхньою традицією вірного служіння королю і батьківщині.

Спочатку Кубертен планував пов'язати свою долю з армією, прагнув вступити до французької школи підготовки офіцерів Сен-Сір. Однак монархістські уподобання його сім'ї суперечили поглядам

Жюль Сімон – французький державний і громадський діяч другої половини XIX ст., який підтримував ідеї П'єра де Кубертена щодо відродження Олімпійських ігор у сучасних умовах та формування міжнародного олімпійського руху, а також став першим президентом заснованої Кубертеном у 1891 р. Атлетичної асоціації (USFSA)

Анрі Дідон – пастор, настоятель монастиря Арсей у Франції і очільник домініканського коледжу Альбер-ле-Гран. Він підтримував наміри П'єра де Кубертена щодо заснування Атлетичної асоціації й був обраний її почесним президентом, а у березні 1891 р. першим виголосив девіз "Citius. Altius. Fortius" (що в перекладі з латини означає "Швидше. Вище. Сильніше"), який згодом Кубертен зробив девізом сучасних Олімпійських ігор

радикалів Сен-Сіра, які боялися контрреволюції і прагнули заповнити школу переконаними республіканцями. Кубертен обрав інший шлях – вивчення права, тому вступив до нещодавно створеної приватної Школи політичних наук.

Навчання в цій школі відіграло вирішальну роль у формуванні світогляду Кубертена і вплинуло на його життя і кар'єру. Школа політичних наук, створена в 1872 р., була орієнтована на освіту і виховання молодих людей, здатних відновити Францію після катастрофічної поразки у франко-пруській війні та розгрому Паризької комуни. До викладацького і студентського складу входили як монархісти, так і республіканці, однак всі вони були прихильниками політичного та економічного лібералізму. Основою навчального плану школи було поєднання юридичної освіти з широкою гуманітарною, що охоплювала також такі галузі знань, як комерційна географія, конституційне право, економічна історія, адміністративні науки, дипломатія, колоніалізм та ін.

Після закінчення навчання Кубертен вирішив присвятити себе політичній кар'єрі, проте ряд невдалих спроб увійти в парламент, зосередитися на дипломатичній кар'єрі або літературній творчості змусили його змінити життєвий курс і сконцентрувати зусилля на просвітницькій реформі у Франції, спираючись при цьому на досвід, набутий у Великій Британії і під час відвідин інших країн, у тому числі ряду держав Європи та Північної Америки.

У 1880-х роках уряд Франції, занепокоєний фізичним станом нації, ввів у школах обов'язкові гімнастичні програми, орієнтовані переважно на довільську підготовку. Однак реформатори вимагали від французького уряду більш серйозного і широкого вдосконалення системи виховання, яка враховувала б досягнення різних країн у цій сфері.

Кубертен активно включився у пошук шляхів вдосконалення системи освіти і виховання. Неодноразові відвідування Великої Британії в період 1884–1886 рр. переконали його в явній перевазі англійської системи як більш різносторонньої і демократичної, що відповідає не тільки вимогам промислової, торгової та колоніальної революції, але і різнобічному фізичному і моральному вихованню. Він переконався в тому, що фехтування і теніс, боротьба і бокс, регбі і веслування, інші види спорту сприяють не тільки фізичному розвитку, а й виховують такі важливі якості, як здатність до ризику, ініціативність, вміння до повної мобілізації своїх сил.

Кубертен всіляко сприяв не тільки зміні системи фізичного виховання в школах, але й розвитку спортивних клубів, які набули поширення як у Парижі, так і в провінціях. У 1888 р. він був обраний генеральним секретарем Союзу спортивних клубів Франції, що надало можливість вивчати й активно втручатись у розвиток спорту в цій країні.

Однак прагнення імпортувати освітню модель з Великої Британії обумовило сильну протидію різних політичних фракцій і різного роду прихильників французької системи. Вони активно відстоювали вельми однобічну, грубу, надмірно воєнізовану систему фізичного виховання, що склалася у Франції, протиставляючи її ліберальній британській, орієнтованій на спорт. Врешті-решт діяльність Кубертена виявилася незатребуваною.

Вихід для себе Кубертен знайшов у розвитку змагального спорту та організації міжнародних змагань з різних видів спорту – веслування, велосипедного спорту, плавання, тенісу та ін. Активні міжнародні контакти дозволили йому перейнятися інтернаціональним духом спорту, побачити вплив спорту на розвиток моральності, чесного супер-

ництва, дружніх відносин. У Кубертена налагоджуються контакти з багатьма фахівцями, що бачили в спорті ефективний засіб виховання людини в душі порозуміння і мирного співробітництва.

Восени 1889 р. за пропозицією міністра громадської освіти Кубертен відправляється в Канаду і Сполучені Штати Америки для знайомства з розвитком спорту в університетах і коледжах, з діяльністю різних спортивних організацій. Ця подорож зміцнила погляди Кубертена на виховну й освітню роль спорту, розкрила особливості функціонування аматорського та професійного спорту. Там він познайомився з професором Вільямом Слоеном, який надалі стане одним із членів першого складу Міжнародного олімпійського комітету.

Серйозною подією, яка вплинула на подальшу діяльність Кубертена, стало відвідування в 1890 р. Венлокських ігор. Про враження, яке справили на Кубертена ці ігри, найкраще свідчить цитата з його статті "Олімпійські ігри в Мач Венлоку: сторінка в історії спорту", опублікованої після повернення до Франції в "Ле Ревю Атлантік": "Мач Венлок – містечко в Шропширі, графстві на околиці Уельсу, і той факт, що Олімпійські ігри, які сучасна Греція досі не в змозі відродити, вижили в наш час, заслуга не греків, а доктора В. П. Брукса. Саме йому ми зобов'язані їх історичним відкриттям 40 років тому, і саме він у свої 82 роки, але все ще іскрометний і несамолюбивий, продовжує організувати і надихати їх... Все це облуплено вуаллю поезії й ароматом античності" (Mullins, 1992).

Погляд Брукса на Олімпійські ігри як засіб природного інтелектуального, морального і фізичного розвитку людини, формування у нього національної самосвідомості, здорової рекреаційної діяльності, не обмежений часто спортивною складовою, розкрив Кубертену виховний потенціал Олімпійських ігор.

Додатковим стимулом до розвитку у П'єра де Кубертена інтересу до Олімпійських ігор стало знайомство з громадською діяльністю Євангеліса Цаппаса, спрямованою на відродження Олімпійських ігор у Греції як важливої частини грецької культури. Перші такі ігри були проведені в 1859 р. в Афінах і отримали назву "Панеллінська Олімпіада". Саме в Олімпійських іграх, подібних тим, що проводилися в Стародавній Греції, Кубертен побачив потужний засіб реалізації своїх педагогічних поглядів.

Унікальність Олімпійських ігор на відміну від інших спортивних подій Кубертен бачив у їхньому впливі на вдосконалення системи виховання, орієнтованої на різнобічний розвиток людини, формування цілісної і досконалої особистості. Саме в

цьому, як справедливо зазначає В. І. Столяров (2013) полягав основний зміст кубертенівської ідеї відродження Олімпійських ігор і розробленої ним сучасної концепції олімпізму. Кубертен вважав, що "в сучасному виродженому світі олімпійський рух може стати школою благородства і моральної чистоти, лицарства, стійкості і фізичної енергії" (Кубертен, 1997), "облагородити і зміцнити спорт, забезпечити його незалежність і стабільність, дати йому можливість краще виконувати ту виховну роль, яка випала йому в сучасному світі" (Кубертен, 2000). Кубертен всіляко пропагував і змагальну сторону спорту, обґрунтовував необхідність його розвитку як важливої частини здорового способу життя, відновлення дружніх зв'язків між державами, розширення міжнародного співробітництва. Тут особливе місце відводилося Олімпійським іграм як засобу облагороджування самого спорту, якому були притаманні не тільки позитивні, але і негативні сторони, а його вплив міг бути позитивним або шкідливим залежно від напрямку розвитку (Кубертен, 1997).

Накопичені знання і досвід у галузі використання спорту для різнобічного виховання людини, роль спорту у міжнародному співробітництві Кубертен докладно виклав на зборах керівників Союзу спортивних клубів Франції, присвячених 5-річчю з дня утворення цієї організації. Демократизація та інтернаціоналізація спорту, розвиток транспорту (залізниця) і засобів зв'язку (телеграф, телефон), досвід проведення міжнародних виставок створили, на думку Кубертена, можливості для проведення міжнародного спортивного заходу, подібного Олімпійським іграм Стародавньої Греції. Однак, за словами Кубертена, його ідея отримала не більше ніж схвальні оплески.

Бурхливий розвиток змагального спорту наприкінці XIX ст. вимагав уніфікації правил змагань,

П'єр де Кубертен у кабінеті у власній квартирі в Парижі (1896–1900)

визначення одного підходу до понять “аматор” і “професіонал”, інших критеріїв допуску спортсменів до змагань. У ті роки спортивні змагання з більшої частини регулювалися правилами, встановленими запрошуючою стороною, що часто ускладнювало їх проведення.

Для вирішення цих та інших проблем у галузі спорту і міжнародного спортивного співробітництва ряд видних представників європейського спорту ініціював проведення міжнародного установчого конгресу, який було заплановано на червень 1894 р. у Парижі. Кубертен входив до складу комітету з підготовки цього заходу як генеральний секретар.

Протягом 18 місяців, що передували конгресу, Кубертен намагався переконати її майбутніх учасників у перспективі своєї олімпійської ідеї. Багато провідних фахівців з різних країн, включаючи російського генерала О. Д. Бутовського, були схильні підтримати його ініціативу.

Дві тисячі учасників зібралися 16 червня 1894 р. в паризькій Сорбонні. Питання, підняті на конгресі, викликали величезний інтерес і їх розгляд справив серйозний вплив на розвиток спорту. Кубертен вдалося включити до програми одного з секційних засідань питання про заснування Олімпійських ігор як міжнародної спортивної і культурної події. Ідея була сприйнята з інтересом і підтримана видатними діячами міжнародного спорту.

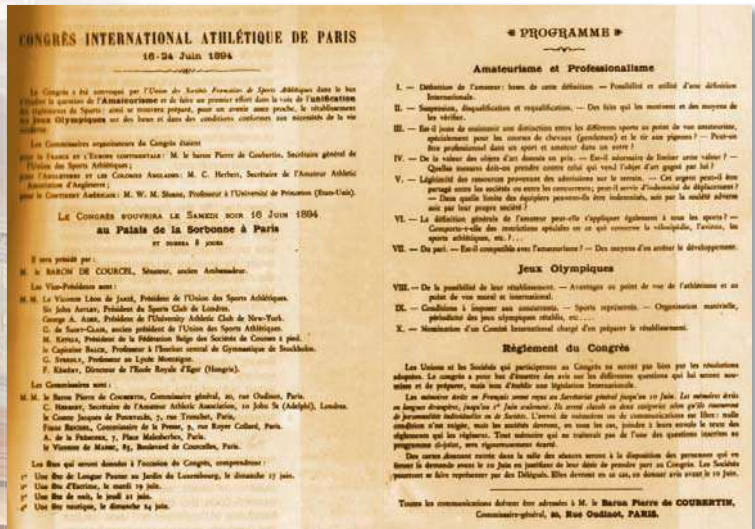
Позитивне рішення про відродження Олімпійських ігор сучасності та затвердження першим місцем їх проведення грецьких Афіна багатьох в чому було обумовлено позицією Дімітріоса Вікелоса, який брав участь у конгресі як королівський посланець, що мав не тільки великий життєвий досвід і авторитет, але і необхідні повноваження.

Другий президент МОК П'єр де Кубертен у Барселоні. Фото 1906 р.

Після ухвалення рішення про поновлення проведення Олімпійських ігор Кубертен вміло використав недосвідченість Греції в сфері міжнародного спорту, зумівши вплинути на формування складу Міжнародного олімпійського комітету, який до 1911 р. називався Міжнародним комітетом Олімпійських ігор (ICOG), включивши до нього своїх соратників і прихильників своїх олімпійських поглядів. До першого складу комітету входило 13 осіб, які мали одним із своїх обов'язків пропагувати Олімпійські ігри і представляти Міжнародний олімпійський комітет у своїх країнах.

Кубертен у прагненні відродити Олімпійські ігри в сучасних умовах багато інформації запозичив з історії організації та проведення античних Олімпійських ігор у Стародавній Греції, оскільки вважав, що ста-

Програма I (установчого) Олімпійського конгресу, який відбувся у червні 1894 р. в Парижі, де було прийнято рішення про утворення Міжнародного олімпійського комітету і проведення у 1896 р. в Афінах Ігор I Олімпіади сучасності

родавні звичаї повинні стати джерелом натхнення і більше застосовуватися у сучасному світі. У той же час Кубертен, детально розробивши організацію і процедуру проведення Олімпійських ігор, додав до них ті елементи, які, на його думку, були необхідні для задоволення потреб і сподівань сучасного людства, – це насамперед інтернаціональний характер Олімпійських ігор, включення до програми олімпійських змагань більшої кількості видів спорту, добровільна участь в Іграх спортсменів-любителів тощо.

Кубертен вважав, що відроджені Ігри – на відміну від античних Олімпійських ігор у Стародавній Греції – повинні бути сучасними і міжнародними, а до програми таких Олімпійських ігор слід включити види спорту, що культивуються в XIX ст. Кубертен пропонував, щоб сучасні Олімпійські ігри, як і давньогрецькі, проводилися кожні чотири роки, але були б “пересувними”, тобто проводилися в різних країнах. Кубертен також був переконаний у тому, що необхідно ввести в олімпійському спорті чітко визначене поняття “аматор”, а грошові кошти використовувати тільки для організації Олімпійських ігор, будівництва спортивних споруд та проведення урочистостей, пов'язаних з Іграми.

На завершальному засіданні форуму, що відбувся 23 червня 1894 р., делегати з дванадцяти країн прийняли пропозицію Кубертена про відродження Олімпійських ігор і затвердили їх регулярне – з чотирирічними інтервалами – проведення в різних країнах і винятково сучасний характер видів спорту у програмі олімпійських змагань. На паризькому конгресі було ухвалено Олімпійську хартію, згідно з якою на МОК покладалося забезпечення регулярного проведення Олімпійських ігор і турбота про те, щоб вони були гідними їхньої славетної історії та високих ідеалів, заохочення зростання кількості організацій, які сприяють проведенню змагань спортсменів-аматорів, керівництво аматорським спортивним рухом та сприяння зміцненню дружби між спортсменами.

У зв'язку з тим, що право проведення Ігор I Олімпіади установчий форум надав Афінам – столиці Греції – країні, в якій у стародавні часи зародилося античні Олімпійські ігри, першим президентом Міжнародного олімпійського комітету – за пропозицією П'єра де Кубертена – обрали грека Дімітріоса Вікеласа, який на паризькому конгресі був делегатом від Панеллінського гімнастичного союзу. Кубертен у першому складі Міжнародного

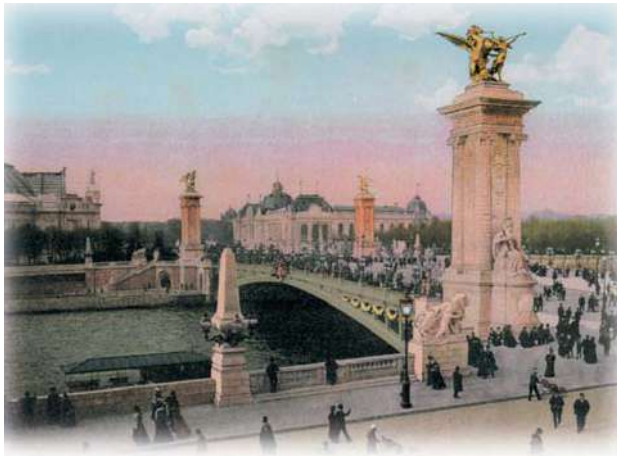
олімпійського комітету посів пост генерального секретаря.

П'єр де Кубертен, який був прихильником дотримання традицій античних Олімпійських ігор у Стародавній Греції і прихильником консервативних поглядів, що панували у Великій Британії з часів королеви Вікторії, а потім поширились і в інші європейські країни, в тому числі у Францію, виступав категорично проти участі жінок у сучасних Олімпійських іграх. Він писав, що Олімпійські ігри – це “торжество чоловічої сили, спортивної гармонії, начала, що базується на принципах інтернаціоналізму, лояльності, яке сприймається глядачами як мистецтво і нагороджується схвальними оплесками жінок”. У ті часи такі погляди поділяли більшість делегатів установчого конгресу. Тому не дивно, що коли МОК у своєму першому складі визначав програму Ігор I Олімпіади, в ній були передбачені змагання з різних видів спорту тільки серед чоловіків, а жінки в цих олімпійських змаганнях участі не брали. І в подальшому, в період діяльності Кубертена на посаді президента Міжнародного олімпійського комітету, таку позицію підтримували багато членів МОК, хоча на наступних Олімпійських іграх у деяких видах спорту вже проводилися змагання серед жінок.

Після успішного завершення проведених в Афінах Ігор I Олімпіади в грецькій пресі з'явилися звернення, які закликали до того, щоб і надалі Олімпійські ігри постійно проводилися в Греції. Таку позицію відстоював і перший президент МОК грек Дімітріос Вікелас, через що загострилися його стосунки з генеральним секретарем МОК П'єром де Кубертеном, переконаним у тому, що сучасні Олімпійські ігри повинні бути міжнародними, а тому проводити їх потрібно в різних країнах. У МОК взяла гору пози-

Вхід у Панафінейський стадіон в Афінах, який став головною спортивною ареною Ігор I Олімпіади 1896 р.

Париж – місто, яке МОК обрав для проведення у 1900 р. Ігор II Олімпіади

ція Кубертена – і місцем проведення Ігор II Олімпіади 1900 р. було обрано Париж – столицю Франції. Другим президентом Міжнародного олімпійського комітету в 1896 р. став француз П'єр де Кубертен.

Хоча Ігри II Олімпіади були приурочені до все-світньої виставки, що проходила в 1900 р. у Парижі, однак її організатори не надали ніякої допомоги оргкомітету Олімпійських ігор – і, як зазначають історики олімпійського спорту, виставка майже повністю заступила собою Ігри. У своїх «Олімпійських мемуарах» П'єр де Кубертен, який був не дуже схильний займатися організаційною діяльністю, пов'язаною з підготовкою та проведенням Олімпійських ігор, і вважав за краще перекладати цей тягар на оргкомітети Ігор, змушений був визнати, що «у світі є місце, де байдуже ставляться до Олімпійських ігор, і це місце – Париж».

Оскільки Ігри III Олімпіади мали пройти в Сент-Луїсі (США), на пост нового президента Міжнародного олімпійського комітету пропонувалося висунути американського професора Вільяма Слоена – члена МОК для США. Але Слоен відмовився і запропонував, щоб президентом МОК залишився Кубертен як засновник сучасного олімпійського руху. Таку пропозицію було прийнято, а діючий до цього порядок переобрання президента МОК на чергові чотири роки (відповідно до місця проведення чергових Ігор) Міжнародний олімпійський комітет скасував.

На жаль, МОК не зробив належних висновків з негативних моментів у проведенні Ігор II Олімпіади. У Сент-Луїсі Ігри III Олімпіади 1904 р. також були приурочені до все-світньої виставки, що проходила у цьому американському місті, і сприймалися як додаток до неї. На цих Іграх навіть не було урочистих церемоній відкриття і закриття. Багато спортсменів з різних європейських країн через високу вартість

поїздки до США не змогли взяти участь в Іграх, тому із 689 їх учасників 533 спортсмени представляли США. У Сент-Луїсі на Ігри не приїхав президент Міжнародного олімпійського комітету П'єр де Кубертен, на них були присутніми лише троє членів МОК.

Після невдалого досвіду проведення Ігор Олімпіад, приурочених до все-світніх виставок, П'єр де Кубертен усвідомив: «Ми зрозуміли, що ніколи більше Олімпійські ігри не повинні бути в залежності або в підпорядкуванні виставок-ярмарків, тому що тоді їх філософське наповнення зникає, а виховне значення виявляється рівним нулю».

Значно краще були організовані і проведені кілька наступних Олімпійських ігор, які проходили в той період, коли президентом МОК був П'єр де Кубертен, у тому числі Ігри IV Олімпіади 1908 р. у Лондоні та Ігри V Олімпіади 1912 р. у Стокгольмі.

Дослідники історії олімпійського руху, олімпійського спорту та Олімпійських ігор, відзначаючи неоднозначність ставлення Кубертена до проблем аматорства і професіоналізму в спорті, наводять як один із прикладів реакцію президента МОК на скандальну дискваліфікацію талановитого американського спортсмена Джеймса Торпа (індіанця за походженням), який на Іграх V Олімпіади у Стокгольмі з великою перевагою над суперниками виграв змагання в легкоатлетичному п'ятиборстві та легкоатлетичному десятиборстві, але потім – після галасу, піднятого в США, був несправедливо дискваліфікований і позбавлений двох завойованих ним золотих олімпійських медалей – з надуманого приводу порушення аматорського статусу (ще до Ігор-1912 Торп, будучи бідним, підробляв грою в бейсбольних клубах). Кубертен, хоч і співчував Торпу, але ніколи не ставив під сумнів правомірність дискваліфікації цього спортсмена. Справедливість стосовно Джеймса Торпа була відновлена лише через кілька десятків років, коли його вже не було в живих.

17 липня 1914 р. у Парижі на урочистій церемонії, присвяченій 20-й річниці відродження Олімпійських ігор, що проходила в залі Сорбонни, у присутності президента Французької Республіки Раймона Пуанкаре відбулася презентація запропонованого Кубертеном олімпійського прапора, на білому полотнищі якого зображено символ з п'яти переплетених різнокольорових кілець (блакитного, жовтого, чорного, зеленого, червоного), які символізують п'ять континентів (Європу, Азію, Африку, Австралію, Америку), нерозривно пов'язаних спортом.

Слід зазначити, що з перших років своєї діяльності в МОК Кубертен наполегливо проводив політику зміцнення особистої влади і просування власних ідей, що до початку 1920-х років призвело до невдоволення його діяльністю ряду впливових членів МОК, які звинувачували Кубертена в авторитаризмі. І для цього були достатні підстави.

За наполяганням Кубертена, для подальшого обрання членів МОК була прийнята не зовсім демократична система самопоповнення складу Міжнародного олімпійського комітету, яка однак згодом довела свою життєвість і ефективність. Згідно з нею нові кандидати в члени МОК не делегуються їх країнами, а обираються самим Міжнародним олімпійським комітетом (ця система діє в МОК і донині). Кубертен підкреслював, що члени МОК у жодному разі не є делегатами своїх країн у Міжнародному олімпійському комітеті і що члени МОК повинні вважатися посланцями олімпійських ідеалів у своїх країнах. Пізніше, у своїй книзі "Олімпійські мемуари" Кубертен писав, що щойно МОК перестане бути органом, який сам вибирає своїх членів, він втратить головну силу – цілковиту незалежність.

Кубертен усіма способами перешкоджав спробам підвищення ролі в олімпійському русі спортивних федерацій, національних олімпійських комітетів, державних органів управління спортом. Наприклад, він відхилив пропозицію члена МОК для Німеччини В. Гебхарта про створення в різних країнах потужних національних олімпійських комітетів, субсидованих наскільки це можливо, урядами. Не підтримав він і пропозицію члена МОК В. Балка, щоб національні олімпійські комітети очолювали авторитетні і компетентні люди. У першому випадку він побоювався впливу урядів країн на МОК, у другому – зайвої самостійності національних олімпійських комітетів, можливості їх виходу з-під контролю МОК.

П'єр де Кубертен активно прагнув до розширення прав президента МОК: одноосібно визначати склад секретаріату МОК, визначати місце, терміни та порядок денний засідань комітету та Олімпійських конгресів. Він всіляко протистояв проведенню Олімпійських ігор та олімпійських конгресів в Афінах. Коли ж греки прийняли рішення провести в 1906 р. неофіційні Олімпійські ігри в Афінах, він не тільки не приїхав на ці ігри, але і запланував у ці ж терміни в Парижі "Консультативну конференцію з мистецтва, літератури і спорту". Як згадує Кубертен у своїх "Олімпійських мемуарах", його побоювання не були марними, оскільки значна частина членів МОК планувала його реорганізацію і хотіла запропонувати почесне президентство королівському принцу.

Авторитарний стиль керівництва МОК, а також усунення принципу покладання обов'язків президента на представника країни, що приймає чергові Олімпійські ігри, стали можливими внаслідок украй низької активності або повної бездіяльності більшості членів МОК. Усунення наступності в президентському мандаті дало Кубертену широкі можливості в нав'язуванні своєї концепції олімпізму та Олімпійських ігор.

Разом із тим, збільшення кількості членів МОК з 13 у 1894 р. до 43 осіб у 1911 р. ускладнювало одноосібне управління діяльністю МОК, призводило до постійно зростаючої кількості людей, що критикує Кубертена за відсутність демократії. Однак Кубертен наполегливо проводив ідею специфічності МОК як організації, що складається з людей, які поділяють одні й ті ж ідеї, погляди і теорії, і наполягав, що відсутність демократії може служити демократії, і найкращий спосіб захистити свободу – це не завжди ставити все на голосування. У 1908 р. Кубертен наполягав на ухваленні кодексу внутрішніх правил, що включали принципи найму та представництва, які повинні були захистити МОК з боку урядів, клубів, міжнародних і національних федерацій. Відповідно до цих правил члени МОК обиралися на невизначений термін і були незалежними представниками МОК у країнах, федераціях або клубах. Кубертен домігся того, що МОК складався з "трьох концентричних кіл: невеликої кількості працюючих членів з правильними переконаннями; великої кількості пасивних членів, а також людей з більшою чи меншою корисністю, чия присутність надає престиж усьому".

Таким чином, реальне управління МОК виявилось в руках Кубертена і його найближчих соратників, основними з яких були Віктор Балк, Іржі Гут, Вільям Слоен і Ернест Калло. До цієї групи згодом приєдналося ще шість близьких Кубертену людей. Саме це "внутрішнє коло" визначало всю діяльність МОК до початку першої світової війни. Єдність цієї групи забезпечувалася не тільки спільністю поглядів і інтересів, а й критеріями соціального положення та добробуту. Члени МОК вносили внески на його діяльність, витрачалися на поїздки, проживання, соціальні заходи та ін. МОК не покривав жодних витрат, справедливо вважаючи, що це послабить ентузіазм багатьох небажаних кандидатів.

Кубертен наполегливо прагнув до того, щоб до складу МОК входили люди, які люблять спорт, освічені і досвідчені, інтернаціонально налаштовані і позбавлені забобонів, впевнені в собі і матеріально незалежні. Зустрічі та спілкування цих людей формували дружнє середовище і забезпечували загальну олімпійську культуру.

Як зазначають дослідники, П'єр де Кубертен розглядав Олімпійські ігри як "спробу відновити культурну вищість переможеної аристократії", "зміцнити силу і єдність міжнародної аристократії", створення нової аристократії, яку представляв у вигляді "спортивного лицарства" у душі концепції олімпізму. Створення такої еліти могло виникнути завдяки Олімпійським іграм лише в тому випадку, якщо вона приймає цінності і принципи, відображені в олімпізмі: взаємну повагу між рівними, лицарську хоробрість, відданість мистецтву і літературі тощо.

Соратники П'єра де Кубертена, які допомогли йому реалізувати олімпійську ідею

Вільям Мілліган Слоен

Віктор Густав Балк

Чарлз Херберт

Концепція олімпізму Кубертена, спрямована на використання спорту та Олімпійських ігор для відродження традиційних еліт, погляди та інтереси яких далекі від характерних для представників нижчих соціальних верств і буржуазних нуворишів, як показало життя, була соціальною утопією. Вона викликала серйозну критику вже перед Першою світовою війною, особливо гостру між війнами. Не вщухла вона і пізніше. Однак, як показала практика, концепція Кубертена, заснована на прагненні пов'язати Олімпійські ігри з цінностями та принципами олімпізму, шляхетною поведінкою, прагненням до рівності, проявом хоробрості, широкою освіченістю і потягом до літератури й мистецтва, дозволила олімпійському руху не лише пережити потрясіння ХХ століття, а й перетворитися на глобальне явище сучасного світу.

Перша світова війна, що почалася влітку 1914 р., призвела до виникнення суттєвих проблем в олімпійському русі, вирішувати які довелося Міжнародному олімпійському комітету та його президентові П'єру де Кубертену. Справа в тому, що свого часу МОК надав Берліну право проведення в 1916 р. Ігор VI Олімпіади. Однак, коли почалася Перша світова війна, багато європейських країн, які виявилися в стані війни з Німеччиною та її союзниками, почали висувати вимоги не лише про перенесення майбутніх Ігор VI Олімпіади з Берліна в інше місто, але і про виключення зі складу Міжнародного олімпійського комітету членів МОК для Німеччини та членів МОК для країн, що були в той час її союзниками. Виникла реальна загроза розколу МОК, який би міг призвести до розпаду олімпійського руху.

У складній ситуації президент МОК Кубертен мобілізував всі свої дипломатичні здібності та авто-

Іржі Гут

Ференц Кемень

Олексій Бутовський

П'єр де Кубертен у військовій формі французького офіцера часів Першої світової війни. 1915 р.

ритет, контакти і зв'язки, щоб зберегти єдність олімпійського руху. І хоча, за цілком зрозумілих причин, провести під час Першої світової війни Ігри VI Олімпіади 1916 р. було неможливо ні в Берліні, ні в жодному іншому місті, але зберегти Міжнародний олімпійський комітет все таки вдалося.

Поряд із цим, Кубертен вжив заходів щодо перенесення резиденції МОК з Парижа (столиці Франції, яка перебувала в стані війни) до Лозанни – міста в нейтральній Швейцарії, де з того часу і понині функціонує штаб-квартира Міжнародного олімпійського комітету і зберігається архів сучасного олімпійського руху.

Після закінчення Першої світової війни президент МОК Кубертен прагнув захистити олімпійський рух від впливу політики, оскільки був переконаний у тому, що політичні проблеми не повинні переноситися в олімпійські зали. Однак у Міжнародному олімпійському комітеті взяла гору позиція тих членів МОК, які наполягали на тому, щоб на Ігри VII Олімпіади 1920 р. не були допущені команди країн, які розв'язали Першу світову війну (Німеччини та Австро-Угорщини), і їхніх союзників. На сесії МОК, що відбулася в 1919 р. у Лозанні, було прийнято рішення про зміну місця проведення Ігор VII Олімпіади: замість раніше встановленої столиці Угорщини Будапешта це право було надано бельгійському Антверпену. Оргкомітет цього

міста з підготовки до Ігор-1920 не запросив (тобто по суті не допустив) на ці Ігри команди з п'яти країн – Німеччини, Австрії, Угорщини, Болгарії, Туреччини. Не були допущені Міжнародним олімпійським комітетом на Ігри VII Олімпіади і спортсмени Радянської Росії – держави, керованої більшовицьким режимом.

На Іграх VII Олімпіади на стадіоні в Антверпені вперше було піднято олімпійський прапор (з п'ятьма переплетеними кільцями різного кольору на білому тлі), запропонований президентом МОК Кубертенем.

На сесії МОК, що відбулася в 1922 р. у Парижі, з ініціативи П'єра де Кубертена і його прихильників, які вважали, що необхідно організувати окремі олімпійські змагання з зимових видів спорту, було ухвалено рішення про проведення таких змагань, які отримали назву "Міжнародний спортивний тиждень з нагоди VIII Олімпіади". Ці змагання, що проходили з 25 січня по 4 лютого 1924 р. у французькому місті Шамоні, у подальшому увійшли в історію як I зимові Олімпійські ігри.

У тому ж 1924 р. під егідою Міжнародного олімпійського комітету, очолюваного Кубертенем, було проведено Ігри VIII Олімпіади, що відбулися в Парижі.

На Ігри 1924 р. (і в Шамоні, і в Парижі) не було запрошено Німеччину. Поза цими Іграми виявився і створений у 1922 р. СРСР.

Помітне місце в діяльності Міжнародного олімпійського комітету за часів правління П'єра де Кубертена займали олімпійські конгреси, які відігравали консультативну роль і мали на меті обговорення актуальних питань представниками різних структур, що входять в олімпійський рух (МОК, міжнародні спортивні федерації, національні олімпійські комітети та ін). Протягом того періоду, коли на чолі МОК був Кубертен, відбулися сім таких форумів: II Олімпійський конгрес (Гавр, 1897), III Олімпійський

Президент МОК П'єр де Кубертен (серед тих, хто сидить у першому ряду, він – другий від лівої) серед учасників VII Олімпійського конгресу, який відбувся в Лозанні у 1921 р.

конгрес (Брюссель, 1905), IV Олімпійський конгрес (Париж, 1906), V Олімпійський конгрес (Лозанна, 1913), VI Олімпійський конгрес (Париж, 1914), VII Олімпійський конгрес (Лозанна, 1921), VIII Олімпійський конгрес (Прага, 1925).

У своїй промові на відкритті VIII Олімпійського конгресу в Празі П'єр де Кубертен визначив сфери діяльності кожної з трьох складових частин структури олімпійського руху – Міжнародного олімпійського комітету, національних олімпійських комітетів, міжнародних спортивних федерацій – і зазначив, що сучасний олімпізм процвітає тому, що його очолює в цілому незалежна рада, яка не субсидується ким-небудь і комплектується з власних членів, уникаючи всіх виборчих перипетій, яка не схильна до націоналістичних пристрастей чи тиску корпоративних інтересів. Кубертен висловив свою переконаність у тому, що з верховною радою, складеною з делегатів від національних комітетів або міжнародних федерацій, олімпізм був би мертвий через кілька років. Він також підкреслив, що МОК відповідає за вибір місця проведення кожних Олімпійських ігор та забезпечує відповідність принципам і традиціям, що лежать в основі цього урочистого заходу, тоді як національним олімпійським комітетам відводиться роль керувати участю своєї країни в Іграх, а міжнародним спортивним федераціям – стежити за технічними аспектами проведення олімпійських змагань з відповідних видів спорту.

Кубертену також було притаманне прагнення до об'єднання мистецтва і спорту. Захопившись цією ідеєю, він у травні 1906 р. скликав у Парижі “Консультативну конференцію мистецтва, літератури і спорту”, на яку запросив багатьох відомих письменників і художників, у тому числі тих, які вивчали, якою мірою і в яких формах мистецтво і література могли б брати участь у святкуванні сучасних Олімпійських ігор. Вперше конкурс мистецтв, на який було представлено твори живопису, скульптури, архітектури, літератури та музики, був включений до програми Ігор V Олімпіади (1912). На тому конкурсі золоту медаль у номінації “Література” присудили “Оді спорту”, авторами якої були Р. Хохрод і М. Ешбах. А під час вручення нагород з'ясувалося, що автором “Оди спорту” був П'єр де Кубертен, який виступав у цьому конкурсі під псевдонімом.

У своїх працях Кубертен приділяв велику увагу філософським аспектам олімпізму і ролі спорту в системах освіти.

У той період, коли президентом МОК був П'єр де Кубертен (1896–1925), відбулися Ігри II Олімпіади (Париж, 1900), Ігри III Олімпіади (Сент-Луїс, 1904), Ігри IV Олімпіади (Лондон, 1908), Ігри V Олімпіади (Стокгольм, 1912), Ігри VII Олімпіади (Антверпен, 1920), Ігри VIII Олімпіади (Париж, 1924), а також I зимові Олімпійські ігри (Шамоні, 1924).

П'єр де Кубертен очолював Міжнародний олімпійський комітет 29 років (1896–1925), після чого подав у відставку з поста президента МОК. Про це рішення він сповістив членів МОК перед сесією, що проходила в 1925 р. у Празі після закінчення VIII Олімпійського конгресу. Тоді ж 62-річний Кубертен був обраний почесним президентом МОК, залишаючись ним протягом одинадцяти років – до кінця свого життя не пориваючи зв'язку з олімпійським рухом.

Рішення про відставку Кубертен прийняв з ряду причин. Основною з них був той напрям, у якому відбувався розвиток олімпійського спорту. Кубертен прагнув насамперед використовувати Олімпійські ігри для освітніх і виховних цілей.

Він проводив чіткі відмінності між “звичайними міжнародними чемпіонатами” та Олімпійськими іграми, вважав помилковим отожднення цих подій. Кубертен підходив до Олімпійських ігор як до засобу поширення олімпійської ідеї, основу якого становить єдність тіла і духу, гармонія фізичних і духовних якостей, благородство і моральна чистота, цілісність особистості і виховна роль спорту. Тому він критично сприйняв підсумки перших Олімпійських ігор: “В Афінах ми одягли в шати історії, якщо можна так висловитися, голу спортивну техніку: ні конгресів, ні конференцій, жодних видимих дій, спрямованих на зміцнення моралі і виховання. Однак, щоб забезпечити завтрашній день Ігор, потрібно було згадати про інтелектуальний і філософський сенс мого починання” (Кубертен, 1997).

П'єр де Кубертен був великим поціновувачем гірських прогулянок

П'єр де Кубертен у серпні 1935 р. виступив з радіолекцією "Філософські основи сучасного олімпізму"

Для реалізації олімпійської ідеї, виховної ролі Олімпійських ігор Кубертен, спираючись на давньогрецьку спадщину, прагнув створити навколо Олімпійських ігор ореол релігійної події, оточеної ритуалами і церемоніями, особливими вимогами до особистості та поведінки спортсменів. Кубертен неодноразово зазначав, що сучасний олімпійський рух має стати релігією зі своєю церквою, своїми догматами, своєю службою і релігійним свідомістю, а спортсмени повинні стати адептами релігії спорту, носіями релігійного почуття. Формуванню такого ставлення і повинні сприяти олімпійські символи, ритуали, церемонії, близькі до тих, які існували в стародавній Олімпії, однак перетворені не на культ Зевса, а на культ людини як носія олімпійських цінностей. Саме зв'язок з античною Грецією Кубертен бачив у церемоніях відкриття і закриття Олімпійських ігор, девізі "Швидше. Вище. Сильніше", сплетених п'яти кільцях, олімпійському факелі та олімпійській клятві. Саме тут знаходив Кубертен перетворення Олімпійських ігор на всеохоплююче філософське й історичне вчення і відмінність від звичайних чемпіонатів (Столяров, 2013).

Проте на його розчарування Олімпійські ігри поступово пішли іншим шляхом, на якому спортивна складова, конкуренція між спортсменами і національними командами поступово витісняли ті цінності та принципи, які він сповідував, а політика МОК віддалилася від його поглядів на педагогічні можливості спорту та їх просування з допомогою Олімпійських ігор.

Певну роль у цьому відіграла наростаюча конфронтація між членами МОК, які були прихильниками його поглядів і політики, та багатьма членами МОК, які мали інші погляди на Олімпійські ігри і перспективи олімпійського руху. Важливим чинником була прихильність Кубертена до авторитарного стилю

управління, з яким не хотіли миритися багато впливових членів МОК.

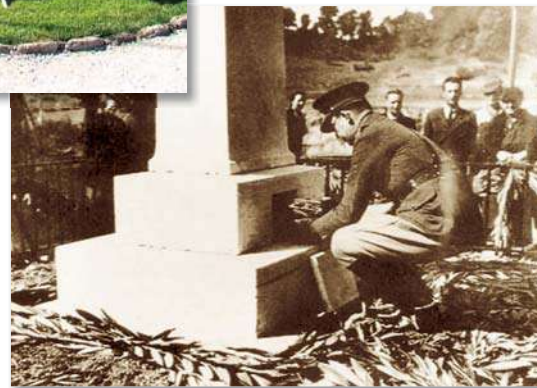
Кубертен всі ці роки жив у Швейцарії – в Женеві. Помер раптово на 75-му році життя – 2 вересня 1937 р. під час прогулянки в одному з женецьких парків.

Згідно із заповітом тіло П'єра де Кубертена було поховано в Швейцарії – країні, що дала притулок, розуміння і захист йому і його справі. А серце Кубертена, на виконання його волі, забальзамували і в спеціальній скриньці відвезли до Греції, де помістили в основу мармурового монумента, зведеного на території легендарної Олімпії на честь ініціатора відродження Олімпійських ігор і засновника сучасного олімпійського руху.

Після себе Кубертен залишив не тільки головне, монументальне і постійно еволюціонуюче велике творіння свого життя – сучасний олімпізм і відроджені Олімпійські ігри, а й невичерпне джерело різноманітних знань і матеріалів для досліджень, що містяться в написаних ним 30 книгах, 50 брошурах і більш ніж 1200 статтях на різні теми, в його виступах на конгресах і конференціях, у різних документах олімпійського руху.

Поховання урни із серцем П'єра де Кубертена біля підніжжя мармурового монументу, спорудженого в Греції у легендарній Олімпії для увічнення пам'яті про засновника сучасного олімпійського руху та ініціатора відродження Олімпійських ігор

Розділ 30

Третій президент МОК Анрі де Байє-Латур

Анрі де Байє-Латур народився 1 березня 1876 р. в багатій аристократичній родині. Батько Анрі, Фердинанд де Байє-Латур був відомим політиком і в різні роки обіймав посади мера Брасхата, губернатора провінції Антверпен, сенатора. Мати Анрі, Керолайн д'Утремонльт була членом однієї з найбагатших сімей Бельгії. Вона була близькою до королівської сім'ї, будучи супутницею королеви Марії-Генрієтти.

Анрі де Байє-Латур здобув прекрасну для аристократії того часу освіту, закінчивши сувору школу єзуїтів, а потім престижний Левенський католицький університет, заснований ще у 1425 р.

Захопленнями Анрі з дитячих років були кінний спорт, гра в поло і полювання. Аристократичне положення, освіта і захоплення забезпечили йому тісні зв'язки у вищому суспільстві, обіцяли блискучу політичну або дипломатичну кар'єру. Однак процеси демократизації суспільства, що охопили Бельгію в перші роки ХХ ст., суттєво вплинули на можливості аристократії в політичному житті країни. Католицька партія, до якої належав Байє-Латур, втратила свою вагу, що порушило амбітні плани 27-річного Анрі.

Невдачі в політиці Анрі де Байє-Латур вирішив компенсувати активністю у сфері національного і міжнародного спорту. У 1903 р. його – відомого бельгійського спортсмена і авторитетну у вищому суспільстві людину – було обрано членом Міжнародного олімпійського комітету. Про його компетентність, ентузіазм та інших переваги тепло висловився президент МОК П'єр де Кубертен у журналі "Ревю Олімпік".

Пізніше у своїх "Олімпійських мемуарах" Кубертен схвально оцінив ту суттєву допомогу, яку Байє-Латур надав олімпійському руху, коли під загрозою зриву опинилося проведення III Олімпійського конгресу. Цей форум був намічений у бельгійській

Третій президент Міжнародного олімпійського комітету Анрі де Байє-Латур

столиці на 1904 р., але тодішній член МОК для Бельгії Пі Рейнтъєн, побоявшись взяти на себе відповідальність за організацію Олімпійського конгресу, раптово подав у відставку. У зв'язку з цим конгрес вимушено перенесли на 1905 р. – і тоді для підготовки, організації та успішного проведення форуму в Брюсселі дуже багато зробив Анрі де Байє-Латур.

У 1906 р. він став одним із співзасновників Бельгійського олімпійського комітету, важливим завданням якого було забезпечення регулярного участі бельгійських спортсменів в Олімпійських іграх. Байє-Латур очолював делегації олімпійців цієї країни на Іграх IV і V Олімпіад (1908 і 1912 рр.).

У червні 1914 р. на сесії МОК, що проходила в Парижі, розглядалося питання про те, якому місту буде надано право прийняти в 1920 р. Ігри VII Олімпіади. Претендентами були Будапешт і Антверпен. Однак ухваленню остаточного рішення завадила

Перша світова війна, що розпочалася влітку 1914 р. Одним із її наслідків стала неможливість проведення де б то не було Ігор VI Олімпіади, які повинні були відбутися в 1916 р. у Берліні.

Вже після закінчення Першої світової війни – на сесії МОК, що відбулася в 1919 р. у Лозанні, – знову обговорювалося питання про те, якому місту буде довірено провести Ігри VII Олімпіади 1920 р. Як згадував Кубертен в “Олімпійських мемуарах”, “на той момент важко було знайти більш вдале місце, ніж Антверпен. Бельгійський уряд, усвідомлюючи відповідальність, оголосив про готовність прийняти у себе в країні Ігри VII Олімпіади. Граф де Байє-Латур збирався не тільки обговорити питання з королем Альбертом і міністрами, але й мав намір зробити все, щоб Ігри пройшли успішно. Попри перешкоди він, заручившись підтримкою преподобного Лаффана, пообіцяв, що все буде готове до призначеного часу. Так і сталося”.

Багато в чому саме завдяки впливу Анрі де Байє-Латура місто Антверпен було обрано місцем проведення Ігор VII Олімпіади. І відразу ж після того, як МОК ухвалив зазначене рішення, Байє-Латур приступив до виконання досить складних у тих умовах обов'язків президента організаційного комітету Ігор-1920. Незважаючи на те, що для підготовки до них залишалось трохи більше року, а місто Антверпен після того, як по бельгійській землі прокотилася жорстока війна і тимчасова німецька окупація, виявилось напівзруйнованим, оргкомітет Ігор VII Олімпіади впорався з труднощами, а самі ці Ігри було проведено успішно. Варто відзначити, що ряд організаційних аспектів Ігор-1920 їх організатори реалізували вперше в історії сучасних Олімпійських ігор. Так, на церемонії відкриття вперше пролунала олімпійська клятва, яку від імені спортсменів, які беруть участь в Іграх, виголосив бельгійський фехтувальник Віктор Буан, а над стадіоном у Брюсселі вперше було піднято олімпійський прапор.

Після успішного проведення в Антверпені Ігор Олімпіади діяльність Анрі Байє-Латура в олімпійському русі стала більш активною і різнобічною. Насамперед він разом із кількома іншими впливовими членами МОК, не згодними з авторитарним стилем управління, характерним для П'єра де Кубертена, наполягли на створенні в МОК виконавчого комітету як органу управління справами МОК. У 1921 р. Кубертен був змушений створити виконавчий комітет, головою якого став старий друг Кубертена швейцарець Годфруа де Блоне, а його заступником – Анрі де Байє-Латур. Вже на першому засіданні комітету, скориставшись відсутністю Годфруа де Блоне, Байє-Латур вирішив всі організаційні питання різнобічної діяльності шляхом створення керівного органу управління діяльністю МОК, обмеживши надмірну владу Кубертена. Байє-Латур прагнув демонструвати діяльність МОК, підвищити

Президент МОК Анрі де Байє-Латур (на фото він – перший праворуч) разом із королем Бельгії Альбертом (другий від правої, у військовій формі) на церемонії відкриття Ігор VII Олімпіади 1920 р. в Антверпені

роль кожного з його членів у вирішенні принципових питань, розширити контакти з міжнародними спортивними федераціями та національними олімпійськими комітетами, підвищити значення Олімпійських ігор як масштабної міжнародної події, розширивши кількість національних олімпійських комітетів, у тому числі шляхом залучення до олімпійського руху колонізованих країн Азії, Африки, Центральної і Південної Америки.

У 1922 р. Анрі де Байє-Латур відправився до Бразилії, яка на той час, відзначаючи 100-річчя проголошення своєї незалежності, організувала і провела Південноамериканські гри. У ході цієї поїздки Байє-Латур не обмежився церемоніальними заходами, а зумів вирішити ряд складних питань, що були у МОК у регіоні Південної Америки.

У 1925 р. перед сесією МОК, що проходила в Празі, президент Міжнародного олімпійського комітету П'єр де Кубертен сповістив членів МОК про намір піти у відставку. Багато в чому це рішення було продиктоване відмінностями поглядів на розвиток олімпійського руху між Кубертенем і його прихильниками, з одного боку, та багатьма іншими членами МОК, які поділяли погляди Байє-Латура, з іншого. Своім наступником на посаді президента МОК Кубертен бачив Годфруа де Блоне. На цей пост претендував і Анрі Байє-Латур.

На пражській сесії МОК 28 травня 1925 р. у першому турі виборів президента, під час якого враховувалися голоси не тільки присутніх членів МОК, а й тих членів МОК, які голосували поштою, бельгієць Байє-Латур лідирував, але набраної їм кількості голосів (17 з 40 підрахованих) не вистачило для обрання. У другому турі, коли в голосуванні брали участь лише присутні на сесії члени МОК, а Годфруа де Блоне зняв свою кандидатуру, граф Анрі де Байє-Латур, за кан-

дидатуру якого було подано 19 голосів із 27, був обраний новим президентом Міжнародного олімпійського комітету. Виконання своїх обов'язків третій президент МОК розпочав 1 вересня 1925 р.

Очоливши МОК, Байє-Латур вжив активні заходи щодо зміцнення його складу, залучення активних і зацікавлених людей, що розділяли його погляди та наміри, замість тих, хто формально перебував у складі цієї організації. Дев'ятнадцять із 65 членів МОК відразу подали у відставку – або за власним бажанням, або за наполегливою рекомендацією нового президента. Протягом наступних 15 років своєї діяльності Байє-Латур практично повністю змінив склад МОК, не збільшуючи його чисельності.

Відбираючи кандидатів на членство в МОК, Байє-Латур ретельно підходив до кожної кандидатури з орієнтацією на їхні можливості і напрямки діяльності у різних сферах – організацію Олімпійських ігор, розширення кількості країн-учасниць Олімпійського руху, взаємини з федераціями, протидію проникненню більшовизму або "червоної загрози" та ін. Він протидіяв включенню до складу МОК державних і політичних діячів, яких вважав ненадійними і залежними. Новий президент стежив і за тим, щоб члени МОК належали до вищого суспільства, були впливовими і заможними людьми, здатними вносити серйозний внесок у роботу МОК.

У своїй організаційній діяльності на цій посаді, у тому числі у процедурних питаннях, Байє-Латур послідовно вважав за краще спиратися на виконком МОК, на засіданнях якого відбувалось обговорення програм Олімпійських ігор і питань про включення до них нових видів спорту (зокрема, баскетболу, веслування на байдарках і каное, гандболу – у варіанті 11 x 11, гірськолижного спорту) і нових видів змагань (зокрема, жіночих номерів олімпійської програми, що з'явилися в легкій атлетичі та спортивній

гімнастиці). Водночас з програм Ігор Олімпіад було виключено (як згодом виявилось, надовго) такі види спорту, як теніс, стендова стрільба, регбі.

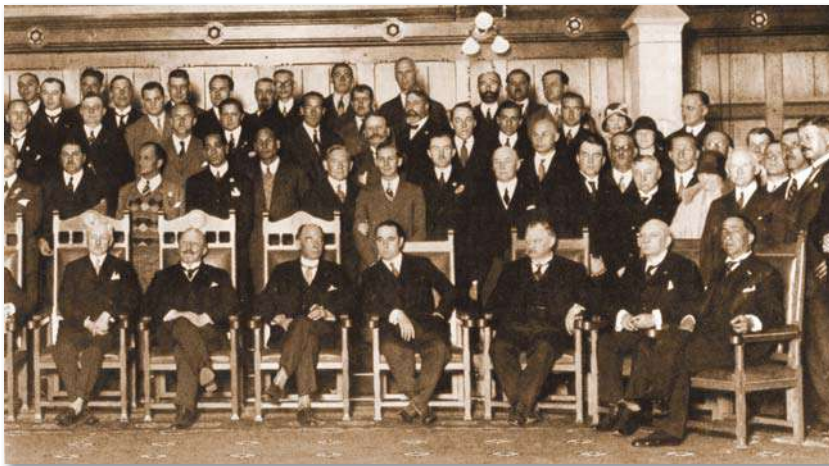
У той період, коли президентом МОК був Байє-Латур, з його ініціативи в олімпійському русі неодноразово відбувалися дискусії щодо проблем, пов'язаних зі статусом аматора у спорті. Одним із негативних наслідків цього стало виникнення серйозних протиріч у взаєминах Міжнародного олімпійського комітету з Міжнародною федерацією футболних асоціацій (FIFA), Міжнародною федерацією лижного спорту (FIS) та деякими іншими міжнародними спортивними федераціями.

Важливим моментом у діяльності МОК, що сприяла його популяризації в різних країнах і внутрішньому згуртуванню, стала організація щорічних сесій. На відміну від Кубертена, який проводив сесії лише в декількох містах (Парижі, Лондоні, Лозанні і деяких інших), Байє-Латур розширив кількість європейських міст, які приймали сесії МОК, а також провів сесії в єгипетському Каїрі і американському Лос-Анджелесі. До програми сесій було включено зустрічі з міністрами закордонних справ та вищими посадовими особами країн, прийоми, організовані відомими людьми та організаціями. Віталася участь у сесіях жінок і навіть дітей, проведення різного роду культурних заходів. Все це розширювало зв'язки і підвищувало авторитет МОК і приваблює Олімпійських ігор, сприяло згуртуванню її членів.

Розвиваючи погляди Кубертена, Байє-Латур багато робив для популяризації Олімпійських ігор і поширення спорту серед корінного населення колонізованих країн Африки і Азії. Наприклад, у 1920-х роках він здобув підтримку французьких, британських, бельгійських, португальських та італійських колоніальних властей у питанні проведення Африканських ігор у 1925 р., а потім у 1927 р. І хоча ці про-

екти не були реалізовані з політичних і соціальних причин, однак вони стимулювали процеси деколонізації країн африканського континенту і, зрештою, завершилися проведенням Африканських ігор у 1965 р.

За ті роки, протягом яких на чолі МОК був Байє-Латур, відбувся лише один – X Олімпійський конгрес у 1930 р. у Берліні. На ньому обговорювалися питання, пов'язані з програмою Ігор, участю в них жінок, проблемою аматорства в олімпійському спорті, відносинами між МОК, національними олімпійськими комітетами і міжнародними спортивними федераціями.

Президент МОК Анрі де Байє-Латур у 1928 р. взяв участь у конгресі Міжнародної федерації футболних асоціацій (FIFA), який відбувся в Амстердамі

У період, коли Міжнародний олімпійський комітет очолював Байє-Латур, було введено практику проведення попередніх (перед черговими Іграми) нарад керівництва МОК із представниками міжнародних спортивних федерацій і національних олімпійських комітетів.

За той час, коли діяльністю МОК керував Анрі де Байє-Латур, було проведено: у 1928 р. – II зимові Олімпійські ігри в Санкт-Моріці та Ігри IX Олімпіади в Амстердамі; у 1932 р. – III зимові Олімпійські ігри в Лейк-Плесіді та Ігри X Олімпіади в Лос-Анджелесі; у 1936 р. – IV зимові Олімпійські ігри в Гарміш-Партенкірхені та Ігри XI Олімпіади у Берліні.

Слід зазначити, що Міжнародний олімпійський комітет, очолюваний Байє-Латуром, у другій половині 1920-х – у 1930-х

роках продовжив політику неприйняття міжнародного робочого спортивного руху та недопущення в олімпійський рух Радянського Союзу, керованого комуністичним більшовицьким режимом, – політику, яка сформувалася ще за часів Кубертена. Широку популярність здобуло висловлювання Байє-Латура: “Більшовики поставили себе поза суспільством. Поки я – президент МОК, радянський прапор не з’явиться на олімпійському стадіоні”.

Заради справедливості слід констатувати і те, що в 1920–1930-ті роки політичне керівництво тодішнього СРСР і його спортивні організації також без будь-якої симпатії ставилися до очолюваного МОК олімпійського руху і Олімпійських ігор – найбільшого міжнародного спортивного змагання під егідою МОК. У пресі СРСР тих років олімпійському спорту протиставлявся робочий спорт, а олімпійський рух трактувався радянською пропагандою як “буржуазний”, “аристократичний” і т.п. Саме антибільшовицькі переконання Анрі де Байє-Латура і позиція очолюваного ним Міжнародного олімпійського комітету стали причиною того, що в літературі, яка видавалася в СРСР, особистість третього президента МОК і його діяльність або замовчувалися, або подавалися тенденційно негативно, а часом і в спотвореному вигляді.

Якщо оцінювати стиль лідерства третього президента МОК всередині Міжнародного олімпійського комітету, то, як зазначається в деяких дослідженнях з історії сучасного олімпійського руху, Байє-Латур був більш толерантним, ніж його попередник на цій посаді – досить владний Кубертен. Однак лояль-

Офіційний бюлетень “Olympic”, який видавався у Лос-Анджелесі під час проведення Ігор X Олімпіади 1932 р.; на сторінці цього бюлетеня, крім різних текстових матеріалів, фотографія президента МОК Анрі де Байє-Латура

ність переважної більшості членів МОК, зобов’язаних Байє-Латурою своїм обранням, дозволяли йому дипломатично, але надзвичайно ефективно проводити власну політику.

Варто також констатувати те, що оскільки, на відміну від Кубертена, Байє-Латур не був ні письменником, ні педагогом, ні філософом, публікації третього президента МОК – це здебільшого його промови, виголошені на відкритті кожної сесії Міжнародного олімпійського комітету, виступи на засіданнях виконкому МОК, на форумах міжнародних спортивних федерацій тощо.

Міжнародний олімпійський комітет, очолюваний Анрі де Байє-Латуром, постав перед серйозними проблемами через обстановку, що склалася в Німеччині (де з 1933 р. правив нацистський режим Адольфа

Гітлера), у зв’язку з проведенням у цій країні в 1936 р. IV зимових Олімпійських ігор в Гарміш-Партенкірхені та Ігор XI Олімпіади у Берліні – і негативною реакцією світової спільноти на расистсько-антисемітські аспекти політики німецьких націонал-соціалістів, у тому числі терор проти інакомислячих у цій країні. Слід нагадати, що право проведення IV зимових Олімпійських ігор і Ігор XI Олімпіади було надано Міжнародним олімпійським комітетом німецьким містам ще до того, як у Німеччині до влади прийшли націонал-соціалісти.

У зв’язку з підготовкою до Олімпійських ігор 1936 р. нацистська пропаганда була спрямована на те, щоб, з одного боку, спробувати замаскувати ті процеси, які відбувалися в Німеччині і сприймалися демократичною світовою громадськістю як неприйнятні, а з іншого – з допомогою мирних гасел забезпечити тоталітарній системі нацистського режиму міжнародне визнання і водночас відвернути увагу від мілітаристських приготувань Німеччини до майбутніх агресивних воєн.

У той же період нацистська ідеологія і породжена нею негативна практика правлячого режиму в Німеччині торкнулася, в числі інших сфер, і німецького спорту. Було розпущено Німецький спортивний союз, замість якого створено повністю підпорядкований нацистському режиму спортивний комітет. Спортсмени-євреї були виключені з німецьких спортивних організацій. До того ж Адольф Гітлер вирішив змістити з посади керівника оргкомітету Ігор XI Олімпіади у Берліні Теодора

Президент МОК Анрі де Байє-Латур (на фото він – другий від правої) поруч із рейхсканцлером Німеччини Адольфом Гітлером (перший праворуч) на церемонії відкриття IV зимових Олімпійських ігор у Гарміш-Партенкірхені

Левальда (члена МОК для Німеччини з 1924 р.), а з посади керівника оргкомітету IV зимових Олімпійських ігор у Гарміш-Партенкірхені – Карла Ріттера фон Хальта (члена МОК для Німеччини з 1929 р.), замінивши їх своїми ставлениками. Ураховуючи всі ці процеси, що відбувалися в Німеччині, і негативну реакцію на них у світі, президент МОК Анрі де Байє-Латур направив німецькій владі офіційне звернення, в якому зажадав від неї гарантувати дотримання Олімпійської хартії, в тому числі не допускати дискримінації німецьких спортсменів-євреїв під час формування олімпійських команд Німеччини. Такі гарантії були надані Міжнародному олімпійському комітету гітлерівською владою Німеччини, яка була готова обіцяти керівництву МОК будь-що, аби не втратити права приймати Олімпійські ігри, але аж ніяк не збиралася змінювати ідеологію свого режиму чи практику його діяльності, а лише злегка замаскувала їх від очей світового співтовариства.

У зв'язку з наміром фюрера змістити з посад керівників оргкомітетів Ігор XI Олімпіади і IV зимових Олімпійських ігор членів МОК для Німеччини Теодора Левальда і Карла Ріттера фон Хальта, обурений президент МОК Анрі де Байє-Латур зажадав зустрічі з рейхсканцлером Адольфом Гітлером, а Міжнародний олімпійський комітет попередив уряд Німеччини, що, оскільки містам цієї країни право на проведення Олімпійських ігор було надано тільки завдяки двом згаданим німецьким спортивним діячам, то, якщо їх буде зміщено з постів на чолі оргкомітетів Ігор і якщо не буде відновлено права Німецького олімпійського комітету щодо здійснення підготовки до Ігор 1936 р., то МОК позбавить німецькі міста прав на проведення цих Ігор і доручить провести їх містам інших країн.

Загроза втратити найбільші спортивні змагання чотириріччя (на численні плюси від проведення

яких розраховував правлячий у Німеччині нацистський режим і його пропагандисти) змусила Гітлера піти на тимчасові поступки і залишити Теодора Левальда і Карла Ріттера фон Хальта на займаних ними посадах керівників оргкомітетів, відповідно, Ігор XI Олімпіади і IV зимових Олімпійських ігор.

Однак пропагандистські зусилля гітлерівського режиму подіяли на керівництво Міжнародного олімпійського комітету і на комісію МОК, що ознайомилася з ситуацією в Німеччині (на чолі з президентом Олімпійського комітету США Ейвері Бренджем), і на самого президента МОК Анрі де Байє-Латура, який, як відзначають дослідники історії олімпійського руху, олімпійського спорту та Олімпійських ігор, не був схильний навіть обговорювати питання про перенесення Ігор-1936 з Берліна і Гарміш-Партенкірхена в міста інших країн, і зрештою ці ігри відбулися там, де було передбачено раніше.

У Байє-Латура, який приїхав до Гарміш-Партенкірхена, негативну реакцію викликали такі прояви державного антисемітизму в Німеччині, як таблички біля громадських туалетів зі знувальними написами “Собакам і євреям вхід заборонено”. Тоді між президентом МОК Анрі де Байє-Латуром і рейхсканцлером Німеччини Адольфом Гітлером стався промовистий діалог. Байє-Латур слушно підкреслив, що таблички з подібними написами суперечать олімпійським традиціям. Гітлер заперечив йому, сказавши: “Пане президент, коли вас запрошують в гості, ви не вчите господарів, як доглядати за будинком, чи не так?” На це президент МОК заперечив Гітлеру: “Вибачте, канцлер, коли прапор з п'ятьма кільцями вивішується на стадіоні, – це вже не Німеччина. Це Олімпія – і ми в ній господарі”. У підсумку ті таблички німецькій владі довелося прибрати, що, зрозуміло, не змінило суті варварської політики гітлерівського режиму по ставленню до євреїв. До речі, керівникові оргкомітету Олімпійських ігор у

Під час церемонії відкриття у Берліні Ігор XI Олімпіади 1936 р.; на передньому плані (від лівої): президент МОК Анрі де Байє-Латур, рейхсканцлер Німеччини Адольф Гітлер і очільник оргкомітету цих Ігор, член МОК для Німеччини Теодор Левальд

Берліні та члену МОК для Німеччини Теодору Левальду (який був напівевреєм, що робило його неповноцінним з погляду постулатів гітлерівської расової теорії) після Ігор-1936 таки довелося покинути Міжнародний олімпійський комітет, поступившись членством у МОК обраному в тому ж році німецькому генералу і члену націонал-соціалістичної німецької робітничої партії (NSDAP) Вальтеру фон Райхенау.

Неоднозначна політика Міжнародного олімпійського комітету, очолюваного Анрі де Байє-Латуром, проявилася і тоді, коли в МОК обговорювалися і вирішувалися питання про місця проведення майбутніх Ігор XII Олімпіади і V зимових Олімпійських ігор 1940 р., на які спочатку претендувала Італія, а потім і Японія. Але коли італійський дуче Беніто Муссоліні, вислухавши аргументи японської делегації, погодився зняти кандидатуру Риму в конкурсі міст на право проведення Ігор XII Олімпіади і підтримати в цьому конкурсі кандидатуру Токіо, з подібною ситуацією не погодився президент МОК Анрі де Байє-Латур, який не був схильний дозволяти політикам вирішувати питання, що входили до виняткової компетенції Міжнародного олімпійського комітету. І лише після поїздки в Японію, де Байє-Латура вдалося домогтися вигідних для МОК організаційних і економічних умов, що гарантують високий рівень проведення майбутніх Ігор-1940, на сесії МОК, що відбулася влітку 1936 р. у Берліні, було прийнято рішення про надання столиці Японії Токіо права провести у 1940 р. Ігри XII Олімпіади, а японському місті Саппоро – V зимові Олімпійські ігри у тому ж 1940 р.

Згодом, коли влітку 1938 р. Олімпійський комітет Японії повідомив Міжнародний олімпійський комітет про те, що ця країна не зможе прийняти V зимові Олімпійські ігри та Ігри XII Олімпіади, кандидатури потенційних місць їх проведення декілька разів змінювалися. Однак Друга світова війна, що почалася 1 вересня 1939 р., зробила неможливим проведення в 1940 р. Олімпійських ігор де б то не було (як і в подальшому – Ігор-1944).

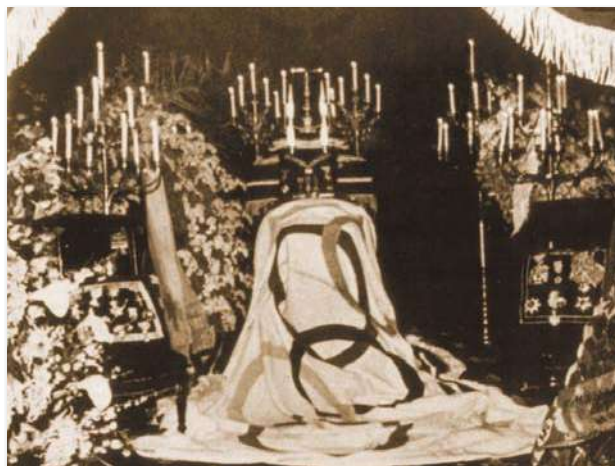
10 травня 1940 р. німецька армія напала на Бельгію, а 28 травня того ж року бельгійський король Леопольд III підписав акт про капітуляцію. Президент Міжнародного олімпійського комітету Анрі де Байє-Латур, який перебував у Брюсселі, опинився на території, окупованій гітлерівською Німеччиною, у зв'язку з чим втратив можливість підтримувати контакти з іншими членами МОК і координувати їх діяльність (ці функції в роки Другої світової війни виконував віце-президент МОК Юханнес Зігфрід Едстрем, який перебував у нейтральній Швеції).

У червні 1940 р. в Брюсселі Анрі де Байє-Латура відвідав відомий німецький спортивний діяч Карл Дієм, який прибув з Німеччини з інструкціями від рейхспортфюрера (керівника німецького спорту) Ганса фон Чаммер унд Остена на санкціоновані Гі-

лером переговори з президентом МОК про “реорганізацію” і “реформування” Міжнародного олімпійського комітету, а по суті – про посилення впливу Німеччини на МОК. Ці переговори з президентом МОК у середині листопада 1940 р. продовжили Ганс фон Чаммер унд Остен, Карл Ріттер фон Хальт і Карл Дієм. Але, як відзначають дослідники історії олімпійського руху, Байє-Латур, хоча і не відкинув німецькі пропозиції, однак, проявивши далекоглядність, не погодився на скликання сесії МОК до закінчення війни – і таким чином по суті загальмував спроби гітлерівської Німеччини внести бажані для неї зміни в статут Міжнародного олімпійського комітету.

Анрі де Байє-Латур помер в окупованій Німеччиною столиці Бельгії Брюсселі на 66-му році життя – 6 січня 1942 р. Про його смерть було поінформовано олімпійське керівництво Німеччини в Берліні, звідки відправили повідомлення про смерть президента Міжнародного олімпійського комітету – як фюреру Адольфу Гітлеру, так і багатьом членам МОК. Гітлер надіслав телеграму з висловленням співчуття дружині Байє-Латура, яка жила разом із братом у замку Тепліц-Шенау в Богемії (окупованій Німеччиною Чехії – частині Чехословаччини). Дорогою до Брюсселя на похорон чоловіка вдова Байє-Латура зробила коротку зупинку в Берліні, звідки її до бельгійської столиці супроводжували Карл Ріттер фон Хальт і Карл Дієм.

На панахиді, що проходила в будинку Байє-Латура в Брюсселі, були присутні лише три члени Міжнародного олімпійського комітету – Карл Ріттер фон Хальт (член МОК для Німеччини), барон Едуард-Еміль де Лавле (член МОК для Бельгії) і барон Альберт Схіммелпеннінк ван дер Ойє (член МОК для Нідерландів). Вони поклали вінок та вшанували пам'ять третього президента Міжнародного олімпійського комітету Анрі де Байє-Латура.

Вінки, свічки і олімпійський прапор на панахиді, присвяченій пам'яті про III президента МОК Анрі де Байє-Латура, який помер 6 січня 1942 р. у столиці окупованої Німеччиною Бельгії – Брюсселі

Розділ 31

Четвертий президент МОК Юханнес Зігфрід Едстрем

Юханнес Зігфрід Едстрем народився 21 листопада 1870 р. у невеликому селі Морланда на острові Уруст, що на півдні Швеції.

Вчився спочатку в Швеції (в університеті Гетеборга), потім у США і в Швейцарії (у Федеральному технологічному інституті в Цюріху).

У студентські роки Едстрем захоплювався спортом, віддаючи перевагу легкій атлетичі, був досить сильним бігуном-спринтером.

Після завершення навчання він майже десять років провів у США і Швейцарії, працюючи в електричних концернах, де здобув хорошу технічну і технологічну підготовку. Повернувшись на батьківщину наприкінці XIX ст., обіймав різні керівні посади в Шведській трамвайній корпорації.

У 1901–1903 рр. Едстрем був обраний президентом Шведської легкоатлетичної федерації.

Він був серед тих, з чієї ініціативи у Швеції на початку XX ст. вдалося об'єднати управління розвитком різних видів спорту, для чого було створено один адміністративний орган – Ріксдrottтсфербундет. Тоді ж Едстрем став одним з керівників національного спортивного руху в Швеції.

З 1903 р. він – директор однієї з найбільших шведських промислових компаній – “Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget” (займав цей пост до 1933 р., а в 1934–1939 рр. був головою правління компанії).

Свою енергію і неабиякі організаторські здібності Едстрем проявив у період підготовки до Ігор V Олімпіади, які відбулися в 1912 р. в шведській столиці Стокгольмі. Разом із членами МОК для Швеції полковником Віктором Балком і графом Кларенсом де Розентом, а також іншими спортивними діячами цієї країни Едстрем плідно працював в організаційному комітеті Ігор-1912, чимало зробивши для того, щоб Стокгольм добре підготувався до них, а олімпійські змагання цих Ігор було проведено на найвищому рівні.

Портрет Юханнеса Зігфріда Едстрема – четвертого президента Міжнародного олімпійського комітету

У травні 1911 р. Едстрем разом зі своїми колегами по оргкомітету Ігор V Олімпіади приїхав до Будапешта, де на 13-й сесії МОК у числі інших актуальних питань було розглянуто й остаточно затверджено програму майбутніх Ігор-1912.

Під час Ігор V Олімпіади було засновано Міжнародну любительську легкоатлетичну федерацію (IAAF), ініціатором створення якої стали шведи Юханнес Зігфрід Едстрем і Леопольд Еглунд, а засновниками – представники національних федерацій 17 країн. Едстрем був обраний першим президентом IAAF і очолював її протягом 34 років (1912–1946), багато зробивши для розвитку легкої атлетики в світі і постійного підвищення ролі IAAF у міжнародному спортивному русі. За роки, протягом яких Едстрем керував Міжнародною любительською легкоатлетичною федерацією, вона за кількістю країн, що входять до її складу, стала одним з найбільших міжнародних спортивних об'єднань.

У студентські роки Едстрем (на фото він – ліворуч) захоплювався легкою атлетикою, а згодом, у 1912 р. став одним з ініціаторів заснування Міжнародної аматорської легкоатлетичної федерації (IAAF), яку очолював 34 роки (1912–1946)

У 1921 р. Юханнес Зігфрід Едстрем був обраний членом Міжнародного олімпійського комітету.

У тому ж 1921 р. президент МОК П'єр де Кубертен доручив Едстрему головувати на VII Олімпійському конгресі в Лозанні, де було обговорено та внесено в Олімпійську хартію деякі доповнення (про національні олімпійські комітети, суддівства олімпійських змагань, сесії Міжнародного олімпійського комітету), олімпійським конгресам надано статус верховного органу МОК, створено комісії по любителству у спорті та із загальних питань організації Олімпійських ігор, а також ухвалено низку постанов, що стосуються олімпійської програми олімпійських змагань в окремих видах спорту. Пізніше в "Олімпійських мемуарах" Кубертен згадував, що на VII Олімпійському конгресі Едстрем головував "з притаманними йому відданістю, розумом і блиском".

Коли у 1921 р. за ініціативою президента МОК П'єра де Кубертена Міжнародним олімпійським комітетом було обрано виконавчу раду МОК (яка у подальшому стала називатися виконкомом МОК), одним із членів його першого складу став Юханнес Зігфрід Едстрем.

На VIII Олімпійському конгресі, що відбувся в 1925 р. у Празі, функції головуючого президент МОК Кубертен знову доручив Едстрему. Як зазначив Кубертен у своїх "Олімпійських мемуарах", цей вибір був схвалений міжнародними спортивними федераціями, оскільки Едстрем був не тільки членом МОК, а й президентом Міжнародної любительської легкоатлетичної федерації. На цьому конгресі обговорювалися питання загального напрямку розвитку світового спорту та його організації (у тому числі такі, як жіночий і юнацький спорт, правила чесної боротьби і лицарського духу, заняття спортом як засіб зміцнення здоров'я тощо), а також ухвалено низку рішень з питань аматорства у спорті, щодо програми Олімпійських ігор, олімпійської клятви, запровадження зимових Олімпійських ігор та їх програми.

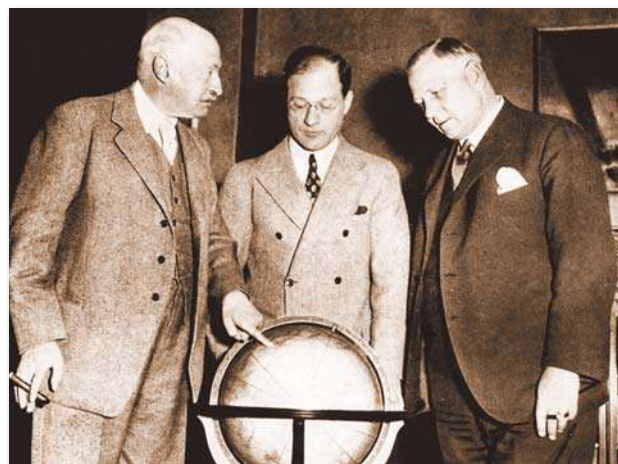
Коли президентом МОК вже був Анрі де Байє-Латур (з 1925 р.), член МОК для Швеції Юханнес Зігфрід Едстрем в 1931 р. був обраний віце-президентом Міжнародного олімпійського комітету. Це в черговий раз підтвердило високий авторитет Едстрема і стало визнанням його великих заслуг у розвитку олімпійського руху та олімпійського спорту.

У той же час свою багатогранну діяльність у Міжнародному олімпійському комітеті (як його віце-президент) і Міжнародній любительській легкоатлетичній федерації (як її президент) Юханнес Зігфрід Едстрем поєднував з бізнесом, як і раніше, очолюючи вже згадувану велику шведську компанію "Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget" ("ASEA"), що забезпечувало йому фінансову незалежність.

У період перед початком Другої світової війни віце-президент МОК Едстрем, попри свій солідний вік (у 1939 р. йому йшов 69-й рік), зберігши високу працездатність, вів активну організаторську діяльність і часто здійснював польоти до Лондона, Нью-Йорка й інші міст різних країн, де зустрічався з членами МОК.

Із початком Другої світової війни, коли президент Міжнародного олімпійського комітету Анрі де Байє-Латур, опинившись в окупованому Брюсселі, був позбавлений можливості контактувати з членами МОК і координувати діяльність олімпійського руху, ці функції став виконувати віце-президент МОК Юханнес Зігфрід Едстрем, який перебував у нейтральній Швеції.

Після того, як 6 січня 1942 р. президент Міжнародного олімпійського комітету Байє-Латур раптово помер у Брюсселі, саме віце-президент МОК Едстрем прийняв на себе виконання обов'язків

Третій президент МОК Анрі де Байє-Латур (від лівої), Юханнес Зігфрід Едстрем (від правої), який згодом буде четвертим президентом Міжнародного олімпійського комітету, і Ейвері Брендедж (у центрі), який з часом стане п'ятим президентом МОК

Президент МОК Юханнес Зігфрід Едстрем (у центрі президії зібрання) в 1946 р. виступає з промовою у Лозанні, де розташована штаб-квартира Міжнародного олімпійського комітету

президента МОК. Під час Другої світової війни він став головною ланкою між членами Міжнародного олімпійського комітету: в ті роки Едстрем регулярно підтримував контакти з 60 із 73 членів МОК. У своїх листах він просив колег повідомляти про події в їх країнах, а отриману інформацію узагальнював і розсилав членам МОК. Вся ця повсякденна діяльність Едстрема допомогла у важкі воєнні роки вберегти олімпійський рух від розколу і дозволила після закінчення Другої світової війни відновити функціонування Міжнародного олімпійського комітету.

У серпні 1945 р. Едстрем скликав у Лондоні перше повоєнне засідання виконкому МОК, на якому було ухвалено рішення про обрання Лондона місцем проведення Ігор XIV Олімпіади 1948 р. та про обрання Санкт-Моріца місцем проведення у тому ж 1948 р. V зимових Олімпійських ігор.

На початку вересня 1946 р. у Лозанні відбулася перша після закінчення Другої світової війни сесія Міжнародного олімпійського комітету, на якій без обговорення було прийнято звіт про діяльність МОК у 1939–1946 рр. Учасники сесії МОК висловили подяку віце-президенту МОК Юханнесу Зігфріді Едстрему за виконану ним у роки війни величезну роботу, яка дозволила зберегти олімпійський рух, і одногослосно обрали його новим (четвертим) президентом Міжнародного олімпійського комітету.

Також було схвалено і підтверджено прийняте в серпні 1945 р. на проведенню в Лондоні засіданні виконкому МОК рішення про вибір місць проведення в 1948 р. V зимових Олімпійських ігор (Санкт-Моріц) та Ігор XIV Олімпіади (Лондон). Крім того, на сесії у Лозанні Міжнародний олімпійський комітет ухвалив рішення не запрошувати на Олімпійські ігри 1948 р. команди Німеччини та Японії – країн, які розв'язали Другу світову війну.

У своїй діяльності на посаді президента МОК Юханнес Зігфрід Едстрем прагнув до того, щоб олімпійський рух сприяв інтересам міжнародного взаєморозуміння. Прикладом цього може слугувати звернення, з яким у грудні 1946 р. Едстрем звернувся до спортсменів різних країн, закликаючи їх взяти участь у чергових Олімпійських іграх у Санкт-Моріці і Лондоні: “Молодь світу зустрічається знову, щоб помірятися силами у дружній боротьбі. Сьогодні необхідність у цьому відчувається більше, ніж коли-небудь. Ми пережили дві жахливі світові війни, в яких ледь не загинуло людство. Злодії зазіхнули на нашу культуру. Майбутнє належить молоді, і її завдання полягає в тому, щоб виправити наші помилки й омани. Для досягнення наших цілей необхідно, більше того, настійно потрібно, щоб молодь одних країн якомога краще познайомилася з молоддю інших сусідніх країн. Прекрасним засобом для цього є Олімпійські ігри”.

У листопаді 1947 р. президент МОК Едстрем повторив свій заклик: “Сини майже п'ятдесяти націй зустрінуться на майбутніх Олімпійських іграх. Зав'яжуться нові дружні зв'язки, в учасників Ігор прокинеться почуття взаємної поваги. Це послужить справі зближення і взаєморозуміння між народами. Сподіваюся і від усього серця бажаю, щоб наші Олімпійські ігри стали засобом зміцнення миру”.

У той період, коли на чолі Міжнародного олімпійського комітету був Юханнес Зігфрід Едстрем, одним із найбільш складних, гострих і суперечливих аспектів олімпійського руху залишалася проблема аматорства в олімпійському спорті. На сесії МОК, що відбулася в 1947 р. у Стокгольмі, було прийнято визначення, що спортсменом-аматором є той, чий зв'язок зі спортом ніколи не був пов'язаний з отриманням матеріальних вигод будь-якого роду.

Президент МОК Едстрем чимало зробив для зміцнення взаємовигідних ділових контактів Міжнародного олімпійського комітету з іншими учасниками олімпійського руху – національними олімпійськими комітетами і міжнародними спортивними федераціями. Слід зазначити і те, що за всі роки перебування Едстрема на чолі МОК не було проведено жодного Олімпійського конгресу.

У період правління Юханнеса Зігфріді Едстрема Міжнародний олімпійський комітет багато зробив для організації та успішного проведення в 1948 р. V зимових Олімпійських ігор у Санкт-Моріц та Ігор XIV Олімпіади в Лондоні, а в 1952 році – VI зимових Олімпійських ігор в Осло і Ігор XV Олімпіади в Гельсінкі. На сесії МОК, що проходила у квітні 1949 р. під керівництвом Едстрема в Римі, було не тільки затверджено програму Ігор XV Олімпіади (Гельсінкі-1952), а й обрано міста, яким було надано право провести у 1956 р. VII зимові Олімпійські ігри (Кортіна-д'Ампеццо) та Ігри XVI Олімпіади (Мельбурн).

Президент МОК Едстрем вважав за необхідне припинити проведення в рамках Олімпійських ігор конкурсів мистецтв, посилаючись на “професійний характер” таких змагань (конкурси мистецтв свого часу було включено до програми Ігор з ініціативи Кубертена, вони проводилися у 1912–1948 рр.). На сесії МОК, що відбулася у травні 1950 р. у Копенгагені, конкурс мистецтв було виключено з програми Ігор XV Олімпіади 1952 р. і надалі такі конкурси вже не входили до програм Олімпійських ігор.

У 1950 р. Міжнародним олімпійським комітетом, очолюваним Едстремом, було визнано Національний олімпійський комітет Федеративної Республіки Німеччина (ФРН), а в 1951 р. – Національний олімпійський комітет Японії. Завдяки цьому команди ФРН і Японії отримали можливість брати участь у VI зимових Олімпійських іграх в Осло у 1952 р., в Іграх XV Олімпіади в Гельсінкі і в наступних Олімпійських іграх.

При цьому слід зазначити, що спортсменам Німецької Демократичної Республіки (НДР) МОК надав можливість брати участь в Іграх XV Олімпіади в Гельсінкі (1952) тільки під егідою Національного олімпійського комітету ФРН. У зв'язку з цим керівництво НДР та спортивні організації цієї держави, розцінивши таку пропозицію МОК як порушення суверенітету своєї країни, відмовилися від участі в Іграх 1952 р. у Гельсінкі.

На сесії МОК, що відбулася в лютому 1952 р. в Осло, було ухвалено рішення про те, що в 1956 р. у VII зимових Олімпійських іграх та у Іграх XVI Олімпіади повинна брати участь Об'єднана німецька команда, до якої увійдуть кращі німецькі спортсмени з ФРН і НДР.

Президент МОК Едстрем наприкінці 1940-х – на початку 1950-х років чимало зробив для залучення Радянського Союзу в олімпійський рух, виступаючи спочатку за прийом олімпійських федерацій СРСР до міжнародних спортивних федерацій, а потім і за прийом Олімпійського комітету СРСР (він був створений у квітні 1951 р.) у міжнародний олімпійський рух.

Цікаво, що в той час, як Юханнес Зігфрід Едстрем прагнув до демократичних перетворень у діяльності Міжнародного олімпійського комітету і робив зусилля, спрямовані на те, щоб спортсмени СРСР змогли влитися в олімпійську сім'ю, тодішній перший заступник голови Спорткомітету СРСР Костянтин Андріанов у довідці, призначеній для вищих інстанцій і датованій 8 грудня 1950 р., писав: “Головою виконкому МОК протягом довгих років є шведський капіталіст Зігфрід Едстрем, реакціонер і шанувальник нацистського режиму в Німеччині, який виступає проти всіх пропозицій, спрямованих на демократизацію міжнародного олімпійського руху”. Слід відзначити тенденційність такої оцінки, наданої Едстрему одним із керівників радянського спорту, – оцінки, обумов-

леної жорстким політичним протистоянням двох систем в умовах “холодної війни”, що вплинула і на спортивну сферу.

Коли 23 квітня 1951 р. з Москви до Лозанни на ім'я президента МОК Едстрема було відправлено телеграму, яка сповіщала Міжнародний олімпійський комітет про створення Олімпійського комітету СРСР, вже на наступний день, 24 квітня, президент МОК Едстрем відправив з Лозанни до Москви відповідну телеграму, що містила запрошення голові Олімпійського комітету СРСР Андріанову та відповідальному секретарю цього комітету Соболеву на церемонію відкриття сесії Міжнародного олімпійського комітету, яка повинна була відбуватися 6 травня 1951 р. у великому залі Віденської філармонії.

Порядок денний сесії МОК, яка почала свою роботу у Відні 7 травня 1951 р. під головуванням Юханнеса Зігфріда Едстрема, серед низки основних питань включав визнання Міжнародним олімпійським комітетом нових національних олімпійських комітетів, у тому числі й Олімпійського комітету СРСР. За результатами голосування він був визнаний МОК – і радянські спортсмени отримали можливість дебютувати в Іграх XV Олімпіади 1952 р. в Гельсінкі і брати участь у наступних Іграх Олімпіад та зимових Олімпійських іграх.

У Гельсінкі 16 липня 1952 р., за кілька днів до Ігор XV Олімпіади, розпочала свою роботу сесія Міжнародного олімпійського комітету. На ній – у зв'язку з тим, що президент МОК Юханнес Зігфрід Едстрем, пославшись на свій похилий вік (йому тоді йшов уже 82-й рік), подав у відставку, – новим президентом Міжнародного олімпійського комітету був обраний Ейвері Брендедж, який обіймав до цього посаду віце-президента МОК. А Едстрем на тій самій сесії в Гельсінкі одногослоно був обраний почесним президентом МОК.

Юханнес Зігфрід Едстрем помер у Стокгольмі на 94-му році життя 18 березня 1964 р.

Президент МОК Юханнес Зігфрід Едстрем (на фото він – перший ліворуч) під час церемонії відкриття Ігор XIV Олімпіади 1948 р. у Лондоні

Розділ 32

П'ятий президент МОК Ейвері Брендедж

Ейвері Брендедж народився 28 вересня 1887 р. в американському місті Детройті (штат Мічиган) у родині робітника – різьбяр по каменю.

У 1893 р. сім'я Брендедж переїхала з Детройта до Чикаго (штат Іллінойс). Оскільки незабаром батько залишив сім'ю, матері Ейвері – Мінні Ллойд Брендедж разом із двома синами довелося переселитися в пансіон і піти працювати клерком. Хоча сім'я не дуже бідувала (їм допомагав брат колишнього чоловіка Едвард Брендедж – юрист однієї з корпорацій), однак Ейвері рано долучився до роботи: у 12-річному віці він почав працювати в “Чикаго трибюн” рознощиком газет.

П'ятий президент Міжнародного олімпійського комітету Ейвері Брендедж. Зображення на обкладинці книги “Чотири виміри Ейвері Брендеджа”

У той же час Ейвері старанно вчився спочатку в Шервудській середній школі, а потім у коледжі – приватному навчальному закладі Крейна. Там проявилися такі риси характеру Брендеджа, як серйозність, наполегливість, надзвичайна дисциплінованість, цілеспрямованість і працездатність: він поєднував щоденні шкільні заняття (з дев'ятої ранку до п'ятої години вечора), семимильні поїздки в громадському транспорті з дому до школи і назад, двогодинну роботу із рознесення газет і регулярні заняття спортом.

У спорті юний Ейвері почав з метання диска, потім зайнявся стрибками в довжину, штовханням ядра і деякими іншими видами легкої атлетики. Під час навчання в коледжі він, займаючись легкою атлетикою, грав у баскетбол і футбол, швидко завоювавши репутацію сильного і різнобічного спортсмена.

У 1905 р. 18-річний Брендедж поступив в університет штату Іллінойс, де також успішно поєднував навчання зі спортивним тренуванням і виступами в змаганнях. Зокрема, він був чемпіоном “Великої десятки” (десяти провідних університетів регіону Середнього Заходу США) у метанні диска, успішно виступав у деяких інших видах легкої атлетики, а також перемагав в “абсолютному чемпіонаті”, який багато в чому нагадував легкоатлетичне десятиборство. У той же час Ейвері працював у газеті “Дейлі Іллінойс”, вступив до двох літературних організацій, а також був головою “Старого оленя” (так називався щорічний університетський гала-забіг). Настільки насичене і неспокійне життя молодого Брендеджа, який не шкодував сил і часу для досягнення мети, а тому постійно і напружено працював, багато в чому пояснюється його прагненням довести оточуючим (товаришам по навчанню, колегам та іншим), що бідний хлопець зможе досягти успіху в житті, зуміє “зробити себе сам” і

У 1910–1912 рр. Ейвері Брендедж досить успішно виступав у легкоатлетичних багатоборства і входив до складу збірної команди США на Іграх V Олімпіади 1912 р. у Стокгольмі, де посів шосте місце у змаганнях з легкоатлетичного п'ятиборства

домогтися гідного положення у суспільстві. До того ж, як відзначали в подальшому біографі Ейвері Брендеджа, у нього вже в молоді роки проявилися такі риси, як індивідуалізм і аскетизм.

У 1909 р. 22-річний Брендедж закінчив університет, отримавши диплом інженера-будівельника, – і майже відразу почав працювати керуючим будівництвом у відомій в Чикаго архітектурній фірмі “Холаберд і Роше”. У той же час він не розлучався зі спортом, продовжував тренуватися і виступати в змаганнях і в 1910 р. став членом легкоатлетичної команди Чиказької атлетичної асоціації, досить успішно виступав у чемпіонатах США (1910 і 1911 рр.) з легкоатлетичних багатоборств. Завдяки цим спортивним успіхам Брендедж став одним із претендентів до складу збірної команди США з легкої атлетики для участі в майбутніх Іграх V Олімпіади в Стокгольмі 1912 р., а після успішного виступу в регіональних відбіркових змаганнях був включений до складу олімпійської команди США.

На Іграх-1912 Брендедж брав участь в олімпійських змаганнях з легкоатлетичного п'ятиборства і легкоатлетичного десятиборства. У п'ятиборстві він зайняв шосте місце, а його виступ у десятиборстві завершився невдачею: Брендедж вибув зі змагань у бігу на 1500 м (у завершальному виді десятиборства). Після виступу на Олімпійських іграх Брендедж повернувся до Чикаго, де знову зайнявся будівельним бізнесом: працював у компанії “Джон Гріффітс і сини” до 1915 р., коли заснував власну будівельну компанію – “Ейвері Брендедж Компані”.

У той же час Брендедж не поривав зв'язку з Чиказькою атлетичною асоціацією і виступав у змаганнях з легкоатлетичних багатоборств, зокрема, зайняв перше місце на чемпіонатах США в 1914, 1916 і 1918 рр.

Це дозволяє припустити, що якби в 1916 р. проходили Ігри VI Олімпіади (які не відбулися через Першу світову війну), то Ейвері Брендедж міг би претендувати на потрапляння до числа призерів олімпійських змагань Ігор-1916 з легкоатлетичних багатоборств (п'ятиборства і десятиборства).

З часом Брендедж припинив виступати в легкоатлетичних змаганнях. Він зайнявся іншим видом спорту – гандболом, у якому також досяг успіху: команда, у складі якої виступав Брендедж, виграла чемпіонат міста, а сам Ейвері деякий час входив до числа кращих гандболістів країни. До того ж гандбол виявився видом спорту, який зблизив Ейвері Брендеджа з Аматорським атлетичним союзом США (AAU). Вступивши на службу в центральну асоціацію AAU, Брендедж у 1925–1927 рр. був головою Національного комітету з гандболу.

До 1926 р. Ейвері Брендедж став помітною фігурою серед адміністрації Аматорського атлетичного союзу США, а в 1928 р. він був обраний президентом AAU і займав цей пост протягом семи термінів – до осені 1935 р. (за винятком 1933 р.).

Адміністративна діяльність у Чиказькій атлетичній асоціації, а потім і в Аматорському атлетичному союзі США допомагала Брендеджу налагоджувати різні ділові контакти як на регіональному рівні, так і в масштабах країни. Це сприяло, з одного боку, підвищенню авторитету Брендеджа та зміцненню його позицій у світі спорту США, а з іншого боку – подальшим успіхам комерційної діяльності в будівельному бізнесі.

У 1928 р. Ейвері Брендеджа обрали президентом Олімпійського комітету США, і на цій посаді він працював 24 роки – до 1952 р.

Під час відвідин Сполучених Штатів Америки в 1929 р. тодішнім членом виконкому МОК і президентом Міжнародної любительської легкоатле-

Ейвері Брендедж (на фото він – ліворуч) і четвертий президент МОК Юханнес Зігфрід Едстрем

Ейвері Брендедж (на передньому плані) біля підніжжя засніженого схилу, яким прокладено гірськолижну трасу

тичної федерації (IAAF) Юханнесом Едстремом відбулася його зустріч з президентом Олімпійського комітету США і президентом Аматорського атлетичного союзу США Ейвері Брендеджем. А в наступному 1930 р. Брендедж був обраний віце-президентом IAAF – і займав цей пост до 1952 р.

Наприкінці 1920-х і в 1930-ті роки Ейвері Брендедж як президент Олімпійського комітету США активно брав участь у керівництві організацією підготовки і виступів збірних команд США на Іграх IX Олімпіади (Амстердам-1928), III зимових Олімпійських іграх (Лейк-Плесід-1932), Іграх X Олімпіади (Лос-Анджелес-1932).

Помітне місце в олімпійській біографії Брендеджа зайняла його участь у подіях, пов'язаних із конфронтацією між прихильниками і противниками проведення в 1936 р. у Німеччині IV зимових Олімпійських ігор і Ігор XI Олімпіади, право на проведення яких Міжнародний олімпійський комітет надав німецьким містам – відповідно, Гарміш-Партенкірхену і Берліну – ще до того, як у 1933 р. до влади в цій країні прийшли націонал-соціалісти, очолювані Адольфом Гітлером. Оскільки численні факти свідчили про те, що в нацистській Німеччині, де владою реалізувалася расистсько-антисемітська ідеологія, грубо порушувалися положення Олімпійської хартії, МОК для перевірки цих фактів створив спеціальну комісію, очолювану президентом Олімпійського комітету США Ейвері Брендеджем. І хоча комісія переконалася в наявності дискримінації спортсменів-євреїв у Німеччині, проте в опублікованій у пресі заяві комісії було висловлено думку про те, що Німеччина все ж зможе організувати і провести Олімпійські ігри-1936.

У 1935 р. серед спортивних діячів США не було згоди щодо питання про участь або неучасть американських спортсменів в Олімпійських іграх на території нацистської Німеччини. І якщо Дж. Махоні, який у 1935 р. змінив Брендеджа на посаді президента Аматорської атлетичної спілки США (AAU), відстоював позицію неучасті збірної команди цієї країни в Олімпійських іграх 1936 р., то президент Олімпійського комітету США Ейвері Брендедж був переконаний у тому, що спорт не залежить від політики і вважав можливим і доцільним участь спортсменів США в Іграх-1936. Взяла гору точка зору Брендеджа – і на зборах AAU, що проходили у грудні 1935 р. у Нью-Йорку, було ухвалено рішення направити олімпійські команди США в Гарміш-Партенкірхен і Берлін. На сесії Міжнародного олімпійського комітету, що проходила в 1936 р. у Берліні під час Ігор XI Олімпіади, Ейвері Брендедж був обраний членом МОК.

Надалі Брендедж швидко вийшов на провідні позиції в Міжнародному олімпійському комітеті – і в 1937 р. замінив у виконкомі МОК швейцарця Годфруа де Блоне, який помер.

Під час Другої світової війни президент Міжнародного олімпійського комітету Анрі де Байє-Латур, опинившись на окупованому Брюсселі, був позбавлений можливості підтримувати контакти з членами МОК у різних країнах і координувати діяльність олімпійського руху, ці функції шляхом інтенсивної

Президент Олімпійського комітету США Ейвері Брендедж (на фото він – другий від правої) і радник Олімпійського комітету США Джон Макговерн (перший від правої) під час підняття олімпійського прапора на пароплаві "Америка". Поруч із ним – капітан судна Джон Андерсен (другий від лівої) і судовий інтендант Річардсон Бенгтс (перший від лівої)

Віце-президент МОК Ейвері Брендедж (у білій куртці) під час церемонії відкриття VI зимових Олімпійських ігор 1952 р. в Осло

Президент Міжнародного олімпійського комітету Ейвері Брендедж потищує руки американським атлетам – переможцям естафети 4 x 100 на Іграх XVIII Олімпіади

переписки здійснював віце-президент МОК Юханнес Зігфрід Едстрем, а допомагав йому член МОК для США і член виконкому МОК Ейвері Брендедж, що сприяло подальшому зміцненню його положення в Міжнародному олімпійському комітеті.

Наслідком цього стало те, що на першому повенному засіданні виконкому МОК, що відбулося в серпні 1945 р. у Лондоні, Едстрем (який де-факто здійснював керівництво МОК після того, як президент МОК Байє-Латур раптово помер у Брюсселі 6 січня 1942 р.) рекомендував кандидатуру Брендеджа на пост віце-президента МОК. Голосуванням членів МОК по листуванню Ейвері Брендедж був обраний віце-президентом Міжнародного олімпійського комітету.

Після того, як на сесії МОК, що відбулася у вересні 1946 р. у Лозанні, Юханнес Зігфрід Едстрем був офі-

ційно обраний новим (четвертим) президентом Міжнародного олімпійського комітету, Ейвері Брендедж став першим віце-президентом МОК. Вже тоді Едстрем не приховував, що хотів би бачити Брендеджа своїм наступником на посаді президента МОК.

У ті роки перший віце-президент МОК Брендедж енергійно відстоював у Міжнародному олімпійському комітеті статус спортсмена-аматора – відповідно зі своїми твердими переконаннями в даній сфері, сформованими на базі виховання наприкінці XIX – на початку XX ст. в умовах, породжених поняттям про аматорство в спорті, успадкованим від традиційних британських уявлень.

Поряд з діяльністю в Міжнародному олімпійському комітеті (перший віце-президент МОК), Ейвері Брендедж у другій половині 1940-х – на початку 1950-х років продовжував виконувати свої

Епізоди того випадку, коли президент МОК Ейвері Брендедж вирішив безпосередньо ознайомитися зі спорядженням бобслеїстів (ліва і центральна фотографія) та проїхатися бобслеємною трасою (на правій фотографії він у бобі – другий за пілотом)

Президент МОК Ейвері Брендедж на Іграх XVI Олімпіади 1956 р. у Мельбурні вітає легкоатлетку зі США Мілдред Мак-Деніель, яка стала олімпійською чемпіонкою зі стрибків у висоту та встановила світовий рекорд

Президент МОК Ейвері Брендедж (на передньому плані він праворуч) під час церемонії відкриття Ігор XVI Олімпіади 1956 р. у Мельбурні

У ложі для високих офіційних осіб і почесних гостей на церемонії відкриття Ігор XVI Олімпіади 1956 р. у Мельбурні (від лівої): президент МОК Ейвері Брендедж, Його Королівська Високість принц Філіпп герцог Единбургський, який відкривав Ігри-1956 (тоді Австралія мала назву Австралійський Союз і була британським домініоном), та голова організаційного комітету тих Ігор Вілфрід Кент Х'юз

функції на посаді президента Олімпійського комітету США. Він активно керував підготовкою олімпійських збірних команд Сполучених Штатів Америки і їх участю у V зимових Олімпійських іграх (Санкт-Моріц-1948), Іграх XIV Олімпіади (Лондон-1948), VI зимових Олімпійських іграх (Осло-1952), Іграх XV Олімпіади (Гельсінкі-1952).

У зв'язку з тим, що влітку 1952 р. президент МОК Юханнес Зігфрід Едстрем, якому тоді йшов 82-й рік, вирішив подати у відставку, на сесії МОК, що відбулася в Гельсінкі в липні 1952 р., за кілька днів до відкриття Ігор XV Олімпіади, відбулися вибори нового президента МОК. За результатами кількох турів голосування Ейвері Брендедж був обраний п'ятим президентом Міжнародного олімпійського комітету, яким надалі керував до 1972 р.

За ті 20 років (1952–1972), які Брендедж очолював МОК, було проведено: в 1956 р. – VII зимові Олімпійські ігри (Кортіна-д'Ампеццо) та Ігри XVI Олімпіади (Мельбурн); у 1960 р. – VIII зимові Олімпійські ігри (Скво-Веллі) та Ігри XVII Олімпіади (Рим); у 1964 р. – IX зимові Олімпійські ігри (Інсбрук) та Ігри XVIII Олімпіади (Токіо); у 1968 р. – X зимові Олімпійські ігри (Гренобль) та Ігри XIX Олімпіади (Мехіко); у 1972 р. – XI зимові Олімпійські ігри (Саппоро) та Ігри XX Олімпіади (Мюнхен), тобто в цілому десять Олімпійських ігор.

У той же час слід відзначити, що за 20-річний період, протягом якого діяльністю МОК керував

Ейвері Брендедж, не було проведено жодного Олімпійського конгресу.

За двадцятирічний період президентства Ейвері Брендеджа істотно розширилася олімпійська сім'я: Міжнародний олімпійський комітет визнав багато національних комітетів країн Африки, Азії, Латинської Америки, завдяки чому їх спортсмени отримали можливість брати участь в Олімпійських іграх самостійними командами.

Президент МОК Ейвері Брендедж (третій від лівої) на будівельному майданчику одного з олімпійських об'єктів у Токіо під час підготовки до Ігор XVIII Олімпіади 1964 р.

Незважаючи на те, що Брендедж був ультраконсерватором і прихильником дотримання традицій, однак він у 1950-х роках підтримував пропозицію про те, щоб на церемонії закриття Олімпійських ігор спортсмени не виходили окремими колонами країн (як на церемонії відкриття Ігор), а йшли довільно – спільною колоною, що покликано символізувати дух дружби між народами. Президент МОК Брендедж вважав, що в такому разі можна змінити існуючу раніше церемонію закриття Олімпійських ігор, – і вперше це сталося 8 грудня 1956 р. під час урочистого закриття Ігор XVI Олімпіади в Мельбурні.

Ейвері Брендедж неодноразово декларував своє прагнення зробити діяльність Міжнародного олімпійського комітету незалежною від політики. Однак він не уникнув того, що різні політичні проблеми і політичні протиріччя, неминучі в житті світової спільноти, часто відбивалися на діяльності МОК, по суті перетворюючи її на арену великої політики. При цьому, як відзначають деякі дослідники історії сучасного олімпійського руху, рішення Міжнародним олімпійським комітетом таких проблем, як організація Олімпійських ігор, дотримання статутних вимог МОК, реформування олімпійської програми, визначення критеріїв аматорства в олімпійському спорті, надання допомоги спорту в країнах, що розвиваються та ін., у ті неспокійні і складні роки приходило в своєрідне зіткнення з практичною політикою президента МОК Брендеджа, яка втілювала його ортодоксальні життєві принципи. До того ж Ейвері Брендедж в силу свого характеру зазвичай не визнавав компромісів і з кожного спірного питання проявляв наполегливість, непохитно відстоюючи свою точку зору.

У той же час через прагнення Брендеджа у будь-який спосіб забезпечити незалежність діяльності МОК від політичних проблем досить часто ускладнювалося рішення різних дуже гострих питань, породжених досить складними взаємовідносинами між державами з різними політичними системами, зокрема – між Федеративною Республікою Німеччина (ФРН) і Німецькою Демократичною Республікою (НДР), між Китайською Народною Республікою (із столицею Пекін) і Республікою Китай (зі столицею Тайбей), між Республікою Корея (Південною Кореєю) та Кореїською Народньо-Демократичною Республікою (Північною Кореєю), між економічно розвиненими країнами і країнами, що розвиваються, а також проблем, пов'язаних із подіями 1956 р. в Угорщині, де радянськими військами було жорстоко придушене народне повстання проти підтримуваного СРСР комуністичного режиму, і з політикою апартеїду, яку проводила расистська влада Південно-Африканської Республіки, і т. д.

“Китайське питання”, породжене гострими протиріччями між КНР (де правив комуністичний режим на чолі з Мао Цзедунем) і Республікою Китай (де в громадянській війні в другій половині 1940-х років зазнали поразки сили, вірні гоміньданівському уряду Чан Кайші, що евакуювалися на острів Тайвань, де утворили свою державу), неодноразово включалося до порядку денного сесій МОК, що проходили під головуванням Ейвері Брендеджа, – в 1953 р. (у Мехіко), в 1954 (в Афінах), двічі в 1956 р. (у Кортіна-д'Ампеццо і в Мельбурні). Коли в 1954 р. МОК ухвалив рішення про визнання Національного олімпійського комітету КНР, обидві держави – і Китайська Народна Республіка і Республіка Китай – намагалися переконати керівництво Міжнародного олімпійського комітету та його президента в своєму винятковому праві представляти Китай в олімпійському русі, причому тоді Радянський Союз підтримував комуністичну КНР, а США – Республіку Китай. У цій ситуації пропаганда Китайської Народної Республіки позиціонувала президента МОК Брендеджа як “відданого слугу американського імперіалізму”. На це Брендедж з цілком зрозумілих причин реагував негативно і висував відповідні звинувачення на адресу влади КНР.

На Ігри XVI Олімпіади 1956 р. у Мельбурні Міжнародний олімпійський комітет, очолюваний Брендеджем, запросив і Китайську Народну Республіку, і Республіку Китай, оскільки до того часу обидва національних олімпійських комітети були визнані МОК. Але в січні 1956 р. (на сесії МОК в Кортіна-д'Ампеццо), представники КНР заявили протест проти представництва Республіки Китай в олімпійському русі, а в листопаді-грудні того ж 1956 р. (на сесії МОК у Мельбурні) вже НОК Республіки Китай виступив з протестом проти заяви КНР про те, що тільки НОК Китайської Народної Республіки може представляти весь Китай. У підсумку спортсмени Рес-

Президент МОК Ейвері Брендедж під час виступу

Президент Міжнародного олімпійського комітету Ейвері Брендедж (у першому ряду в центрі) серед учасників сесії МОК, яка відбулася у 1970 р. в Амстердамі

публіки Китай (з острова Тайвань) брали участь в Іграх XVI Олімпіади, тоді як НОК КНР – на знак протесту проти участі в цих Іграх команди з острова Тайвань – вирішив не посилати своїх спортсменів на Ігри-1956. А в 1958 р. Китайська Народна Республіка взагалі відмовилася від участі в олімпійському русі. Така ситуація тривала досить довго – до 1979 р., коли КНР знову повернулася в олімпійську сім'ю (під найменуванням НОК Китаю).

“У спадок” від четвертого президента МОК Юханнеса Зігфріда Едстрема до п'ятого президента МОК Ейвері Брендеджа перейшло “німецьке питання”, породжене далеко не однаковим ставленням Міжнародного олімпійського комітету до ФРН і НДР. Так, у 1954 р. на сесії МОК в Афінах було відхилено прохання про визнання НОК НДР. На наступній сесії МОК, що проходила в 1955 р. у Парижі, Міжнародний олімпійський комітет прийняв рішення про тимчасове визнання Національного олімпійського комітету НДР, але тільки за умови, що спортсмени Німецької Демократичної Республіки будуть брати участь в Олімпійських іграх разом зі спортсменами ФРН в Об'єднаній німецькій команді (ОНК). Наслідком цього рішення МОК, очолюваного Брендеджем, стали спільні виступи спортсменів ФРН і НДР у складі Об'єднаної німецької команди в 1956 р. – на VII зимових Олімпійських іграх у Кортіна-д'Ампеццо і Іграх XVI Олімпіади в Мельбурні, у 1960 р. – на VIII зимових Олімпійських іграх в Скво-Веллі і Іграх XVII Олімпіади в Римі, в 1964 р. – на IX зимових Олімпійських іграх

в Інсбруку та Іграх XVIII Олімпіади в Токіо. І тільки в 1965 р. на сесії МОК, що відбулася в Мадриді, Міжнародний олімпійський комітет ухвалив рішення про допуск спортсменів НДР самостійною командою на Х зимові Олімпійські ігри 1968 р. в Греноблі і на Ігри XIX Олімпіади 1968 р. у Мехіко, після чого команди обох держав (ФРН і НДР) виступали на Олімпійських іграх роздільно – аж до ліквідації Німецької Демократичної Республіки та її входження у 1990 р. до складу Федеративної Республіки Німеччина.

Міжнародному олімпійському комітету, очолюваному Брендеджем, довелося в 1956 р. займатися “угорським питанням” і пов'язаними з ним подіями політичного характеру, коли – на знак протесту проти військової акції Радянського Союзу з придушення народного повстання в Угорщині – від участі своїх спортсменів в Іграх XVI Олімпіади відмовилися Нідерланди, Швейцарія, Іспанія та ряд інших країн. А Єгипет, Ірак і деякі інші країни бойкотували ті ж Ігри-1956, протестуючи таким чином проти британсько-французької агресії проти Єгипту. МОК на чолі з Брендеджем засудив національні олімпійські комітети країн, які бойкотували Ігри-1956 у Мельбурні, причому особливо було підкреслено, що вони діють всупереч олімпійським ідеалам і що Олімпійські ігри – це змагання між спортсменами, а не між країнами. При цьому президент МОК Ейвері Брендедж тоді наголосив: “Кожна цивілізована людина вражена тим, що сталося в Угорщині, однак це не може бути причиною руйнування міжнародного співробітництва... Якщо завжди припиняти участь у змаганнях, коли політики порушують закони людства, ми просто втратимо міжнародні спортивні змагання”.

У діяльності Міжнародного олімпійського комітету, очолюваного Брендеджем, вельми гострим було і “корейське питання”, породжене тим, що після закінчення Другої світової війни Корея, звільнена в 1945 р. від японської окупації, що тривала 35 років (з 1910 р.), була розділена на дві держави з різними політичними системами – розташовану в північній частині Корейського півострова Корейську Народну-Демократичну Республіку (її підтримував Радянський Союз), і Республіку Корея, що займає південну частину того ж півострова (її підтримували Сполучені Штати Америки), причому КНДР і Республіка Корея довгі роки перебувають в антагоністичних відносинах і навіть воювали між собою (із залученням інших країн) в 1950–1953 рр. Національний олімпійський комітет Республіки Корея був визнаний Міжнародним олімпійським комітетом після Другої світової війни – і спортсмени цієї країни, починаючи з 1948 р., брали участь в Іграх Олімпіад та зимових Олімпійських іграх. А пропозицію про визнання Національного олімпійського комітету КНДР було відхилено Міжнародним олімпійським комітетом у 1961 р. (на сесії МОК в Афінах) і

Президент МОК Ейвері Брендедж (другий від лівої) – на змаганнях зі швидкісного бігу на ковзанах на XI зимових Олімпійських іграх 1972 р. у Саппоро – під час нагородження переможниці та призерок на дистанції 500 м

Президент МОК Ейвері Брендедж у мексиканському сомбреро на одному з матчів олімпійського футбольного турніру на Іграх XIX Олімпіади 1968 р. у Мехіко

в 1962 р. (на сесії МОК у Москві). У 1963 р. на сесії МОК у Баден-Бадені було прийнято рішення про те, що команда КНДР буде допущена до Олімпійських ігор 1964 р., але під назвою “Північна Корея”. У зв’язку з цим делегація КНДР на сесії МОК, що відбулася в Інсбруку в січні 1964 р., виступила з протестом проти назви “Північна Корея”, наполягаючи на офіційній назві держави – Корейська Народна-Демократична Республіка – і на тому, щоб спортсменам КНДР було дозволено виступати на Олімпійських іграх під прапором своєї держави та зі своїм державним гімном. Але всі ці клопотання КНДР Міжнародний олімпійський комітет, очолюваний Брендеджем, відхилив. І тільки в жовтні 1968 р. на сесії МОК, що відбулася в Мехіко, було ухвалено рішення про те, що на Іграх XIX Олімпіади-1968 команда, яка представляє НОК КНДР, буде виступати ще під назвою “Північна Корея”, а на наступних Олімпійських іграх – вже як команда Корейської Народної-Демократичної Республіки.

Надзвичайно гострою для Міжнародного олімпійського комітету стала проблема, пов’язана з протистоянням демократичних сил світового співтовариства апартеїду (узаконеній расовій сегрегації і дискримінації), що став з 1948 р. основою державної політики в Південно-Африканському Союзі (ПАС), перетвореному в 1961 р. на Південно-Африканську Республіку (ПАР): правлячою в цій країні білою меншістю пригнічувалася темношкіра більшість її населення, причому в усіх сферах життя, в тому числі у спорті. На сесії Міжнародного олімпійського комітету, що відбулася в 1959 р. у Мюнхені, на якій вперше обговорювалося питання расової дискри-

мінації темношкірих спортсменів у ПАС, президент МОК Ейвері Брендедж констатував, що необхідно якомога швидше знайти рішення цієї надзвичайно складної проблеми.

У той же час Брендедж всіляко прагнув зберегти в олімпійському співтоваристві Південно-Африканську Республіку як одного з ветеранів сучасного олімпійського руху (спортсмени Південної Африки вперше брали участь в олімпійських змаганнях на Іграх III Олімпіади 1904 р.) – і тому президент МОК намагався знайти аргументи для заперечення проти доводів країн “Чорної Африки”, які погрожували бойкотувати Ігри XVIII і XIX Олімпіад, якщо у них братимуть участь спортсмени Південно-Африканської Республіки (ці загрози Брендедж називав відкритим шантажем).

На сесії МОК, що відбулася в січні 1964 р. в Інсбруку, було прийнято ініційоване Олімпійським комітетом СРСР і національними олімпійськими комітетами деяких інших країн рішення про відсторонення спортсменів ПАР від участі в Іграх XVIII Олімпіади 1964 р. у Токіо, оскільки НОК Південно-Африканської Республіки в своїй діяльності не дотримувався ідеалів олімпійського руху і духу олімпізму. Але після того, як представники ПАР повідомили Міжнародному олімпійському комітету про згоду уряду Південно-Африканської Республіки на комплектування “змішаної” олімпійської команди цієї країни з білих і темношкірих спортсменів, МОК на своїй сесії, що проходила в 1966 р. у Римі, ухвалив рішення про допуск “змішаної” команди ПАР до участі в Іграх XIX Олімпіади. У багатьох країнах таке рішення Міжнародного олімпійського комі-

тету викликало вельми негативну реакцію, не враховувати яку МОК не міг. Тому, беручи до уваги напружену ситуацію, виконком МОК, який зібрався в Лозанні на надзвичайне засідання, анулював раніше надіслане Національному олімпійському комітету ПАР запрошення брати участь в Олімпійських іграх 1968 р.

На сесії МОК, що відбулася в 1969 р. у Варшаві, ряд національних олімпійських комітетів виступили з пропозицією про виключення ПАР з олімпійського руху. На наступній сесії МОК, що відбулася в 1970 р. в Амстердамі, на вимогу багатьох національних олімпійських комітетів і міжнародних спортивних федерацій НОК Південно-Африканської Республіки був виключений з олімпійської сім'ї (результати голосування: за – 35, проти – 28, утрималися – 3).

На початку 1970-х років Міжнародному олімпійському комітету довелося займатися і такою політичною проблемою, як “родезійське питання”, яке обговорювався в 1971 р. на сесії МОК разом із представниками національних олімпійських комітетів, у тому числі низки африканських країн, які протестували проти допуску до участі в Олімпійських іграх 1972 р. команди Родезії – країни, владою якої проводилася державна політика расової дискримінації. На сесії МОК у 1971 р. було ухвалено рішення про допуск родезійських спортсменів на Ігри XX Олімпіади-1972, але під колоніальним прапором (Родезія раніше була колонією Великої Британії) і з британським гімном. Однак перед наступною сесією МОК, що відбулася в 1972 р. у Мюнхені, африканські і деякі інші країни знову різко протестували проти участі в Олімпійських іграх команди Родезії. І хоча Ейвері Брендедж виступив на підтримку родезійських спортсменів, однак на сесії МОК було ухва-

лено рішення про відсторонення команди Родезії від участі в Іграх (результати голосування: за – 36, проти – 31, утрималися – 3). У зв'язку з цією ситуацією Ейвері Брендедж зазначив: “Політичний тиск на олімпізм стає нестерпним”.

За 20 років свого перебування на посаді президента МОК Брендеджу не раз доводилося не тільки протидіяти різним політичним чинникам, що розхитували ззовні олімпійську систему, але й боротися проти різних внутрішніх – у самому олімпійському русі – негативних факторів, небезпечних для Міжнародного олімпійського комітету безпекою втрати незалежності, а то й розколом. Так, наприкінці 1950-х – на початку 1960-х років Ейвері Брендедж активно протистояв неодноразовим спробам Олімпійського комітету СРСР і національних олімпійських комітетів низки країн “соціалістичної співдружності” у своїх інтересах докорінно змінити традиційний – який базується на принципі самопоповнення – порядок формування складу членів Міжнародного олімпійського комітету, але Брендедж кожного разу добивався того, що такі пропозиції відхилялися.

Президент МОК Ейвері Брендедж активно захищав статус спортсмена-аматора і був найбільш безкомпромісним захисником “Кодексу аматора”, завжди обстоюючи принцип “абсолютного аматорства” в олімпійському спорті. Під час перебування Брендеджа на посаді очільника МОК у Міжнародному олімпійському комітеті були неможливими навіть розмови про професіоналізацію олімпійського спорту і тим більше – про допуск спортсменів-професіоналів на Олімпійські ігри.

Завдяки старанням Брендеджа і його прихильників у складі МОК основним принципом аматорства в спорті протягом довгих років вважалася відсутність

Президент МОК Ейвері Брендедж оглядає експонати мистецької виставки в Токіо

Ейвері Брендедж на одній з прес-конференцій поруч із літографією, яку створив британський художник Аллен Джонсон

Президент МОК Ейвері Брендедж (перший від лівої) разом із діячами спорту Японії оглядає макети споруд, призначених для Ігор XVIII Олімпіади 1964 р. у Токіо

Президент МОК Ейвері Брендедж (у центрі групи, четвертий від правої) під час свого візиту до Мюнхена у 1969 р. оглядає макети спортивних споруд, призначених для Ігор XX Олімпіади 1972 р.

у спортсмена матеріальних вигод від занять спортом. Саме таким чином Міжнародний олімпійський комітет сформулював “Правило 26” – 26-й параграф Олімпійської хартії визначав статус спортсмена-аматора: “Аматором є той, хто бере участь і завжди брав участь у спорті як у побічному занятті без отримання матеріальних вигод будь-якого роду”.

Як відзначають дослідники історії олімпійського руху та олімпійського спорту, президент МОК Ейвері Брендедж багато енергії витрачав на пошук порушень “Кодексу аматора” і покарання тих, кого Міжнародний олімпійський комітет визнавав порушниками, зокрема, за участь спортсменів у рекламних акціях і в зв'язку з проведенням навчально-тренувальних зборів, які практикують різні спортивні організації багатьох країн.

У 1969 р. з ініціативи президента Брендеджа була створена постійна комісія з допуску, яку очолював член МОК для Австралії Х'ю Річард Вайр. Ця комісія прийшла до висновку про згубні наслідки втручання комерції в спорт і про те, що професіоналізація та грошові махінації виявилися безпосередньо пов'язаними з комерціалізацією спорту.

Оскільки все більш наполегливими ставали вимоги про перегляд принципу “аматорства” в Олімпійській хартії, Ейвері Брендедж в 1971 р. дору-

Ейвері Брендедж разом з групою членів Міжнародного олімпійського комітету біля входу на стадіон “Колізеум” у Лос-Анджелесі

чив трьом віце-президентам МОК – французу Жану де Бомону, голландцеві Херману Адріану ван Карнебеку й ірландцю Майклу Морісу Кілланіну – обговорити з керівниками міжнародних спортивних федерацій проблему аматорства в спорті. Результатом цього обговорення стало усвідомлення керівництвом Міжнародного олімпійського комітету необхідності змін у цій сфері. Тому в тому ж 1971 р. МОК затвердив нове трактування “Правила 26”, що передбачає дотримання учасниками Олімпійських ігор традиційного олімпійського духу та етики, регулярне заняття спортом у години дозвілля без отримання будь-якої винагороди за участь у змаганнях, а також містить ряд інших нововведень.

Президент МОК Брендедж досить негативно ставився до гірськолижного спорту – особливо у зв'язку з тим, що в цьому виді спорту у ході різних змагань, трансльованих по телебаченню, гірськолижники рекламували лижі та інший інвентар з емблемами різних фірм-виробників. Через це Ейвері Брендедж неодноразово конфліктував з Міжнародною федерацією лижного спорту (FIS) і навіть вніс пропозицію про виключення змагань з гірськолижного спорту з програми XI зимових Олімпійських ігор 1972 р. у Саппоро, але не був підтриманий у цьому членами МОК.

Президент МОК Ейвері Брендедж виступає на панахиді за ізраїльтянами – учасниками Ігор XX Олімпіади 1972 р. у Мюнхені, які загинули від рук арабських терористів з екстремістської палестинської організації “Чорний вересень”

Президент МОК Брендедж не тільки всіма силами боровся за чистоту аматорства в олімпійському спорті, а й всіляко прагнув уберегти олімпійський імідж від “зарази” комерціалізації. Але в цій сфері він все ж таки пішов на компроміс у питанні телевізійного висвітлення Олімпійських ігор, оскільки обґрунтовано вважав продаж телекомпаніям прав на трансляцію репортажів з олімпійських змагань вагомим джерелом поповнення бюджету МОК, що забезпечує приплив коштів, необхідних для розвитку олімпійського руху. Саме завдяки ініціативі Ейвері Брендеджа напередодні VIII зимових Олімпійських ігор (у Скво-Веллі) та Ігор XVII Олімпіади (в Римі), які проводилися в 1960 р., у параграфі 49 Статуту МОК з’явився пункт про права телебачення.

Багато зусиль Міжнародний олімпійський комітет, очолюваний Брендеджем, приділяв боротьбі із застосуванням допінгу в спорті: зокрема, ці питання розглядалися на сесіях МОК, що проходили в Сан-Франциско (1960), Афінах (1961), Інсбруку (1964), Токіо (1964), Тегерані (1967).

Ще на початковому етапі свого перебування на посаді президента МОК Ейвері Брендедж ініціював прийняття на сесії МОК, що проходила в 1954 р. в Афінах, рішення про організацію приурочених до Олімпійських ігор виставок творів мистецтва – замість попередніх конкурсів мистецтв на Олімпійських іграх.

Міжнародний олімпійський комітет у той період, коли його діяльністю керував Ейвері Брендедж, приділяв велику увагу питанням олімпійської освіти. Одним із найбільш значущих досягнень у цій сфері стало урочисте відкриття на території Олімпії (Гре-

ція) влітку 1961 р. неподалік від розкопаного археологами давньогрецького стадіону Міжнародної олімпійської академії, діяльність якої в подальшому розширювалася і ставала все більш багатогранною.

Варто зазначити, що п’ятий президент МОК Ейвері Брендедж більшість витрат, пов’язаних зі своєю діяльністю в Міжнародному олімпійському комітеті, в тому числі і подорожі в різні країни світу, оплачував із власних коштів. Відомо, що у 1954 р. вартість тільки особистої власності Брендеджа (нерухомості, цінних паперів, колекцій творів мистецтва тощо) становила близько дев’яти мільйонів доларів, а наприкінці перебування на чолі МОК його особисті статки суттєво зменшилися, оскільки довелося продати кілька належних йому готелів та інших об’єктів.

У 1972 р. у Мюнхені, де проводилися Ігри XX Олімпіади, на сесії МОК Ейвері Брендедж, якому тоді йшов 85-й рік, подав у відставку з поста президента Міжнародного олімпійського комітету – і був обраний почесним президентом МОК. А новим (шостим) президентом МОК на тій же сесії обрали Майкла Морріса Кілланіна.

Організатори Ігор XX Олімпіади, їх учасники та гості, діячі міжнародного олімпійського руху, проводжаючи Брендеджа з поста президента МОК, віддали належне людині, яка дуже багато зробила для розвитку олімпійського спорту в світі. І коли на олімпійському стадіоні в Мюнхені завершилася урочиста церемонія закриття Ігор, на табло з’явився напис: “Дякуємо, Ейвері Брендедж!”.

Брендедж став першим, кого Міжнародний олімпійський комітет нагородив золотим знаком Олімпійського ордена.

Після виходу у відставку Ейвері Брендедж оселився в Гарміш-Партенкірхені в Німеччині. Він помер там 8 травня 1975 р. на 88-му році життя.

Ейвері Брендедж (від правої), який на сесії МОК, що відбулася у 1972 р. у Мюнхені, подав у відставку з посади президента Міжнародного олімпійського комітету, і обраний на тій самій сесії шостий президент МОК Майкл Морріс Кілланін (ліворуч)

Розділ 33

Шостий президент МОК Майкл Морріс Кілланін

Майкл Морріс Кілланін народився 30 червня 1914 р. у Лондоні.

Вищу освіту здобув у Паризькому та Кембриджському університетах. Займався такими видами спорту, як бокс та веслування, був чудовим вершником.

У 1935–1936 рр. Кілланін працював співробітником лондонської газети “Дейлі Експрес”; у 1937–1938 рр. був військовим кореспондентом в Азії, а в 1938–1939 рр. – політичним оглядачем газет “Дейлі Мейл” і “Санді Менедж”.

У 1939–1945 рр. у складі збройних сил Великої Британії брав участь у Другій світовій війні, а в повоєнні роки займав адміністративні посади в різних промислових фірмах.

Згодом почалася громадська діяльність Кілланіна у сфері спорту. У 1950 р. його обрали президентом Національного олімпійського комітету Ірландії, який він очолював протягом 22 років (до 1972 р.).

Майкл Морріс
Кілланін – шостий
президент
Міжнародного
олімпійського комітету

У 1952 р. Кілланін був обраний членом Міжнародного олімпійського комітету.

У 1967 р. він став членом виконкому МОК, а в 1968 р. – віце-президентом МОК, займаючи цю посаду до літа 1972 р.

Майкл Морріс Кілланін був одним із трьох віце-президентів МОК (разом із Жаном де Бомоном і Германом Адріаном ван Карнебеком),

яким у 1971 р. тодішній президент Міжнародного олімпійського комітету Ейвері Брендедж доручив обговорити з керівниками міжнародних спортивних федерацій ряд актуальних проблем олімпійського руху, в тому числі концепцію аматорства в спорті. Пізніше у своїх мемуарах Кілланін писав про це обговорення: “Президенти та генеральні секретарі міжнародних спортивних федерацій вперше отримали можливість поділитися своїми поглядами на проблему аматорства, усвідомлюючи, що суть питання зачіпає тут не якесь окреме правило або точку зору, а саме напрям, в якому кожен вид спорту розвивався і хотів би розвиватися всупереч суворим рамкам Олімпійської хартії. Ми усвідомлюємо складність пов’язаних із цим проблем і одноставно погодилися з тим, що потрібні зміни”.

Результатом цього обговорення став запропонований трьома віце-президентами МОК проект правил допуску спортсменів до участі в Олімпійських іграх, який із поправками президента МОК

Майкл Морріс Кілланін
у молоді роки

Лорд Кілланін у готелі
"Шелбурн" у столиці
Ірландії Дубліні.
1975 р.

Ейвері Брендеджа в тому ж 1971 р. було втілено в прийняте в Міжнародному олімпійському комітеті нове формулювання "Правила 26" – параграфу Олімпійської хартії, що містить визначення статусу спортсмена-аматора. По суті нове трактування "Правила 26" легалізувало ту допомогу, яку національні олімпійські комітети та інші національні спортивні організації країн надавали своїм спортсменам у період їх підготовки та участі в Олімпійських іграх.

Влітку 1972 р. на сесії МОК, що відбулася в Мюнхені, у зв'язку з тим, що п'ятий президент МОК Ейвері Брэндедж, якому йшов тоді 85-й рік, подав у відставку, новим (шостим) президентом Міжнародного олімпійського комітету був обраний 58-річний Майкл Морріс Кілланін, який очолював МОК вісім років (1972–1980).

За той період, протягом якого діяльністю МОК керував Кілланін, було проведено: у 1976 р. – XII зимові Олімпійські ігри в Інсбруку та Ігри XXI Олімпіади в Монреалі, у 1980 р. – XIII зимові Олімпійські ігри в Лейк-Плєсіді та Ігри XXII Олімпіади в Москві.

У той період, коли на чолі Міжнародного олімпійського комітету був шостий президент Майкл Морріс Кілланін, у 1973 р. у Варні (Болгарія) відбувся X Олімпійський конгрес. Цей форум був проведений через 43 роки після того, як у Берліні в 1930 р. (ще в той час, коли діяльністю МОК керував третій президент Анрі де Байє-Латур) пройшов попередній

IX Олімпійський конгрес (при четвертому президенті Юханнесі Зіґфріді Едстремі і п'ятому президенті Ейвері Брендеджі не було проведено жодного Олімпійського конгресу).

Порядок денний X Олімпійського конгресу включав кілька актуальних тем, серед яких – сучасний олімпійський рух та перспективи його розвитку; відносини між Міжнародним олімпійським комітетом, національними олімпійськими комітетами і міжнародними спортивними федераціями; вигляд майбутніх Олімпійських ігор. Цим було продемонстровано, що новий президент МОК Майкл Морріс Кілланін, реагуючи на реалії сучасного світу, фактично почав просувати олімпійський рух по шляху визнання вагомості ролі таких його учасників, як міжнародні спортивні федерації та національні олімпійські комітети.

Виступаючи на X Олімпійському конгресі у Варні, Кілланін сказав: "Коли П'єр де Кубертен скликав у 1894 р. у Сорбонні конгрес, світ був зовсім іншим. Це був час, коли гострий інтерес до спорту виявляли переважно ті країни, що мали більш високий рівень системи освіти... Завдяки Кубертену, олімпійському руху та багатьом подіям у спорті ситуація в світі сьогодні повністю змінилася".

Серед найважливіших проблем на X Олімпійському конгресі обговорювалася концепція аматорства в спорті. Кілланін підкреслив, що у нього особисто немає заперечень проти фінансової допомоги спортсменам з боку держави або приватного підприємництва – за умови, що ця допомога надаватиметься через національні олімпійські комітети або національні спортивні федерації, в будь-якому випадку – офіційно.

У своєму виступі на конгресі Майкл Морріс Кілланін попереджав про існування небезпек, що загрожують Олімпійським іграм: "Чиниться тиск для того, щоб Ігри стали "відкритими". Але всі ми знаємо, що відбувається в ряді видів спорту з "відкритими" змаганнями. Це веде до шантажу з боку організаторів. Це вже змагання не за золоту медаль, а за гроші".

Кілланін, судячи з усього, добре усвідомлював необхідність подальшого підвищення соціальної значущості Олімпійських ігор міжнародного олімпійського руху, розширення державної участі в національному спортивному та олімпійському русі та консолідації всіх членів олімпійської родини. Він, зокрема, сказав в одному зі своїх виступів (у 1973 р. на конференції європейських національних олімпійських комітетів, що проходила в Монте-Карло): "Інтерес до спорту з боку урядів зростає. Якщо цей інтерес викликаний готовністю використовувати вільний час і створити цілісну, гармонійно розвинену людину, то я беззастережно підписуюсь під урядовою допомогою в будь-якій формі, оскільки уряди приєднуються до ідеалу, за який боремося і ми".

Президент МОК лорд Кілланін у Санкт-Моріці в Швейцарії. 1974 р.

У 1974 р. Майкл Морріс Кілланін звернувся до членів МОК, керівників національних олімпійських комітетів і міжнародних спортивних федерацій з листом, у якому прокоментував висновки, що містяться у підсумковому документі, прийнятому у 1973 р. на Х Олімпійському конгресі у Варні. У цьому листі президент МОК підкреслив: “Приємно бачити, що уряди заохочують розвиток спорту у своїх країнах і надають йому підтримку без будь-яких політичних умов”.

Також визначними є слова Кілланіна про те, що “хоча девіз МОК – “Швидше! Вище! Сильніше!”, немає сумнівів у тому, що демонстрація доброї волі, виявлена на конгресі, підтверджує існування іншого девізу – “Спорт на службі миру”.

Втілюючи в життя рекомендації Х Олімпійського конгресу, Міжнародний олімпійський комітет, очолюваний Кілланіном, на сесії МОК, що відбулася в 1974 р. у Відні, вніс істотні зміни в “Правило 26” Олімпійської хартії, яке замість колишньої назви (“Положення про аматорство”) отримало нову назву – “Положення про допуск”. МОК дозволив спортсменам отримувати заробітну плату за період підготовки до участі у змаганнях і допомогу для оплати транспортних витрат, розміщення, харчування, витрат на спортивну форму та спортивний інвентар, страхування, лікування, фізіотерапевтичні процедури, оплату тренерів (усі – зі схвалення національних спортивних федерацій), а також отримувати спортсменами-студентами спортивні або академічні стипендії. Нова концепція аматорства в спорті не тільки створювала рівні умови для підготовки та участі в змаганнях спортсменів, які представляють різні класи суспільства і різні сис-

теми, і ліквідувала лицемірство й обман, пов’язані з незаконним одержанням грошей спортсменами, але і по суті стала прелюдією до допуску в подальшому спортсменів-професіоналів до участі в Олімпійських іграх.

У той час, коли почалося серйозне обговорення питання про необхідність визнання ролі держави в розвитку олімпійського руху та олімпійського спорту, розпочався активний діалог між МОК і ЮНЕСКО, що створила в 1976 р. у своїй системі постійний комітет із фізичного виховання та спорту. Завдяки цьому було закладено основи для подальшого розвитку взаємовигідної співпраці цих авторитетних міжнародних організацій.

Діяльність Майкла Морріса Кілланіна на посаді президента МОК була спрямована на широке розповсюдження олімпійських ідей, на популяризацію ідеалів і принципів олімпізму, причому не тільки під час Олімпійських ігор. Так, у 1978 р. було засновано Міжнародний комітет П’єра де Кубертена (зі штаб-квартирою в Лозанні). Його основними завданнями стали вивчення, популяри-

Президент МОК Майкл Морріс Кілланін під олімпійським прапором. 1977 р.

Президент МОК лорд Кілланін, який також був почесним консулом князівства Монако в Ірландії, зустрічає в аеропорту Дубліна принцесу Монако Грейс

зація та роз'яснення широкій громадськості творчої спадщини Кубертена, його гуманістичних ідей, педагогічних і соціальних переконань з метою розвитку принципів і методів його вчення, пропагування духу олімпізму, а також співпраця з діючими у цій сфері міжнародними і національними організаціями.

У період, коли Міжнародним олімпійським комітетом керував Майкл Морріс Кілланін, зміни відбулися і в деяких економічних аспектах діяльності МОК. Зокрема, на Іграх XXI Олімпіади 1976 р. у Монреалі вперше було введено такі поняття, як "офіційний спонсор", "постачальник" і "ліцензіат".

Слід відзначити заслуги президента МОК Кілланіна і в таких сферах організаційних основ олімпійського руху та олімпійського спорту, як розвиток міжнародного співробітництва і надання допомоги країнам у розвитку спорту, одним із прикладів якої стала програма "Олімпійська солідарність".

У другій половині 1970-х років перед Міжнародним олімпійським комітетом постав ряд серйозних конфліктів в олімпійському русі, породжених причинами політичного характеру. Два таких конфлікти виявилися пов'язаними з Іграми XXI Олімпіади, що проводилися в 1976 р. у Монреалі.

Перший з них виник ще перед Іграми – через те, що уряд Канади (ймовірно, йдучи назустріч позиції Китайської Народної Республіки) заявив, що не допустить команду з острова Тайвань, яка збиралася виступати на Іграх-1976 у Монреалі під офіційною назвою своєї держави – Республіка Китай. Оскільки Національний олімпійський комітет Республіки Китай визнаний Міжнародним олімпійським комітетом, президент МОК Кілланін виступив з різким протестом проти згаданого наміру

уряду Канади, заявивши, що він суперечить олімпійським принципам, які забороняють дискримінацію спортсменів на ґрунті расової, релігійної чи політичної належності. Надалі канадський уряд під тиском Міжнародного олімпійського комітету дозволив спортсменам з острова Тайвань прибути до Канади, щоб виступити на Іграх XXI Олімпіади, але тільки не під назвою "Республіка Китай". МОК не зміг переконати уряд Канади, наслідком чого стала відмова Національного олімпійського комітету Республіки Китай від участі в Іграх 1976 р. у Монреалі.

Другий конфлікт також виник перед Іграми XXI Олімпіади – через демарш низки африканських країн, які зажадали від Міжнародного олімпійського комітету не допускати до участі в цих Іграх і навіть взагалі виключити з олімпійської сім'ї Нову Зеландію – країну, команда регбістів якої здійснила турне по Південно-Африканській Республіці, до того часу вже виключеній з олімпійського руху за пануючу в ПАР систему апартеїду. Але МОК відмовився розглядати зазначену вимогу африканських країн, мотивуючи це тим, що регбі не є олімпійським видом спорту, а національний олімпійський комітет Нової Зеландії ні в чому не порушив правил Олімпійської хартії, – тому немає жодних підстав для того, щоб не допускати новозеландських спортсменів до участі в Іграх-1976, і тим більше для того, щоб виключати Нову Зеландію з олімпійського руху. Після такого рішення Міжнародного олімпійського комітету сім африканських країн вирішили бойкотувати Ігри XXI Олімпіади і не надіслали своїх делегацій у Монреаль, а делегації ще 21 країни, які вже прибули в Монреаль, покинули Ігри. На ці події президент МОК Майкл Морріс Кілланін відреагував так: "Це трагедія... Це найважчий тиждень у моєму житті. Спортсменам напевно вже остогидла ця політика".

Безсумнівно найбільш гострою і масштабною серед політичних проблем, які постали перед Міжнародним олімпійським комітетом у той період, коли президентом МОК був Кілланін, став бойкот кількома десятками країн Ігор XXII Олімпіади-1980, що проводилися в Москві, на знак протесту проти вторгнення радянських військ до Афганістану наприкінці 1979 р. (від участі в Іграх-1980 відмовилися США, Федеративна Республіка Німеччина, Японія, Китайська Народна Республіка, Канада, Туреччина, Норвегія, Республіка Корея, Іран, Аргентина, Пакистан, Марокко, Чилі, Ізраїль, Туніс, Уругвай, Єгипет та інші – всього до бойкоту приєдналися понад тридцять країн). Сполучені Штати Америки і ряд інших держав запропонували Міжнародному олімпійському комітету позбавити Москву права проведення Ігор XXII Олімпіади і перенести їх з СРСР до іншої країни.

У ложі для високих офіційних осіб та почесних гостей на церемонії відкриття Ігор XXII Олімпіади 1980 р. у Москві (від лівої): президент МОК Майкл Морріс Кілланін, голова президії Верховної Ради СРСР, генеральний секретар ЦК КПРС Леонід Брежнєв, голова організаційного комітету Ігор-1980 Ігнатій Новіков

Президент МОК Кілланін, розуміючи, що задоволення подібних вимог могло б викликати розкол олімпійського руху, чого не можна було допустити, зібрав у Лозанні президентів міжнародних спортивних федерацій з літніх олімпійських видів спорту і на цій нараді звернувся до керівників федерацій з проханням висловити свою позицію стосовно бойкоту Ігор-1980 у Москві. Обговорення цього гострого питання завершилося тим, що більшість президентів міжнародних спортивних федерацій підтримали заяву, що містила протест проти тиску урядів ряду держав на національні олімпійські комітети цих країн, і відзначила, що дана ситуація може бути руйнівною для олімпійського руху і для спорту в цілому.

7 травня 1980 р. президент МОК Майкл Морріс Кілланін відвідав Москву і зустрівся в Кремлі з генеральним секретарем ЦК КПРС, головою президії Верховної Ради СРСР Леонідом Брежнєвим, обговоривши з ним ситуацію, що склалася в світі у зв'язку з майбутніми Іграми XXII Олімпіади, а потім вилетів до Вашингтона.

20 травня 1980 р. Кілланін у Парижі в ході зустрічі з журналістами розповів про переговори з президентом США Джиммі Картером, що відбулися в Білому домі: "Я не згадував про Олімпіаду в Москві до тих пір, поки Картер не спитав мене, чи може він чимось бути корисним. Я запитав, чи є шанс скасування ембарго на поїздки в Москву спортсменів США,

але президент заявив, що для цього немає ні найменшої можливості".

Тоді ж Майкл Морріс Кілланін підтвердив, що не може бути й мови про перенесення Ігор-1980 у Москві на рік. Президент МОК повідомив журналістам: "У нас контракт із Москвою. Я пояснив це президенту Картеру і він зрозумів ситуацію. Це питання було закрито після переговорів з радянською стороною... Ігри можуть бути відкладені тільки з радянської ініціативи, а переговори з Москвою показали, що цей варіант неприйнятний".

І все ж МОК провів Ігри XXII Олімпіади 1980 р. у Москві – місті, якому право прийняти ці Ігри було раніше надане Міжнародним олімпійським комітетом (у них брали участь спортсмени з 81 країни, тоді як в Іграх-1972 у Мюнхені – зі 121 країни, а в Іграх-1976 у Монреалі – з 92 країн).

Ще в 1976 р. Кілланін оголосив про намір піти у відставку з поста президента МОК після Олімпійських ігор 1980 р. На сесії Міжнародного олімпійського комітету, що відбулася в Москві в липні 1980 р., шостий президент МОК Майкл Морріс Кілланін передав цю посаду обраному на тій же сесії новому (сьомому) президенту МОК Хуану Антоніо Самаранчу. А лорд Кілланін був обраний почесним президентом Міжнародного олімпійського комітету – і в цьому статусі перебував протягом майже 19 років.

У 1983 р. вийшли в світ мемуари Кілланіна "Мої олімпійські роки" ("My Olympic years").

Майкл Морріс Кілланін помер у столиці Ірландії Дубліні 25 квітня 1999 р. на 85-му році життя.

Восьмий президент МОК Жак Рогге (другий від правої) та інші особи біля пам'ятника шостому президенту Міжнародного олімпійського комітету Майклу Моррісу Кілланіну в Дубліні

Розділ 34

Сьомий президент МОК Хуан Антоніо Самаранч

Хуан Антоніо Самаранч народився 17 липня 1920 р. у Барселоні (місті, яке є центром регіону Каталонія, розташованого на північному сході Іспанії) в заможній каталонській сім'ї.

У молодості займався боксом (правда, особливих досягнень у цьому виді спорту не мав) і хокеєм на роликових ковзанах (де досяг великих успіхів).

Після здобуття вищої освіти (закінчив комерційний факультет університету в Барселоні) Хуан Антоніо Самаранч поєднував бізнес і тренерську роботу в хокеї на роликових ковзанах, причому керована ним збірна команда Іспанії з цього виду спорту зуміла перемогти на чемпіонаті світу.

На межі 1940–1950-х років Самаранч став радником зі спорту у муніципалітеті Барселони. Згодом його обрали президентом національної федерації катання на роликових ковзанах Іспанії.

Хуан Антоніо Самаранч (на фото він стоїть праворуч) був тренером збірної команди Іспанії з хокею на роликових ковзанах, яка у 1951 р. перемогла на чемпіонаті світу

Сьомий президент Міжнародного олімпійського комітету Хуан Антоніо Самаранч

Хуан Антоніо Самаранч (на передньому плані) у 1954–1956 рр. був президентом національної федерації Іспанії з катання на роликових ковзанах

Шостий президент МОК Майкл Морріс Кілланін (у центрі), який подав у відставку зі своєї посади на сесії Міжнародного олімпійського комітету, що відбулася у 1980 р. у Москві, вітає обраного на тій самій сесії сьомого президента МОК Хуана Антоніо Самаранча

Самаранч входив до числа організаторів II Середземноморських ігор, що проводилися в 1955 р. у Барселоні. Пізніше він очолював делегації Іспанії на VII зимових Олімпійських іграх 1956 р. у Кортінад'Ампеццо, на Іграх XVII Олімпіади 1960 р. у Римі та Іграх XVIII Олімпіади 1964 р. у Токіо. З 1963 р. очолював Вищу раду спорту Іспанії.

У 1966 р. Хуан Антоніо Самаранч був обраний членом Міжнародного олімпійського комітету, а в 1967 – президентом Національного олімпійського комітету Іспанії.

У 1960–1970-х роках Самаранч очолював парламент провінції Барселона в Каталонії і водночас продовжував активну діяльність у Міжнародному олімпійському комітеті. У 1968 р. став шефом протоколу МОК, у 1970 р. – членом виконкому МОК, а у 1974–1978 рр. був віце-президентом МОК, який тоді очолював Майкл Морріс Кілланін.

Після смерті каудильйо – іспанського диктатора Франсіско Франко (який правив країною з 1939 р.) між Радянським Союзом та Іспанією було встановлено дипломатичні відносини, а в 1977 р. Хуана Антоніо Самаранча призначено послом Іспанії в СРСР – цей дипломатичний пост він займав протягом трьох років. У 1979 р. Самаранч знову став шефом протоколу МОК.

У зв'язку з тим, що шостий президент МОК Майкл Морріс Кілланін вирішив після Олімпійських ігор

1980 р. піти у відставку зі свого поста, на сесії МОК, що відбулася в липні 1980 р. у Москві, новим (сьомим) президентом Міжнародного олімпійського комітету був обраний (у першому турі голосування членів МОК) Хуан Антоніо Самаранч. Сталася це подія 16 липня 1980 р. – за день до його 60-річного ювілею.

На початку своєї діяльності на посаді президента МОК Самаранч здійснив низку радикальних заходів, спрямованих на зміцнення позицій Міжнародного олімпійського комітету, на підвищення авторитету і стабільності олімпійського руху, на розширення зв'язків МОК з міжнародними спортивними федераціями, національними олімпійськими комітетами та іншими організаціями, що займаються розвитком спорту.

В оприлюдненій Самаранчем програмі його діяльності як президента МОК було виділено такі пріоритетні напрями, як модернізація олімпізму, розширення сфери діяльності Міжнародного олімпійського комітету, боротьба з допінгом у спорті, підвищення значущості Олімпійських ігор та необхідність їх збереження.

Реалізація такої масштабної і амбітної програми зустріла на своєму шляху чимало опонентів не тільки поза МОК, але й усередині самого Міжнародного олімпійського комітету, зажадала від Самаранча не тільки надзвичайних зусиль, дивовижної працездатності, глибокого знання проблем олімпійського руху та наполегливості у їх вирішенні, але й розуміння різних нюансів політики, непересічних дипломатичних здібностей, самодисципліни та лідерських якостей.

Президент Міжнародного олімпійського комітету Хуан Антоніо Самаранч (на фото – другий від правої) разом з близькими і колегами; перший від лівої – почесний президент МОК Майкл Морріс Кілланін

Президент МОК Хуан Антоніо Самаранч (праворуч) і голова організаційного комітету Ігор XXIII Олімпіади 1984 р. у Лос-Анджелесі Пітер Юберрот

Самаранч вирішив оселитися в Лозанні – і став першим після Кубертена президентом МОК, який постійно працював на чолі Міжнародного олімпійського комітету безпосередньо в штаб-квартирі МОК. Саме тут Самаранч регулярно проводив зустрічі з різними людьми, зацікавленими у розвитку спорту, і завжди прагнув продемонструвати свою зацікавленість обговорюваними питаннями, взяти участь у їх вирішенні, надати посильну допомогу тощо.

Не менш уміло він створював сприятливу атмосферу в самому Міжнародному олімпійському комітеті, що було покликано сприяти реалізації ідей Самаранча. Президент МОК уважно і терпляче вислуховував опонентів, однак на стадії реалізації питань прагнув унеможливити участь у них людей, здатних ускладнити виконання ухваленого рішення.

У 1980-ті роки змінилися відносини між муніципалітетом Лозанни і Міжнародним олімпійським комітетом, очолюваним Самаранчем, – після того, як Федеральна Рада Швейцарської Конфедерації визнала МОК юридичною особою, що діє на території цієї держави, а потім надала Міжнародному олімпійському комітету статус міжнародної неурядової організації. У лютому 1983 р. було підписано угоду, якою визначалися взаємини між міською владою Лозанни і Міжнародним олімпійським комітетом. Зокрема, МОК отримав право на будівництво нового будинку своєї штаб-квартири, спорудження якого було завершено в 1986 р.

За той 21-річний період (1980–2001), протягом якого Хуан Антоніо Самаранч очолював МОК, було проведено: у 1984 р. – XIV зимові Олімпійські ігри в Сараєво та Ігри XXIII Олімпіади в Лос-Анджелесі; у 1988 р. – XV зимові Олімпійські ігри в Калгарі та Ігри XXIV Олімпіади в Сеулі; у 1992 р. – XVI зимові Олімпійські ігри в Альбервілі та Ігри XXV Олімпіади в Барселоні; далі – XVII зимові Олімпійські ігри у Ліллегаммері (1994), Ігри XXVI Олімпіади в Атланті (1996), XVIII зимові Олімпійські ігри в Нагано (1998), Ігри XXVII Олімпіади в Сіднеї (2000), тобто загалом десять Олімпійських ігор.

Наведені вище хронологічні дані ілюструють надзвичайно важливе рішення, прийняте МОК на чолі з Самаранчем, – про розведення по роках Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор. Якщо раніше – з 1924 по 1992 рр. включно Ігри Олімпіади і зимові Олімпійські ігри проводилися в один і той самий високосний рік, то, починаючи з Ліллегаммера-1994, зимові Олімпійські ігри стали проводити в середині кожного чотирирічного циклу між двома Іграми Олімпіад, які, як і раніше, відбувалися у високосні роки.

За той період, протягом якого діяльністю МОК керував Хуан Антоніо Самаранч, у програмах Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор з'явився ряд нових видів спорту. Зокрема, на Іграх XXIII Олімпіади (1984) дебютували синхронне плавання і художня гімнастика, на Іграх XXIV Олімпіади (1988) відбувся олімпійський дебют настільного тенісу, а також після 64-річного антракту до олімпійської програми було повернуто теніс. На Іграх XXV Олімпіади (1992) вперше відбулися олімпійські змагання з бадмінтону та бейсболу, на Іграх XXVI Олімпіади (1996) – із софтбола та пляжного волейболу, а на Іграх XXVII Олімпіади (2000) – з тріатлону, тхеквондо і стрибків на батуті. У програмі XVI зимових Олімпійських ігор (1992) вперше з'явилися такі види спорту, як фрістайл і шорт-трек. На XVIII зимових Олімпійських іграх (1998) відбувся олімпійський дебют кьорлінгу та сноубордингу.

У ті роки, коли президентом МОК був Самаранч, відбулося не тільки включення до олімпійської програми нових видів спорту, а й зростання загальної кількості видів змагань у програмах Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор. Так, якщо на Іграх XXII Олімпіади (1980) у їх програмі було 203 види змагань, то через 20 років на Іграх XXVII Олімпіади (2000) – 300 видів змагань. У програмі XIII зимових Олімпійських ігор (1980) було 38 видів змагань, а через 18 років на XVIII зимових Олімпійських іграх (1998) – 68 видів змагань.

Також протягом 21-річного періоду, коли МОК очолював Хуан Антоніо Самаранч, постійно збільшувалася жіноча частина програм Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор.

У цей період до складу МОК вперше були обрані жінки (при всіх попередніх президентах МОК членами Міжнародного олімпійського комітету були лише чоловіки).

Міжнародний олімпійський комітет, очолюваний Хуаном Антоніо Самаранчем, піклується про подальше зміцнення організаційних основ олімпійського руху, підготував і провів у 1981 р. у Баден-Бадені XI Олімпійський конгрес, що проходив під девізом “Об’єднані спортом заради миру”. На пленарних засіданнях конгресу, які вів президент МОК Самаранч, обговорювалися проблеми міжнародного співробітництва в спорті, питання аматорства і професіоналізму, програми Олімпійських ігор, взаємини між МОК, національними олімпійськими комітетами і міжнародними спортивними федераціями та ін.

У ті роки, коли діяльністю МОК керував Самаранч, як і раніше, неодноразово робилися спроби похитнути основоположний принцип самопоповнення складу Міжнародного олімпійського комітету. Серед критиків цього принципу, що є непорушним з часу створення МОК, були різні відомі політичні діячі (наприклад, президент Фінляндії Урхо Калева Кекконен, лідер Куби Фідель Кастро) і деякі діячі олімпійського руху (зокрема, член МОК, президент Асоціації літніх олімпійських міжнародних федерацій Деніс Освальд). Однак Міжнародному олімпійському комітету та його президенту Хуану Антоніо Самаранчу вдалося зберегти організаційні засади формування МОК, що базуються на принципі самопоповнення.

Уже в перші роки діяльності на посаді президента МОК Самаранч постав перед серйозними і гострими політичними проблемами.

Одна з них виникла в 1984 р., коли керівництво СРСР ухвалило рішення не посылати радянських спортсменів у Лос-Анджелес на Ігри XXIII Олімпіади (мотивуючи відсутністю в США безпеки для атлетів Радянського Союзу). Аналогічні рішення ухвалили залежні від Радянського Союзу держави соціалістичної співдружності (Німецька Демократична Республіка, Польща, Чехословаччина, Угорщина, Болгарія, Куба, Монголія, В’єтнам, Корейська Народна-Демократична Республіка), а також Ангола, Мозамбик, Ефіопія, Афганістан, Лаос, які також певною мірою залежали від СРСР. І хоча формально слово “бойкот” у ситуації 1984 р. не вживалося для мотивування відмови від участі в Іграх, однак по суті це був бойкот – у відповідь на ініційований США бойкот Ігор XXII Олімпіади, що відбулися в 1980 р. у Москві. Президент МОК Хуан Антоніо Самаранч, отримавши від президента США Рональда Рейгана гарантії повної безпеки спортсменів СРСР та інших соціалістичних країн, прилетів до Москви, щоб спробувати переконати керівництво Радянського Союзу відмовитися

від бойкоту Ігор у Лос-Анджелесі. І хоча досягти цього не вдалося, проте президент МОК зробив все для того, щоб ця гостра ситуація не призвела до розколу олімпійського руху і щоб Ігри XXIII Олімпіади 1984 р. відбулися в раніше обраному місті у встановлені терміни і відповідно до правил Олімпійської хартії (в Іграх-1984 у Лос-Анджелесі брали участь спортсмени із 140 країн, тоді як в Іграх-1980 у Москві – з 81 країни).

Чимало труднощів виникло і після того, як Міжнародний олімпійський комітет на своїй сесії, що проходила в 1981 р. у Баден-Бадені, надав право проведення в 1988 р. Ігор XXIV Олімпіади Сеулу – столиці Республіки Корея. В ті часи приблизно 30 країн не мали дипломатичних відносин з цією державою. Почали лунати адресовані до МОК вимоги скасувати його рішення, згідно з яким Сеул був обраний місцем проведення Ігор XXIV Олімпіади, причому особливо радикальну і непримиренну позицію займали Корейська Народна-Демократична Республіка і Куба. Ситуація погіршувалася ще й тим, що в 1983 р. у повітряному просторі СРСР на Далекому Сході радянський винищувач-перехоплювач збив південнокорейський пасажирський літак, який вправ у море, а всі, хто був на борту авіалайнера, загинули.

У ті важкі роки Самаранч та інші лідери міжнародного спорту, які підтримували його, виконали величезну роботу, спрямовану на збереження і зміцнення олімпійського руху. Зокрема, президент МОК протягом 1982–1988 рр. десять разів відвідав Сеул, беручи участь у проведених заходах і знайомлячись

Під час Ігор XXVI Олімпіади 1996 р. в Атланті президент МОК Хуан Антоніо Самаранч провів процедуру повторного нагородження видатного боксера Мохаммеда Алі, вручивши йому дублікат золотої олімпійської медалі Ігор XVII Олімпіади 1960 р. у Римі, де цей спортсмен (тоді він був Кассіусом Клеєм) переміг у напівважкій ваговій категорії, а у США зіткнувся з расовою сегрегацією “кольорових” – і на знак протесту викинув свою олімпійську нагороду в Луїсвіллі з мосту в річку Огайо

Президент МОК Хуан Антоніо Самаранч виступає на церемонії відкриття Ігор XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі

із ходом підготовки до Ігор-1988, а також неодноразово приймав у штаб-квартирі МОК у Лозанні представників Республіки Корея і Корейської Народно-Демократичної Республіки (КНДР наполягала на тому, щоб олімпійські змагання з ряду видів спорту на Іграх-1988 проводилися на її території, але їй у цьому було відмовлено).

Незважаючи на гостроту ситуації, Хуан Антоніо Самаранч не піддався спробам політичного тиску на МОК ззовні і відкинув пропозиції про перенесення Ігор XXIV Олімпіади до будь-якої іншої країни. Він підкреслив непохитність МОК у цьому питанні, сказавши: "Ігри відбудуться в Сеулі або не будуть проведені взагалі". Завдяки енергійним зусиллям Самаранча, його принциповості і наполегливості, Ігри-1988 пройшли там, де і було передбачено, причому досить успішно (у них брали участь спортсмени 159 країн, а бойкотували ці Ігри тільки Корейська Народно-Демократична Республіка і Куба).

Одна з проблем, якою активно займався Міжнародний олімпійський комітет на чолі з Хуаном Антоніо Самаранчем, була пов'язана з тим, що продовжувалася протидія расистській політиці апартеїду в Південно-Африканській Республіці. З огляду на те, що безперервна боротьба з апартеїдом у самій ПАР і підтримка цієї боротьби прогресивними силами багатьох країн привела до того, що наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років у ПАР намітилися процеси поступової демократизації, президент МОК Самаранч висловив припущення про те, що участь південноафриканських спортсменів в Іграх XXV Олімпіади 1992 р. може стати можливою. При цьому МОК поставив перед владою Південно-Африканської Республіки умови, виконання яких відкрило б спортсменам цієї країни шлях до участі в Олімпійських іграх: скасування расистських законів, які обмежували права темношкірих спорт-

сменів, створення єдиного Олімпійського комітету ПАР і єдиних національних спортивних федерацій, а також прийняття Південно-Африканської Республіки до Африканського олімпійського руху. Коли МОК переконався в тому, що вимоги виконано, на сесії Міжнародного олімпійського комітету, що відбулася влітку 1991 р. у Бірмінгемі, було ухвалено рішення, яким виконкому і президенту МОК доручалося вирішити питання про відновлення Олімпійського комітету ПАР в олімпійському русі. Після того, як це рішення, санкціоноване президентом МОК Самаранчем, було позитивним, спортсменів Південно-Африканської Республіки допустили до участі в Іграх-1992 у Барселоні і до всіх наступних Олімпійських ігор.

Перед XVI зимовими Олімпійськими іграми та Іграми XXV Олімпіади, які повинні були відбутися в 1992 р., Міжнародному олімпійському комітету довелося вирішувати непрості проблеми у зв'язку з низкою політичних подій, що відбулися у 1990 і 1991 рр. Нагадаємо, що припинила своє існування Німецька Демократична Республіка, яка приєдналася до Федеративної Республіки Німеччина; потім відбувся розпад Радянського Союзу і на території колишнього СРСР 15 колишніх союзних республік, які здобули незалежність, перетворилися на 15 нових держав; також почався розпад Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія, яка розділилася на кілька незалежних держав.

У МОК не було особливих труднощів у зв'язку з ліквідацією НДР і її включенням до складу ФРН (оскільки, починаючи з 1992 р. в Олімпійських іграх стала брати участь команда єдиної Німеччини), ні

У Лозанні біля штаб-квартири Міжнародного олімпійського комітету президент МОК Хуан Антоніо Самаранч вітає легендарного борця за громадянські права темношкірої більшості населення Південно-Африканської Республіки Нельсона Манделу, який став президентом ПАР

щодо трьох прибалтійських країн – Литви, Латвії та Естонії (які після розпаду СРСР відновили свою державну незалежність, втрачену в 1940 р. внаслідок їх окупації Радянським Союзом і перетворення на союзні республіки СРСР), і вони, знову ставши на початку 1990-х років незалежними державами, відновили своє членство в міжнародному олімпійському русі, а МОК запросив національні олімпійські комітети Литви, Латвії та Естонії взяти участь в Іграх 1992 року в Альбервілі та Барселоні – природно, з правом участі у всіх наступних Олімпійських іграх.

Але складнішою виявилася ситуація, пов'язана з участю в Іграх 1992 р., спортсменів інших дванадцяти нових незалежних держав (що утворилися із союзних республік колишнього СРСР), оскільки вони ще не мали національних олімпійських комітетів, визнаних Міжнародним олімпійським комітетом. У цій непростій ситуації і в умовах дефіциту часу на пошук прийняттого виходу з неї президент МОК Хуан Антоніо Самаранч разом з іншими лідерами олімпійського руху провів велику і складну роботу, спрямовану на те, щоб спортсмени дванадцяти нових держав все-таки змогли виступити на Олімпійських іграх 1992 р. в Альбервілі та Барселоні. На сесії МОК, що відбулася 5–6 лютого 1992 р. у Куршевелі (Франція), Міжнародним олімпійським комітетом було ухвалено рішення про те, що в обох Іграх 1992 р. буде брати участь Об'єднана команда Співдружності Незалежних Держав, утвореної дванадцятьма колишніми союзними республіками. А в подальшому згадані дванадцять держав (у тому числі Україна), де було створено національні олімпійські комітети, згодом визнані Міжнародним олімпійським комітетом, змогли взяти участь в Олімпійських іграх вже самостійними командами.

У зв'язку з розпадом Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія на початку 1990-х років, Міжнародний олімпійський комітет, очолюваний

Президент МОК Хуан Антоніо Самаранч з талісманом Ігор XXV Олімпіади-1992 у Барселоні – фігуркою собачки Кобі

Самаранчем, прийняв рішення про виступ на Іграх-1992 самостійними командами деяких колишніх республік СФРЮ, які стали незалежними державами, – Словенії, Хорватії, Боснії і Герцеговини. Що ж стосується Югославії (на той час у складі держави під цією назвою залишилися лише дві колишні республіки СФРЮ – Сербія і Чорногорія), то вона тоді зазнала міжнародних санкцій (через агресію Сербії проти Хорватії), і тому МОК не допустив команду Югославії до участі в Іграх XXV Олімпіади в Барселоні, а спортсмени цієї країни, за погодженням із МОК, виступали на Іграх-1992 як незалежні учасники (під олімпійським прапором).

Активну позицію займав Хуан Антоніо Самаранч і в таких актуальних питаннях, як роль олімпійського руху в запобіганні військовим конфліктам і зміцнення миру на планеті. Зокрема, під час XVII зимових Олімпійських ігор 1994 р. президент МОК здійснив поїздку з Ліллегаммера до столиці Боснії і

Президент МОК Хуан Антоніо Самаранч у своєму робочому кабінеті в Лозанні

Під час Ігор XXIX Олімпіади 2008 р. почесний президент МОК Хуан Антоніо Самаранч (пішов у відставку з поста президента МОК у 2001 р.) відвідав олімпійське селище, де тепло зустрівся з чотириразовою олімпійською чемпіонкою з настільного тенісу (1992, 1996 рр.) спортсменкою з Китаю Ден Япін, яка в оргкомітеті Ігор-2008 працювала заступником директора департаменту олімпійського селища

Герцеговини – міста Сараєво, яке у 1984 р. приймало XIV зимові Олімпійські ігри, а десять років по тому стало епіцентром війни між протиборчими силами в цій республіці. Поїздка Хуана Антоніо Самаранча до Сараєво стала вкладом у зусилля світової громадськості, спрямовані на припинення збройного конфлікту в Боснії і Герцеговині.

Уже в першій половині 1980-х років у діяльності Міжнародного олімпійського комітету стала простежуватися принципово нова тенденція, відповідно до якої подальший розвиток олімпійського руху все тісніше пов'язувався як з професіоналізацією олімпійського спорту, так і з його комерціалізацією.

Відповідаючи на запитання американського журналу "Олімпієн" про те, чи не становлять загрози Олімпійським іграм масштаби комерціалізації, президент МОК Самаранч сказав: "Ніколи не буває зайвих грошей. Важливо, щоб гроші, отримані за рахунок спорту, йшли на його благо. Ми вважаємо, що олімпійський рух має отримувати більшу частку від продажу телевізійних прав".

Практична реалізація складової поглядів Самаранча щодо економічних аспектів діяльності МОК втілилася у стрімкому зростанні доходів Міжнародного олімпійського комітету та оргкомітетів Олімпійських ігор від продажу прав на телевізійні трансляції репортажів з олімпійських змагань. Наприклад, якщо у 1984 р. ці доходи становили, відповідно, 103 млн доларів (XIV зимові Олімпійські ігри) і 287 млн доларів (Ігри XXIII Олімпіади), то надалі ці

суми постійно зростали і досягли 509 млн доларів (XVIII зимові Олімпійські ігри-1998) і 1 млрд 100 млн доларів (Ігри XXVII Олімпіади-2000).

Очолований Самаранчем МОК розгорнув активний пошук інших джерел фінансування. Зокрема, було піднято, а потім практично вирішено питання про створення системи олімпійської рекламно-спонсорської діяльності. Така програма олімпійського партнерства під назвою "ТОП" дозволила Міжнародному олімпійському комітету не тільки координувати дії різних компаній, що є спонсорами міжнародних спортивних федерацій, національних олімпійських комітетів та оргкомітетів Олімпійських ігор, але і підвищити одержувані ними доходи – за рахунок поліпшення організаційних аспектів цієї діяльності. Про ефективність функціонування комерційних програм МОК свідчить бурхливий розвиток олімпійського маркетингу – як на міжнародному рівні, так і на рівні національних систем олімпійського спорту.

У цей період суттєво зросли обсяги перерахувань коштів на рахунок програми МОК "Олімпійська солідарність", через яку надавалася допомога національним олімпійським комітетам країн, що розвиваються. Причому в результаті цього МОК отримав важливий важіль не лише для розвитку олімпійського спорту в різних країнах, а й для створення (за необхідності) тиску на деякі національні олімпійські комітети під час втілення в життя політики МОК.

Досить об'єктивну оцінку цих аспектів діяльності сьомого президента МОК дала швейцарська газета "Шпорт", назвавши його першим професійним менеджером олімпійського руху: "Самаранч зрозу-

Портрет сьомого президента Міжнародного олімпійського комітету Хуана Антоніо Самаранча

Хуан Антоніо Самаранч у своєму номері в готелі "Lausanne Palace"

мів найнеобхідніше: олімпійський рух має керуватися не політичними, а економічними механізмами. Довірляючи твердій валюті більше, ніж хисткій більшості того чи іншого політичного угруповання, він пішов на "розпродаж" Олімпійських ігор та олімпійського руху, символіки та атрибутики. Девіз Самаранча такий: не плисти по волі політичних хвиль, а керувати з позиції фінансової сили".

Слід зазначити і те, що політика сьомого президента МОК в економічній сфері мала в олімпійському русі не лише прихильників, а й противників, які критикували Самаранча, стверджуючи, що комерціалізація олімпійського спорту веде до зміни ціннісних орієнтацій, оскільки значущість спортивної діяльності вимірюється не тим, що людина займається спортом і бере участь в Олімпійських іграх, а кількістю грошей, які приносять спортсмену заняття спортом. Критики Самаранча відзначали і те, що комерціалізація зводить нанівець виховні функції олімпійського спорту та Олімпійських ігор, і що без них олімпійський спорт та Олімпійські ігри перестають бути тим великим і соціально значущим явищем, яким вони мають бути.

Президент МОК Хуан Антоніо Самаранч активно підтримував ідею допуску спортсменів-професіоналів на Олімпійські ігри. Так, у листопаді 1980 р. він заявив: "Ми повинні знайти рішення, які максимально обмежать існуючу зараз дискримінацію в цій сфері. Насамперед слід зазначити, що слово "аматор" тепер не згадується в Олімпійській хартії, а це означає, що ми повинні сформулювати й уточнити поняття "професіонал". Дехто вважає, що ми ризикуємо опинитися на прямому шляху до "відкритих" Ігор. Однак це не відповідає реальному стану справ. Ми хочемо, щоб ігри були відкритими, – це правильно. Але слід

провести межу між учасниками Ігор і справжніми професіоналами, тобто тими, хто укладає контракти з комерційними організаціями".

У лютому 1985 р. виконком МОК вніс пропозицію, яку президент МОК Хуан Антоніо Самаранч назвав експериментом, – про допуск професійних спортсменів віком до 23 років до участі в Олімпійських іграх 1988 р. у змаганнях з футболу, тенісу та хокею на льоду (з шайбою).

У жовтні 1985 р. на спільному засіданні МОК із представниками національних олімпійських комітетів і міжнародних спортивних федерацій було винесено на обговорення "Кодекс атлета", запропонований замість відомого "Правила 26" Олімпійської хартії. На сесії МОК, що відбулася в жовтні 1986 р. у Лозанні, було ухвалено рішення про те, що спортсмени-професіонали допускаються – за згодою відповідних міжнародних спортивних федерацій – до участі в Олімпійських іграх у змаганнях з футболу (з певними віковими обмеженнями), хокею на льоду (з шайбою), кінного спорту та легкої атлетики. На наступній сесії МОК, проведеної у 1987 р. у Стамбулі, до участі в Олімпійських іграх були допущені тенісисти-професіонали. На сесії МОК, що відбулася у 1989 р. у Сан-Хуані, було вирішено допустити на Олімпійські ігри баскетболістів-професіоналів. Все це свідчило про те, що очолюваний Хуаном Антоніо Самаранчем МОК вступив на шлях професіоналізації олімпійського спорту та Олімпійських ігор. Подальший період показав, що адаптація олімпійського спорту до допуску спортсменів-професіоналів на Олімпійські ігри відбулася дуже швидко, – і вже в першій половині 1990-х років

Президент МОК Хуан Антоніо Самаранч на "Непстадіоні" у столиці Угорщини Будапешті. 1998 р.

На церемонії відкриття Ігор XXVI Олімпіади 1996 р. в Атланті (від лівої): президент Міжнародного олімпійського комітету Хуан Антоніо Самаранч, президент Сполучених Штатів Америки Вільям Клінтон, голова організаційного комітету цих Ігор-1996 Вільям Пейн

дискусії з цієї тематики припинилися. При цьому ініційована Самаранчем професіоналізація олімпійського спорту проявилася ще й в інтенсивному розвитку й оперативному внесенні до олімпійської програми тих видів спорту (наприклад, фрістайлу, сноубордингу та інших), які, представляючи суттєвий комерційний інтерес, мали реальні можливості для свого розвитку як професійні.

Розгортання ініційованих сьомим президентом МОК Хуаном Антоніо Самаранчем різнобічних процесів комерціалізації олімпійського спорту, зближення олімпійського спорту з професійним, допуску спортсменів-професіоналів до участі в Олімпійських іграх і низки інших принципових змін дозволили говорити про олімпійський спорт і олімпійський рух 1980–1990-х років як про “епоху Самаранча” і його “олімпійську революцію”.

Однією з ініційованих президентом МОК Самаранчем дій Міжнародного олімпійського комітету в сфері олімпійської освіти, популяризації ідеалів і принципів олімпізму стало рішення про створення, відповідно до побажань, висловлених у свій час Кубертеном, – Олімпійського музею в Лозанні як культурного центру, обладнаного й оснащеного на найсучаснішому рівні. Спорудження Олімпійського музею почалося в 1988 р. після того, як МОК у 1984 р. здобув право на ділянку землі у парковій зоні на схилах біля Женевського озера. Урочисте відкриття музею відбулося в червні 1993 р., а в 1995 р. він був удостоєний почесного звання “Європейський музей року”. Колекції олімпійського музею в Лозанні дозволяють відвідувачам створити повне уявлення про олімпійський рух – його історію, сучасний стан та перспективи подальшого розвитку.

Президент МОК Самаранч підтримував роботу створеного у 1991 р. Міжнародного товариства олімпійських істориків і діяльність сформованої на

початку 1990-х років робочої групи, створеної для написання тритомної історії олімпійського руху, присвяченої його 100-річчю, яке відзначалося в 1994 р.

Несподіваними для багатьох керівників міжнародного спорту та національних олімпійських комітетів стали дії президента МОК Самаранча на початку 1980-х років, спрямовані на включення “спорту для всіх” у сферу діяльності Міжнародного олімпійського комітету. Для цього у ньому в 1983 р. було сформовано групу, яка визначила функції Комісії МОК зі “спорту для всіх” і розробила її структуру і програму діяльності. Така комісія була створена в 1985 р. У 1986 р. у Франкфурті-на-Майні під егідою Міжнародного олімпійського комітету відбувся I конгрес “Спорт для всіх”, що проходив під девізом “Кожен має право на заняття спортом”, а в 1988 р. у Чехословаччині – II конгрес “Спорт для всіх”, виступаючи на якому, президент МОК Самаранч зазначив, що рух “спорт для всіх” значно зміцнив свої позиції в світі.

Велику увагу очолюваний Самаранчем Міжнародний олімпійський комітет приділяв проблемі допінгу в спорті, протидії використанню спортсменами заборонених засобів і посиленню покарань за вживання допінгу. Виступаючи на сесії МОК, що проходила в лютому 1988 р. у Калгарі, Хуан Антоніо Самаранч зажадав, щоб всі міжнародні спортивні федерації та національні олімпійські комітети посилили заходи боротьби з допінгом, які ставлять під загрозу саме існування спорту. На сесії МОК, що відбулася у вересні того ж 1988 р. у Сеулі, Самаранч сказав: “Приймати допінг – значить померти. Померти фізіологічно, внаслідок настання незворотних аномальних

Хуан Антоніо Самаранч став одним із учасників факельної естафети олімпійського вогню на Іграх XXV Олімпіади у Барселоні. 1992 р.

процесів в організмі. Померти фізично, як показали трагічні факти останніх років. І померти духовно, інтелектуально, погоджуючись шахраювати, визнаючи своє безсилля або недостатність волі чесно використовувати свої можливості або зробити зусилля, щоб їх перевершити. Нарешті, померти морально, фактично поставивши себе поза рамками таких правил поведінки, яких вимагає гуманне суспільство”.

Президент МОК Хуан Антоніо Самаранч, домігшись стабілізації організаційних основ системи олімпійського спорту і всього олімпійського руху і зміцнивши авторитет МОК і його фінансово-економічну незалежність, суттєво активізував співробітництво Міжнародного олімпійського комітету з ООН, ЮНЕСКО, Всесвітньою організацією охорони здоров'я та іншими відомими міжнародними організаціями.

Характерно, що якщо МОК у попередні періоди його діяльності намагався свою самостійність і авторитет олімпійського руху забезпечити в більшій мірі за рахунок ізоляції від зовнішнього середовища і боротьби за збереження олімпійських традицій (причому нерідко всупереч суттєво зміненим реаліям сучасного світу), то у 1980–1990-ті роки МОК під керівництвом Самаранча сформував по суті принципово нову позицію, засновану на постійному прагненні органічно пов'язати олімпійський рух та олімпійський спорт зі складними політичними, економічними та іншими процесами, що відбуваються в світі.

У 1990 р. на сесії, що проходила в Токіо, МОК схвалив нову редакцію Олімпійської хартії. Президент Хуан Антоніо Самаранч, виступаючи на сесії, наголосив, що нова редакція Олімпійської хартії

не змінює принципи олімпізму, але чіткіше виділяє концепцію чесної гри, незалежність організації і єдність олімпійського руху.

Багатогранна і плідна діяльність сьомого президента МОК була високо оцінена не лише в міжнародних масштабах, а і в його країні – Іспанії, король якої Хуан Карлос своїм декретом 31 грудня 1991 р. присвоїв Хуану Антоніо Самаранчу титул маркіза, який поширюється на нього та його нащадків згідно з іспанським законодавством, що регулює знатність.

Керований Самаранчем МОК у 1994 р. провів у Парижі XII Олімпійський конгрес, присвячений 100-річчю сучасного олімпійського руху. На цьому конгресі, в роботі якого взяли участь члени Міжнародного олімпійського комітету, делегати від національних олімпійських комітетів, представники міжнародних спортивних федерацій, оргкомітетів Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор, члени комісій МОК, відомі спортсмени, тренери, судді, журналісти, всебічно обговорювалися такі актуальні теми, як “Внесок олімпійського руху в сучасне суспільство”, “Сучасний спортсмен”, “Спорт і його суспільний сенс”, “Спорт і засоби масової інформації”. У підсумковому документі XII Олімпійського конгресу знайшли відображення основні аспекти майбутньої політики в олімпійському спорті і перспективи спільної діяльності Міжнародного олімпійського комітету, національних олімпійських комітетів, міжнародних спортивних федерацій та інших учасників олімпійського руху.

Президенту МОК Хуану Антоніо Самаранчу вдалося зберегти основи Міжнародного олімпійського комітету і всього олімпійського руху в тій кризовій

Член виконкому Міжнародного олімпійського комітету Сергій Бубка супроводжує почесного президента МОК Хуана Антоніо Самаранча під час церемонії нагородження легкоатлетів у змаганнях зі стрибків з жердиною на Іграх XXIX Олімпіади-2008 у Пекіні

Віце-президент МОК Томас Бах і почесний президент МОК Хуан Антоніо Самаранч у президії 122-ї сесії Міжнародного олімпійського комітету, яка відбулася у Ванкувері напередодні XXI зимових Олімпійських ігор

Жвава розмова між президентом Міжнародного олімпійського комітету Жаком Рогге і почесним президентом МОК Хуаном Антоніо Самаранчем. Мадрид. 2009 р.

ситуації, причиною якої став гучний скандал, що вибухнув у грудні 1998 р. через звинувачення ряду членів МОК у корупції (у тому числі в отриманні хабарів і подарунків), пов'язаній із голосуванням під час виборів міста Солт-Лейк-Сіті серед претендентів на право проведення в 2002 р. XIX зимових Олімпійських ігор, а також з виборами місць проведення деяких інших Олімпійських ігор. У результаті Міжнародний олімпійський комітет на своїй надзвичайній сесії, що проходила в березні 1999 р. у Лозанні, виключив зі свого складу тих членів МОК, які вчинили корупційні діяння. Проте, всупереч очікуванням деяких противників Самаранча, які пророкували його відставку на тій же сесії МОК, переважно більшістю голосів члени Міжнародного олімпійського комітету висловили довіру президенту МОК (результати таємного голосування були такими: за довіру – 86, проти – 2, утримався – 1, сам Самаранч не голосував) – і він продовжив свою діяльність на цій посаді. На сесії МОК, що відбулася в червні 1999 р. у Сеулі, де місцем проведення у 2006 р. XX зимових Олімпійських ігор було обрано Турин (раніше право на проведення в 2004 р. Ігор XXVIII Олімпіади МОК надав Афінам), Хуан Антоніо Самаранч повідомив, що має намір залишатися на посаді президента Міжнародного олімпійського комітету до 2001 р., а піти у відставку збирається на сесії МОК, яка повинна відбуватися в 2001 р. у Москві – місті, в якому він у 1980 р. був обраний президентом МОК.

Під час проведення в Сіднеї у 2000 р. Ігор XXVII Олімпіади прийшло трагічне повідомлення про те, що померла дружина Хуана Антоніо Самаранча, – і він вилетів з Австралії в Європу на похорон дружини. Мало хто зважився б дорікнути президентові МОК, якби він у зв'язку з такою трагічною подією

Почесний президент МОК Хуан Антоніо Самаранч виступає – на фоні зображення свого обличчя на екрані з п'ятьма олімпійськими кільцями – у парламенті Іспанії після отримання золотої медалі Мадрида. 2009 р.

не повернувся на Ігри. Однак він через кілька днів прилетів до Сіднея і знову включився в численні олімпійські справи, продемонструвавши силу волі, витримку і твердість духу.

У липні 2001 р. на сесії МОК, що проходила в Москві, 81-річний президент Міжнародного олімпійського комітету Хуан Антоніо Самаранч пішов у відставку зі свого поста – і був обраний почесним президентом МОК. Новим (восьмим) президентом Міжнародного олімпійського комітету на тій самій сесії МОК було обрано Жака Рогге.

Там же, у Москві, Жак Рогге вручив Хуану Антоніо Самаранчу золотий Олімпійський орден – на знак визнання видатних заслуг сьомого президента МОК перед олімпійським рухом і олімпійським спортом.

У статусі почесного президента МОК Хуан Антоніо Самаранч перебував майже дев'ять років. Він помер у Барселоні на 90-му році життя – 25 квітня 2010 р.

Траурна церемонія прощання з Хуаном Антоніо Самаранчем, який пішов з життя у Барселоні 25 квітня 2010 р.

Розділ 35

Восьмий президент МОК Жак Рогге

Жак Рогге народився 2 травня 1942 р. у бельгійському Генті – місті, що є центром провінції Східна Фландрія. Батько Жака – фламандець, а мати – валлонка (пізніше цей факт у його біографії – змішаний шлюб батьків – будуть трактувати як факт, що означає безперечний компроміс для Бельгії, де здавна існують суперечності між двома основними національними громадами цієї країни – фламандцями і валлонами).

З дитячих років Жак став займатися спортом, чому сприяли сімейні традиції. Його дід на початку ХХ ст. був професійним велосипедистом. Батько Жака захоплювався легкою атлетикою і веслуванням, причому в обох видах спорту ставав чемпіоном Бельгії, а також пристойно грав у хокей на траві. Проте головним сімейним захопленням був вітрильний спорт: брат Жака був чемпіоном Бельгії в цьому виді спорту, ходили під вітрилами і дві його сестри. Сам Жак ще хлопчиком ходив на невеликих човнах по річці Ліс, а у вихідні дні разом із братом і сестрами виходили на парусній яхті в Північне море, прямуючи до Ньівпорту або до Зебрюгге – курортів на морському узбережжі Бельгії.

З 12-річного віку Жак почав виступати у змаганнях на яхті класу “Оптиміст”. А в 17 років переміг на чемпіонаті світу серед юніорів, після чого його включили до складу національної команди Бельгії з вітрильного спорту. Про ті роки Жак Рогге пізніше згадував у журналі “Олімпік Ревю”: “Натхнений цими успіхами, я навіть подумував про те, щоб кинути заняття і повністю присвятити себе вітрильному спорту. Але в той час стати професійним спортсменом було досить ризикованим заняттям. Крім того, навряд чи було розумним жертвувати своїм соціальним майбутнім заради занять спортом”.

Рогге мріяв про професію лікаря, тому протягом багатьох років вивчав медицину. Однак навчання

на медичному факультеті університету не завадило Жаку продовжувати займатися спортом. Він брав участь у багатьох вітрильних перегонах, шість разів ставав чемпіоном Бельгії, двічі перемагав на чемпіонатах світу та тричі входив до складу олімпійської команди своєї країни, виступаючи на яхтах класу “Фінн” на Іграх ХІХ Олімпіади-1968, ХХ Олімпіади-1972 і ХХІ Олімпіади-1976.

Крім вітрильного спорту, Рогге захоплювався і таким видом спорту, як регбі, займатися яким почав у 1970-х роках. А коли команда, в якій виступав Жак, стала чемпіоном Бельгії, його включили до складу національної збірної з регбі.

Жак Рогге, який свого часу входив до збірної Бельгії з вітрильного спорту, виступаючи на яхтах класу “Фінн”, двічі перемагав на чемпіонатах світу і тричі (у 1968, 1972, 1976 рр.) виступав у змаганнях на Іграх Олімпіад

Поряд з успіхами в спорті, він професійно удосконалювався і в медицині, яку вивчав в університеті, після чого спеціалізувався в ортопедичній хірургії. У клініці міста Гент Рогге провів кілька тисяч операцій, а крім того, читав лекції зі спортивної медицини в університетах Брюсселя і Гента.

Участь Жака Рогге в Олімпійських іграх 1960–1970-х років сприяла тому, що серед його життєвих інтересів все більшої ваги набував олімпійський рух. А після Ігор-1972 тодішній президент Бельгійського олімпійського комітету Рауль Молле переконав Жака Рогге увійти до складу цього комітету як представник спортсменів.

Надалі положення Рогге в Бельгійському олімпійському комітеті зміцнювалося. Він керував участю спортсменів Бельгії у XII зимових Олімпійських іграх (Інсбрук-1976), Іграх XXII Олімпіади (Москва-1980), Іграх XXIII Олімпіади (Лос-Анджелес-1984), XV зимових Олімпійських іграх (Калгарі-1988), Іграх XXIV Олімпіади (Сеул-1988).

У 1988 р. Жак Рогге був обраний президентом Бельгійського олімпійського комітету, а в 1989 р. – президентом асоціації континентального рівня – Європейських олімпійських комітетів – ЕОС (займав цю посаду до 2001 р.). У тому ж 1989 р. його обрали віце-президентом організації світового рівня – Асоціації національних олімпійських комітетів (Association of National Olympic Committees – ANOC), і на цій посаді він перебував протягом трьох років (до 1992 р.).

В активній та ефективній роботі в міжнародних організаціях олімпійського руху Жаку Рогге допомагало не тільки відмінне знання проблематики, а й дипломатичність, і вільне володіння кількома мовами (у тому числі французькою, англійською, німецькою, голландською, іспанською).

Член виконкому Міжнародного олімпійського комітету Жак Рогге – голова Координаційної комісії МОК із контролю за діяльністю організаційного комітету Ігор XXVII Олімпіади 2000 р. у Сіднеї – під час відвідання парламенту австралійського штату Новий Південний Уельс

У червні 1991 р. на сесії МОК, що проходила в Бірмінгемі, 49-річний Жак Рогге був обраний членом Міжнародного олімпійського комітету.

Він активно брав участь у роботі низки комісій МОК (таких, як “Олімпійський рух”, “Олімпійська солідарність”, Медична комісія та ін.), а також у робочій групі МОК за олімпійською програмою.

У 1995 р. президент МОК Хуан Антоніо Самаранч доручив Жаку Рогге керівництво Координаційною комісією Міжнародного олімпійського комітету, що представляла МОК у взаєминах з оргкомітетом Ігор XXVII Олімпіади 2000 р. у Сіднеї (у період підготовки до них Рогге 15 разів відвідав Австралію).

Слід зазначити, що при всій своїй зайнятості в Міжнародному олімпійському комітеті і різних структурах МОК Жак Рогге продовжував займатися професійною медичною діяльністю, причому досить інтенсивно: наприклад, тільки протягом року, що передував Іграм-2000, він провів близько 400 різних хірургічних операцій і дав приблизно п'ять тисяч медичних консультацій. У той час Рогге у середньому по 40 годин на тиждень віддавав лікарській роботі в клініці Гента і клініці в Деінзе (у цьому містечку Жак жив зі своєю родиною), а ще по 40 годин на тиждень присвячував різним питанням олімпійського руху та олімпійського спорту.

У 1998 р. керівництво Міжнародного олімпійського комітету, враховуючи успішну роботу Рогге на чолі Координаційної комісії МОК з підготовки до Ігор-2000, доручило йому очолити наступну Координаційну комісію, яка займалася питаннями підготовки до Ігор XXVIII Олімпіади 2004 р. в Афінах. У тому ж 1998 р. Жак Рогге став членом виконкому МОК.

Коли на сесії МОК, що відбулася в червні 1999 р. у Сеулі, президент Міжнародного олімпійського

Жак Рогге на прес-конференції у Сіднеї на початку Ігор XXVII Олімпіади 2000 р.

комітету Хуан Антоніо Самаранч повідомив про намір залишатися президентом МОК до 2001 р. і піти у відставку на сесії МОК 2001 р. у Москві, Жак Рогге вирішив претендувати на найвищу посаду в Міжнародному олімпійському комітеті. Пізніше в журналі "Олімпік Ревю" він згадував: "Тільки після тривалих роздумів і обговорень з членами моєї сім'ї я прийняв рішення виставити свою кандидатуру. Це докорінно змінювало моє життя: я повинен був би залишити роботу хірурга, почати займатися безоплатної роботою, залишити мій будинок в Дейнзе і переїхати до Лозанни, а також погодитися стати напівсуспільним діячем".

Свою передвиборну кампанію він побудував на кількох ключових моментах, насамперед – на боротьбі з допінгом, корупцією та расизмом, а також на поверненні до "людських" масштабів Олімпійських ігор. Рогге підкреслював: "Ігри в Сідней показали межі можливого. Необхідно знизити їх вартість, скоротити кількість акредитованих осіб та масштаб інфраструктур – з тим, щоб зробити більш "людяними" Ігри, які можна було б проводити в будь-якому регіоні світу".

На пост президента Міжнародного олімпійського комітету претендували п'ять кандидатів: Жак Рогге (Бельгія), Річард Паунд (Канада), Кім Ун Йон (Республіка Корея), Пал Шмітт (Угорщина), Аніта Дефрантц (США). На сесії МОК, що відбулася в липні 2001 р. у Москві, в першому турі голосування Жак Рогге набрав найбільшу кількість голосів – 46, але, оскільки ця кількість була недостатньою для перемоги (вимагалось 50% плюс 1 голос), знадобився другий тур голосування. У ньому кандидатуру Жака Рогге підтримали 59 членів МОК – і він був обраний новим (восьмим) президентом Міжнародного олімпійського комітету з восьмирічним терміном повноважень, а за наявності у президента бажання продовжити своє перебування на цій посаді – плюс ще чотири роки.

Віддаючи данину тій спадщині, яку залишив Хуан Антоніо Самаранч, новий президент МОК Жак Рогге на своїй першій після обрання прес-конференції в Москві оголосив про намір проводити в Міжнародному олімпійському комітеті реформи відповідно до вимог сьогодення. Він висловився за скорочення кількості членів МОК, зауваживши при цьому, що забезпечити представництво в МОК всіх держав і всіх міжнародних спортивних федерацій неможливо. Рогге також повідомив про намір обмежити кількість акредитованих на Іграх журналістів (нагадавши, що в Сеулі в 1988 р. працювали 12 тис. представників преси, радіо і телебачення, в Атланті в 1996 р. – 18 тис., у Сідней в 2000 р. – 19 тис.), але водночас підкреслив, що преса була і залишається партнером Міжнародного олімпійського комітету і що мова йде лише про встановлення гранич-

Хуан Антоніо Самаранч, який на сесії МОК у Москві в 2001 р. подав у відставку з посади президента Міжнародного олімпійського комітету й був нагороджений Олімпійським орденом та обраний почесним президентом МОК, і новий – вже восьмий – президент Міжнародного олімпійського комітету Жак Рогге, обраний на тій самій сесії МОК у 2001 р. у Москві

ної чисельності, як і у випадку зі спортсменами, які беруть участь в Іграх (нагадавши, що ще в 1992 р. в Барселоні прийшли до висновку про необхідність обмежити кількість учасників Ігор десятьма тисячами). А проблемою № 1 новий президент МОК назвав боротьбу з допінгом, який завдає шкоди здоров'ю людей, спотворює спортивні результати і взагалі підриває довіру до спорту.

Через чотири дні після завершення сесії МОК, на якій відбулися вибори президента Міжнародного олімпійського комітету, – 20 липня 2001 р. у Лозанні в будівлі Олімпійського музею відбулася урочиста церемонія офіційного вступу Рогге на пост президента МОК.

Кілька днів потому Жак Рогге відповів на ряд питань, надісланих йому через Інтернет. Зокрема, від підтвердив, що має намір жити в Лозанні, а обов'язки президента МОК буде виконувати безкоштовно.

Ділячись своїми планами щодо боротьби Міжнародного олімпійського комітету з корупцією, допінгом і насильством у спорті, Рогге підкреслив: "Щоб успішно боротися з усім цим, ми повинні тісно співпрацювати з усіма федераціями та національними олімпійськими комітетами, а також з іншими спортивними організаціями, зокрема із Всесвітнім антидопінговим агентством".

У відповіді на питання, що стосувалися можливостей появи в програмі Олімпійських ігор нових

Президент МОК Жак Рогге (від лівої) і голова організаційного комітету XIX зимовий Олімпійських ігор 2002 р. у Солт-Лейк-Сіті Ромні на церемонії відкриття цих Ігор

видів спорту, нових спортивних дисциплін або нових видів змагань, Жак Рогге зазначив, що Міжнародному олімпійському комітету необхідно контролювати кількість видів змагань, яка з 257 на Іграх в Барселоні збільшилася до 300 на Іграх у Сідней. Рогге зазначив, що програма Ігор XXVIII Олімпіади 2004 р. в Афінах не буде перевищувати 300 видів змагань, оскільки гігантський Олімпійських ігор призводить до зниження їх якості, а також величезних транспортних та інших витрат, до того ж виникає проблема розміщення великої кількості людей. Все це, в свою чергу, призводить до величезних витрат у самій інфраструктурі міста, яке приймає Ігри.

Деякі питання стосувалися тверджень про те, що Олімпійські ігри стали занадто масштабними і комерціалізованими. Відповідаючи на ці питання, президент МОК сказав, що масштаби Олімпійських ігор дійсно досягли критичної точки і приймати їх у себе можуть лише великі сучасні міста. Як підкреслив Рогге, програми Ігор слід зменшити, щоб збити більш "цільними" і тим самим зберегти їх.

За 12-річний період (2001–2013), протягом якого Жак Рогге очолював Міжнародний олімпійський комітет, було проведено XIX зимові Олімпійські ігри в Солт-Лейк-Сіті (2002), Ігри XXVIII Олімпіади в Афінах (2004), XX зимові Олімпійські ігри у Турині (2006), Ігри XXIX Олімпіади в Пекіні (2008), XXI зимові Олімпійські ігри у Ванкувері (2010), Ігри XXX Олімпіади в Лондоні (2012), тобто загалом шість Олімпійських ігор.

Оскільки Жак Рогге неодноразово висловлював свою точку зору щодо необхідності припинити кількісне зростання програми Олімпійських ігор – з тим, щоб у ній було не більше ніж 300 видів змагань, очолюваний ним МОК, реалізуючи згадану позицію, зміг практично стабілізувати кількість видів змагань

на Іграх XXVIII–XXX Олімпіад: якщо в 2000 р. на Іграх XXVII Олімпіади в Сідней було 300 видів змагань, то в 2004 р. в Афінах – 301, у 2008 р. у Пекіні – 302, у 2012 р. у Лондоні – 302. На Іграх XXXI Олімпіади 2016 р. у Ріо-де-Жанейро було 306 видів змагань (хоча Ігри-2016 відбулися вже після того, як завершилося перебування на посаді президента МОК Жака Рогге, але програма цих Ігор затверджувалася ще тоді, коли він очолював МОК).

У той же час на зимових Олімпійських іграх того періоду, коли діяльністю МОК керував Жак Рогге, кількісне розширення їх програми продовжилось: якщо у Нагано-1998 було 68 видів змагань, то в Солт-Лейк-Сіті-2002 – 78, у Турині-2006 – 84, у Ванкувері-2010 – 86, у Сочі-2014 – 98 (хоча Ігри-2014 відбулися вже після того, як завершилося перебування на посаді президента МОК Жака Рогге, але програма цих Ігор затверджувалася ще тоді, коли він очолював МОК).

У період, коли президентом МОК був Жак Рогге, продовжилось розпочате при Хуані Антоніо Самаранчі зростання частки жіночих видів змагань у програмі Олімпійських ігор. Нововведеннями в цій сфері стали включення до олімпійської програми, починаючи з Ігор XXX Олімпіади 2012 р. у Лондоні, жіночого боксу, до програми зимових Олімпійських ігор (починаючи з Ігор-2014 у Сочі) – жіночих стрибків на лижах з трампліна, а до програми Ігор-2016 у Ріо-де-Жанейро (її МОК формував при президентові Жаку Рогге) було включено гольф та регбі-7 (змагання як серед чоловіків, так і серед жінок).

МОК, очолюваний Жаком Рогге, здійснивши велику попередню організаційну роботу, підготував і провів у 2010 р. у Сінгапурі I літні Юнацькі олімпійські ігри, а в 2012 р. в Інсбруку – I зимові Юнацькі олімпійські ігри. Основна мета таких Ігор, у яких беруть участь спортсмени та спортсменки віком 14–18 років, – залучення спортивної молоді в олімпійський рух і виявлення юних талантів для подальшої їх підготовки до майбутніх Олімпійських ігор. Згідно з рішенням, ухваленим Міжнародним олімпійським комітетом, встановлено чотирирічну періодичність тих та інших Ігор, причому визначено, що зимові Юнацькі олімпійські ігри проходять у рік проведення Ігор Олімпіад, а літні Юнацькі олімпійські ігри – у рік проведення зимових Олімпійських ігор.

Запровадження Юнацьких олімпійських ігор прийнято вважати однією з основних заслуг Жака Рогге на посаді президента МОК. Дійсно, ці Ігри, в основі яких лежить ідея збільшення популярності олімпійського спорту у дітей та молоді, підвищення його ролі в здоровому способі життя, протидія шкідливим звичкам, використання міжнародної змагальної арени для мирного співробітництва і взаєморозуміння, заслуговують усілякого заохочення.

Однак розвиток Юнацьких олімпійських ігор виявився дуже далеким від задуманого. Вже з I літ-

ніх Юнацьких олімпійських ігор 2010 р. вони пішли по шляху копіювання Ігор Олімпіад: першорядна роль спортивних досягнень, боротьба за медалі та місце команд країн у неофіційному командному заліку, чітко виражена політична, а іноді й націоналістична спрямованість, відверті спроби комерціалізації тощо. Явно виражена змагальна спрямованість призвела до різкої інтенсифікації тренувального процесу юних спортсменів, які перебувають у підлітковому і юнацькому віці, форсування їх підготовки на шкоду законмірностям і принципам спортивної підготовки, особливостям вікового розвитку, статевого дозрівання (Козлова, 2005; Платонов, 2013). Непродуманим виявився підхід до програми змагань, особливо серед дівчат. Все це призвело до серйозних негативних наслідків: переважна більшість юних спортсменів – переможців і призерів Ігор – були втрачені для спорту вищих досягнень, багато з них отримали серйозні проблеми зі здоров'ям.

Нормалізувати ситуацію з Юнацькими олімпійськими іграми, перевести їх на серйозну наукову та організаційну основу, усунути очевидні негативні процеси (наприклад, чого варто вже лише рішення про проведення змагань з важкої атлетики серед дівчат, які не досягли 15-річного віку) МОК не вдається досі.

Дослідники сучасного олімпійського руху зазначають, що Жак Рогге очолив МОК у період його найвищого розквіту, який відрізнявся високим міжнародним авторитетом, фінансовою і політичною незалежністю, достатньою внутрішньою згуртованістю. Тому восьмому президенту Міжнародного олімпійського комітету не потрібні були кардинальні зміни у діяльності МОК, а вся його активність була спрямована на збереження досягнутого і реалізацію в конкретних умовах тих принципів, які вже виправдали себе.

Однак така оцінка є певною мірою однобічною. Дійсно, спадщина, яку залишив Хуан Антоніо Самаранч, була вражаючою: виняткова популярність Олімпійських ігор, їх фінансова незалежність, тісна співпраця МОК з найбільшими засобами масової інформації, насамперед телебаченням, підтримка з боку політичних лідерів і урядів більшості країн світу, а також зв'язки з економічними партнерами – провідними компаніями світу, виробниками різних товарів і послуг тощо.

Проте всі ці сильні сторони зробили олімпійський спорт надзвичайно привабливим для різного роду сил, що прагнуть за рахунок спорту досягати своїх політичних і економічних цілей, для будь-якого роду маніпуляцій, далеких від ідеалів і цінностей олімпізму, постійно декларованих МОК, які є основою олімпійського руху. Тому новообраному президенту МОК довелося вирішувати ряд серйозних проблем, серед яких: корупційні скандали в самому МОК, пов'язані з обранням столиць Олімпійських ігор; політичні та економічні проблеми, перед якими постали міста і країни, що приймають Олімпійські ігри; гігантизм Ігор і проблема протидії розширенню їх програм і кількості учасників; протидія тиску засобів масової інформації, партнерів і спонсорів; стримування інших напрямів розвитку спорту (неолімпійські види, екстремальні види, професійний спорт та ін.), що прагнуть розширити свій вплив і можливості, у тому числі за рахунок олімпійського спорту; постійне зростання напруженості навколо проблеми допінгу в олімпійському спорті та ін.

Слід віддати належне Жаку Рогге, який з гідністю і спокоєм ставився до викликів, дипломатично вирішуючи проблеми й усуваючи протиріччя, прагнувши зберегти самостійність, політичну і фінансову незалежність МОК. Він серйозно удосконалив діяльність адміністративного апарату МОК, істотно збіль-

Президент МОК Жак Рогге (на фото він праворуч) і член МОК князь Монако Альбер під час відвідання олімпійського селища перед початком XX зимових Олімпійських ігор 2006 р. у Турині

Президент МОК Жак Рогге (перший від лівої) і почесний президент МОК Хуан Антоніо Самаранч (перший від правої) зіграли у настільний футбол в олімпійському селищі на XX зимових Олімпійських іграх 2006 р. у Турині

шив обсяг фінансових ресурсів МОК, справедливо вважаючи, що їх обсяг є певною гарантією стабільності та незалежності організації.

Порівняно з усіма попередніми президентами МОК, схильними до авторитарного стилю управління, Жак Рогге рішуче перейшов до технократичного стилю управління, більш відкритого і демократичного. Рогге інтенсифікував спілкування з журналістами, залучаючи їх до ділового обговорення проблем олімпійського руху, пошуку шляхів їх вирішення. Також МОК став публікувати досить докладні звіти про свою фінансову діяльність, зробивши її більш зрозумілою і менш вразливою для критиків. Однак не в усіх випадках діяльність президента МОК виявилася успішною. Наприклад, надзвичайно активна позиція, зайнята у боротьбі з допінгом, звелася до безальтернативної підтримки Всесвітнього антидопінгового агентства (WADA). Саме Жак Рогге зробив вирішальний тиск на склад МОК у процесі прийняття Всесвітнього антидопінгового кодексу, забезпечивши максимальну підтримку політики WADA. Це було зроблено незважаючи на наукову необґрунтованість документа, гостру критику його змісту з боку видатних діячів спорту, спортивної медицини, спортивної науки. З того часу минуло багато років і помилковість антидопінгової політики WADA, до сьогодні наполегливо підтримуваної МОК, стала очевидною всьому світу, як і та шкода, якої зазнав олімпійський спорт унаслідок діяльності цього агентства. Фактично МОК реальну боротьбу з допінгом замінив на підтримку WADA і явно негативної діяльності цього агентства.

Жак Рогге постійно нагадував про те, що олімпійський рух – це ширше явище, ніж Олімпійські ігри і змагальний спорт. Це освітній, виховний і соціальний рух, заснований на усталених етичних нормах, на реальних цінностях і ідеалах. Восьмий президент МОК вважав Олімпійські ігри унікальною ареною для покращення взаєморозуміння між націями, зміцнення миру і міжнародного співробітництва і водночас – для формування національної самосвідомості та патріотизму.

При Жаку Рогге на посаді президента МОК Міжнародним олімпійським комітетом було внесено ряд змін до Олімпійської хартії, зокрема – в ті правила, якими визначається членство в МОК. Так, у параграфі 1 правила 16 сказано, що члени МОК є фізичними особами і що загальна кількість членів МОК не повинна перевищувати 115 осіб. Інші новації стосуються критеріїв для включення видів спорту до програми Ігор. У редакції 2004 р. в Олімпійській хартії було сформульовано лише чотири таких критерії: поширеність виду спорту в світі; відсутність штучного командного заліку; неприйнятність видів спорту, у яких результат залежить від механічної

Під час сніданку в їдальні олімпійського селища у Турині на XX зимових Олімпійських іграх 2006 р. (від лівої): член МОК, князь Монако Альбер, президент МОК Жак Рогге і член МОК, президент НОК України Сергій Бубка

рушійної сили; відповідність олімпійській традиції. Проте з Олімпійської хартії вже було вилучено такий важливий критерій, як загальнодоступність виду спорту.

Міжнародний олімпійський комітет, очолюваний Жаком Рогге, у питаннях критеріїв допуску спортсменів-професіоналів до участі в Олімпійських іграх продовжив і розвинув зміни, здійснені Хуаном Антоніо Самаранчем, відповідно до реальної ситуації у світовому спорті і породжених нею вимог часу. Завдяки цьому на Олімпійських іграх у різних видах спорту (за незначним винятком) мають можливість змагатися дійсно всі найсильніші спортсмени світу. Критерії допуску визначає внесений до Олімпійської хартії “Кодекс допуску”, у якому сказано: “Щоб бути допущеним до участі в Олімпійських іграх, спортсмен, тренер, інструктор або інший представник команди повинен виконувати правила Олімпійської хартії, правила відповідної спортивної федерації, затверджені Міжнародним олімпійським комітетом, і бути заявленим своїм національним олімпійським комітетом. Перераховані офіційні представники команди повинні поважати правила чесної гри без жорстокості і вести себе відповідним чином, поважати і виконувати всі положення Антидопінгового кодексу олімпійського руху”.

Напередодні Ігор XXIX Олімпіади 2008 р., провести які МОК довірив Пекіну – столиці Китайської Народної Республіки, різні політичні сили в різних країнах розгорнули кампанію, що знайшла відображення у закликах до бойкоту цих Ігор (мотивуючи такі акції протестом проти порушень прав людини в КНР і проти придушення владою цієї країни заворушень у Тибеті). Однак Міжнародний олімпійський комітет, очолюваний Жаком Рогге, проявив твердість і принциповість, не дозволивши згаданим силам здійснити нові спроби розколу олімпійського

Президент Міжнародного комітету Fair Play Йєне Комуті (від лівої) вручає трофей Жана Боротра почесному президенту Міжнародного олімпійського комітету Жаку Рогге

руху та олімпійського спорту. МОК у черговий раз витримав випробування на міцність, а Ігри-2008 в Пекіні і деяких інших містах КНР пройшли успішно.

У жовтні 2009 р. МОК, очолюваний Жаком Рогге, провів у Копенгагені XIII Олімпійський конгрес "Олімпійський рух і суспільство", у якому взяли участь близько тисячі осіб – члени Міжнародного олімпійського комітету, представники міжнародних спортивних федерацій і національних олімпійських комітетів, оргкомітетів Олімпійських ігор, спортсмени, тренери, медики, судді, технічні фахівці, вчені, журналісти, а також представники спонсорів та інших зацікавлених структур. До порядку денного конгресу було включено п'ять основних тем: "Атлети"; "Олімпійські ігри"; "Структура олімпійського руху"; "Олімпізм і молодь"; "Революція цифрових технологій". Виступаючи на цьому форумі, президент МОК Жак Рогге зазначив, що олімпійський рух сьогодні сильний, як ніколи. Він говорив про спільну відповідальність, щоб зберегти цю силу, і про те, що потрібно подолати низку викликів, що існують у сучасному світі, а також наголосив: "Ми не можемо змінити світ, але ми можемо і повинні допомогти робити його краще. На нас лежить особливий обов'язок – втілювати наші цінності у життя в ім'я атлетів і молоді. Атлетів – тому, що саме вони є серцем нашого руху, молоді – тому, що вона – наше майбутнє". Особливу увагу Жак Рогге звернув

на загрозу, яка полягає в тому, що спорту і руховій активності доводиться змагатися з витонченою технологією індустрії розваг і що дуже часто спорт програє у такому змаганні. Тому дуже важливо зберегти статус Олімпійських ігор як головної спортивної події на планеті, а від того, чи вдасться це зробити, залежить доля олімпійського руху.

Міжнародний олімпійський комітет у ті роки, коли ним керував Рогге, в економічній сфері використав маркетинг в олімпійському русі та олімпійському спорті спрямовув свою діяльність на досягнення таких цілей, як забезпечення повної фінансової незалежності олімпійського руху та отримання шляхом цього можливості надавати допомогу його розвитку у світі.

До важливих і важких завдань, що стоять перед Міжнародним олімпійським комітетом, Жак Рогге відносив і боротьбу з корупцією в спорті. При цьому мова йшла не тільки про протидію корупції серед суддів, які обслуговують змагання серед спортсменів, спортивних адміністраторів та інших офіційних і приватних осіб, а й про очищення від корупціонерів рядів самого МОК.

На сесії МОК, що відбулася у вересні 2013 р. у Буенос-Айресі, Жак Рогге, який керував Міжнародним олімпійським комітетом протягом дванадцяти років (2001–2013), пішов у відставку з поста президента МОК. Новим (дев'ятим) президентом Міжнародного олімпійського комітету був обраний Томас Бах. А Жака Рогге, якому тоді йшов 72-й рік, на тій же сесії обрали почесним президентом МОК і нагородили Олімпійським орденом.

Обраний новим – дев'ятим – президентом МОК Томас Бах (від лівої) вітає Жака Рогге, який на сесії Міжнародного олімпійського комітету, що відбулася в 2013 р., подав у відставку з посади президента МОК, був нагороджений Олімпійським орденом і обраний почесним президентом Міжнародного олімпійського комітету

Розділ 36

Дев'ятий президент МОК Томас Бах

Томас Бах народився 29 грудня 1953 р. у місті Вюрцбурзі (Федеративна Республіка Німеччина, федеральна земля Баварія). Він виріс у Таубербішофсхаймі, куди переїхала родина і де Томас жив з батьками до 1977 р.

У 1973 р. Томас Бах вступив до Вюрцбурзького університету, який закінчив в 1978 р., отримавши юридичну освіту.

Спортивним захопленням Баха було фехтування – і в цьому виді спорту він досяг великих успіхів. У 1971 р. на чемпіонаті світу серед юніорів, що проходив у Чикаго, Томас завоював бронзову медаль у фехтуванні на рапірах. На початку 1970-х років був включений до збірної ФРН із фехтування.

У 1973 р. на чемпіонаті світу з фехтування в Гетеборзі Бах у складі збірної рапіристів ФРН завоював срібну медаль у командній першості.

На Іграх XXI Олімпіади, що проходили влітку 1976 р. у Монреалі, Томас Бах, якому тоді йшов 23-й рік,

став олімпійським чемпіоном: разом зі своїми партнерами по збірній ФРН у фехтуванні на рапі-

На Іграх XXI Олімпіади-1976 у Монреалі Томас Бах, якому тоді йшов 23-й рік, став олімпійським чемпіоном у фехтуванні на рапірах – у складі збірної Німеччини, яка виграла змагання в командній першості у цьому виді фехтувальної зброї

Томас Бах – дев'ятий президент Міжнародного олімпійського комітету (з 2013 р. і донині)

рах виграв “золото” в командній першості. Двічі – в 1977 і 1978 рр. – Бах ставав чемпіоном Федеративної Республіки Німеччина у фехтуванні на рапірах в особистій першості, а в 1978 р. переміг у змаганнях Кубка європейських чемпіонів.

У 1977 р. на чемпіонаті світу в Буенос-Айресі Томас Бах завоював золоту медаль у фехтуванні на рапірах (у командній першості – у складі збірної ФРН), а в 1979 р. на чемпіонаті світу в Мельбурні став володарем бронзової нагороди у командній першості.

З урахуванням усіх цих результатів рапіристи ФРН обґрунтовано розглядалися як одні з претендентів на олімпійські нагороди у цьому виді фехтувальної зброї на майбутніх Іграх XXII Олімпіади 1980 р. у Москві. Однак Федеративна Республіка Німеччина серед кількох десятків інших країн бойкотувала Ігри-1980, що проходили в столиці СРСР, на знак протесту проти вторгнення радянських військ до Афганістану – і, відповідно, ФРН не надіслала своїх спортсменів до Москви.

У 1981 р. на чемпіонаті світу з фехтування, що проходив у Клермон-Феррані, Томас Бах поповнив

свою колекцію спортивних нагород бронзовою медаллю у фехтуванні на рапірах у командній першості.

Одночасно Бах у 1978–1982 рр. продовжував удосконалювати свою юридичну освіту в університеті Вюрцбурга, а в 1983 р. здобув учений ступінь доктора юридичних наук. Крім рідної німецької мови, він вільно володіє англійською, французькою та іспанською.

Наприкінці 1970-х – на початку 1980-х років Томас Бах почав кар'єру спортивного функціонера. У 1979–1981 рр. він був головою комісії спортсменів Німецького спортивного союзу, а у 1982–1991 рр. – членом Національного олімпійського комітету Німеччини. У 1981 р. Бах – як один із представників спортсменів – брав участь у XI Олімпійському конгресі, що проходив у Баден-Бадені, а потім у тому ж році був обраний до першого складу Комісії атлетів МОК, до якої входив до 1988 р.

У 1991 р. Томаса Баха обрали членом Міжнародного олімпійського комітету. У 90-ті роки ХХ ст. і в ХХІ ст. він брав участь у діяльності низки комісій МОК і очолював деякі з них, у тому числі оціночну комісію XIX зимових Олімпійських ігор, оціночну комісію Ігор XXVIII Олімпіади, юридичну комісію, комісію “Спорт і право”, комісію з прав телебачення і нових засобів масової інформації, комісію з маркетингу, комісію “Олімпійський рух” та ін.

Поряд із цим Бах у 1983 р. заснував власну юридичну фірму, а надалі досить успішно займався бізнесом. Зокрема, у 1985–1987 рр. Томас Бах – директор з розвитку у компанії “Adidas”; у 1988–1990 рр. – голова консультативної ради малого та середнього бізнесу при Міністерстві економіки ФРН, далі – голова наглядової ради концерну “Michael Weining AG” (з 1998 р.) та “Weining International AG” (з 2000 р.), член прав-

Томас Бах, який у 1991 р. Міжнародним олімпійським комітетом був обраний членом МОК для Німеччини

ління концерну “Siemens Schweiz AG” (2000–2009), голова консультативної ради “Melius GmbH” (2008–2013), член наглядової ради “Nürnberger Versicherung AG Austria” (2009–2013), голова консультативної ради “Bartec GmbH” (2009–2013) та ін.

Продовжувалася діяльність Томаса Баха в Міжнародному олімпійському комітеті. У 1996 р. він був обраний членом виконкому МОК, а потім його тричі – в 2000, 2006 і 2010 рр. – було обрано віце-президентом МОК (відповідно, на періоди 2000–2004, 2006–2010, 2010–2013 рр.).

Бах входив до складу наглядової ради оргкомітету чемпіонату світу з футболу серед чоловічих команд, що проводився у Німеччині в 2006 р., і був головою опікунської ради чемпіонату світу з футболу серед жіночих команд, який відбувся в Німеччині в 2011 р.

У Франкфурті-на-Майні в 2006 р. (від правої): президент Німецького олімпійського спортивного союзу (DOSB) Томас Бах, президент Федерації футболу Німеччини Тео Цванцигер, канцлер Федеративної Республіки Німеччина Ангела Меркель і генеральний секретар Федерації футболу Німеччини Р. Мюллер оглядають Кубок світу, який збірна команда Німеччини виграла у 1990 р. на чемпіонаті світу з футболу

На церемонії відкриття фонду Німецького олімпійського спортивного союзу (DOSB) у 2006 р. у Франкфурті-на-Майні (від лівої): президент Німецького олімпійського спортивного союзу Томас Бах, канцлер ФРН Ангела Меркель, президент Міжнародного олімпійського комітету Жак Рогге

На сесії МОК, котра відбулася в 2013 р. у Буенос-Айресі, президент Міжнародного олімпійського комітету Жак Рогге, який подав у відставку з цієї посади, оголошує, що за результатами голосування новим президентом МОК обрано Томаса Баха (на фото він – у першому ряду другий від правої)

Восьмий президент МОК Жак Рогге, який у 2013 р. пішов у відставку, вітає свого наступника на цій посаді – дев'ятого президента МОК Томаса Баха

Томас Бах став одним з ініціаторів і активних учасників здійсненого в травні 2006 р. об'єднання Німецького спортивного союзу і Національного олімпійського комітету Німеччини в Німецький олімпійський спортивний союз (DOSB), який поєднав у собі функції міністерства спорту і олімпійського комітету і стала вищим органом управління спортивним і олімпійським рухом у цій країні. Тоді ж, 20 травня 2006 р., Бах був обраний президентом DOSB, а в 2010 р. переобраний на цей пост (займав його до 2013 р.).

У 2013 р. у зв'язку з виходом Жака Рогге у відставку з поста президента Міжнародного олімпійського комітету (після закінчення 12-річного терміну) на сесії МОК, що відбулася 10 вересня 2013 р.

у Буенос-Айресі, відбулися вибори нового президента МОК. На цю посаду претендували шість кандидатів: Томас Бах (Німеччина), Річард Керріон (Пуерто-Ріко), Сергій Бубка (Україна), Сер Міанг Нг (Сінгапур), Деніс Освальд (Швейцарія), Чін Куо Ву (Тайвань). У першому турі виборів Бах здобув найбільшу серед претендентів кількість голосів – 43, але цього було недостатньо для обрання (вимагалось 50 % плюс один голос), тому відбувся другий тур. У ньому за Баха було подано 49 голосів, тоді як за найближчого з суперників – Керріона – суттєво менше (29). Таким чином, Томас Бах, якому йшов 60-й рік, був обраний новим (дев'ятим) президентом Міжнародного олімпійського комітету.

У бразильському місті Ріо-де-Жанейро на стадіоні "Маракана" президент МОК Томас Бах виступає на церемонії закриття Ігор XXXI Олімпіади 2016 р.

Президент Міжнародного олімпійського комітету Томас Бах (від лівої) під час церемонії закриття XXII зимових Олімпійських ігор 2014 р. у Сочі передає олімпійський прапор Лі Со Кре, меру Пхьончхана – міста у Республіці Корея, якому МОК надав право проведення у 2018 р. XXIII зимових Олімпійських ігор

Президент МОК Томас Бах з олімпійським прапором під час церемонії закриття літніх Юнацьких олімпійських ігор, які відбулися в 2014 р. у Нанкіні (Китай)

Згідно з положеннями чинної нині редакції Олімпійської хартії, Томас Бах буде очолювати МОК вісім років (у 2013–2021 рр.), з можливою пролонгацією його перебування на цій посаді ще на чотири роки (у 2021–2025 рр.).

За той час, протягом якого діяльністю МОК керує Томас Бах, було проведено XXII зимові Олімпійські ігри в Сочі (2014), Ігри XXXI Олімпіади в Ріо-де-Жанейро (2016), XXIII зимові Олімпійські ігри в Пхьончхані (2018).

Враховуючи згадані вище терміни перебування голови Міжнародного олімпійського комітету на його посту, передбачені Олімпійською хартією, швидше за все, Томас Бах як президент МОК буде керувати проведенням майбутніх Ігор XXXII Олімпіади 2020 р. у Токіо, XXIV зимових Олімпійських ігор 2022 р. у Пекіні і, цілком імовірно, Ігор XXXIII Олімпіади 2024 р. у Парижі.

Також за той період, протягом якого Томас Бах очолює МОК, було проведено II літні Юнацькі олімпійські ігри в Нанкіні (2014), II зимові Юнацькі олімпійські ігри в Ліллегаммері (2016) і III літні Юнацькі олімпійські ігри в Буенос-Айресі (2018). Міжнародним олімпійським комітетом визначено місце проведення в 2020 р. III зимових Юнацьких олімпійських ігор: це право МОК надав Лозанні.

На сесії МОК, що проходила в 2014 р. у Сочі, було представлено, а на наступній (позачерговій) сесії МОК, що відбулася в тому ж 2014 р. у Монако, обговорено й схвалено так званий “Олімпійський порядок денний 2020” – ініційований президентом МОК Томасом Бахом програмний документ, який є свого роду дорожньою картою для подальшого розвитку олімпійського руху.

Серед характерних факторів цього “Олімпійського порядку денного 2020” – збільшення кількості видів змагань у програмах Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор та зміни в них, що відображають прагнення до гендерної рівності шляхом зростання частки жіночих і змішаних видів змагань в олімпійській програмі, а також збільшення процентної частки жінок, що беруть участь в Олімпійських іграх, по відношенню до загальної кількості їх учасників.

Також слід зазначити, що якщо на Іграх XXIX–XXXI Олімпіад кількість видів змагань, визначених Міжнародним олімпійським комітетом, керованим восьмим президентом МОК Жаком Рогге, незначно перевищувала задекларовану граничну межу в 300 видів змагань (Пекін-2008 – 302, Лондон-2012 – 302, Ріо-де-Жанейро-2016 – 306), то в програмі Ігор XXXII Олімпіади 2020 р. у Токіо, визначеній МОК на чолі з дев'ятим президентом Міжнародного олімпійського комітету Томасом Бахом, кількість видів змагань суттєво збільшена і становитиме 339. Це сталося за рахунок включення до програми Ігор-2020 не тільки п'яти нових видів спорту, а й нових видів змагань у тих видах спорту, що входять до програми Ігор Олімпіад. Зокрема, в Токіо на Іграх-2020 відбудуться олімпійські дебюти таких видів спорту, як карате, серфінг, скелелазіння, скейтбординг, також до олімпійської програми повертається бейсбол / софтбол, що став

Президент МОК Томас Бах виступає під час відкриття форуму “Олімпізм у дії”, який проходив у 2018 р. у Буенос-Айресі у виставковому центрі “Ла Сьюдад”

Президент МОК Томас Бах виступає на церемонії закриття XXIII зимових Олімпійських ігор у Пхьончхані

одним видом спорту (бейсбол – чоловічий його варіант, софтбол – жіночий) шляхом об'єднання в 2013 р. двох міжнародних федерацій (бейсболу та софтболу) в одну Всесвітню конфедерацію бейсболу і софтболу, в зв'язку з тим, що після Ігор-2008 у Пекіні бейсбол і софтбол були виключені МОК з олімпійської програми і їх не було на Іграх-2012 у Лондоні і на Іграх-2016 у Ріо-де-Жанейро. Крім того, у низку видів спорту, що входили до програми Ігор Олімпіад, МОК на чолі з Томасом Бахом включив нові види змагань: у баскетболі додано дисципліну 3 x 3 (чоловіча та жіноча команди); у велосипедному спорті – змагання на треку в медісоні (чоловіки і жінки) та в дисципліні BMX (чоловіки і жінки); у веслуванні академічному – змагання жінок на четвірках парних без стернової; у дзюдо додано командні змагання; у легкій атлетичі – змішану естафету 4 x 100 м; у настільному тенісі – турнір змішаних пар; у плаванні – дистанції 800 м (чоловіки) і 1500 м (жінки), а також змішану комбіновану естафету 4 x 100 м; у стрільбі з лука – змішані командні змагання; у фехтуванні – командну першість у рапірі (жінки) і командну першість у шаблі (чоловіки); у триатлоні – змішані командні змагання.

Продовжилося збільшення кількості видів змагань і в програмах зимових Олімпійських ігор (при збереженій кількості видів спорту – 15). Якщо у затверджених свого часу Міжнародним олімпійським комітетом, очолюваним восьмим президентом МОК Жаком Рогге, програмах зимових Олімпійських ігор кількість видів змагань становила у Ванкувері-2010 – 86, а в Сочі-2014 – 98, то в Пхьончхані-2018 їх було 102. До програми майбутніх XXIV зимових Олімпійських ігор, які пройдуть у 2022 р. у Пекіні, виконком Міжнародного олімпійського комітету, керований Томасом Бахом, включив (як

повідомила в липні 2018 р. прес-служба МОК) 109 видів змагань (додано сім). Зокрема, в стрибках на лижах з трампліна включено командну першість у міксті (тобто змагання серед команд зі змішаним складом); у сноубордінгу – змішані командні змагання в борд-кросі; у фрістайлі – три додавання: змагання з біг-ейру (серед чоловіків і серед жінок) і змішані командні змагання з лижної акробатики; у бобслеї додано змагання жінок в одиночках (монобоб); у шорт-треку – змішану естафету. Крім того, слід зазначити, що і тут, визначаючи параметри XXIV зимових Олімпійських ігор 2022 р. у Пекіні, МОК на чолі з Томасом Бахом, як і у випадку з Іграми XXXII Олімпіади 2020 р. у Токіо, прагнув дотримуватися критеріїв гендерної рівності. Загальна кількість спортсменів-учасників XXIV зимових Олімпійських ігор-2022 визначена МОК у 2892 особи, що на 41 менше, ніж було на XXIII зимових Олімпійських іграх-2018 у Пхьончхані (2933), а відсоткова частка жінок по відношенню до загальної кількості спортсменів-учасників Ігор-2022 у Пекіні становитиме 45,4% (1314 з 2892), тоді як на Іграх-2018 у Пхьончхані цей процентний параметр становив 41%.

Задля підтримки постійного (а не тільки під час Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор) інтересу широкої аудиторії у всьому світі до олімпійських видів спорту, спортсменів, змагань і до олімпійського руху Міжнародний олімпійський комітет, очолюваний Томасом Бахом, ухвалив рішення про створення під керуванням МОК “Олімпійського каналу” (Olympic Channel), що представляє собою передове (цифрове) інтернет-телебачення. Цей канал почав функціонувати 21 серпня 2016 р., а його бюджет на сім років становитиме 600 млн доларів США. МОК також заявив про плани роботи в цьому напрямку з національними олімпійськими комітетами і з правовласниками для створення привілейованих локалізованих версій “Олімпійського каналу” та надання відповідних лінійних послуг. Перші дві такі версії було запущено в Сполучених Штатах Америки (15 липня 2017 р.) і для регіону Близького Сходу і Північної Африки (1 листопада 2017 р.).

Однією з найбільш резонансних подій у діяльності Міжнародного олімпійського комітету під керівництвом його дев'ятого президента Баха став перший в історії сучасних Олімпійських ігор прецедент надання – одним рішенням МОК – прав на проведення двох Ігор Олімпіад: Ігор XXXIII Олімпіади 2024 р. – Парижу і Ігор XXXIV Олімпіади 2028 р. – Лос-Анджелесу.

Справа в тому, що обидва міста претендували на проведення Ігор-2024. Тоді МОК, очолюваний Томасом Бахом, на своїй сесії, що проходила у 2017 р. у Лозанні, схвалив пропозицію, яка полягала в тому, що, визнаючи виняткові обставини та унікальні можливості, подані кандидатами на Олімпійські

ігри 2024 р. – Лос-Анджелесом і Парижем, Міжнародний олімпійський комітет ухвалив таке рішення:

“1. Уповноважити виконком МОК укласти тресторонню угоду з Лос-Анджелесом і Парижем і з відповідними національними олімпійськими комітетами про одночасне обрання міст, які приймають Олімпійські ігри 2024 і 2028 рр.”. Відразу після прийняття цього рішення МОК мер Лос-Анджелеса Ерік Гарсетті і мер Парижа Енн Ідальго на сесії спільно заявили про своє бажання досягти такої угоди. На наступній сесії МОК, що відбулася в тому ж 2017 р. у Лімі (столиці Перу), Міжнародний олімпійський комітет ухвалив рішення, відповідно до якого право на проведення Ігор-2024 було надано Парижу, а право на проведення Ігор-2028 – Лос-Анджелесу. Оскільки рішення щодо Ігор 2028 р. було ухвалено в 2017 р., тобто за 11 років до цих Ігор, МОК попередньо скасував семирічний період, встановлений правилом 33.2. Олімпійської хартії.

Рішення Міжнародного олімпійського комітету про одночасні вибори міст, які будуть приймати Олімпійські ігри 2024 і 2028 рр., президент МОК Томас Бах назвав “золотою можливістю” для всіх зацікавлених сторін і підкреслив: “Ось чому ми говоримо, що це прекрасний день для Олімпійських ігор та олімпійського руху, і це відмінний день для цих двох чудових міст, цих двох великих олімпійських міст”. Тут, мабуть, варто нагадати, що кожне з цих двох міст вже по два рази приймало Олімпійські ігри: Париж – Ігри II Олімпіади в 1900 р. і Ігри VIII Олімпіади в 1924 р., а Лос-Анджелес – Ігри X Олімпіади в 1932 р. та Ігри XXIII Олімпіади в 1984 р.

Міжнародному олімпійському комітету, очолюваному Томасом Бахом, у 2014–2018 рр. довелося зіткнутися з гострими проблемами, породженими допінговими скандалами в олімпійському спорті, у тому числі пов'язаними з дискваліфікацією ряду спортсменів з різних країн за результатами повторних аналізів проб допінг-контролю, взятих під час Ігор XXIX Олімпіади 2008 р. у Пекіні та Ігор XXX Олімпіади 2012 р. у Лондоні, і особливо – виявлених у ході розслідування, ініційованого Всесвітнім антидопінговим агентством і МОК, маніпуляцій з підмінами проб сечі російських спортсменів під час XXII зимових Олімпійських ігор 2014 р. у Сочі.

У деяких країнах звучали заклики до МОК не допускати спортсменів з Росії – у зв'язку з виявленими фактами існування в цій країні системи використання допінгу в спорті – до Ігор XXXI Олімпіади 2016 р. у Ріо-де-Жанейро. Однак виконком МОК, керований Томасом Бахом, не пішов на ті заходи, які від нього вимагали, – і спортсмени Росії брали участь

в Іграх-2016 (окрім російських легкоатлетів, яких Міжнародна асоціація легкоатлетичних федерацій відсторонила через часті допінгові порушення – від участі у всіх змаганнях, що проходять під егідою IAAF).

Оскільки за час між Іграми-2016 у Ріо-де-Жанейро та Іграми-2018 у Пхьончхані стали відомі численні нові факти розслідування “сочинського” допінгового скандалу і відбулися чергові дискваліфікації російських спортсменів, у тому числі чемпіонів та призерів XXII зимових Олімпійських ігор 2014 р., МОК, очолюваний Томасом Бахом, на цей раз ухвалив більш жорстке, ніж перед Іграми-2016, рішення, не допустивши команду Росії до участі в XXIII зимових Олімпійських іграх 2018 р. у Пхьончхані. Ті російські спортсмени, які не були фігурантами допінгових скандалів, отримали можливість виступати на зимових Іграх-2018, але тільки під назвою “Олімпійські атлети з Росії”, без будь-яких емблем із символікою своєї країни на спортивній формі, іншому одязі та іншій амуніції – і під олімпійським прапором.

Подією, що мала широкий позитивний міжнародний резонанс у всьому світі (і не тільки в сфері олімпійського руху та олімпійського спорту), стала можлива завдяки зусиллям керівництва Міжнародного олімпійського комітету і особисто президента МОК Томаса Баха спільна участь делегацій Республіки Корея і Корейської Народно-Демократичної Республіки в урочистій церемонії відкриття XXIII зимових Олімпійських ігор 2018 р. у Пхьончхані, де спортсмени двох країн пройшли на параді однією колоною під прапором, на якому було зображено – блакитним кольором на білому тлі – силует Корейського півострова. Крім того, спортсмени КНДР отримали можливість взяти участь в олімпійських

Президент МОК Томас Бах (у центрі групи) разом із представниками НОК Республіки Корея і НОК Корейської Народно-Демократичної Республіки в Олімпійському музеї в Лозанні. 2018 р.

На параді відкриття Ігор XXXI Олімпіади 2016 р. у Ріо-де-Жанейро під олімпійським прапором ідуть спортсмени – вимушені біженці з деяких країн

змаганнях Ігор-2018, що проводилися на території Республіки Корея, а в такому виді змагань, як олімпійський турнір жіночих команд з хокею на льоду, виступала об'єднана команда, що складалася з хокеїсток Республіки Корея і КНДР.

Ось що сказав про ці події відомий політик, колишній генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй Пан Гі Мун: “У Пхьончхані Північна і Південна Корея були об'єднані як одна в ім'я спорту. Це був довгий і важкий переговорний процес для здійснення спільної участі делегацій з Півночі і Півдня. Ці переговори закінчилися лише за кілька годин до початку Ігор. Обидва лідера – Північної і Південної Кореї – разом з усіма миролюбними людьми в усьому світі визнали пристрасне керівництво президента МОК Баха, щоб об'єднати країни... Президент Бах – справжній мостобудівник”.

У тому ж 2018 р. президент МОК Томас Бах запросив до Лозанни – на Олімпійський день (масштабні святкові заходи, що проводяться щорічно 23 червня на честь створення Міжнародного олімпійського комітету 23 червня 1894 року – у завершальний день установчого конгресу в Парижі) – делегації Республіки Корея і Корейською Народно-Демократичної Республіки, а також делегації Японії і Китаю – країн, чий столиці будуть приймати, відповідно, Ігри XXXII Олімпіади 2020 р. (Токіо) і XXIV зимові Олімпійські ігри 2022 р. (Пекін). Томас Бах сказав у своєму виступі: “Ця зустріч – ще один крок олімпійського спорту для сприяння діалогу на Корейському півострові й навколо нього. Спільна хода на церемонії відкриття Олімпійських ігор Пхьончхана-2018 показала світу роль, яку олімпійський рух може зіграти у відкритті дверей до миру. Спорт повинен продов-

жувати будувати мости і показувати, що він може зробити, щоб об'єднати людей”.

Серйозною подією в діяльності Міжнародного олімпійського комітету стали заходи, присвячені святкуванню 125-ї річниці з дня утворення МОК, які відбулися в Лозанні 21 червня 2019 р. Центральною подією стало відкриття Олімпійського дому – грандіозної споруди, в якому відбулися досягнення сучасної архітектурної думки і будівельної індустрії.

Олімпійський дім, що став головним офісом Міжнародного олімпійського комітету і місцем для роботи 500 його співробітників, розташований на березі Женевського озера в районі Віді. Сучасна архітектурна конструкція зі скла і сталі загальною площею 22 тис. м² зведена на місці колишньої штаб-квартири МОК і обійшлася в 145 млн швейцарських франків. У будівлі, поряд із багатьма офісними приміщеннями, створено громадську зону для зустрічей і контактів, є ресторан і кафе, спортивний зал і п'ять великих конференц-залів. Цей будинок став одним із найбільш екологічних у світі, демонстрацією дбайливого ставлення до навколишнього середовища та використання природних ресурсів. Із початком функціонування Олімпійського дому Лозанна перетворилася на глобальний центр управління багатомільярдним олімпійським бізнесом.

При всіх досягненнях МОК і його президента протягом останніх років не можна не зазначити і ряд негативних сторін, здатних перерости в серйозні проблеми для всього олімпійського руху.

Під час керівництва Томаса Баха Міжнародним олімпійським комітетом з усією повнотою розгорнулися наслідки постійно зростаючої, починаючи з початку 1980-х років, ролі Олімпійських ігор та олімпійського руху в житті світового співтовариства.

Високий інтерес до Олімпійських ігор, проявлений видатними державними і комерційними діячами різних країн, провідними засобами масової інформації, найбільшими і найпопулярнішими компаніями-виробниками найважливіших товарів, послуг і технологій, звичайно, відіграв вирішальну роль у популяризації, авторитеті та фінансовій могутності Олімпійських ігор та олімпійського руху.

Однак було б наївно думати, що забезпечивши Олімпійським іграм та олімпійському руху таку значущість і популярність, видатні представники політичних, ділових і фінансових кіл не будуть намагатися схилити МОК до досягнення власних цілей, далеко не завжди пов'язаних з інтересами олімпійського спорту. Зрозуміло, що МОК і його президент опинилися під постійним тиском, протистояти якому стає все важче. Проявилось це, наприклад, у різкому розширенні, всупереч давно ухваленій політиці, програм Олімпійських ігор та кількості їх учасників.

Засобом інтенсивного політичного тиску на МОК, його політику і рішення стало WADA – агентство

Президент Міжнародного олімпійського комітету Томас Бах біля пам'ятника П'єру де Кубертену

вкрай неефективне у своїй діяльності – боротьбі з допінгом, яке перетворилося на інструмент вирішення політичних завдань у руках різних сил, далеких від інтересів спорту.

Важко чинити опір МОК і тискові, який надається на нього щодо включення нових видів спорту до програми Олімпійських ігор, вибору міст-кандидатів на проведення Олімпійських ігор. І тут ми часто бачимо порушення з боку МОК давно усталеного порядку, який виправдав себе.

МОК не має чіткої політики у питаннях розвитку жіночого спорту, пішовши на поводу екстремістськи налаштованих представниць агресивного фемінізму, схильних звести в єдину групу чоловіків і жінок, пригнічуючи природні біологічні, психологічні, соціальні та історичні відмінності між статями.

У всіх цих і низці інших питань МОК, очолюваний Томасом Бахом, не вирізняється ні стійкістю, ні послідовністю.

Не можна не сказати і про наростаючі проблеми у фінансовій діяльності МОК, який перетворився на потужну комерційну структуру з винятково популярним брендом. Доходи МОК, які за останнє чотириріччя досягли 5,7 млрд доларів США, стали відображенням перетворення Олімпійських ігор на потужну сферу бізнесу, що функціонує на тих самих принципах, на яких базується і сучасний професійний спорт, наприклад, найбільші ігрові ліги американського спорту (баскетболу, бейсболу, американського футболу та ін.).

Фінансові кошти МОК традиційно розподіляються між МОК, міжнародними спортивними федераціями, національними олімпійськими комітетами, оргкомі-

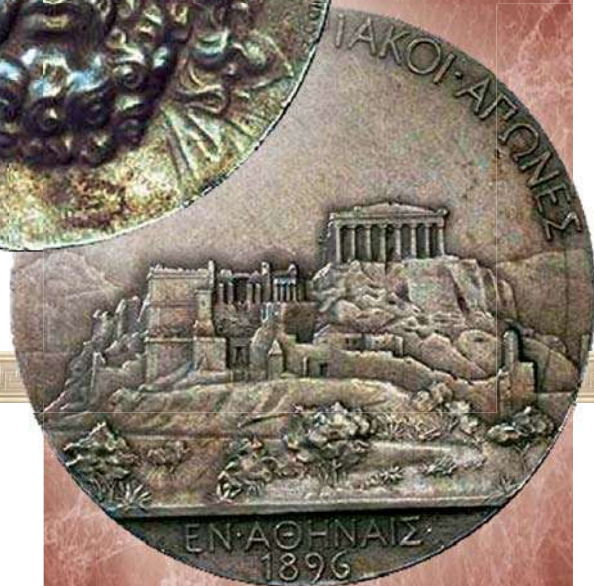
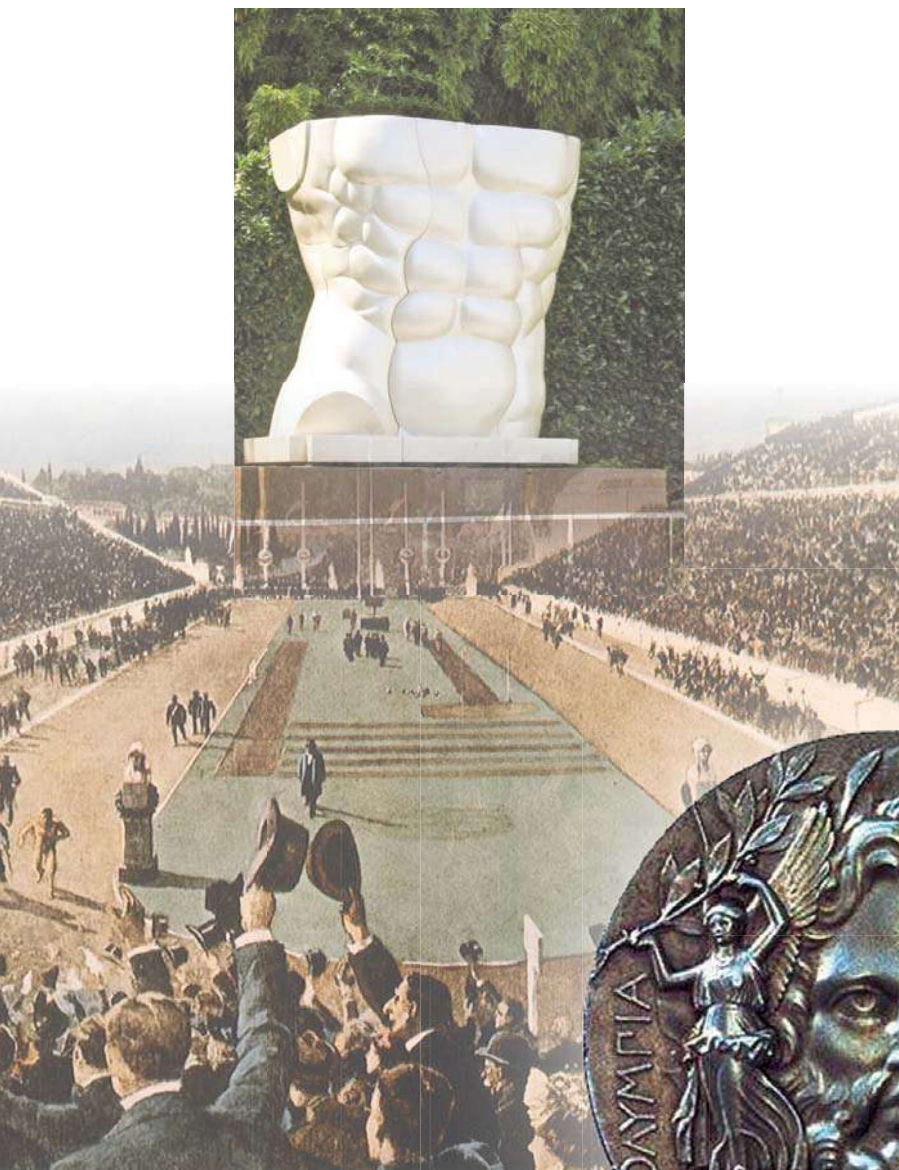
тетами Олімпійських ігор відповідно до давно усталеної практики. Однак, на відміну від професійного спорту, усунуто від розподілу доходів основних осіб, які виробляють комерційний продукт, притягальний для телебачення, спонсорів та інших джерел фінансування МОК, тобто видатних спортсменів – чемпіонів і призерів Олімпійських ігор, які створюють унікальне за красою, напруженістю, захопливістю і непередбачуваністю видовище. У цьому питанні і понині проповідується принцип чесного аматорства, що давно пішов в історію олімпійського спорту. Замість того, щоб чемпіони, призери, фіналісти, учасники Олімпійських ігор отримували свою частку від доходів МОК як результат їхньої праці, вони змушені розраховувати лише на державні бюджети своїх країн, прихильність власних спонсорів і меценатів.

Така ситуація ставить МОК і Олімпійські ігри в досить складне становище перед деякими міжнародними спортивними федераціями, лігами спортсменів, що розуміють необхідність справедливого розподілу коштів, одержуваних у результаті проведених змагань. Тому не доводиться дивуватися, що спортсмени все частіше віддають перевагу не Олімпійським іграм, а різного роду змаганням із вираженою комерційною складовою. Зрозуміло, що це не може не позначатися на змагальній стороні Олімпійських ігор, рівні спортивних досягнень, напруженні і привабливості суперництва.

Президент МОК Томас Бах (третій від правої) разом із колегами з Міжнародного олімпійського комітету перед будинком штаб-квартири МОК у Лозанні

Частина VI

Розділ 37.
Періодизація сучасних
Олімпійських ігор

Розділ 38.
Спортивні змагання,
представлені в
програмах Ігор Олімпіад

Розділ 39.
Спортивні змагання,
представлені
в програмах зимових
Олімпійських ігор

Періодизація Олімпійських ігор. Види спорту в програмах Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських Ігор

